Maria Pastourmadzis
Iubeşte-mă!
(Sfântul leproşilor.
Roman inspirat din viaţa „Sfântului leproşilor” din Insula Spinalonga
Traducere din limba greacă:
Cristian Spătărelu
2017
Traducerea s-a făcut după originalul în limba greacă:
MaQia nacrtouQ parCri
ATATIHEE ME
Maria Pastourmadzis lucrează ca filolog în învăţământul gimnazial şi liceal. A colaborat cu diferite reviste creştine ortodoxe, în care a publicat nenumărate articole. A scris piese de teatru pentru copii şi adolescenţi, precum şi scenariul filmelor pentru tineret Istoria se rescrie (2014) şi îngerul mut (2014) pentru manifestări şcolare şi de alt gen. A devenit larg cunoscută în anul 2011, prin romanul Sfântul, care s-a epuizat repede din librării şi care a fost transpus pe micul ecran de canalul de televiziune 4E. A urmat în anul 2013 povestirea Cu binecuvântarea ei, iar în 2014 romanul Dacă nu veneai Tu, care a intrat în lista scurtă a premiilor Public. De curând i-a fost publicată cartea Artistul lui Dumnezeu, din seria pentru copii cu tema generală Virtuţile.

Capitolul 1.
Celălalt pământ
„Noaptea trecând, ziua s-a apropiat", psalmodia cu evlavie şi privea pe fereastra deschisă cerul, care se scălda în lumina dimineţii.
Zorile aurii înfăşurau uşor lumea, care se trezea la viaţă. Se lăsau ca un văl ameţitor peste acoperişurile roşiatice ale satului, care se întindeau la poalele mănăstirii.
Şi-a ridicat mâna slabă şi a făcut peste ele semnul crucii. „Doamne, miluieşte lumea Ta", s-a rugat şi gândul i s-a dus pe cărările ţinutului Sfântul Nicolae. Atâtea necazuri şi atâtea suferinţe omeneşti urmau să se petreacă peste puţin timp acolo.
Apoi şi-a ridicat ochii spre marea încă palidă. Căuta departe ultimul ţărm cretan, locul unde insula se termina. Acolo, în adâncul golfului, ca mărgăritarul în cochilia lui, era sâmburele de pământ care îi îndurera inima. A făcut semnul crucii spre orizont, într-acolo, şi chipul i s-a schimbat.
„Miluieşte-i Doamne, pe copiii Tăi aflaţi în dureri." Acea bucată mică de pământ era aruncată în afara Cretei ca un ghimpe care zgârie inimile. O văzuse o dată mai de aproape, când fusese la Elounda cu nişte treburi. Strălucea ca o nestemată în lumina soarelui. Nimic din frumuseţile care o încununau nu amintea despre strigătele şi blestemele care se ridicau deasupra ei.
„Adu-Ţi aminte, Doamne, de Spinalonga,
pământul Tău", se ruga, stăruind să-L convingă pe Dumnezeu să Se grăbească într-acolo.
Apoi şi-a deschis mâinile şi a rămas tăcut, ca o lumânare în sfeşnic. Bătăile ritmice ale toacei, care sfâşiau tăcerea dimineţii, au întrerupt şi rugăciunile lui. Şi-a făcut cu evlavie cruce şi a ieşit din chilie.
Fraţii se adunaseră la trapeză după micul răgaz care urma obligatoriu după priveghere şi pe care el îl preschimbase tot în rugăciune.
La uşa trapezei îl aştepta egumenul Dionisie.
- Bună dimineaţa, părinte Hrisant! Văd că iar n-ai dormit! l-a salutat, privind cu bunătate şi cercetător faţă obosită a ascetului.
Părintele Hrisant a făcut o metanie mare, în semn de supunere.
- Iartă-mă, cuvioase părinte. Nu mi-a fost somn, sărmanul de mine.
Egumenul i-a zâmbit. Şi-a ridicat mâna dreaptă să-l binecuvânteze, dar n-a apucat.
Un gâfâit de om ostenit i-a întrerupt. în lumina slabă au distins chipul cunoscut al bărbatului care se apropia.
- Marcu! a strigat egumenul. Ce s-a întâmplat, fiule, de ai venit la mănăstire cu noaptea-n cap?

El a lăsat jos coşul pe care îl căra. A făcut în faţa egumenului Dionisie o metanie mare. Apoi s-a uitat cu duioşie la părintele Hrisant. I-a luat mâna osoasă, pe jumătate ascunsă sub rasă, şi i-a sărutat-o cu evlavie.
- Nu te necăji, cuvioase părinte! N-am venit cu veşti rele! M-am trezit de cu zori, dacă oi fi închis câtuşi de puţin ochii azi-noapte, ca să-i ofer darul meu Maicii Domnului Megaloharii, care s-a îndurat de mine, păcătosul.
Ochii lui mici s-au umplut de lacrimi.
- îmi logodesc fata, pe Casiana, a strigat şi lacrimile i-au inundat faţa.
- Ce spui, binecuvântatule? a strigat egumenul. Şi nouă atâta vreme nu ne-ai spus nimic?
- Ce să spun, cuvioase părinte? Ce să spun? Ce, parcă eu am ştiut? Ah, a oftat pescarul, ridicând din umeri. Vremurile se schimbă, părinte. Odinioară fetele aşteptau ca tatăl lor să le găsească sortitul. Acum îl găsesc singure. N-am ştiut nimic, sărmanul de mine. într-o după-amiază Casiana a venit în faţa mea, roşie ca macul, cu privirea în gol, şi mi-a mărturisit. Să-i dau, zicea, binecuvântarea, ca Sifis din Elounda, băiatul lui Anestis, să vină s-o ceară. Auzi minune! Eu am rămas mut ca un copac lovit de trăsnet. M-am înfuriat. „Cine este acest Sifis?", am întrebat-o. Dar Casiana mi-a explicat totul liniştită, de la început până la sfârşit, şi m-a îmbunat.
L-a cunoscut, zice, la fântâna din piaţă, când acela a mers să bea apă rece, istovit de oboseală. Venea deseori prin locurile noastre pentru a-şi vinde marfa. Casiana mea s-a purtat cu reţinere şi decenţă, cum se cuvine. Au schimbat câteva priviri şi s-au îndrăgostit, cum am făcut şi eu cu regretata sa mamă, a zis şi şi-a şters iarăşi ochii. Dar n-a atins-o în niciun fel. Vrednic băiat! Cuvios. Vor spune, ca Dumnezeu să binecuvânteze curând iubirea lor, ca să nu păcătuiască în ochii Lui. Ei, ce să fac, părinte? a oftat cu un uşor regret. O să o ducă la Plaka pe fata mea. Acolo i-au făcut casă lui Sifis al lor. Iar eu ce să fac? S-a pus cineva împotriva iubirii şi a biruit-o? a zis, ţintuindu-şi ochii blânzi asupra duhovnicului său, ca şi când ar fi cerut încredinţarea că a făptuit drept.
- Nu, fiule. Şi nici nu este cuviincios ca vreun om să războiască iubirea, dacă aceasta este adevărată, a răspuns blând părintele Hrisant.
Marcu a zâmbit fericit.
- De aceea şi eu, părinte, am venit cu noaptea-n cap, ca să-i aduc Maicii Domnului Faneromeni darul meu. Ea o mărită pe fata mea! Ei i-am dat-o în pază când a murit mama sa! „Acum, i-am zis, Maica Domnului, tu eşti mama ei", a spus şi a oftat din nou.
A dezvelit dintr-odată coşul de trestie. Doi-trei peşti care încă se zbăteau au căzut pe pământ.
- Ce-i asta, bre Marcule? l-a mustrat egumenul. Ne-ai adus toată marea? Dă-i săracilor, fiule!
- M-am îngrijit şi de săraci, cuvioase părinte. Vezi, Maica Domnului m-a binecuvântat mult. Toată marea a adus-o în plasele mele!
Părintele Hrisant privea tăcut.
- Ia spune-mi, Marcule, a zis încet, ai aflat destule lucruri despre acest Sifis? Ce fel de om este, care este familia lui, tatăl lui, dacă merg la biserică, a întrebat cu neliniştea unui părinte care este îngrijorat ca nu cumva fiica lui să cadă pe mâini rele.
- Fii liniştit, părinte! i-a zâmbit pescarul. Le-am aflat pe toate. Am cercetat. Am o rudă în Elounda care îi cunoaşte pe toţi, de la bunici şi până la pruncii care abia s-au născut. Sunt oameni vrednici, buni. Săraci, dar cinstiţi! Tatăl lui, Anestis, a practicat cinci meserii pentru a-şi întreţine familia! Acum o face pe cea mai grea. Este mesager şi-l trimit în Spinalonga cu barca, să ducă scrisorile, a suspinat. Scrisorile se duc grămezi acolo, din partea celor vii.
Ochii părintelui Hrisant s-au tulburat dintr-odată. O umbră de durere i-a străbătut.
- Ce spui? a murmurat. Cuscrul tău merge în Spinalonga? Care e situaţia? Ce se mai întâmplă acolo?
- Ce să se întâmple, părinte, a şoptit printre dinţi pescarul. Necazul a ajuns şi la Petra, a zis şi şi-a plecat privirea în pământ.
- Să-i aduci aici să-i văd, a schimbat vorba părintele Hrisant.
- O să-i aduc, părinte. Ţi-am spus, sunt oameni buni, cu frică de Dumnezeu.
Preotul asculta cu mulţumire. Deodată, privirea i s-a dus departe.
- Auzi minune! Casiana se mărită! a şoptit cu blândeţe.

Chipul i s-a îndulcit, ca al unei mame care îşi vede fiica îmbrăcată în rochie de mireasă. Marcu privea cu recunoştinţă acel chip îngândurat.
- Părinte, a şoptit şi i-a luat iarăşi mâna uscată în palmele lui. Dacă nu erai tu...
I-a dus mâna la gură. Lacrimi, lacrimi mari şi calde îi alunecau pe obraji.
Acea veste bună a umplut de bucurie inima blândă a părintelui Hrisant şi a tuturor celor din mănăstire. Toată Mănăstirea Maicii Domnului Faneromeni sărbătorea pe-ascuns logodna Casianei. Pe Marcu îl cunoscuse în urmă cu zece ani. Era cel mai credincios şi devotat prieten al mănăstirii, gata pentru orice treabă. L-a iubit pe părintele Hrisant ca un fiu pe tatăl lui. Dar şi duhovnicul avea o iubire deosebită pentru acel suflet bun şi chinuit, orfana Casiana, pe care o salvase într-o zi din apele mării. Marcu nu se mai sătura să povestească pretutindeni acea întâmplare, care îi schimbase viaţa din temelii. Dar părintele Hrisant îl mustra şi Marcu era obligat să tacă, mulţumindu-i Maicii Domnului Faneromeni, care îi arătase, după cum spunea, harul ei.
Duminică, după logodnă, o aşteptau cu nerăbdare la mănăstire pe Casiana şi noua ei familie. Erau toate aşa cum le povestise pescarul. Cei doi părinţi, Anestis şi Lemonia, aveau toată cinstea şi evlavia
ţinutului în care se născuseră, Creta. Casiana strălucea ca păsările dimineaţa. Lângă ea stătea Sifis, voinic la trup, înalt ca un cerb al munţilor, cu privirea curată şi blândă. Semăna cu îngerul Mihail, care era zugrăvit întreg pe uşa altarului.
Părintele Hrisant i-a invitat în arhondaricul mănăstirii. S-au aplecat cu respect şi i-au sărutat mâna.
- Binecuvântaţi, cuvioase părinte! a zis cu evlavie Anestis. Marcu ne-a spus ce aţi făcut pentru fata noastră. îţi mulţumim toţi, din toată inima.
- Eu, părinte, îţi mulţumesc îndoit şi întreit că ai păstrat pentru mine acest trandafir al lui Dumnezeu, a zis Sifis, arătând spre Casiana, care s-a îmbujorat.
Părintele şi-a pus mâinile pe capetele viitorilor miri şi i-a binecuvântat.
- Să ai grijă de ea! i-a spus tânărului, cu un aer aproape protector. E o femeie vrednică, floare a lui Dumnezeu, s-o păzeşti cu evlavie!
- Să mă îmbolnăvesc de lepră, dacă n-o s-o fac, părinte! a strigat băiatul.
Mama lui a sărit de la locul ei. A început să-şi facă neliniştită cruce şi să-şi scuipe în sân.
- Să nu mai spui asemenea vorbe, băiatul meu! îmi ajunge că îi port de grijă tatălui tău zi şi noapte, de nu mai pun geană pe geană!
S-a uitat cu îngrijorare la bărbatul ei, ca şi când ar fi vrut să-l păzească de răul care îl aştepta.
- Taci, bre Lemonia! Linişteşte-te! Doar ţi-am spus că nu mă apropii de leproşi. Nu sunt în primejdie! a încercat el s-o liniştească, dar în zadar.
- Părinte, sunt mesager, barcagiu, i-a explicat părintelui Hrisant. Duc la Spinalonga scrisori şi alte lucruri. De aceea se teme Lemonia.
Monahul şi-a deschis larg ochii şi şi-a înclinat corpul în faţă, ca şi când tocmai acea clipă ar fi aşteptat-o.
- Ce spui? a şoptit. Şi cum stau lucrurile acolo?
- Cum să stea, părinte? a dat din cap cu tristeţe barcagiul, scoţând un oftat amar, foarte amar.
- Din câte auzim, e înfricoşător, a continuat cu insistenţă părintele Hrisant.
- Ce se aude este, cu siguranţă, mai puţin înfricoşător decât ce se întâmplă acolo, a răspuns el descurajator. Adică acum, din fericire, lucrurile stau mai bine. Acum câţiva ani, trăiau ca animalele care sunt părăsite în pustietăţi ca să moară singure. Nici apă potabilă nu aveau, nici curent electric, nici doctori să le îngrijească rănile, nimic! îi aruncau acolo, ca să moară singuri, fără ca nimeni să se îngrijească de ei. Lucruri inumane, crude, a zis uşor şi şi-a mângâiat din reflex trupul cu palmele, ca un om care se înfiorează deodată în faţa unei privelişti respingătoare.
Şi-a închis ochii pentru a alunga imaginile care îi reînviau în minte. Părintele Hrisant simţea că îl doare trupul, până în măduva oaselor. „Iartă-ne, Doamne!", striga cu durere în inima sa. „Iartă-ne!" Ceilalţi tăceau cu teamă şi cu tristeţe. Priveau în pământ şi ascultau cu mâinile încrucișate, nemişcate.
- Din fericire, a continuat Anestis, încercând săşi potolească puţin tristeţea care îl cuprinsese, din fericire pentru ei, a venit acel băiat, Remoundakis. Cretan, dar cu studii în capitală.
- Am auzit despre Remoundakis, a zis vioi părintele Hrisant. A făcut o obşte acolo, i-a unit.

- Da, a dat din cap cu admiraţie barcagiul. S-a îmbolnăvit la 22 de ani. Nu îşi luase încă diploma în Drept. înaintea lui s-a îmbolnăvit sora sa, care l-a întâmpinat acolo. Dar nu s-a descurajat. I-a găsit ca pe nişte corăbii scufundate în deznădejdea morţii care avea să vină şi i-a scos la suprafaţă. Le-a reamintit că atâta timp cât suflarea este încă în trup mai au dreptul să se considere oameni. A luptat ca să aibă acum curent şi apă. Au construit şi un spital, şi şcoală, şi cinematograf, ca să vadă filme şi să-şi uite durerea. Să trăiască oarecum ca nişte oameni... cât poţi trăi ca un om, lovit de o asemenea nenorocire, a murmurat şi iarăşi şi-a închis ochii. Mai bine să te lovească trăsnetul şi să te usuce decât să te lovească o asemenea pedeapsă a lui Dumnezeu.
- Dumnezeu nu pedepseşte, fiule. Lepra nu este pedeapsă, l-a întrerupt blând părintele Hrisant.
- Aşa spui tu, părinte, care sigur ştii multe, dar dacă ai vedea cum sunt, ca nişte umbre, schilozi şi mutilaţi, unul fără nas, altul fără un picior, altul fără pleoape, plini de răni, atunci nu ştiu ce ai spune, a zis şi a închis din nou ochii în semn de respingere.
Acea descriere crudă, reală, a căzut peste ei fără îndurare. Sifis şi Casiana s-au apropiat instinctiv unul de altul, pentru a-şi împărţi teama. Lemonia îşi făcea cruce fără întrerupere şi murmura rugăciuni, iar Marcu se strânsese ca un ghem pe scaun, cu braţele strânse în jurul trupului.
- Dumnezeu este Tatăl şi le împarte cum ştie El copiilor Săi bucurii şi necazuri, a zis părintele Hrisant, ca să schimbe discuţia. Acum nouă ne-a dat bucurie. Când vă veţi cununa?
- Am vrea peste două luni, părinte, a răspuns Anestis, singurul care rămăsese calm. Să ciocnim şi ouăle roşii, să înverzească şi natura lui Dumnezeu, şi bucuria să fie îndoită şi întreită.
- Să fie într-un ceas bun! le-a urat slujitorul lui Dumnezeu şi a făcut din nou semnul crucii peste cei doi tineri.
Ochii tuturor zâmbeau, radiau de bucurie. Vorbeau despre organizarea nunţii, despre Elounda care era frumoasă ca „moşia lui Dumnezeu", despre catapeteasma Bisericii Maicii Domnului Faneromeni, care are o istorie de secole, despre făgăduinţa pe care i-o făcuse tainic Casiana Sfântului Fanurie în Hania. Preotul se bucura părinteşte împreună cu ei. Sărbătorea cu Marcu şi Casiana, dar în lăuntrul său, în adânc, sentimentele şi rugăciunile se amestecau, în spatele pregătirilor de nuntă ale Casianei vedea umbrele despre care povestise barcagiul, cu feţele schilodite şi schimonosite, cu rănile care supurau, cu ochii larg deschişi de boală şi de nostalgie, cu lacrimi... O lume întreagă pe care o îngropaseră de vie cei care nu fuseseră loviţi de plagă.
„Iartă-ne, Doamne! Iartă-ne!", striga în inima lui neîncetat, ca şi când ar fi cerut iertare din partea celor vii. Ochii lui măsurau orizontul. Căutau pierduţi în depărtare acea mică bucată de pământ a mucenicie şi a iadului.
Capitolul 2.
„Împărtăşeşte-mă.
Zilele Postului Mare treceau, fiind trăite cu evlavie şi însoţite de metanii la pavecerniţe şi de ectenia „Doamne, miluieşte" rostită cu pocăinţă. Fraţii îşi intensificau nevoinţele şi rugăciunile, iar Maica Domnului Faneromeni lua pe umerii ei neîncetat toate lacrimile lumii lui Dumnezeu. De pe pomelnice se revărsau nume scrise chiar şi pe marginile foilor. Era scrisă, deseori cu litere strâmbe, suferinţa nedreaptă care îi însoţea pe oameni: „E bolnav...", „Şi-a pierdut fata", „Bărbatul ei se îmbată...".
Micile hârtii cu pomelnice erau citite noaptea cu ochii în lacrimi de părintele Hrisant, iar monahul Ilarion le citea trecându-şi încontinuu nodurile şiragului de metanii printre degete. „Miluieşte, Doamne, lumea, pe copiii Tăi care suferă... Miluieşte-l pe Vasilis, pe Avgi, pe Despina...", se ruga slujitorul lui Dumnezeu, întins pe podea, ca o cruce aşezată sub chipul îndurerat al Celui răstignit, Care îl privea. Părintele Hrisant compătimea lumea. O vedea ca pe un copilaş neajutorat care a rătăcit drumul spre casă. Iar când se terminau acele nume nesfârşite din pomelnice, atunci veneau „umbrele"... Umbrele din Spinalonga, anonime, necunoscute, dar îndrăgite mai mult decât orice şi adânceau tot mai tare cutele de pe chipul monahului, apăsându-i şi mai mult trupul în pământ. „Miluieşte-i, Doamne, pe fraţii noştri din Spinalonga... Grăbeşte-Te, Doamne, Tu, Doctorul cel atotputernic." Se aşeza în genunchi în faţa lui Dumnezeu atunci când rostea acel „Tu" şi îşi deschidea mâinile, privind cu duioşie şi cu implorare, ca pruncul care cerşeşte ceva de la mama sa.

Din ziua în care vorbise cu Anestis, Spinalonga chinuia mai adânc mintea şi inima părintelui Hrisant, atât de mult, încât făcuse o ectenie specială la Liturghie. „Pentru fraţii noştri bolnavi din Spinalonga", adăuga la cereri şi toţi cei din biserică îşi făceau cruce cu frică şi cu emoţie.
Doar numele lui Marcu şi cel al Casianei îi aduceau o bucurie neştirbită, printre numele de pe pomelnice.
Marcu venea la mănăstire în fiecare zi. Fusese pus să repare singur grinzile bisericii istorice a Maicii Domnului, al căror lemn se şubrezise în timp şi din cauza igrasiei.
- Acum nu mai pescuiesc, i-a spus egumenului. E Postul Mare. Cine se va atinge de peşte la masă? E un prilej bun să mă ocup şi de celelalte treburi.
- Acum trebuie să te ocupi de nunta fiicei tale, Marcule, i-a răspuns el. Lasă-ne să chemăm un meşter, ştii că ai probleme la coloană.
- Ce spui, părinte? s-a împotrivit pescarul. S-o lăsăm pe Maica Domnului să dea bani pentru a-şi repara casa? Ferească Dumnezeu! şi şi-a făcut îngrozit cruce, aplecându-se cu şi mai multă râvnă asupra lemnului pe care îl meşterea.

Egumenul şi părintele Hrisant au zâmbit cu dragoste.
Se apropiau Floriile, era vineri înainte de sâmbăta lui Lazăr, când Marcu a privit mulţumit cele patru grinzi noi pe care le lucrase cu răbdare.
- Mi-a mai rămas cea din margine. Aceea e mai uşor de făcut! i-a arătat cu bucurie părintelui Hrisant. Acum voi merge să pescuiesc, pentru a-i aduce un dar Maicii Domnului. Iar mai încolo, la începutul Săptămânii Mari, o să vin să-mi termin treaba şi să mă spovedesc, a adăugat cucernic. Până la Paşti şi în Săptămâna Luminată, casa lui Dumnezeu va fi ca nouă, a zis şi ochii i s-au înduioşat.
Dar Marcu n-a venit la mănăstire de Florii, cum făcea de obicei, având coşul plin. Nici în Lunea Mare n-a apărut ca să termine grinzile. Fraţii s-au îngrijorat şi cel mai mult părintele Hrisant. Săptămâna Mare trecea şi Marcu nu apărea. Nici la troparul Sfintei Casiana n-a venit. Duhovnicul n-a mai suportat. în Joia Mare a întrebat-o pe chira Frosina, care sosise la mănăstire.
- L-a apucat durerea de mijloc, părinte. Aşa am aflat, a răspuns şi părintele s-a liniştit oarecum.
Dar a trecut şi Lunea Luminată, când era nunta Casianei şi Marcu nu a venit. Nici ca să aducă daruri, nici prăjituri, nimic. Doar joi, pe la asfinţit, l-au văzut venind din nou la mănăstire, fără coş de data asta, dar cu umerii aplecaţi, de parcă ar fi cărat zece coşuri pline. Egumenul şi părintele Hrisant, care ieşeau din chiliile lor, s-au grăbit să-l întâmpine.
- Hristos a înviat, frate! a strigat egumenul. Unde ai dispărut, fiule? Ne-a fost dor de tine. Ai măritat-o pe Casiana?
- Am măritat-o, cuvioase părinte, a răspuns Marcu rece.
- Şi cum de o spui aşa, bre Marcule? a întrebat neliniştit părintele Hrisant. Ne veseşti necaz sau bucurie?
El n-a răspuns. Şi-a plecat doar capul în pământ şi a suspinat. Tristeţea îi brăzda toate trăsăturile feţei. Egumenul s-a întors spre duhovnic şi s-a îndepărtat discret.
- Ce s-a întâmplat? a întrebat blând duhovnicul. Hai, vino la spovedanie, ca să-mi spui. Nu te întrista! De toate Se va îngriji Dumnezeu.
Marcu i-a aruncat o privire de uşurare duhovnicului şi l-a urmat cu recunoştinţă. Au intrat într-o cămăruţă din stânga altarului. Cunoştea bine acel colţişor. Marcu îşi mărturisise acolo de nenumărate ori păcatele: vreo minciună nevinovată pe care o spusese pentru a o îmbuna pe Casiana, vreun reproş copilăresc pentru că Maica Domnului nu-i umpluse după cum voia el plasele pescăreşti. Le mărturisea cu pocăinţă şi apoi, când părintele Hrisant îşi punea patrafirul peste el, chipul i se lumina cu totul, bucurându-se că primise iertarea. Dar atunci nu se vedea nici urmă de bucurie pe chipul lui. Stătea în faţa duhovnicului său, care rămăsese în picioare, şi ochii i s-au umezit.
- Hai, binecuvântatule! a zis blând slujitorul lui Dumnezeu. Acum eşti bucuros. Ce poate fi mai presus de asta?
- Bucurie! a repetat sec Marcu şi trupul i s-a cutremurat.

Suspine spasmodice îi zguduiau umerii, fiind ca un pom scuturat de roadele sale.
Părintele Hrisant s-a tulburat.
- Bucurie am avut, părinte! a zis pescarul. Bucurie! Dar a venit umbra, a continuat tremurând şi ochii lui mici s-au deschis enorm, ca şi când ar fi văzut o nălucă. O umbră roşie, ca diavolul care este zugrăvit la Biserica Sfânta Marina, mi-a acoperit bucuria şi a căzut pe rochia de mireasă a Casianei, ca o picătură de sânge, pătând-o. Şi toate s-au transformat în sânge, în sânge, părinte! a strigat cutremurat şi aproape că s-a ghemuit la pământ.
- Ce-ai păţit, binecuvântatule? a sărit înfricoşat părintele Hrisant. Despre ce umbre roşii îmi povesteşti? Ai înnebunit... din cauza multei bucurii?
- N-am înnebunit, părinte, a zis Marcu, plângând mai liniştit şi ridicându-se pe scaun. Măcar să-mi fi ieşit din minţi, ca să nu mai simt durerea, a spus şi faţa i s-a schimonosit. Hai să-ţi spun de la început, ca să înţelegi ce simt acum.
A inspirat adânc.
- Îţi aminteşti de acea zi de vineri, înainte de Florii, când am plecat voios de aici? Eram obosit, asudat. Aşchii de lemn se lipiseră de hainele mele. M-am dus acasă să mă spăl cu apă fierbinte, ca să mi se dezmorţească mădularele. în inima mea, eram bucuros, uşor ca un fulg, pentru că lucrasem la biserica Maicii Domnului. Fluieram şi cântam fără nicio grijă în suflet, în timp ce mi-am scos hainele. Atunci am văzut pata.
A inspirat iar adânc şi şi-a descheiat mâneca la încheietură. A ridicat-o încet cu degetele tremurânde. S-a oprit puţin mai jos de încheietura umărului. Un semn roşu, o rană roşie ca aceea făcută de muşcătura unei albine se întindea pe trupul lui slab, dar sănătos. în jur pielea se albise ciudat.
Părintele Hrisant s-a cutremurat. Trupul i-a tresărit. Un fior rău, ca un frison, i-a străbătut oasele. „Doamne!", a murmurat şi şi-a strâns şiragul de metanii în pumn. Mintea i-a paralizat şi n-a mai putut spune nimic.
am văzut asta şi m-am îngrozit, a continuat Marcu. Ştiam că de obicei aşa începe nenorocirea şi, dacă vezi asta, trebuie să mergi la spital să te consulte. „Trebuie să fugi, Marcule", îmi spuneam. Dar
vedeam în faţa mea rochia de mireasă a Casianei şi picioarele nu mi se mişcau. „Cum o să-i faci asta fiicei tale?", îmi ziceam. „Cum vei curma bucuria copilului tău?" Peste o săptămână avea să se mărite şi, dacă eu aveam lepră, căsătoria nu s-ar fi făcut niciodată. Nu-i puteam face asta Casianei mele. Toată viaţa ne-am împărţit-o şi nu ştiu dacă între un tată şi un copil a existat vreodată o asemenea iubire, a zis şi şi-a şters lacrimile care îi curgeau din ochi. Şi apoi, a continuat suspinând, Sifis şi familia lui, chira Lemonia, care tremura la gândul leprei, ar fi rupt logodna. Cine ar fi vrut să se însoare cu fata

unui lepros, să-şi amestece sângele cu sângele unui spurcat? a întrebat cu deznădejde şi iar a izbucnit în lacrimi.
„N-o să faci asta, Marcule", îmi spuneam. „Nu vei distruge în felul acesta viaţa fiicei tale!" M-am retras în colţul meu, dar regretele mă rodeau din nou, ca viermii. „Dacă ai lepră, îmi ziceam, cum vei sta la nunta fiicei tale? Cum o vei conduce pe mireasă pe treptele bisericii? Cum vei putea să prinzi floarea pe rochia ei de mireasă? Cum o vei îmbrăţişa?", a zis şi vocea i s-a înăbuşit. Cum să fac o asemenea crimă, părinte? S-o îmbolnăvesc eu însumi pe fata mea? M-am aşezat pe pat şi am minţit că mă doare mijlocul de la munca făcută la biserică şi că nu pot să mă mişc, ca să nu întâlnesc vreun om şi să-l molipsesc. Când simţeam că vine Casiana, mă făceam că dorm, îmi trăgeam aşternutul până la urechi, pentru a nu rămâne nicio parte a trupului meu dezvelită. „Aşa să faci şi la nuntă, îmi spuneam, să spui că te doare mijlocul şi că nu te poţi ridica." Dar, a strigat din nou şi alte lacrimi i-au izvorât din ochi, cum să îndur să nu fiu părtaş la bucuria fiicei mele? Cum să n-o văd mireasă pe floarea mea?
Părintele Hrisant îl asculta şi simţea cum trupul îi amorţea cu totul din pricina durerii sufletului. Iubirea îi brăzda chipul. „Doamne, a strigat în inima lui, Doamne multîndurate, miluieşte-ne pe noi!"

şi a venit ziua aceea, a strigat Marcu plângând. Ziua aceea pe care o aşteptam ca pe un vis, dar care a devenit un coşmar pe care fie să nu-l mai trăiască nimeni. Pe de o parte, o vedeam pe fata mea mireasă şi mă cutremuram. Uitam de mine văzând-o frumoasă ca lumina soarelui. Şi voiam să sar ca un băieţaş şi să joc, picioarele să scoată flăcări până dimineaţa. Era acolo şi Anestis, cuscrul meu. îmi întindea mâna şi până şi mustăţile îi râdeau. „Ridică-te, cuscre!", îmi striga. „De ce ai rămas înţepenit? încă n-ai îmbătrânit!" îmi venea să sar în picioare, dar vedeam braţul lui, puternic şi curat, sub mâneca neagră ridicată, ca şi când atunci l-ar fi spălat, şi mă întristam. îmi aminteam de nenorocirea care m-a lovit şi mă ţineam de mijloc, ca să arăt că mă doare. în felul acesta am scăpat să nu joc.
Dar după ce instrumentele au tăcut şi a venit clipa sfântă în care trebuia s-o iau pe floarea mea de mână, s-o dau mirelui, cât m-am chinuit atunci, părinte! Genunchii îmi tremurau, picioarele nu voiau să mă poarte. Lacrimile îmi curgeau şiroaie din ochi. „Marcu nu poate", ziceau vecinii dând din cap. „Nu suportă o asemenea emoţie." Eu ţipam în mine, strigam la Dumnezeu cu deznădejde. „Dacă am lepră, ziceam, Doamne, nu-l atinge pe copilul meu. Fie-ţi milă de mine!" Iar după aceea, când a venit ceasul să-i prind floarea în piept... Dumnezeul meu, ce chin a fost acela! a zis şi faţa i s-a schimonosit. Voiam să mă agăţ de ea, s-o strâng la piept aşa, a spus şi şi-a strâns puternic braţele la piept, şi s-o sărut ca atunci când era pruncă, să mă satur de mirosul ei, de răsuflarea ei. Braţele mi se întindeau singure, dar venea umbra, diavolul, care le însemnase şi le cobora neajutorate. „Nu poate", ziceau, Marcu nu suportă atâta emoţie." Şi eu mă făceam că leşin, şi chiar am leşinat cu adevărat, fiindcă nu mai suportam.
Preotul plângea. Lacrimi calde, mari, mute, îi scăldau faţa. Nici nu se mai chinuia să şi le reţină.
- Stai, bre Marcule! a zis peste puţin timp, încercând să reînvie nădejdea în el. Poate că semnul de pe braţul tău nici măcar nu e lepră. Cum de ştii sigur asta?
- Ştiu, părinte, ştiu, a zis Marcu mai împăcat, supunându-se nenorocirii care îl lovise. în Marţea Luminată, de dimineaţă, îndată ce tinerii au plecat în luna de miere, m-am dus şi eu repede la spital. îmi era teamă. Dar nu puteam îndura o asemenea bănuială. „Măcar să aflu, ziceam. Şi mă voi supune voii lui Dumnezeu, oricare ar fi aceasta." I-am arătat semnul doctorului. L-am văzut cum s-a întunecat. Mi-a luat sânge şi o mostră de piele. „Peste două zile, mi-a spus, să vii aici, ca să-ţi spun rezultatul." Când m-am dus, am văzut cum mă privea cu tristeţe. „Domnule Smaragdakis, mi-a zis, ca un om care vesteşte moartea, aţi fost contaminat cu microbul Hansen."
A scos un suspin după ultimul cuvânt. Şi-a acoperit faţa cu mâinile. Părintele Hrisant voia să facă şi el acelaşi gest. Să cadă la pământ şi să-şi acopere durerea cu palmele. Dar n-a făcut-o. Şi-a şters doar ochii cu dosul palmelor. „Doamne, a strigat în lăuntrul lui. Tu, doar Tu le ştii pe toate, Doamne." Căuta cuvinte să-i spună lui Marcu, să-i mângâie inima, dar n-a apucat.
- Nu mă întristează faptul că sumt bolnav, a zis el liniştit, cu ochii în lacrimi. Şi nici nu caut să-I cer socoteală lui Dumnezeu. Ferească Sfântul! a zis şi şi-a făcut cruce, ca şi când l-ar fi înfricoşat cumplit o asemenea faptă. Mie mi-a dat Dumnezeu cea mai mare bucurie pe care o poate simţi un părinte. Mi-am măritat fata. Am văzut-o cum strălucea în rochia de mireasă. Ce altceva mai pot cere de la viaţă? Slavă preabunului Dumnezeu! a zis şi şi-a făcut cu smerenie cruce asemenea lui Iov, care îl binecuvânta pe Dumnezeu în necazurile lui. Acum o să fac ce trebuie, a continuat. Voi merge singur la Spinalonga. Nu voi aştepta să mă ducă cu de-a sila, legat ca un ucigaş. Nu, părinte. Doar două lucruri mă dor, a zis şi chipul i s-a schimonosit. Cum va primi această veste Casiana mea, în bucuria pe care o trăieşte? Cum o voi răni pe floarea mea? Şi încă un lucru şi mai înfricoşător: Cum voi suporta să stau pe insuliţă fără biserică, fără clopot duminică dimineaţa, fără împărtăşanie, fără să-i spun duhovnicului păcatele şi să mă eliberez de ele? Cum voi îndura asta, părinte? Toate acestea, din ziua în care te-am cunoscut, au devenit viaţa mea, nevoia mea. Dumnezeu a devenit răsuflarea mea, îl respir pentru a trăi. Cum voi îndura o asemenea moarte, să nu mai calc în biserică?
Părintele Hrisant a rămas încremenit, ca şi când l-ar fi lovit deodată trăsnetul şi l-ar fi împietrit.
- De ce să nu mai mergi la biserică, Marcule? a întrebat încet. Insula nu are preot?
- Cei de la mănăstire încă nu ştiu acest lucru, părinte, a răspuns pescarul. Altfel ai fi aflat. Eu ştiu de la cuscrul meu. Preotul care făcea liturghie pe insulă a îmbătrânit. A plecat în Ţara Sfântă pentru a-

L sluji şi acolo pe Dumnezeu. Şi unde să se găsească altul care să calce pe insulă, părinte? a strigat Marcu deznădăjduit.
Valuri de sudoare rece îi curgeau părintelui Hrisant pe şira spinării. Acei oameni aflaţi în suferinţă rămăseseră fără preot...
- De aceea am venit aici, ca să-mi iau rămas-bun de la tine, ca să te văd, a zis şi glasul îi tremura din nou, şi să mă împărtăşeşti pentru ultima oară. Ca să-mi iau împărtăşania înainte de a merge de viu în mormânt. împărtăşeşte-mă, părinte! a strigat plângând şi a căzut în genunchi, deschizându-şi rugător braţele. Părintele Hrisant n-a mai suportat. Şi-a deschis braţele şi a început să meargă spre el ca o cruce dreaptă.
Marcu s-a dat un pas înapoi, ca o fiară hăituită.
- Ce faci, părinte? Nu te apropia de mine, pentru Dumnezeu!
Dar părintele Hrisant nu-l asculta. A făcut încă un pas înainte, întinzându-şi mâinile.
- Pentru Dumnezeu, părinte! Nu mă chinui aşa! Nu mă face să păcătuiesc! a strigat neliniştit Marcu în timp ce căuta cu privirea o cale de ieşire.
- Nu te purta aşa cu mine, Marcule, a răspuns blând duhovnicul. îndură-te de mine! Eşti tată şi ştii, şi singur ai spus-o. Poate un tată să nu-şi îmbrăţişeze copilul? a întrebat şi şi-a înfăşurat dintr-odată braţele în jurul umerilor bunului său fiu duhovnicesc, care tremura.
Marcu şi-a afundat faţa mică în rasa părintelui. Lacrimile lui udau veşmântul negru de monah.
- Părinte... Tu... Tu... Să nu mă uiţi acolo... împărtăşeşte-mă!
Cuvintele erau întrerupte de suspine. Părintele Hrisant tăcea. Doar îl mângâia blând şi tandru pe cap, ca mama care caută să-l liniştească pe copilul ei.
- Părinte, tu... Să nu mă uiţi acolo. împărtăşeşte-mă!
Şi-a ţintuit privirea pe cruce. „Acolo..." I se părea că buzele Celui răstignit şopteau acel cuvânt: „Acolo... Acolo..."
- împărtăşeşte-mă, părinte! l-a rugat încă o dată Marcu neliniştit.
„Acolo", a şoptit părintele Hrisant şi a strâns încă o dată în braţe trupul fiului său duhovnicesc, care tremura.

Capitolul 3.
„Eşti mort!”

S-a închis în chilia lui. Trupul îl apăsa. A îngenuncheat şi L-a privit pe Dumnezeul său îndurerat pe cruce. „Doamne", a murmurat şi umerii i s-au zguduit. Şi-a lăsat sufletul să se reverse ca un râu învolburat. „Doamne", a repetat şi mii de cute îi brăzdau faţa.
Plângea. Un plâns înăbuşit, îndelung. Privea stăruitor chipul lui Iisus, Care agoniza şi El pe cruce. Marcu, fiul lui duhovnicesc, îi bântuia inima stăruitor. Pata roşie, ochii lui larg deschişi de nelinişte, mâinile lui întinse şi, mai presus de toate, acel glas sfâşietor care implora: „împărtăşeşte-mă! împărtăşeşte-mă!" Mici tresăriri îi cutremurau trupul. Ochii i s-au ridicat cu sfială spre chipul dumnezeiesc. „Doamne, acum nu eşti acolo. Nu eşti între ei, să-Ţi dăruieşti Trupul şi Sângele Tău! Să mănânce din Tine şi să trăiască", a strigat şi aproape că s-a ghemuit la pământ. Acea absenţă i se părea insuportabilă pentru orice om, dar şi mai mult pentru nenorociţii de pe insulă. Aceia, ca nişte răstigniţi, nu aveau buretele înmuiat în oţet care să le aline durerea, nu-L aveau pe Dumnezeu cu Care să se împărtăşească, nu aveau Leacul despre care ştiau.
Şi-a ridicat iar ochii spre cruce. I se părea că Dumnezeu suferea atunci şi mai mult. Buzele Lui pecetluite de durere rosteau rugător: „Acolo..." Deodată, a sărit cutremurat. A privit în dreapta, spre mâna bătută în cuie a lui Iisus. Era întinsă şi arăta pe fereastră, spre zările de la miazănoapte, ca şi când Dumnezeu S-ar fi grăbit să plece într-acolo şi nu putea, fiind ţintuit pe cruce. Ochii slujitorului Său străluceau de râvnă şi de blândeţe.
„Doamne, a murmurat cu dragoste, ca îndrăgostitul care intuieşte voia persoanei dragi, vrei să pleci acolo, la Spinalonga..." Şi-a întins dintr-odată mâinile înainte. „Eu, Doamne! Eu!", a zis ca şi când în clipa aceea ar fi vrut să-L coboare pe Dumnezeu de pe cruce şi să-L ducă în braţe pe insulă. Palmele îi tremurau. „Primeşte-mă, Doamne, pe mine, nevrednicul. Primeşte-mă, să Te duc eu la... Spinalonga."

Pentru o clipă, a rămas nemişcat. Trupul îi tresălta de o bucurie ascunsă, pentru cinstea care i se făcea, aceea de a-L duce chiar el pe Dumnezeu pe insulă. Vedea cum mâna lui întindea linguriţa pentru a-i oferi împărtăşania lui Marcu, care strălucea cu totul de bucurie. Lacrimi blânde îi încălzeau faţa.
„Acolo este fiul meu, Doamne, a şoptit blând. Cum să rabd eu aici? Trebuie să-i las pe ceilalţi fii ai mei, aşa cum ai făcut Tu, pentru a Te îngriji de unul dintre ei, care căzuse în prăpastie. Aşa cum face mereu un tată, Doamne", a zis şi a început să plângă cu blândeţe, cu duioşie, cu durere, la gândul că Marcu al lui urma să fie singur pe insulă. „Trebuie să merg, Doamne", a zis cu hotărâre, ca şi când ar fi folosit un argument invincibil, care făcea obligatorie fapta lui. „Tu eşti Cel ce mă chemi la Spinalonga, de vreme ce îl duci pe fiul meu acolo", a murmurat şi un fior i-a străbătut mădularele.
Astfel, acea mică fâşie de pământ al rugăciunii şi al lacrimilor se apropia de el, se apropia mult. Umbla pe ea, o vedea. Vedea umbrele care o bântuiau, după descrierea făcută de Anestis. Feţe mâncate şi sluţite, răni care supurau, deschise.
Şi-a închis din instinct ochii. Măruntaiele îl rodeau. Şi-a împreunat palmele. Degetele îi pipăiau trupul alb şi curat, neatins. O tresărire, ca un tremur, i-a străbătut trupul. „De ce tu?", a auzit în el un glas temător, îndoielnic. S-a cutremurat. A scos dintr-odată şiragul de metanii şi a început să se roage.
„Ţi-e teamă, Hrisant?", a strigat aspru în sine. „Te gândeşti la tine, la trupul tău", a zis cu şi mai multă mustrare. Şi-a întins în faţă schima îngerească. Ochii lui priveau neclintiţi crucea roşie brodată pe ea, oasele care se încrucişau la baza ei, simbolul mormântului său, conturat pe acea pânză a jurămintelor şi a făgăduinţelor.
„Ţi-e teamă, Hrisant?", a strigat iar în sine cu asprime, aproape cu mânie. „Dar uiţi că eşti mort, părinte Hrisant! Ai murit acum treizeci şi şase de ani." Şi-a amintit clipa aceea, cu treizeci şi şase de ani în urmă când, îmbrăcat într-o tunică albă, cu capul descoperit, desculţ, fără mândrie, apărea în faţa Dumnezeului său pentru a-l tunde monah. Buzele lui rostiseră cu hotărâre condamnarea la moarte. Făgăduise că îşi va omorî toate mădularele pe pământ, pentru ca în ele şi în el să trăiască doar Cel pe Care îl iubea. „Eşti mort, Hrisant!", a strigat iar. „Morţii nu se întristează. Nu tremură. Nu suferă."
Lacrimile îi alunecau fierbinţi pe faţă. Plângea cu suspine calde de durere şi de pocăinţă. „Iartă-mă, Doamne! Iartă-mă pe mine, nevrednicul, laşul!" Şi-a strâns şiragul de metanii în mâini. „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă. Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă", repeta. Cerea iubirea lui Dumnezeu, mila Lui, pentru a duce la bun sfârşit omorârea sa cea de voie. „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!", spunea neîncetat. Faţa i se lumina de râvnă dumnezeiască şi de dorul omului care luptă să se ridice mai presus de trup. „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!"
Striga rugăciunea iar şi iar cu agonie, aproape cu zdrobire. Încet-încet, buzele i s-au pecetluit, fără a mai fi capabile să scoată vreun sunet. Ochii lui priveau spre chipul Celui răstignit, aflat în faţa sa. O pace i se revărsa pe chip. Cutele de întristare i s-au şters. îl privea pe Dumnezeu şi se liniştea. Trupul i se liniştise, supunându-se iubirii Mirelui său.
„Doamne! a strigat şi şi-a întins iar mâinile în faţă. Voi veni, Doamne. Voi veni pe insulă", a zis, ca şi când Dumnezeu ar fi fost doar acolo şi trebuia ca el să meargă negreşit în acel loc să-L găsească, fiindcă nu era posibil să trăiască fără Dumnezeu. „Voi veni să Te duc şi să Te aflu acolo, în Spinalonga!", a zis iar, deschizându-şi braţele. O bucurie stranie i-a inundat pieptul. Avea să facă voia lui Dumnezeu. îl va purta pe umerii lui, ca samariteanul, aşa îndurerat şi rănit cum era pe cruce, îl va duce fiilor Lui de pe insulă.
A căzut cu faţa la pământ. Lacrimile i-au umplut din nou ochii. „Doamne, îndură-Te de mine. învredniceşte-mă, Doamne..." Mult timp a plâns aşa, întins pe pământ, în faţa crucii, de bucurie, din smerenie, din iubirea care îl ardea în întregime, ca o flacără. Încet-încet, suspinele s-au stins. Au rămas doar lacrimile care atingeau în tăcere inima Celui răstignit. Părintele Hrisant s-a ridicat în genunchi. Simţea în tot trupul o pace imensă, până în măduva oaselor. Nu mai exista nicio teamă. Nicio şovăială. Trupul i se încredinţase cu totul, ca şi inima, lui Dumnezeu.
„Doamne, a răsuflat uşurat, ca un om care se află pe ţărm după o furtună grea. Sunt al Tău, Doamne! Du-mă unde voieşti!" Se hotărâse. Spinalonga îl aştepta. Trebuia doar să se grăbească să-l

înştiinţeze pe egumen, iar apoi pe episcop. Să ia binecuvântarea lor. Sunetul ritmic al toacei i-a întrerupt gândurile. Bătăile stăruitoare şi dese îi chemau pentru a treia oară pe cei nesârguincioşi şi întârziaţi să meargă la biserică. S-a ridicat ca un arc. Şi-a făcut în grabă cruce, a murmurat: „Pentru rugăciunile..." şi a ieşit din chilie.
Egumenul Dionisie se dusese în biserică înainte de a se lumina de ziuă. Mai exact, petrecuse aproape toată noaptea acolo pentru a se ruga, aşa cum făcea atunci când ceva îl frământa adânc. Acea epistolă care sosise la mănăstire cu o dimineaţă înainte,
de la autorităţi şi de la Arhiepiscopie, îi ardea încă degetele.
Fraţii din Spinalonga rămăseseră fără paroh. Părintele Meletie, aflat la apusul vieţii, plecase în Ţara Sfântă, pentru a-şi aduce şi acolo jertfa. Acolo îşi ducea noua cruce: să păzească singur, chiar cu sângele său, într-un ţinut duşmănos şi neospitalier, vreun meterez binecuvântat din Pământul Sfânt. Autorităţile rugaseră Arhiepiscopia să trimită alt preot pe insulă, care măcar să liturghisească şi să-i îngroape pe oameni, iar aceasta trimisese la rândul ei un mesaj către toate mănăstirile, ca să găsească vreun frate care dorea să se ducă voluntar acolo.
„Doamne", a murmurat egumenul şi a lăsat hârtia să-i cadă pe birou. Nu, aşa ceva era inadmisibil. De două luni cei exilaţi pe Insula Spinalonga erau lipsiţi de Sfânta Liturghie. Nu, nu era posibil ca Biserica lui Hristos să îngăduie aşa ceva. „Trimite un slujitor de-al Tău, Doamne. Pe cineva care Te iubeşte mult", se ruga fierbinte egumenul. I se părea că acea lume pentru care se ruga zi şi noapte devenea ca un strigăt uriaş. îşi întindea mâinile uscate spre celălalt mal, spre tărâmul celor vii, spre Mănăstirea Maicii Domnului Faneromeni şi cerea puţin din dragostea celor de acolo: un slujitor al lui Dumnezeu. Trebuia să existe măcar un misionar, un nou vas ales, care să răspundă cu toată râvna: „Voi merge eu!"
„Alege, Doamne, pe cineva care Te iubeşte mult", a implorat iar egumenul Dionisie şi a rămas nemişcat. I se zugrăvea în minte, în mod firesc, un chip iubit, cunoscut. Un monah puternic, cu ochii strălucitori. El îşi deschidea mâinile osoase în faţa altarului lui Dumnezeu şi se ruga cu lacrimi: „Pentru fraţii noştri din Spinalonga." „Hrisant! Părinte Hrisant!", a şoptit egumenul şi s-a grăbit să iasă din biserică.
A bătut chiar el toaca, mai devreme decât se obişnuia. Fraţii s-au adunat degrabă. Doar părintele Hrisant a ajuns ultimul, cu ochii roşii de priveghere şi de lacrimi. S-a săvârşit Utrenia, apoi Sfânta Liturghie, chiar dacă nu era chiar după program. Monahii au simţit că se întâmpla ceva ieşit din comun, care cerea rugăciune fierbinte. După încheierea slujbei, egumenul i-a rugat pe toţi să se aşeze. îl priveau tăcuţi. El căuta discret privirea părintelui Hrisant. I s-a părut că strălucea.
- Fraţilor, a zis rar, am săvârşit astăzi Sfânta Liturghie pentru a cere harul lui Dumnezeu pentru lumea noastră. E încercată de mari nevoi. Ne-a trimis epistolă pentru a ne cere ajutor. La Spinalonga, a continuat, răspunzând privirilor lor întrebătoare, nu mai au preot. Părintele Meletie a plecat în Ţara Sfântă, pentru a-şi aduce şi acolo jertfa.
S-a lăsat o tăcere apăsătoare.
- Autorităţile şi Arhiepiscopia au trimis o epistolă la toate mănăstirile şi mai întâi la mănăstirea noastră, care este înfloritoare şi cu mulţi nevoitori. Trebuie negreşit ca pe insulă să meargă un preot. De preferinţă cineva voluntar, a încheiat simplu.
N-au apucat să-şi dea seama ce li se cerea. Din strana din spate, de unde era aşezat, s-a ridicat chipul cunoscut la care se gândea egumenul Dionisie. Părintele Hrisant stătea drept, cu mâinile lui osoase încrucişate şi cu privirea plecată la pământ, ca şi când le-ar fi cerut iertare.
- Preacuvioase părinte şi cuvioşi fraţi, trimiteţi-mă pe mine, nevrednicul. Dacă diavolul nu mă va amăgi, pentru a mă arunca în vreo mare ispită, văzându-mă aşa începător pe drumul lui Dumnezeu, cred că şi această adunare a noastră este încă un semn care arată ce vrea de la mine, nevrednicul, Dumnezeu, pentru a mă face cu adevărat monah. Preacuvioase părinte, a continuat cu sfială, voiam să vă spun încă de dimineaţă că fraţii noştri de pe insulă nu mai au preot.
- Şi de unde ai ştiut asta, părinte Hrisant? a întrebat uimit egumenul.
- Mi-a spus Marcu, preacuvioase părinte. Vă amintiţi cât de mâhnit era ieri? Cuvioşi părinţi, a continuat aproape tremurând, Marcu este bolnav de lepră. Asta a venit să-mi spună. Mâine, sâmbătă, va pleca pe insulă.

Deodată s-a lăsat o tăcere lugubră. Sângele le-a îngheţat în vene. Durerea şi uimirea le brăzdau feţele.
- Ce spui, fiule? s-a cutremurat egumenul, prinzându-se cu putere de toiag.
- Da, preacuvioase părinte, a răspuns încet părintele Hrisant. Marcu este bolnav. De aceea v-am spus, nevrednicul de mine. Simt că Dumnezeu mă cheamă la Spinalonga ca să pun în sfârşit şi eu început bun pentru virtuţile iubirii şi pocăinţei. De vreme ce îmi ia fiul acolo, eu, care deşi sunt nevrednic am fost rânduit a fi părintele lui, unde trebuie să fiu, preacuvioase părinte?
L-au privit cu uimire şi cu emoţie. Părintele Dionisie şi-a reţinut cu greu lacrimile. în lăuntrul său ştia bine că boala lui Marcu era doar un motiv care îl ajuta pe părintele Hrisant, pentru a făptui ceea ce râvnea de mult timp, însă nu îndrăznea s-o spună.
- Vrei să mergi la Spinalonga, părinte Hrisant? l-a întrebat simplu, ţintuindu-şi privirea asupra lui.
- Doar dacă Sfinţia Voastră mă socotiţi potrivit şi dacă şi ceilalţi cuvioşi fraţi sunt de acord, a spus părintele Hrisant, simţindu-se aproape vinovat că îndrăznise să-şi dorească ceva mai presus de puterile lui.
I se părea că întrebarea părintelui său era o mustrare indirectă şi discretă. însă egumenul Dionisie s-a liniştit, uşurat în inima sa.
- Te-ai gândit bine, părinte Hrisant? a întrebat cât se poate de reţinut şi rece. Ştiu că îl iubeşti mult pe Marcu, de altfel, e fiul tău duhovnicesc. Dar Spinalonga e primejdioasă. Nu e un lucru uşor să slujească acolo cineva.
Părintele Hrisant tremura din tot trupul. Ochii lui măsurau pământul. Aproape că regreta că se gândise că era în stare să împlinească o asemenea misiune.
- Iartă-mă, preacuvioase părinte, a răspuns cucernic. Poate că sunt influenţat de sentimentele mele pentru Marcu, după cum aţi spus. Sigur sunt cu totul nevrednic să slujesc pe insulă. Şi, dacă o fac, nădăjduiesc doar în îndelunga-răbdare a preabunului Dumnezeu şi în rugăciunile Sfinţiei Voastre. Rugăciunile Sfinţiei Voastre şi ale fraţilor din mănăstire poate că mă vor face capabil să-i slujesc cum trebuie pe fraţii noştri care se mucenicesc acolo. Dar ştiu, m-am grăbit, fraţilor. Am alergat să-mi arăt primul această dorinţă. Vă cer iertare tuturor pentru această necuviinţă a mea, a zis şi a făcut o metanie până la pământ. Dacă vreun alt frate voieşte să meargă acolo, sigur este mai potrivit, a spus accentuând cuvintele şi şi-a închis ochii, plecându-şi capul în pământ.
Ceilalţi ar fi vrut să i se închine, ca şi când ar fi avut în faţa lor un sfânt viu, care atunci îşi descoperea fără să vrea întreaga măreţie a sufletului său simplu şi iluminat. Chiar şi dacă altcineva ar fi vrut să meargă pe insulă, s-ar fi socotit nevrednic în comparaţie cu părintele Hrisant. S-a aşternut iar o tăcere profundă, plină de evlavie şi de râvnă.
- Tu vei merge, părinte Hrisant, a zis încet egumenul Dionisie, punând capăt acelei aşteptări tensionate. După cum ai spus, se pare că aşa vrea Dumnezeu. Marcu este fiul tău duhovnicesc. Pe tine te ştie şi pe tine te vrea acolo. Un părinte este de neînlocuit pentru fiul său. Fraţii de aici ştiu asta. De aceea, vezi că nimeni nu spune nimic.
Monahii îşi ştergeau lacrimile. Ochii părintelui Hrisant nu puteau ascunde bucuria şi recunoştinţa, oricâtă durere avea tăinuită în el. S-a aplecat iarăşi până la pământ, făcând o metanie.
- Să nu mă uitaţi în rugăciunile voastre, cuvioşi fraţi, preacuvioase părinte, i-a implorat cu evlavie. Egumenul simţea că se topea de emoţie, dar şi-a ascuns sentimentele.
- Mergi, părinte Hrisant, să liturghiseşti pe insulă duminică. Iar apoi vino la mănăstire să ne spui ce se întâmplă acolo. După aceea te vei duce iarăşi sâmbăta viitoare.
Părintele Hrisant a rămas surprins. Nu se aştepta să i se îngăduie să slujească, aşa nevrednic cum era. Dar şi-a pus îndată palma pe piept şi s-a aplecat în faţă.
- Binecuvântaţi, preacuvioase părinte, a zis cu supunere, fără nicio întristare pe chip.
Egumenul şi-a ridicat uşor mâna şi l-a binecuvântat făcându-i semnul crucii. Lacrimile îi umezeau ochii. în inima sa ştia că părintele Hrisant urma să îi ceară ceea ce se cuvenea: să nu se reîntoarcă la mănăstire...

Capitolul 4.

Despărţirea.

Marcu a mers la mănăstire sâmbătă dimineaţa, înainte ca soarele să risipească tăcerile adânci ale nopţii. Se gândea că nu va mai reveni acolo, dar n-a rezistat. Voia să vadă pentru ultima oară locul

pe care îl iubea, pe Maica Domnului pe care o slujise şi, cel mai mult, să se împărtăşească din mâna părintelui său duhovnicesc cu Preacuratele Taine. Această dorinţă îl chinuia profund, ca pe condamnatul la moarte care numără ceasurile şi se îngrijorează să nu plece neîmpărtăşit. Iar Marcu în acea zi îşi număra ceasurile. în amurg, când soarele vopseşte apele în culori trandafirii, îl aştepta cuscrul său cu barca. Aceasta era carul său mortuar.
S-a furişat în biserică tăcut, ca şi când ar fi fost invizibil, şi s-a ghemuit în spatele coloanei pe care era zugrăvit stând în picioare Sfântul Pantelimon, care urma să îl ocrotească pe insulă. Şi-a făcut cruce şi şi-a plecat privirea. Privegherea de toată noaptea era la final. Şi-a înclinat capul într-o parte, să vadă ce se întâmpla. „Acum şi pururea, şi în vecii vecilor", a spus părintele Hrisant, ridicând Preacuratele Taine. O tristeţe l-a cuprins pe Marcu. întârziase. Timpul împărtăşaniei trecuse. A aşteptat cu răbdare până când preotul le-a împărţit anafura fraţilor şi celor câţiva închinători. După ce a plecat şi ultimul om din biserică, iar preotul se pregătea să intre în Sfântul Altar, acela l-a văzut.
- Marcule! a strigat părintele Hrisant uimit şi ochii lui mici au început să strălucească, şi parcă luminau semiîntunericul din biserică.
Marcu a simţit cum acea lumină a iubirii se revărsa asupra sufletului său răvăşit.
- Am venit, părinte, a zis încet. Am venit să iau din nou binecuvântarea ta şi să-ţi cer iar să-mi dai acum, înainte de a încheia, Preacuratele Taine. Iartă-mă că n-am ajuns mai devreme, cum trebuia, dar împărtăşeşte-mă acum, părinte. Nu se poate altfel. Diseară plec pe insulă.
Ochii părintelui Hrisant luminau încă şi mai mult semiîntunericul.
- Aşadar, astăzi, a murmurat.
Ştia. Reuşise deja să-şi pregătească puţinele lucruri.
- Da, a spus grăbit Marcu. De aceea trebuie să mă împărtăşeşti, părinte.
- Te vei împărtăşi, Marcule. Mâine e duminică, a răspuns părintele cu o linişte nezdruncinată.
- Păi, ţi-am spus, părinte, a zis leprosul, pe insulă nu se face Liturghie.
- Se va face, a spus liniştit duhovnicul. Nu era cu putinţă ca Sfânta Biserică să lase Spinalonga fără Liturghie. încă de mâine clopotele vor bate.
Marcu îl privea lung. Ochii săi măsurau amănunţit chipul părintelui. Deodată, în gând i-a străfulgerat adevărul cel crud. S-a cutremurat.
- Tu, părinte... Tu!
Cuvintele lui n-au rămas fără răspuns. Ochii părintelui, care revărsau asupra sa blândeţe, vorbeau de la sine. Şi-a lăsat genunchii tremuranzi să atingă pământul. A luat mâna duhovnicului său şi a dus-o la inimă.
- Tu, părinte, repeta cu ochii în lacrimi.
Acea descoperire era mângâierea lui Dumnezeu pentru sufletul lui îndurerat. N-ar fi putut de unul singur simţea acest lucru să suporte clipa înmormântării lui de viu.
- Hai, fiule, linişteşte-te, i-a zis blând părintele Hrisant. Episcopul şi egumenul mă trimit să liturghisesc la Spinalonga în fiecare duminică. Ai văzut cum a lucrat preabunul Dumnezeu? Vom pleca împreună pe insulă, a zis, străduindu-se să ascundă că făcuse acel lucru de bunăvoie.
Marcu şi-a şters ochii şi i-a aţintit asupra părintelui, ca pruncul care se predă cu încredere în braţele mamei sale.
- Casiana... Ce face Casiana? a întrebat părintele Hrisant neliniştit.
- Vei vedea, părinte... a oftat el, o să vii diseară la barca lui Sifis şi vei vedea... Eu trebuie să plec acum, a zis şi i-a sărutat mâna.
A plecat din mănăstire cu inima mai uşoară. Ceea ce întrevedea părintele acolo era începutul muceniciei pe care ceruse voluntar s-o împărtăşească. Se adunaseră toţi în faţa casei lui Sifis şi o priveau cu ochii larg deschişi de frică, de parcă ar fi ascuns în ea o nălucă. Prin uşa încuiată şi prin ferestrele zăvorâte se revărsau strigătele sfâşietoare ale Casianei. Răneau văzduhul care răspândea nepăsător miresmele de aprilie ale primăverii. Fiecare ţipăt al ei făcea ca femeile să-şi acopere obrajii cu palmele, să tragă de năframele negre şi să jelească precum bocitoarele care conduc mortul la groapă. Era un cortegiu funerar straniu, fără coşciug, cu un mort care încă era în viaţă şi se mişca. Părintele Hrisant înainta prin mulţimea care se înghesuia. Se grăbea s-o vadă pe Casiana, dar înainte de a reuşi să bată la uşa zăvorâtă, un ghem de om aproape că i s-a împleticit printre picioare.

- Ah, cuvioase părinte, ce nenorocire ne-a lovit... Casiana mea, Sifis al meu...
Lemonia, soacra Casianei, se lovea în faţa lui ca şi când ar fi fost biciuită, ţipa isteric şi privea spre uşă, ca şi cum ar fi vrut să scoată dinăuntru pe cineva care ardea.
- Sifis... copilul meu!
- Nu-ţi fie teamă, doamnă Lemonia, a zis rar şi sigur slujitorul lui Dumnezeu. Domnul îi încearcă doar pe cei puternici. Şi ştie să transforme în binecuvântare nenorocirea despre care vorbeşti.
Glasul lui hotărât şi pacea neclintită de pe chipul său au liniştit într-un mod ciudat acea lume care jelea înnebunită. Lemonia s-a dat într-o parte şi şi-a făcut cruce liniştită. Părintele a intrat hotărât în casă. Ochii tuturor s-au aţintit asupra lui cu teamă, nedumerire şi uimire. Părintele nu se temea! De cum l-a văzut, Casiana s-a îndreptat spre el, ghemuindu-se la picioarele lui. Apariţia sa a tulburat şi mai mult sufletul ei îndurerat.
- Părinte Hrisant! plângea cu suspine. Nu se poate! Nu pot îndura asta!
Sifis o ţinea obosit şi palid ca o lumânare. Orice făcea pentru a o linişti era zadarnic.
- Nu se poate, părinte, urla Casiana şi glasul ei sfâşia ca o spadă ascuţită tăcerea casei. Să zică ce-or zice! Voi merge şi eu pe insulă! Şi eu! striga cu ciudă şi deznădejde. nu-l voi lăsa pe tata singur! Am petrecut împreună o viaţă întreagă. Vom merge împreună! striga accentuând cuvintele. El m-a crescut! a zis, aruncându-se pe jos. Lacrimile au doborât-o la pământ ca pe o haină veche, nefolositoare.
Marcu, ghemuit în colţul său, o privea cu o deznădejde imploratoare. Fiecare strigăt îl ardea, ca pe vinovatul care simte că din pricina lui se întâmplă o asemenea nenorocire. Sifis se topea pe picioare, ca un mucenic în chinuri. Casiana plângea neîmpăcată, indiferentă la suferinţa pe care o răspândea în jurul ei.
Părintele Hrisant simţea durere în fiecare ţesut al trupului. Toată acea atmosferă era încărcată cu o iubire insuportabilă, care însă trebuia să se adapteze nevoilor vieţii. S-a aplecat până la pământ şi a ridicat-o blând pe Casiana. A aşezat-o pe un scaun în faţa lui. Ea nu s-a împotrivit. Ochii ei înlăcrimaţi rătăceau în gol asupra lui.
- Fiica mea, Casiana mea, a început blând slujitorul lui Dumnezeu. Dacă îl iubeşti, nu-l răni aşa pe tatăl tău.
- Nu pot, părinte, nu pot să-l las singur acolo, a început iar să plângă Casiana. Voi merge împreună cu el pe insulă!

- Părinte Hrisant! a îndrăznit Marcu să spună, cu nădejde şi totodată cu disperare. Eu vreau să rămână aici, alături de bărbatul ei. De aceea am măritat-o. Să-i văd la cuibul lor. Să aflu de-acolo, de pe insulă, că mi-a făcut vreun nepoţel şi să mi se bucure inima! N-o vreau pe insulă. De câte ori să spun? a zis rugător.
- Ai auzit, Casiana? a întrebat duios părintele Hrisant. Tatăl tău vrea să stai aici. Tu acum te-ai măritat.
Ea şi-a plecat privirea.
- Eu, părinte, dacă vrea Casiana, voi merge împreună cu ea pe insulă. Nu dau înapoi. Vreau să fiu lângă ea, a strigat Sifis şi iubirea întregii lumi îi strălucea în ochi.
Părintele Hrisant a privit pentru o clipă mut, emoţionat de dragostea profundă care făcea ca acele trei suflete îndurerate să-şi jertfească viaţa pe drumul Golgotei.
- Vezi cât de mult te iubeşte, Casiana? a întrebat-o cu ochii în lacrimi pe fată, care şi-a plecat şi mai mult privirea în pământ.
Casiana privea deznădăjduită, ca un animal chinuit, încurcată în plasele iubirii ei.
- Şi eu îl iubesc, părinte, a zis tremurând şi lacrimi neputincioase îi curgeau din ochi.
- Iubirea, fiica mea, a zis cu blândeţe părintele Hrisant, este atunci când renunţi tu la aer pentru a putea respira cel pe care îl iubeşti. Când te pârjoleşti pentru ca el să se răcorească. Iubirea înseamnă să facem mereu ceea ce este mai greu, iar acum pentru tine cel mai greu este să rămâi aici. Dă dovadă de iubire, fiica mea!
- Voi da, a suspinat Casiana, ascunzându-şi faţa în palme. Voi da, părinte Hrisant.

Plângea, dar de data aceasta fără zbucium, fără ţipete de jale, doar cu nădejde şi cu supunere, aşa cum se cuvenea să facă.
Sifis a răsuflat împăcat. Marcu l-a privit cu o recunoştinţă nemăsurată pe părintele Hrisant. Lacrimi de uşurare îi curgeau din ochi. Multă vreme n-a vorbit nimeni. Doar plângeau. Lacrimile lor, îndurerate şi liniştite, răsunau în odaie. Plângeau acele suflete strâns legate prin dragostea lor care, depăşind hotarele omeneşti, atingea măreţia crucii.
Ceasornicul de pe perete a bătut nepăsător ora cinci şi jumătate. Marcu a privit mâhnit spre insulă.
- Trebuie să plecăm, a murmurat. Anestis ne aşteaptă la ţărm.
Trupurile lor s-au împuţinat şi s-au ghemuit de neputinţă. Casiana tremura. Părintele Hrisant şi-a strâns şiragul de metanii sub rasă. „Putere, Doamne, striga. Dă-ne putere", se ruga. S-a ridicat hotărât şi l-a privit pe Marcu, întinzându-i mâna. El a răspuns imediat. A prins mâna părintelui său duhovnicesc. Trupul lui mic s-a rezemat de el, ca un copăcel care se sprijină de un stejar. Părintele şi-a pus braţul în jurul umerilor lui. Sifis a ridicat-o blând pe Casiana şi a sprijinit-o de el. Astfel, împreună, sprijinindu-se unul de altul marcu de părintele Hrisant, iar Casiana de bărbatul ei au ieşit din casă.
Mulţimea a început să se frământe. Femeile au vrut iar să bocească, dar figura aspră a părintelui Hrisant le-a îngheţat glasurile. Au rămas cu toţii tăcuţi, încrucişându-şi mâinile, ca şi când prin faţa lor ar fi trecut o procesiune care în loc de icoane purta chipuri vii.
Au început să coboare spre ţărm tăcuţi şi întristaţi, cu paşi rari. Barca se clătina nepăsătoare pe valuri. Amurgul zugrăvea indiferent, în culori şterse, apele liniştite, făcând locul nespus de frumos. Anestis stătea mâhnit, ca un barcagiu legendar, căruia i se poruncise să ducă sufletele spre iad. I-a salutat aproape cu vinovăţie, cu ochii ţintuiţi în pământ.
- Să mergem, cuscre.
Dar în clipa aceea mulţimea, care aştepta liniştită, parcă ar fi fost electrizată. Un strigăt îndelung de jale s-a revărsat din gurile femeilor şi bocetele s-au ridicat în aer nemângâiate. Marcu a urcat în barcă. Fiica sa a căzut deodată la pământ. Striga şi se lovea ca o nebună. Jalea ei a întărâtat şi mai mult mulţimea. Strigăte şi plânsete se răsfrângeau în apele mării. Marcu se strânsese ca un ghem în mica barcă. Spatele i se încovoiase cumplit, de parcă toate acele strigăte îl biciuiau.
Părintele Hrisant a strâns iar cu putere şiragul de metanii în pumn. Ochii lui implorau cerul. S-a întors spre mulţimea care jelea şi a dat din mână dezaprobator.
- Nu faceţi aşa, fraţilor! le-a strigat. Nu este vreme pentru strigăte, ci doar pentru rugăciune. Rugaţi-vă, fraţilor! De unde ştiţi? Poate că se va întoarce de pe insulă! Sănătos! Dumnezeu este mare!
Glasul său cald şi puternic a pătruns în inimile lor, ca o sfoară întinsă celui căzut în apele mării, pentru a fi salvat...
- Aşa să fie, părinte! Aşa să fie! au răspuns ei cu ochii în lacrimi, făcându-şi cruce.
Casiana l-a privit cu dragoste, ca un om înfometat căruia i se dă pâine.
- Va veni. Va reveni! şoptea ea.
Ochii ei radiau.
- Rugaţi-vă, fraţilor! a strigat iarăşi părintele Hrisant şi nădejdea din glasul său s-a aprins ca o flacără luminoasă.
Casiana l-a strigat pe tatăl ei. Şi-a dus palma la gură, aşa cum făcea când era copil, şi a trimis prin aer sărutări pline de tandreţe. Marcu a răspuns acelui gest. Mâinile le-au rămas ridicate în aer, nemişcate, ca o punte nevăzută, care era o mărturie a iubirii lor. Anestis a oftat adânc. A dezlegat grav, cu mâinile tremurânde, nodul gros cu care legase barca de ţărm. Sfoara s-a topit în mare. Aşa simplu se topeau două vieţi...
Casiana stătea ghemuită la pământ. Ar fi vrut să se arunce în valuri. Suspinele străbăteau trupurile tuturor.
- Nu plângeţi, fraţii mei! a strigat din nou părintele Hrisant şi glasul lui le acoperea durerea, ca glasul îngerului deasupra mormântului gol al învierii. Dumnezeu este mare! Ne vom întoarce! a zis şi i-a făcut semn barcagiului să plece.
A sărit hotărât în barcă. Privirile s-au îndreptat cu groază asupra lui.
- Părinte Hrisant, Sfinţia Voastră... a murmurat
Anestis.

- Eu merg să liturghisesc acolo mâine, duminică. Apoi mă voi întoarce la mănăstire. Iar dacă Dumnezeu vrea, voi pleca iar la Spinalonga sâmbăta viitoare.
L-au privit tăcuţi. Apoi au murmurat cu teamă şi uimire: „Nu-i e frică părintelui. De nimic nu-i e frică părintelui." Şi deodată au simţit nevoia să se înalţe şi ei deasupra fricii care îi cuprinsese, să devină, din nişte oameni înfricoşaţi, nişte fiinţe integre şi vii, mândre de menirea lor.
Anestis a început să vâslească. Barca aluneca pe ape. Atunci un glas puternic şi răsunător s-a ridicat din mulţime, sfâşiind cerul trist al amurgului.
- Să ne revedem cu bine, frate! Te aşteptăm!
Și, dintr-odată, acele cuvinte au devenit ca o deviză, au însufleţit trupurile, s-au ridicat din inimile lor, s-au războit cu întristarea şi au învins-o. „Să ne revedem cu bine!", strigau unul după altul şi glasurile deveneau mai puternice, devenea cea mai puternică nădejdea lor. Se preschimba în încredinţare, într-o nădejde neclintită:
- Te aşteptăm!
Mâinile s-au ridicat în aer. Au început să salute ca şi cum îşi luau rămas-bun într-o zi de sărbătoare. Batiste albe şi năframe negre se mişcau frenetic. Femeile îşi dezlegaseră broboadele asudate şi le fluturau.
- Curaj, frate! Te aşteptăm!
Casiana privea cu lacrimi împietrite în ochi.
- Va veni! a şoptit convinsă. Va reveni!
- Da, Casiana, va reveni! a încredinţat-o Sifis cu nădejde, strângând-o la pieptul său.
Marcu şi-a ridicat şi el mâinile. îi saluta şi el cu lacrimi şi zâmbete, ca omul care pleacă în ţinuturi străine pentru a prospera şi se gândeşte mereu la clipa revenirii în patria lui.
Barca se îndepărta. Siluetele se micşorau, devenind culori amestecate. Se însera şi pe cer se vedeau năframe şi batiste puncte negre şi albe care fluturau neobosite. Glasurile se stingeau uşor, ca nişte panglici târâte în urmă de pescăruşii care îi însoţeau.
- Să ne revedem cu bine!
- Crezi cu adevărat asta, părinte? a şoptit Marcu, lăsându-şi mâinile în jos într-un târziu.
- Ce? a întrebat el distrat.
- Că ne vom întoarce...
- Da, Marcule. Nimic nu este cu neputinţă pentru atotputernicul Dumnezeu! a răspuns preotul cu încredere, îndreptându-şi privirea spre ţărm, unde lumea încă îi saluta.
Pentru prima oară, pentru acel cortegiu funerar plin de jale, încărcat cu deznădejdea morţii, răsăreau speranţa şi credinţa, venite de la un levit, care mergea de bunăvoie să împărtăşească Nădejdea pe insulă.
Când s-au stins şi ultimele culori ale tărâmului celor vii, au privit spre insulă.
- Se pare că nu mai avem mult, a şoptit întrebător părintele Hrisant.
Anestis a arătat cu degetul în faţă. Acoperită de cerul amurgului ca de nişte odăjdii minunate, se distingea imaginea stâncoasă a Insulei Spinalonga, tăcută şi nemişcată. Și-au întins trupurile în faţă, ca într-o aşteptare neliniştită. Pe măsură ce barca se apropia, acel pământ stâncos îşi descoperea înfăţişarea. Spinalonga îşi arăta chipul plin de riduri: o stâncă sălbatică, rigidă, brăzdată doar de slabe linii verzi ca nişte lacrimi, de adâncituri şi cavităţi săpate de apa care îi topea încet-încet trupul, asemenea unui chip mâncat de lepră. Pretutindeni domnea o tăcere absolută.
Marcu a încremenit de frică, asemenea unui miel care merge la tăiere. Barca a ajuns la debarcaderul de piatră al insulei. Părintele Hrisant a păşit primul pe uscat. Apoi i-a întins mâna noului locuitor al insulei. Marcu l-a urmat.
I-a întâmpinat o poartă imensă de fier, cu gratii, ca intrarea în temniţa unor deţinuţi cu pedepse grele. Părintele Hrisant a aruncat o privire în jur şi sentimentele i se amestecau în inimă.
Spinalonga, punctul auriu care se vedea din Elounda, stânca la care cugeta din chilia mănăstirii, Spinalonga, insuliţa din rugăciunile lui însoţite de lacrimi, era reală. îl întâmpina pentru a-i schimba viaţa definitiv şi fără cale de întoarcere.

Capitolul 5.

Închinăciunea.

La început, şi-a simţit inima strângându-se de durere sub rasa neagră. Sus, pe poartă, era o inscripţie mare de avertizare, care înlătura orice speranţă de supravieţuire: „CEL CE INTRĂ SĂ LASE AFARĂ ORICE NĂDEJDE."
Marcu şi-a întors privirea descurajat. Privea marea, ca şi când ar fi vrut să cadă în ea şi să se înece înainte de a se deschide acel mormânt viu pentru a-l înghiţi.
Părintele Hrisant l-a mângâiat pe umeri. îl privea cu dragoste, fără să vorbească. Ochii lui şopteau călduros: „Curaj! Vom rezista împreună!"
O umbră de om, care părea că îi aştepta acolo chiar pe ei, a deschis poarta cu gratii.
- Bine aţi venit, a zis simplu.
Marcu şi-a întors fără să vrea privirea cu respingere. Ochii portarului nu aveau pleoape şi întregul trup îi era plin de răni. Faţa părintelui Hrisant s-a crispat pentru o clipă. Apoi a rămas nemişcat, cu o expresie netulburată. „Eşti mort, părinte Hrisant!", a apucat să strige în inima lui şi îndată s-a întors spre bărbatul care le urase bun venit.
- Hristos a înviat! a răspuns cu salutul plin de bucurie al acelor zile.
Astfel, cu un „Hristos a înviat!", a pătruns în acel ţinut al deznădejdii... Portarul şi-a strâns buzele nedumerit şi a spus aproape cu ironie:
- Uită de asta, părinte! Aici nu există înviere! a zis aproape cu asprime. N-ai citit la poartă? Cel ce intră aici să lase afară orice nădejde.
- Chiar dacă aş fi vrut, n-aş fi putut lăsa nădejdea afară, fiule, a răspuns încet slujitorul lui Dumnezeu.
- Aşa, şi cum ai reuşit asta? a zis portarul în batjocură.
- Nădejdea este obligatorie pretutindeni, de vreme ce nădejdea este Dumnezeu! i-a explicat simplu, dar apăsat.
Omul a zâmbit cu amar şi sarcastic, iar faţa urâtă i s-a schimonosit şi mai mult. L-a privit pe Marcu, ce stătea tăcut.
- Acesta este consăteanul tău? V-aţi îmbolnăvit împreună?
- Doar eu m-am îmbolnăvit, a răspuns Marcu, îndrăznind, în sfârşit, să-şi ridice capul.
Portarul îl privea cu ochii larg deschişi pe părintele Hrisant, cu o nedumerire fără margini.
- Eu am venit ca să liturghisesc mâine, duminică, a răspuns el imediat la întrebarea nepusă. Voi veni, cu voia lui Dumnezeu, în fiecare sâmbătă şi duminică.
- Am înţeles, a murmurat leprosul. Pe tine te-au silit să vii.
- Nu m-a silit nimeni, fiule. Am venit singur! i-a zâmbit cu simplitate preotul.
Leprosul a privit cutremurat. O rază de lumină i s-a aprins în ochi, dar s-a stins imediat, de oboseală şi nepăsare.
intraţi! Vă veţi orienta uşor! a zis, ridicând din umeri.
Au început să străbată un tunel întunecos. în coridoarele lui strâmte nu pătrundea lumina, ceea ce făcea ca sufletele să se tulbure şi mai mult. Inima lui Marcu bătea atât de puternic şi haotic, încât aproape că se auzea în tăcerea deplină. Dar ceea ce era mult mai crud urmau să descopere în lumina de la capătul tunelului. Năluci de oameni, ca sperietoarele puse pe ogoare pentru a alunga păsările, stăteau pretutindeni. Spinalonga îşi descoperea nemilos peisajul însufleţit.
Marcu şi-a dus fără să vrea mâna la nas. O duhoare cumplită răspândită de rănile leproşilor murdărea miresmele primăvăratice ale naturii. Părintele Hrisant a simţit că i se taie genunchii. Acea duhoare îl ameţea şi îi dădea o senzaţie de leşin. Şi-a întors din instinct privirea înapoi, spre marea care se întindea curată printre gratiile încă deschise, ca şi când ar fi vrut să alerge într-acolo, pentru a scăpa cât mai avea încă timp. Dar un glas aspru, nemilos, i-a reamintit: „Eşti mort, părinte Hrisant! Ai murit acum treizeci şi şase de ani împreună cu Hristos! Morţii nu simt, nu miros, nu văd!"
Genunchii i s-au întărit. Glasul acela i-a întărit iar încheieturile şi i-a amorţit simţul mirosului. Şi-a strâns în mână şiragul de metanii. Ochii lui priveau fără tulburare spre acele epave omeneşti însufleţite, care îl înconjurau. Unii priveau de sub glugi, care ascundeau ceea ce ar fi trebuit să fie chipuri omeneşti, fiind ca nişte plăsmuiri ale unui coşmar cumplit.
Un cerşetor privea din partea dreaptă. Se târa cu bastonul lui. îi lipsea un picior. Şi-a întins mâna rănită trupul şi haina i se amestecau.

- N-am bani, fiule, a şoptit părintele Hrisant.
Cerşetorul a plecat în grabă. Marcu îşi plecase capul în pământ. Umerii care îi tremurau arătau că, probabil, plângea. Părintele a simţit deodată toată greutatea responsabilităţii sale. „Eşti preot, Hrisant!", a strigat şi şi-a îmbrăţişat fiul duhovnicesc care era înfricoşat. „Doamne, îndură-Te de noi! Miluieşte-ne, Doamne!", rostea neîncetat în inima lui.
Un glas sălbatic, crud, i-a întrerupt cuvintele rugăciunii.
- Hei, părinte! Tu ce cauţi aici? Ce s-a întâmplat? Atât de nebun e Dumnezeu, încât loveşte şi în ai Lui?
Acea blasfemie l-a lovit pe preot ca un bici. A privit spre locul de unde venea acel glas. Era o cafenea improvizată: câteva mese împrăştiate dezordonat, cu scaune şubrede. Peste tot erau scrumiere pentru ţigări. în jur stăteau câţiva oameni. Părintele Hrisant i-a privit.
- Hristos a înviat, fraţilor! a stăruit el cu salutul pascal.
Un „Adevărat a înviat!" slab şi sfios i-a răspuns. Doar atât.
- Ce s-a întâmplat, părinte? a zis oarecum mai blând un bărbat, care îl privea ciudat, cu ochii înroşiţi.
A înnebunit Dumnezeu? Tu îl slăveşti toată ziua, iar El te-a aruncat aici? E prima oară când vine aici un preot bolnav.
- Nu e bolnav, a îndrăznit să spună Marcu, nemaisuportând ca părintele lui să fie batjocorit.
Lui nu-i dăduse nimeni importanţă. îşi ţintuiau privirile doar asupra părintelui. Feţele lor s-au schimonosit încă şi mai mult din pricina uimirii.
- Eu am venit să săvârşesc mâine, duminică, Sfânta Liturghie, a explicat scurt părintele.
Feţele li s-au schimbat, dar n-au apucat să spună ceva. Zgomotul unui scaun tras s-a auzit în spatele lor şi toţi s-au întors aproape cu respect. Un om schilod, cu mâna tăiată şi cu ochii pe jumătate închişi, a privit spre grupul lor.
- Ce s-a întâmplat, fraţilor? Ne-au adus oameni noi? Bine aţi venit! a salutat politicos, privind fără ţintă înainte.
- Doar unul, i-a explicat cel de lângă el, arătând spre Marcu. Celălalt, preotul, zice că a venit doar să liturghisească mâine.
- Binecuvântaţi, părinte! a zis omul cel slut şi s-a ridicat în picioare, oarecum tulburat, întrucât, după cum se părea, nu le văzuse clar siluetele.
- Domnul, fiule! a răspuns uşurat părintele Hrisant. Am aflat că nu aveţi preot şi am venit să liturghisesc mâine.
- E în zadar, părinte! a răspuns leprosul cu ochii înroşiţi. Noi aici, cum ne vezi, nu mai mergem la biserică. Am încetat acest obicei.
- De ce, fiule? a întrebat blând părintele Hrisant.
- Priveşte, părinte! s-a repezit altul şi preotul a recunoscut vocea care hulise mai înainte. Tu eşti întreg. Puternic. Pe tine te iubeşte Dumnezeu. Eşti cuvios, a zis şi sarcasmul făcea şi mai respingător glasul lui răguşit. Pe noi, păcătoşii... ne-a scuipat. Aşadar, îl scuipăm şi noi a zis, scuipând pe pământ cu furie şi indignare.
Părintele Hrisant s-a dat repede înapoi, ca şi când cineva l-ar fi pălmuit.
- Uşor, bre Andreas! Nici chiar aşa! a zis leprosul cu ochii înroşiţi.
- De ce, nu cumva tu crezi, Giorgis? a întrebat celălalt batjocoritor.
- Taci, Andreas! Să te bucuri! a strigat cel slut, pe care îl respectau, şi toţi au încetat. Dacă ar fi cineva îndreptăţit să fie mâniat pe Dumnezeu aici, acela ar trebui să fiu eu. Am venit aici când încă nu aveam mustaţă, ştiţi asta. Sora mea, în clipa aceasta, trage să moară ca o mucenică. Eu am rămas slut, mi-am pierdut mâna. Ochii mei văd doar umbre. Încet-încet, nu le vor mai vedea nici pe acestea, a continuat grav. însă nu-L hulesc pe Dumnezeu, ai înţeles? a terminat aspru.
Şi-au plecat capetele. Andreas n-a mai scos niciun cuvânt, deşi se vedea că încă fierbea. îşi învârtea nervos brăţara pe degete. Ceilalţi tăceau şi ei. Şi-au întors stânjeniţi privirea de la preot.
- Liniştiţi-vă, fraţilor, a zis încet părintele Hrisant. Dumnezeu nu ne urăşte. Este Tatăl nostru.
- Haideţi, părinte! Veniţi să vă arătăm locurile noastre, a zis omul cel slut, ca să evite tensiunea.
- Toma! a şoptit şi bărbatul care stătea în faţa lui a sărit imediat în picioare.

Se pare că acela era „privirea" leprosului, ai cărui ochi vedeau foarte slab. Au început să meargă pe uliţele insulei, care urcau.
- Nu-i lua în seamă, părinte! a murmurat bolnavul, parcă vrând să se apere. Au suferit mult. Şi Andreas, la fel...
Suferiseră, într-adevăr, mult. Două luni fără părintele Meletie fuseseră suficiente pentru a se răci puţina lor credinţă. Ispitele loviseră fără milă insula cea nepăzită. După zece zile, l-au îngropat nemângâiaţi pe Mihalaki al lor, un copil de zece ani, care venise acolo împreună cu mama lui. Iar peste puţin timp venise vestea că autorităţile urmau să le micşoreze alocaţiile, singura speranţă care le rămăsese pentru a menţine legătura cu tărâmul celor vii. „Dumnezeu ne-a uitat, zicea cu furie Andreas, şi ne războieşte!" Şi oamenii se revoltau... La Spinalonga credinţa semăna cu o floare foarte fragilă, care cu greu poate fi sădită în pământ şi foarte uşor se frânge, la prima suflare de vânt.
- Nu mă deranjează, fiule, a răspuns încet părintele Hrisant.
îl urma pe leprosul care mergea cu paşi neobişnuit de repezi pentru vederea lui înceţoşată. întreaga insulă se asemăna cu un amfiteatru natural de piatră. în centrul lui erau presărate căsuţe zugrăvite cu var alb, care dădeau peisajului o notă de veselie, ca pe o insulă din Marea Egee.
- Acestea sunt casele noastre, a zis ghidul. Avem una şi pentru prietenul tău. Care este numele tău, frate? l-a întrebat pe Marcu încet, care se târa în spatele lor.
- Marcu.
- Şi de unde vii?
- De la Istro, de lângă Goumia. Părintele Hrisant este duhovnicul meu, a zis el, ca şi când relaţia cu părintele Hrisant i-ar fi asigurat un trai mai bun pe insulă.
- Bine ai venit, Marcule. Nu te mâhni! Te vor cunoaşte grabnic şi te vor iubi, a zis încurajator leprosul cel slut şi a luat-o la dreapta.
- Aici, părinte Hrisant, a zis, întinzându-şi mâna spre capătul cărării, în această clădire, care seamănă cu o magazie, este şcoala noastră. Pe vremuri era magazie de arme. Noi am făcut-o şcoală pentru copii.
- Aveţi învăţător? a întrebat părintele Hrisant, dar a înţeles repede că întrebarea era de prisos.
în curtea acelei şcoli a văzut un tânăr care încerca să-i convingă să se întoarcă acasă pe cinci-şase copii care se zbenguiau.
- Valantis! Fotini! S-a înserat de-acum!
- Iată-l pe învăţătorul nostru! a zis Toma. Manolios! Fie ploaie, fie soare, el se ocupă de copiii noştri, a zis cu vădită simpatie, semn că învăţătorul se interesa mult de acei copii.
- Sunt şi foarte vioi, sărmanii. Vezi, ei nu simt nenorocirea, a oftat.
Se apropiau de şcoală, dar leprosul cel slut a început să urce spre stânga. Mergea înainte, aproape automat.
- Nu văd bine, părinte. Am orbit. Dar această insulă o străbat ca pe propria curte. Aici, a zis şi a arătat spre dreapta, este frizeria noastră. E nouă, abia am deschis-o. Ne-a venit de curând un frizer de dincolo. Şi am zis să nu-l lăsăm fără lucru pe om, a spus în glumă. Tu, Marcule, ce meserie ai?
- Pescar, a răspuns Marcu şi începuse să i se încălzească sufletul datorită bunătăţii leprosului.
- Minunat! a strigat el. Să mâncăm, în sfârşit, peşte ca lumea!
Părintele Hrisant se minuna de puterea celui care, deşi era o jumătate de om, insista să trăiască o viaţă întreagă. în inima lui, ghicise cine era, dar aştepta să se ivească momentul potrivit.
- Aşadar, Marcule, ai venit la timp. Priveşte jos, acolo! a zis leprosul şi a arătat un mic amfiteatru de piatră, înfipt între malurile care coborau.
- Aici duminica viitoare vom avea proiecţie de film. Este teatrul şi totodată cinematograful nostru. Când vremea se face frumoasă, punem o pânză şi vedem filme. Duminica viitoare vom vedea filmul anului. în lume a depăşit toate vânzările. Noi o să-l vedem gratis, a zis glumind.
- Văd că nu vă lipseşte nimic, a zis călduros părintele Hrisant, care vedea uşurat cum viaţa care se scurgea pe insulă găsise totuşi un pământ în care să se înrădăcineze şi să se menţină, ca floarea-de-colţ care răsare dintre crăpăturile stâncilor.
- înainte de a veni administratorul, nu aveam nimic, a zis Toma. El le-a făcut pe toate acestea!
- Toţi ne-am luptat, i-a tăiat vorba în grabă celălalt. Am luptat să facem ţinutul nostru prielnic

omului, părinte Hrisant, căci, ce să facem, oameni suntem şi noi. Haide, Toma, i-a făcut semn călăuzei sale, mergi să-l duci pe Marcu în noua lui casă. Să se odihnească şi el ca omul. Ştii unde, la Argiris.
Celălalt s-a supus fără murmur. Au rămas amândoi, părintele Hrisant şi acel lepros deosebit, în lumina care deja se împuţina, silueta lui slută părea şi mai subţire, mai diafană şi mai chinuită, ca trupul zdrobit al unui mare mucenic care abia a ieşit din torturile cumplite, cu toate mădularele rănite, dar cu sufletul neatins.
- Eşti Epameinondas Remoundakis, a şoptit părintele Hrisant aproape cu evlavie.
- Da, a recunoscut el.
Preotul l-a privit câteva clipe, cât timp nu se înserase încă de tot. îl plăsmuise în mintea lui altfel pe acel „arhanghel al Insulei Spinalonga", care zburase acolo pentru a aduce viaţă în iad. Şi-l închipuia robust şi înalt, întreg, pe măsura puterii sufletului său mare. Dar atunci vedea acel suflet nobil întemniţat într-un trup fără o mână, fără ochi.
Şi-a scos camilafca. S-a aşezat în genunchi pe pământ. A făcut o metanie. Fruntea lui a atins pământul.
- Ce faci, părinte? a zis Remoundakis, sărind un pas în spate, înţelegând gestul.
Mânecile rasei i-au atins picioarele.
- Mă închin ţie, fiule! Mă închin durerii care a sfinţit pământul acesta, a răspuns simplu părintele Hrisant. Şi îmi cer iertare din partea celor vii. Iartă-ne, frate! a zis cu gravitate şi a căzut iar la pământ cu braţele deschise.
Remoundakis tremura. Mâna lui se sprijinea pe toiag. Două linii umede, ca de uşurare, îi brăzdau faţa mâncată de lepră. Era ca o reabilitare acea clipă, acea cerere de iertare venită din partea oamenilor de pe tărâmul celor vii, din partea celor sănătoşi...
- Să mergem, părinte! a zis încet. Să mergem să vezi biserica.
Au început să coboare. Lumina nu-i ajuta, dar au reuşit să aprindă becurile, pentru care Epameinondas luptase atât de mult să le aducă pe insulă. Deodată, în tăcerea serii, s-a revărsat o melodie blândă ca adierea uşoară a vântului care răscoleşte valurile mării. Părintele Hrisant a privit uimit în jurul lui.
„Arhanghelul" i-a zâmbit.
- Ai văzut, părinte? Minune! Noaptea coboară îngerii! a zis glumind. E Mozart, a explicat el. Punem la difuzoare dimineaţa şi seara să se audă muzică clasică, pentru a ne linişti inimile.
Părintele Hrisant îl admira şi mai mult. Dar ritmurile liniştite ale lui Mozart au fost rănite deodată de un geamăt, prelung ca un muget. Apoi altul şi altul.
Preotul a privit înfricoşat spre clădirea luminată, cu ferestre pătrate, deschise, care emanau o duhoare insuportabilă deasupra insulei.
- Acesta este spitalul, părinte Hrisant, a zis înăbuşit Remoundakis. Aici vin cei mai grav bolnavi dintre noi. Cei cărora trebuie să le taie membrele şi cei care se pregătesc să se despartă de noi, a spus încă şi mai încet. Şi sora mea este aici.
Părintele Hrisant n-a vorbit. S-a simţit deodată prea mic pentru a consola acea durere pe care cel de lângă el o îndurase singur atâţia ani. Doar şi-a întins mâna şi a strâns-o pe cea a leprosului. Trupul lui Epameinondas s-a cutremurat încă o dată. Cu cât se apropiau, gemetele se înmulţeau. Se preschimbau în blesteme, în ocări, în lacrimi.
- Nu suntem atât de liniştiţi aici, părinte... Biserica este aproape de spital şi locul acesta, parcă dinadins, îi găzduieşte pe cei mai nenorociţi dintre noi. Nu vei avea linişte pentru a liturghisi, a explicat el.
- Nu-i nimic, fiule, a răspuns încet părintele Hrisant. Plânsul omului ajunge ca un heruvim la tronul lui Dumnezeu.
în inima lui şoptea neîncetat: „Doamne, miluieşte", pentru cei care gemeau. Cu durere, cu blândeţe, cu duioşie. S-au oprit în faţa bisericii. Era un paraclis mic, scund ca o casă, fără turlă, fără măreţie, fără vreun detaliu de prisos.
- Aici este Biserica Sfântului Pantelimon, a explicat administratorul. Avem şi altă biserică, a Sfântului Gheorghe, însă cel mai des, atunci când venim, ne adunăm aici. Cine ştie... poate pentru că sfântul era doctor.

Preotul a împins uşor uşa. Au intrat în biserică. Erau toate simple şi cucernice, dar se vedea că fuseseră lăsate neîngrijite în cele două luni cât nu se slujise acolo. Candelele de argint de la icoanele sfinţilor erau stinse. Singura lumină care cădea peste ei era cea a lunii, prin ferestrele mici. Icoanele se întunecaseră din cauza prafului depus pe ele. Un coşuleţ cu anafură uscată aştepta pe o măsuţă, în afara altarului. Părintele a sărutat cu evlavie icoana marelui mucenic din pronaos. Apoi a făcut o metanie în faţa Uşilor împărăteşti. S-a închinat înaintea Domnului şi a Maicii Sale. Buzele lui au înmuiat praful care le acoperea. Era nerăbdător să stea acolo, să cureţe biserica, să liturghisească a doua zi aşa cum se cuvine, dar s-a gândit la Remoundakis, care se sprijinea cu greu în toiag. Se ostenise atât de mult să-i călăuzească şi sigur aştepta nerăbdător să se aşeze şi el undeva.
- Să mergem, frate, a zis încet. Te-am obosit.
Au ieşit liniştiţi din biserică.
- Mă gândesc unde vei dormi, părinte, a zis îngândurat „arhanghelul".
- La Marcu, fiule. Cred că mă aşteaptă. Nu-i va fi uşor să rămână singur în prima noapte.
Epameinondas a dat din cap aprobator.
- Da, doar că nu este încă un pat acolo. Doar nişte zdrenţe, a zis supărat.
- Şi de aceea te mâhneşti, frate? Eu am dormit şi pe podea. Atât de mult iubesc somnul, ticălosul de mine.
L-a bătut prieteneşte pe umăr.
- Haide, du-mă până acolo, doar de data asta, fiindcă nu ştiu să merg singur, iar apoi du-te de te odihneşte. Te-am istovit.
Au mers până la adăpostul lui Marcu. Remoundakis le-a spus politicos: „Noapte bună!" Era obosit, dar pe chip i se citeau pacea şi uşurarea.
mergi cu binecuvântarea lui Dumnezeu, fiule! Şi îţi mulţumesc. îţi mulţumesc mult! a şoptit părintele Hrisant, binecuvântându-l cu semnul crucii.
A apăsat cât de uşor a putut ivărul de la uşă şi a intrat în noua lui casă. Lumina lumina blând puţinele obiecte dinăuntru. S-a apropiat de patul scund de sub fereastră. Marcu adormise. îşi încrucişase palmele sub obraz ca un copil şi răsufla adânc şi regulat. Cutele amare de sub buze mărturiseau încă durerea sufletului, dar somnul care îi închidea cu putere pleoapele îl făcea să uite de intrarea în acea lume a umbrelor.
Preotul s-a aşezat tăcut în faţa lui, pe zdrenţele care se întindeau pe podea. Şi-a adunat picioarele la piept şi şi-a scos şiragul de metanii. Şoptea rugăciunea, în timp ce privirea îi rătăcea prin cameră: o masă mică, cu o vază de flori pe ea. în dreapta şi în stânga două scaune împletite din trestie, lucruri simple şi neînsemnate, care mărturiseau că o femeie trecuse pe acolo. într-un colţ o fotografie lăsată acolo cu un an înainte. A încercat să distingă imaginea în semiîntunericul camerei. Era un copilaş care zâmbea. A privit mai sus. „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă", se ruga şi degetele i se mişcau pe nodurile şiragului de metanii. Era râvnitor. Pe peretele din faţă o cruce mică, având-L pe Iisus răstignit pe ea. „Doamne, Iisuse Hristoase...”, rugăciunea devenea implorare şi cântec de leagăn. Rostind cuvintele rugăciunii, printre formele care i se topeau pe pleoapele pe jumătate închise i se părea că întreaga cruce tot creştea, se apropia şi se rezema de el, de umerii lui, care se încovoiaseră pe zdrenţele de pe podea.
Capitolul 6.
Transfigurarea.
- Părinte, s-a luminat de ziuă!
Cuvintele lui Marcu i-au întrerupt visul confuz. Şi-a întredeschis cu greu pleoapele, biruit încă de oboseală. Marcu se ridicase din pat odată cu zorile şi îl aştepta pregătit.
- Părinte, e duminică!
Aceste cuvinte l-au făcut să sară ca un arc. A alungat somnul, şi-a netezit cutele rasei şi a luat geanta cu odăjdii. Au plecat spre biserică.
Răcoarea le mângâia plăcut feţele. Cerul albastru păstra lumina proaspătă a dimineţii şi marea răsufla cu gânguriri uşoare, ca un prunc care se trezeşte încet în leagănul său. Pe uliţe domnea liniştea. „Nu s-au trezit încă", se gândea, însă la cotitura uliţei a fost contrazis. Cafenelele erau pline de clienţi matinali. Zarurile care zornăiau la table tulburau tăcerea dimineţii.

- Hei, părinte! Unde ai plecat aşa devreme? s-a auzit glasul tunător care hulise în ziua precedentă. Vino să te cinstim cu un rachiu şi vei liturghisi mai târziu. De ce te grăbeşti aşa?
Părintele Hrisant s-a apropiat de ei.
- Veniţi voi, fiii mei! Astăzi este duminică. Trudiţi-vă pentru iubirea lui Dumnezeu, i-a îndemnat călduros.
ce duminică, părinte? a zis altul, pe care cu o zi înainte îl numiseră „Giorgis". Aici nu există duminică şi zile obişnuite. Poate găseşti tu duminica în iad, dacă poţi. Haide, du-te la biserică şi pe noi lasă-ne în durerea noastră.
S-au întors la jocul lor nepăsători. Părintele Hrisant înainta gârbovit. Acea nepăsare îi îndurera inima. „Doamne, se ruga, topeşte piatra, Doamne." Acel pământ se împietrise. Nu mai părea omenesc.
I-a făcut semn lui Marcu să tragă sfoara de la clopotniţa cea mică. Clopotul cel odihnit de la Biserica Sfântului Pantelimon chema insula la împărăţia lui Dumnezeu.
Părintele Hrisant a intrat în biserica neîngrijită şi a început slujba, spunând: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru..." Simţea o întristare nepotrivită cu dulceaţa prezenţei lui Dumnezeu. Umiditatea bisericii îi chinuia într-un mod ciudat trupul obişnuit cu nevoinţele. Şi-a ţintuit ochii asupra Celui răstignit pe cruce. Privirile lor s-au întâlnit stăruitor. Sufereau de aceeaşi durere a respingerii, de aceeaşi singurătate. Rostea cu greu rugăciunile Utreniei. Din când în când, arunca o privire pe furiş la uşă, care se încăpăţâna să rămână închisă. Pentru o clipă, l-a privit cu recunoştinţă pe Marcu, fiul lui, care cu privirea plecată, cu evlavie, sorbea cuvintele de adorare a lui Dumnezeu. L-a îndemnat să tragă iarăşi clopotul, pentru a începe doxologia. Clopotul a răsunat din nou, dar la cuvintele de început, „Slavă Ţie...", a răspuns un glas îngrozitor, care s-a revărsat de la fereastra bisericii.
hei, părinte, ne-a asurzit clopotul tău!
Părintele Hrisant l-a recunoscut. Era leprosul hulitor de la cafenea, Andreas. Şi-a amintit numele lui şi l-a pomenit cu durere în faţa lui Iisus răstignit pe cruce.
Soarele se înălţa pe cer. Se auzeau ferestre deschizându-se, paşi pe uliţele pavate. Insula îşi începea viaţa chinuită, fără a se gândi la biserica lui Dumnezeu. Cei mai mulţi nici nu-şi dăduseră seama că venise un preot pe insulă. Doar trei-patru bătrâne au intrat în biserică, fiind curioase, deoarece auziseră clopotul bătând.
Părintele Hrisant a început să psalmodieze mai puternic, de parcă ar fi vrut ca Domnul cel răstignit să nu audă gemetele celor de afară şi să fie rănit şi mai mult. Dar lumea de afară începuse un război nedeclarat împotriva lui. O muzică asurzitoare şi deranjantă a tulburat Sfântul Jertfelnic. Cântece populare cu versuri lumeşti acopereau inevitabil glasurile puternice ale lui Marcu şi ale preotului. Alte voci, cele gălăgioase de la cafenea, se auzeau din afara bisericii.
Marcu se uita înfricoşat spre părintele Hrisant, dar el continua să liturghisească nederanjat, privind crucea. Trupul lui slab tremura. Lacrimi îndurerate îi brăzdau obrajii. Se ruga şi îşi punea cu zdrobire sufletul în faţa lui Dumnezeu. „Doamne! Doamne!" Cerea putere să suporte acele chinuri ale batjocurii şi sarcasmului.
Slujba ajunsese la momentul punerii înainte a Mielului înjunghiat. Trupul preotului a tresărit din cauza unei dureri şi mai mari. înjurături şi cuvinte necuvioase venite de afară au pângărit acea clipă înfricoşătoare şi sfântă. „Ale Tale dintru ale Tale", a psalmodiat cu buzele tremurânde şi a îngenuncheat în faţa Sfintei Mese. Deodată, un strigăt diferit de celelalte a făcut să amuţească toate glasurile hulitoare. Era un urlet cumplit, îndelung, care se revărsa de la ferestrele spitalului de vizavi. Parcă în el erau cuprinse toate lacrimile omenirii, din ziua în care omul păşise pe pământ. Hohotele şi înjurăturile au amuţit dintr-odată, iar cântecele lumeşti au încetat. Doar acel urlet de durere a continuat, a crescut în intensitate, tăind cerurile, a pătruns în biserică, a răsunat peste Trupul împuns de suliţă al Mielului de pe Sfântul Disc. Broboane de sudoare curgeau pe fruntea părintelui Hrisant. „Şi fă, adică, Pâinea aceasta, cinstit Trupul Hristosului Tău. Amin", a psalmodiat, articulând rar cuvintele, care erau acoperite de urletul de durere.
Durerea omului se sprijinea pe Trupul rănit al lui Dumnezeu, pe Care preotul îl împunsese cu evlavie. Pentru o clipă, i s-a părut că Mielul a devenit tot o rană dumnezeu lua asupra Lui rănile lumii i omul şi Dumnezeu sufereau împreună şi preotul îi mângâia cu dragoste pe amândoi,

străduindu-se să sprijine durerea omului pe jertfa lui Dumnezeu. „Pe Tine Te lăudăm, pe Tine Te binecuvântăm, Ţie îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeul nostru", psalmodia cucernic Marcu, în afara altarului. Părintele şi-a făcut cruce şi s-a ridicat. Simţea un amestec ciudat de durere şi linişte în inima lui.
Acea Sfântă Liturghie, prima de pe insula morţilor care încă respirau, îl marcase veşnic, ca un simţământ tainic. Doar un sentiment dulce, straniu, de durere şi totodată de bucurie, îl încredinţa că Dumnezeu era acolo. îşi întindea de pe cruce mâinile însângerate, pentru a-i şterge sudoarea care îi curgea pe acel pământ al deznădejdii. Şi-a ridicat cu recunoştinţă privirea spre cer. „Doamne! Iisuse al meu!", a şoptit. Fâşii de lumină albă, aurie, înfăşurau lemnul crucii. Cădeau uşor, ca un văl auriu nefăcut de mâini omeneşti, peste Sfântul Disc şi peste Sfântul Potir. „Doamne, Iisuse Hristoase!", repeta cu o râvnă fierbinte.
Deodată, ca un răspuns la acea implorare izvorâtă din inimă, s-a auzit scârţâitul uşii bisericii şi o umbră umană a alunecat înăuntru. S-a întors imediat să vadă. în semiîntuneric a distins silueta slută care îl călăuzise pe insulă cu o zi înainte. Şi-a târât trupul chinuit până la coloana de marmură din spatele stranelor, pentru a se sprijini de ea. Părintele Hrisant şi-a ridicat uşor mâna şi l-a binecuvântat. în inima lui ştia că acel om urma să îi fie aliat în lupta lui cumplită.
Liturghia se desfăşura lin. Rugăciunile se înălţau eliberate de povara sufletului, până la momentul culminant al oferirii Preacuratelor Taine către credincioşi. Cu mâinile care, ca întotdeauna, îi tremurau de evlavie, a luat Sfântul Disc şi Sfântul Potir. „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi", i-a chemat pe puţinii credincioşi şi a privit spre dreapta. Marcu, cel ce până în acea clipă stătuse ghemuit în strană cu capul ascuns în palme, a sărit în sus. S-a apropiat şovăitor, cu paşi timizi, de Sfântul Potir. Şi-a încrucişat mâinile mici deasupra inimii şi întregul trup îi tremura, răvăşit de cucernicie şi de teamă. Aşa lepros cum era, cu inima învolburată de lacrimi, se simţea şi mai nevrednic, dar şi mai dornic de a se uni cu Dumnezeu. Când a ajuns în faţa Uşilor împărăteşti, a atins cu vârful degetelor pocrovăţul. O tresărire, care se asemăna cu un zâmbet de bucurie şi de fericire, i-a brăzdat buzele. Ochii lui blânzi s-au adâncit în cei ai părintelui său duhovnicesc. în colţurile lor au apărut lacrimi. Preotul s-a cutremurat. Pentru prima oară, citea atâta recunoştinţă în ochii unui om în ceasul în care se împărtăşea. Clipa aceea îl zdrobea sub povara măreţiei sale. Pentru prima dată, îşi iubea atât de mult rasa, care îl pusese în slujba lui Dumnezeu. se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu, Marcu, a zis cu evlavie.
A fost singurul care s-a împărtăşit. A aruncat o privire pe furiş spre Remoundakis, însă el a rămas neclintit, cu capul plecat în pământ. Când a auzit cuvântul de încheiere: „Hristos a înviat!", a ieşit fără zgomot din biserică. Părintele a rămas doar cu Marcu să citească rugăciunea de mulţumire şi să facă apolisul. Timp îndelungat stătuse în rugăciune în faţa proscomidiarului. Acea Sfântă Liturghie dureroasă şi atât de diferită de cele făcute până atunci la mănăstire avea să-i preschimbe întreaga existenţă.
Când a ieşit din biserică, toată lumea i se părea transfigurată, învăluită în chip tainic şi suprafiresc în lumină. Chiar şi siluetele leproşilor care umblau pe uliţe i se păreau înfăşurate într-o lumină curată şi diafană, care le preschimba urâţenia. I-a salutat politicos, înclinându-şi capul, şi s-a îndreptat tăcut spre debarcader. Ei îl priveau ciudat, ca şi când ar fi venit de pe alt tărâm.
- Pleci, părinte? a întrebat cineva, rupând tăcerea aceea stranie.
- Da, a zis.
Era timpul să plece, să se întoarcă la mănăstire, aşa cum îi ceruse egumenul Dionisie.
- Voi veni duminica viitoare să liturghisim iarăşi, a zis cu hotărâre, vorbind la plural.
Marcu l-a însoţit până jos, pe ţărm, plângând. Părintele a urcat în barcă.
- Ne vedem duminica viitoare, a zis mângâietor şi şi-a ridicat mâna în semn de rămas-bun.
Spinalonga a rămas în urmă.
- Pe duminica viitoare, a zis, dar ştia că sufletul lui rămăsese acolo, îngenuncheat în altarul Bisericii Sfântului Pantelimon, ca să aştepte duminica următoare.

Capitolul 7.

Preacuratele Taine nu molipsesc.

După ce părintele Hrisant a plecat, locuitorii insulei s-au apropiat curioşi de biserică. Marcu s-a aşezat într-un colţ al cafenelei, izolat, şi privea în gol spre mare, ca şi când ar fi zărit acolo chipuri

îndrăgite din lumea celor vii. Nu era nici măcar de o zi pe insulă şi totuşi îi era un dor chinuitor de Casiana, ca şi când n-ar fi văzut-o de ani întregi. îşi amintea strigătele ei disperate, faţa ei schimonosită şi lacrimile care îi curgeau din ochi. Probabil că fetiţa lui se topea de durere, probabil stătea şi ea pe ţărm, privind orizontul. Şi-a întins mâna, ca şi cum ar fi vrut să o atingă, şi un suspin înăbuşit, ca un geamăt, i-a cutremurat trupul. Deodată, a simţit pe umăr o atingere încurajatoare. Nici nu observase că oamenii se apropiaseră de el.
- Hai, frate, nu plânge, a zis leprosul care l-a atins şi şi-a tras imediat un scaun în faţa lui.
Marcu l-a recunoscut pe bărbatul blasfemator care îl ocărâse pe părintele Hrisant. Lângă el stăteau alţi doi, Toma şi Remoundakis, care îi călăuziseră pe insulă.
- Priveşti în zare şi te gândeşti la cei pe care i-ai lăsat, a zis Toma. Toţi am păţit asta şi încă mai facem aşa.
- Iertaţi-mă, a zis pescarul, aproape apărându-se. Am o fată. Abia am căsătorit-o, a spus şi un oftat i-a sugrumat cuvintele.
- Să îţi trăiască! i-au urat într-un glas toţi trei, ridicând păhărelele cu rachiu.
Marcu a simţit o căldură în suflet când a auzit acea urare izvorâtă din inimă. Le-a zâmbit şoptind: „Mulţumesc."
- Ai văzut, frate? a zis Remoundakis. Oameni suntem şi noi, asemenea celor de dincolo. Acelaşi Dumnezeu este şi aici, nu spune aşa părintele Hrisant?
Doar la auzul acelui nume drag chipul lui Marcu s-a îndulcit.
- îl iubeşti mult pe părintele tău, nu-i aşa? a întrebat curios Andreas, apropiindu-şi faţa de cea a pescarului. Se pare că îl cunoşti de mult timp!
- Pare om sfânt, a murmurat Epameinondas.
- Este, i-a încredinţat călduros Marcu. Este! a repetat.
Simţea o nevoie nestăvilită de a-l apăra în faţa celor care îl dispreţuiseră pe părintele lui rănit. între timp, grupul celor din jur se mărea. Unul câte unul se apropiau de noul-venit pentru a-l cunoaşte şi pe el, şi pe preotul ciudat care îl însoţise.
- Eu, a continuat Marcu binevoitor, ca şi când găsise prilejul pe care îl aşteptase, nu mergeam prea mult la biserică. Nu pentru că eram ateu, dar mergeam la biserică doar de Paşti şi de Crăciun, ca să mă împărtăşesc, pentru că aşa era bine, iar dacă făceam vreo fărădelege, îi aduceam şi câte un dar Maicii Domnului. Adică făceam schimb de servicii,
făceam negoţ cu Dumnezeu. Până când mi-a ieşit în cale părintele Hrisant şi m-a salvat. Mi-a salvat sufletul, viaţa întreagă. M-a izbăvit! a repetat călduros.
îl priveau miraţi, nedumeriţi.
- Ce-a făcut de te-a izbăvit? a întrebat iar Andreas, pe care, după cum se părea, îl interesa cel mai mult să audă despre slujitorul lui Dumnezeu.
- Chiar m-a izbăvit! Dar voi nu ştiţi! a dat Marcu din cap dezaprobator. Să vă povestesc de la început deci, ca să mă înţelegeţi. Au trecut vreo... doisprezece ani de-atunci. Eram pe malul mării cu fiica mea, vremea era foarte bună. La Apanki, aşa cum numesc localnicii acel ţărm o fâşie de nisip ca o semilună înconjurată de stânci, nebătută de vânt şi neatinsă de străini. Era o căldură nesuferită. Marea scotea afară toate mirosurile ei. Nu suportai să umbli desculţ pe nisip. Făceam castele şi turnuri de nisip alături de Casiana mea şi îi spuneam poveşti cu zâne şi zmei, dar n-am rezistat mult. M-am aşezat pe şezlong şi am adormit mort de oboseală.
Toată noaptea, până la răsăritul soarelui, pes-cuisem. Când s-a luminat de ziuă, am lăsat barca nelegată la ţărm, aşa cum obişnuiam atunci când nu bătea vântul. Mama mea o trimitea pe Casiana acolo, ca să ne jucăm.
Aşadar, ca să nu lungesc vorba, în ziua aceea am adormit mort de oboseală şi s-a întâmplat nenorocirea. Fetiţa s-a dus până la barcă şi a împins-o în mare. Era o barcă mică, vă daţi seama, uşoară ca o coajă de nucă, pe care o meşterisem singur. Visul ei era să vâslească. Mă ruga s-o iau cu mine la pescuit, dar eu nici nu voiam să aud. Aveam doar un copil scump mie, pe mama ei o pierdusem şi îmi era teamă.
Dar când am adormit, a găsit cumplitul prilej de a se urca în barcă. Barca plutea pe valuri cu fetiţa în ea, iar eu, sărmanul, visam. Deodată, cum se întâmplă deseori în ţinuturile noastre, cerul s-a

întunecat. Norii s-au adunat încărcaţi de ploaie. M-a trezit un tunet. „Vine ploaia", m-am gândit şi am strigat-o pe Casiana, dar copilul nu era nicăieri.
M-am cutremurat. Am privit spre ţărm şi barca mea lipsea. între timp, începuse ploaia. Ploua cu furie. Valurile se ridicau agitate. Am privit în depărtare şi am zărit barca, un punct roşu, care când apărea, când dispărea. „Casiana!", am urlat şi m-am aruncat în apă ca să înot într-acolo. Valurile mă biciuiau, dar nici nu-mi păsa de durerea mea. Vedeam barca luptându-se cu valurile. Când credeam că mă apropii de ea, dintr-odată se depărta. Marea mă arunca încoace şi încolo, ca şi când aş fi fost jucăria ei.
Deodată, am auzit un ţipăt de copil. „Maica Domnului", am strigat. Se întâmplase ceea ce îmi era teamă: barca se răsturnase. O vedeam ca pe o glastră întoarsă pe apă. Ce să vă spun, fraţilor? Voiam să-mi las trupul să se scufunde ca o piatră, să mă înec, dar băteam apa cu braţele, îmi întindeam gâtul şi urlam, plângând amarnic. Marea mă arunca sălbatică de colo-colo. Totul se întunecase în jurul meu. Nu mai reuşeam să văd nimic. Doar pereţi de apă care se spărgeau de mine cu putere. Deodată, am observat în faţă o barcă de pescar, îşi accelera motorul şi mergea înainte. în partea din faţă am apucat să văd o siluetă neagră aruncându-se în apă. Eu înotam ca să ajung până acolo, dar în zadar. Marea mă arunca departe. Cât timp a trecut, nu ştiu să spun. Mă înecam, când scara de frânghie a căzut peste mine. „Prinde-o, frate!", mi-a strigat un glas de bărbat. Am privit în sus. Era barca de pescar, care se apropiase de mine. „Prinde-o!", a strigat iar. Era silueta neagră care se aruncase în apă. „Fetiţa e a ta?", m-a întrebat. „Nu-ţi fie teamă. E aici!" Am răsuflat uşurat. M-am prins de scara împletită şi am urcat. „Linişteşte-te, frate! Fetiţa e aici!", mi-a spus părintele şi a arătat în faţă. înfăşurată într-o pătură, tremurând ca un peşte pe uscat, dar vie şi întreagă, stătea Casiana mea. L-am privit pe călugărul care mi-a arătat-o. Era ud leoarcă. Apa i se prelingea din barbă, din rasă, dar zâmbea. „Fetiţa e foarte bine", a zis şi m-a lovit cu prietenie pe umăr. „Dar altă dată să fii mai atent, frate."
Eu tremuram tot de bucurie şi de recunoştinţă. Se aruncase în valuri ca să îmi salveze copilul. Am căzut în faţa lui. I-am sărutat rasa şi plângeam. „Ce faci, frate?", a strigat el. „Mă vezi sfânt de te închini în faţa mea sau mă crezi Dumnezeu?" „Sfânt!", am strigat eu. „Sfânt!"
Era părintele Hrisant. îmi descoperise deodată sfinţenia, iubirea şi smerenia lui. Jertfa de sine! Acesta este părintele Hrisant, fraţilor. Jertfa de sine! O jertfă adusă lui Dumnezeu!
îl ascultau atenţi şi uimiţi.
ce spui? a murmurat Remoundakis. S-a aruncat în valurile înspumate pentru a-ţi salva fiica! Şi viaţa lui, cu adevărat, n-a preţuit-o.
- Nu cumva nu o preţuieşte venind şi aici? a zis pescarul. A venit de bunăvoie, pentru a mă împărtăşi, căci voiam asta, dar nu numai pe mine, ci pe noi toţi! a încheiat, accentuându-şi cuvintele.
- Şi ia spune-mi, bre Marcule, cât a ţinut această Liturghie? Abia pe la amiază aţi ieşit, a întrebat iar Andreas.
- După Liturghie, a luat împărtăşania rămasă. Apoi s-a rugat multă vreme.
Ceilalţi priveau întrebători, nu le venea să creadă ce le spusese pescarul, însă chipul lui Andreas încremenise.
- A luat împărtăşania rămasă? a zis rar. Ce vrei să spui?
Avea atâta nedumerire şi nelinişte în glas, încât Marcu s-a speriat.
- Ce vreau să spun? A luat Sfânta împărtăşanie, câtă a rămas. Şi a rămas multă, fiindcă doar eu m-am împărtăşit, a explicat cu simplitate, fără să se aştepte la ceea ce a urmat.
Un murmur de uimire, ca şi când ar fi văzut în faţa lor pe cineva aflat în primejdie, s-a întins de la un capăt la celălalt al cafenelei. Apoi un zumzet, şoapte şi discuţii cu teamă s-au ridicat din fiecare colţ. „Nu e cu putinţă... Nu se poate."
Bunul pescar privea nedumerit, neputând înţelege acea tulburare.
- Eşti sigur, Marcule? a întrebat Andreas, aproape nestăpânindu-se. Aşa ceva nu e posibil. Te-a împărtăşit pe tine şi apoi a luat Sfânta împărtăşanie cu linguriţa cu care te-a împărtăşit pe tine, leprosul? a întrebat, accentuând cu putere ultimul cuvânt.
- Da, frate, a răspuns Marcu, începând să înţeleagă cu groază despre ce era vorba.

- Nu poate fi atât de curajos părintele tău, Marcule! Nici atât de prost! a zis Andreas, cu şi mai multă asprime. Sigur n-a făcut asta. De altfel, tu n-ai fost în altar. N-ai văzut!
- N-am văzut, însă ştiu că a făcut asta! a răspuns pescarul sigur pe el. La fiecare Sfântă Liturghie se întâmplă asta!
- Se poate. însă aici nu s-a întâmplat! a urlat Andreas cu mânie.
- S-a întâmplat! a răspuns Marcu liniştit, dar sigur.
Glasul lui, neobişnuit de hotărât pentru caracterul său reţinut, a făcut să dispară orice îndoială. Spunea adevărul şi ei ştiau asta.
- Aşadar, nu-i e teamă de nimic! a şoptit cu sfială cineva din apropiere.
- Dar de ce să-i fie teamă, frate? a zis Marcu blând. De Sfânta împărtăşanie? Se poate ca Dumnezeu să ne îmbolnăvească? a întrebat retoric, însă nimeni nu-l auzea.
Toţi erau fascinaţi, simţeau evlavie, admiraţie şi teamă în legătură cu fapta părintelui Hrisant, care părea supraomenească în conştiinţele lor. Chipurile li s-au schimbat, extaziate, ca şi când l-ar fi văzut în clipa aceea cum lua împărtăşania, cum se înalţă pe un soclu ca un erou, prin fapta sa atât de neînţeles pentru ei, care se îndoiau. Marcu vedea umbra întrebătoare din ochii lor uimiţi şi înfricoşaţi. Era ca şi când ar fi căutat să pătrundă chiar ei în altar, să vadă cu ochii lor ceea ce li se spunea.
vom vedea asta, Marcule, a murmurat meditativ Andreas. Dacă e precum spui... a zis şi apoi a tăcut. Chipul i se întunecase. Sprâncenele i se încruntau cu putere deasupra ochilor străbătuţi de umbre adânci şi apăsătoare. Marcu s-a retras într-un colţ, tăcut. Nu mai avea ce să le spună. Gândul lui se întorcea încontinuu spre părintele Hrisant şi spre martiriul care îl aştepta pe acea insulă din cauza împotrivirilor.
Acel martiriu ardea şi inima preotului. Fusese pe insulă pentru a săvârşi Sfânta Liturghie, dar nimeni nu participase la ea. îşi amintea privirile îngheţate de nepăsare ale locuitorilor, feţele lor înnourate de învrăjbire, buzele care se închideau cu pizmă la orice chemare a dumnezeieştii blândeţi. Şi acele glasuri neruşinate de blasfemie, care însoţeau Jertfa săvârşită de Dumnezeu în biserică. în semn de răzbunare, Spinalonga îşi închidea porţile cu gratii în faţa lui Dumnezeu, singurul Care putea să-i uşureze durerea.
„Nu sunt ei de vină, Doamne! Nu sunt ei de vină! spunea preotul, ca şi când ar fi vrut să-L îmblânzească pe Dumnezeu pentru acea ofensă. Cum să Te înţeleagă, Doamne? Cum să vadă iubirea Ta în spatele cumplitei lor încercări?", se întreba şi se gândea cu groază la misiunea lui aproape irealizabilă, pe care trebuia s-o ducă la capăt. Trebuia să găsească măcar o rază de lumină în acele suflete zăvorâte şi să pătrundă în ele. Iar apoi să transforme în chip jertfelnic în conştiinţele lor acele răni înfricoşătoare care le chinuiau trupurile, din blestem necruţător, în binecuvântarea milei lui Dumnezeu, să-i facă să-L iubească pentru acele răni; aşa s-a gândit şi s-a cutremurat. Cugeta că nici măcar el n-ar fi putut reuşi o asemenea transformare.
„O minune, Doamne! Doar o minune de-a Ta poate reuşi asta! se ruga. O minune, Doamne!" implora cu lacrimi noaptea întreagă în chilia lui, în faţa crucii. Era la mănăstire, dar inima sa călătorea pe uliţele insulei care urcau, vedea chipurile reci şi deznădăjduite, intra în biserică şi şi-o închipuia plină. „O minune de-a Ta, Doamne, să se umple biserica, să se umple sufletele lor de Tine, Doamne!", se ruga cu braţele deschise iar şi iar.
Astfel, priveghetor, cu trupul încă şi mai împuţinat de post şi de lacrimi, sâmbăta următoare a plecat la Spinalonga. Insula îl aştepta într-o stare de tensiune. O nervozitate stingheră îi făcea pe cei din Spinalonga să privească din când în când spre mare. Dar aceia care îl aşteptau cei mai nerăbdători erau doi oameni cu sentimente opuse: Marcu, cel ce privea spre debarcader încă de dimineaţă, şi Andreas, căruia un gând chinuitor îi tiranizase toată săptămâna mintea. Se învârtea ca un titirez în cafenea, cu mâinile la spate şi cu capul plecat. Ochii i se adânciseră cumplit în orbite şi nenumăratele cute care îi brăzdau faţa arătau tulburarea pe care o avea în suflet. „Ce-a păţit oare? murmurau şi-l arătau cu degetul. Din ceasul în care a auzit de preot a luat-o razna."
S-a grăbit să-l întâmpine primul pe părintele Hrisant, atunci când barca lui a sosit în sfârşit la debarcaderul insulei.
- Ai venit, părinte? l-a salutat dintr-odată.
- Am venit, fiule. Mâine este din nou duminică.

- Eu voi veni la Liturghia ta, părinte, dar vreau să-mi spui mai întâi dacă data trecută ai luat împărtăşania.
- Am luat-o, fiule! Sigur că am luat-o! a răspuns părintele Hrisant cu inima strânsă.
- Fii atent, părinte! Nu e bine ce faci! O să-ţi distrugi singur viaţa! a zis Andreas, făcând o grimasă amară. Aici e lepră! Nu e de glumă! a continuat, arătându-şi rănile roşii de pe mână. Nu face asemenea prostii!
Părintele Hrisant a sărit ca şi când ar fi fost lovit de trăsnet.
- Pentru Dumnezeu, fiule! Ce spui?! Scoate-ţi aceste gânduri din cap! Preacuratele Taine nu molipsesc! a strigat.
- Eşti om, părinte. Trebuie să-ţi fie frică. Nu se poate! a stăruit iritat Andreas.
- Mi-e frică. Sunt om. Dar în această situaţie nu există vreun motiv să-mi fie frică. Preacuratele Taine nu molipsesc! Sunt Trupul şi Sângele lui Hristos. Se poate ca Dumnezeu să ne îmbolnăvească? a zis, privindu-l pe lepros în ochi.
Andreas n-a răspuns. Tremura din tot corpul. Buzele i-au amorţit, incapabile să mai articuleze vreun cuvânt.
- Ascultă ce-ţi spun, părinte! a strigat, recăpătându-şi repede stăpânirea de sine. Eu vreau să văd! Vreau să văd cum iei împărtăşania cu linguriţa cu care îi dai leprosului. Şi dacă văd asta şi văd că nu te îmbolnăveşti, îţi făgăduiesc: Voi veni la Liturghia ta! Voi deschide primul biserica şi o voi închide chiar eu. Doar să văd! a încheiat, strângându-şi pumnii.
Muşchii feţei i s-au încordat.
- O să vezi, fiule, a răspuns cu durere părintele Hrisant. Dacă îţi doreşti mult asta, vei vedea, a zis liniştit, mergând spre Biserica Sfântului Pantelimon pentru Vecernie.
- Ai înnebunit, omule? Ce-ai făcut? l-a întrebat Epameinondas după ce părintele s-a îndepărtat.
Dar Andreas n-a răspuns. Nici altcineva n-a zis vreo vorbă. în inima lor toţi voiau ceea ce ceruse leprosul cel încăpăţânat: să vadă.
în dimineaţa următoare, mulţi oameni s-au adunat în faţa bisericii. Andreas a făcut înfricoşat un pas înapoi când preotul s-a apropiat de el. Dar părintele Hrisant i-a întins mâna.
- Vino, fiule. Ai zis că vrei să vezi.
- Da, a îngânat el.
Simţea că frica îi amorţea mădularele, dar dorinţa de a vedea îl ardea insuportabil. În spatele lui stătea un bărbat robust. Era cel cu ochii înroşiţi.
- Eu, părinte, sunt Giorgis, a zis. M-am gândit să vin la biserică pentru binele meu, a murmurat cu ochii plecaţi la pământ, care trădau în mod clar minciuna pe care o rostise.
- Şi eu, părinte Hrisant, a zis Toma, care parcă era o umbră ascunsă undeva în spatele lor.
Dar înainte de a apuca să-i răspundă părintele Hrisant, Giorgis i-a aruncat lui Toma o privire sălbatică, otrăvită. Toma a sărit ca o căprioară rănită şi s-a îndepărtat.
Au intrat în biserică toţi trei, Marcu, Andreas şi Giorgis, în urma slujitorului lui Dumnezeu. El a zis: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru..." Peste puţin timp, a venit, după cum se aştepta, Remoundakis, împreună cu cinci-şase femei îmbrăcate în negru, ale căror feţe se ascundeau în năframe.
Marcu psalmodia aşa cum ştia Utrenia, dar nimeni nu-l asculta. Giorgis privea distrat înainte. Buzele i se strângeau cu dizgraţie, ca şi când l-ar fi văzut pe Toma, care era evident că-i provoca respingere. Lângă el era Andreas, aşezat în strană, chiar în faţa proscomidiarului, care rămăsese neclintit ca o piatră. Doar degetele îi tremurau nervos pe genunchi, iar faţa tulburată îi era brăzdată de mici tresăriri, asemenea unui om care avea dureri şi încerca să şi le reţină.
Între timp, un murmur omenesc creştea din ce în ce mai mult în faţa bisericii, indicând faptul că se adunaseră mulţi leproşi, care vorbeau în şoaptă. Părintele Hrisant a privit dintr-odată spre mica fereastră din altar, deasupra proscomidiarului. Lipită de geam, ca un magnet, a recunoscut faţa mică a bărbatului pe care Giorgis îl alungase. în jurul lui se înghesuiau alte cinci-şase persoane, străduindu-se să vadă. îşi întindeau gâturile, unul în spatele altuia, şi se ţineau cu greu de vergelele de fier care încadrau mica fereastră.
Preotul s-a cutremurat. Se adunaseră acolo să vadă cum lua împărtăşania. Parcă i-ar fi străpuns pieptul o ţepuşă. Şi-a întors privirea spre cruce: „Iartă-i, Doamne! Iartă-i! Doamne, nu le socoti lor

păcatul acesta!", se ruga cu putere. Sângele îi fierbea în vene, încheieturile i se înmuiaseră. Apoi un gând mângâietor, ca o briză odihnitoare, i-a străbătut măruntaiele: „Poate că aceasta este minunea pe care am cerut-o. Doamne, minunea veşnică a Jertfei Tale pe Sfântul Jertfelnic. Să o privească, să se încredinţeze precum Toma, care Ţi-a pipăit semnele cuielor după înviere."

A început Sfânta Liturghie cu un fior ascuns în inimă. Fiecare „Doamne, miluieşte" se înălţa ca o tresărire din inima lui. Când a venit timpul anaforalei, inima lui îndurerată bătea încă şi mai tare. A îngenuncheat cu multă evlavie în faţa Sfintei Mese. Fruntea i se atingea de ea. Mâinile lui binecuvântau Pâinea de pe disc: „Şi fă, adică, Pâinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău. Amin." Cuvintele răsunau unul câte unul, grele şi impunătoare, în liniştea bisericii. „Iar ceea ce este în paharul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău. Amin." Glasul lui, acel glas dulce şi blând, devenea impunător, poruncitor, având toată puterea autorităţii care nu cunoaşte împotrivire. „Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt. Amin. Amin. Amin", a zis a treia oară, mai puternic, şi apoi a tăcut. Trupul i s-a ghemuit la pământ. Veşmintele brodate îi acopereau spatele, tremurând din cauza suspinelor înăbuşite.

Preotul plângea. Plângea de râvnă, de durere, din cauza mustrării conştiinţei de a-L fi încercat în felul acela pe Dumnezeu, Care Se jertfea. Pentru câteva clipe, doar suspinele lui înăbuşite s-au auzit în biserică.

Leproşii îngheţaseră. Andreas tremura nestăpânit, ca şi când ar fi fost chinuit de spasme. Şi-a încolăcit mâinile în jurul umerilor. îi era frig. Privea fascinat, cu ochii împietriţi, Cinstitele Daruri acoperite de pe Sfânta Masă şi neliniştea din sufletul său se transforma în sudoare, care îi curgea în şiroaie pe tâmple.

A rămas în picioare, tremurând până în ceasul împărtăşaniei. Când Marcu s-a apropiat de Sfântul Potir, obrajii lui Andreas erau palizi, ca şi când tot sângele i s-ar fi golit deodată din trup. A făcut brusc o mişcare înainte, dar după aceea a înţepenit din nou la locul lui. „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu, Marcu", a zis rar şi cucernic părintele Hrisant şi a simţit zeci de ochi omeneşti, măriţi din cauza aşteptării tensionate, urmărind cu lăcomie linguriţa care atingea buzele leprosului.

Părintele a continuat Liturghia cât se poate de netulburat şi a făcut apolisul. O tăcere explozivă, plină de aşteptare, s-a lăsat în biserică. Neliniştea ajunsese la apogeu. S-a dus să le dea anafură, dar nimeni nu s-a mişcat. Doar priveau, încremeniţi ca pietrele. Simţea acele zeci de perechi de ochi deschizându-se enorm asupra lui, rozându-i faţa. A privit cu durere crucea. „Iartă-i, Doamne!", s-a rugat iar. Remoundakis a ieşit din biserică. Preotul s-a îndreptat spre proscomidiar. Uşa mică a rămas deschisă... Arhanghelul Mihail şi-a retras suliţa de foc, supunându-se îndelungii-răbdări a unui Dumnezeu Care a îngăduit să fie răstignit pe cruce. Părintele Hrisant a ridicat Sfântul Potir cu linguriţa până la buze. Nimeni nu mişca. Aproape că nu mai răsuflau. Doar priveau îngroziţi, cu ochii care erau gata să le sară din orbite.

Andreas s-a împietrit. Niciun nerv, niciun muşchi nu i se mişca pe faţă, ca şi când ar fi avut o mască lipită de piele. Doar buzele îi tremurau nestăpânit, ca şi cum s-ar fi străduit să articuleze ceva, în timp ce preotul, plângând neîncetat, mânca şi bea, înghiţitură după înghiţitură, Trupul şi Sângele lui Hristos.

Părintele Hrisant a terminat. A rămas în picioare, la proscomidiar, lângă Mirele cel veşnic, ca să se roage. Dar leproşii s-au aşezat. O oboseală paralizantă le străbătea trupurile tensionate. Feţele de la ferestre au plecat. Ceea ce văzuseră era dur, foarte dur, şi nu mai suportau şi altceva. Şi abia atunci, când şi-au revenit din teamă şi din uimire, au simţit frică pentru ceea ce făcuseră. O frică rece, însoţită de sentimente de vinovăţie, care le rodeau sufletul.

L-au privit pe Andreas, pricina acelei întâmplări. însă el nu privea pe nimeni. Doar pe părintele Hrisant, cu ochii schimbaţi, care străluceau.

- Ce-ai făcut, frate? a şoptit printre dinţi Giorgis, care nu mai suporta.

Dar el nu a răspuns.

- Ce-ai făcut? Cu ce ţi-a greşit omul ăsta? a întrebat iar Giorgis iritat.

Buzele lui Andreas tremurau.

- N-o să păţească nimic! a răspuns sigur pe el. Nimic! a repetat cu lacrimi.

Lacrimi mari, ca gheaţa topită de căldura luminii, îi alunecau pe faţă. Şi-a lăsat trupul să se ghemuiască în strana cea mică. Părintele Hrisant s-a întors şi l-a privit. Pentru o clipă, privirile lor s-au intersectat. Şi, ieşind afară, Andreas a plâns cu amar...

Capitolul 8.

„Ai întrecut aşteptările mele!”

Toată săptămâna a fost schimbat. Nu vorbea, nu râdea, nu mai umplea lumea cu ocările sau înjurăturile pe care le împrăştia în dreapta şi-n stânga, căutând să găsească vinovaţi. Stătea îngândurat, tăcut, cu capul plecat, pentru prima dată izolat de ceilalţi, care parcă ştiau ce îl măcina. Doar când auzea de părintele Hrisant dădea din cap aprobator. Şi nu se mai vorbea pe insulă decât despre părintele Hrisant. La cafenea, în curţile caselor, până şi la şcoală, îl studiau pe preotul care luase împărtăşania după lepros.
- Acest părinte este sfânt, spunea cu încredinţare Giorgis, cu glasul lui grav de bas, învârtind brăţara pe degete. E asemenea celor zugrăviţi în biserici, cu bărbi lungi şi aureole de lumină. Preoţi au fost şi aceia.
- Aşa este! încredinţau unul după altul ceilalţi.
- Aţi văzut cum îi străluceau ochii, zicea Manolios, învăţătorul, pe care, deşi era tânăr, toţi îl respectau şi era cel mai învăţat după administrator.
- Acela este sfânt, a îndrăznit Toma să spună, în ciuda privirilor crunte ale lui Giorgis, care îl ţintuiau, însă noi suntem monştri, fraţilor. Pentru un capriciu de-al nostru, pentru a ne satisface curiozitatea, l-am pus pe om în primejdie.

Şi-au plecat cu toţii capetele, întristaţi. îl priveau pe Andreas, care îi stârnise să aibă o asemenea îndrăzneală, dar nu erau supăraţi pe el, văzându-l cum se topea din cauza frământărilor. La un moment dat, el s-a ridicat şi s-a apropiat de ei.
- N-o să păţească nimic! zicea cu certitudine. în fiecare zi vă spun asta. De duminică! Nu vă mâhniţi!
- Şi tu cum de eşti atât de sigur, bre Andreas? l-a întrebat Giorgis. Eşti profet sau dumnezeu? Da, bineînţeles, a dat compătimitor din cap. Te lupţi să înăbuşi vocea care te osândeşte în lăuntrul tău.
- Nu, nu-i aşa! a răspuns cu încăpăţânare Andreas. Doar că ştiu! N-o să păţească nimic! Şi veţi vedea cu ochii voştri, a încheiat şi s-a întors la locul lui, pentru a se pierde în gândurile sale.
Venise ziua de joi şi Spinalonga medita încă la scenele de duminică, şi cu o plăcere aproape obsesivă îl numea pe preotul ei „sfânt".
- Am mai spus asta, fraţilor, i-a întrerupt brusc, la un moment dat, Remoundakis. Părintele este sfânt, şi să-I mulţumim lui Dumnezeu că ni l-a trimis. însă noi ce facem? Ne lăfăim aici ca nişte trântori şi lăsăm biserica în paragină, neîngrijită. Lemnele tavanului putrezesc, iar stranele sîmt mâncate de carii. Sâmbătă părintele va reveni. Credeţi că asta vrea de la noi? Să-l lăudăm şi să-l numim „sfânt"? El îşi doreşte o biserică îngrijită în care să liturghisească. Vă mai amintiţi? Cei care suntem de mai demult aici am construit singuri catapeteasma, împreună cu părintele Meletie, când era încă în putere. De aceea spun, fraţilor, cei ce mai avem încă putere în trup, să ne apucăm de treabă.
Să reparăm Biserica Sfântului Pantelimon. Lemnul şi cele de trebuinţă le vom comanda prin Anestis, care ne iubeşte. E ruşinos să facem curăţenie în casele noastre, iar casa lui Dumnezeu s-o lăsăm de izbelişte.
- Ai dreptate! Mă voi ocupa eu de asta! a strigat Giorgis, care, ca întotdeauna, a vrut să iasă în evidenţă.
- Eu voi repara! Ştiu să fac asta! s-a grăbit al doilea, Pantelis.
- Şi eu, a strigat Manolios, învăţătorul.
- Şi eu!
- Şi eu!
Toţi leproşii voiau să ajute la ceea ce era de făcut.
- Pune-mă la socoteală şi pe mine, Giorgis! s-a auzit deodată glasul lui Andreas.

Părăsise colţul în care medita şi s-a apropiat de ei. Pentru prima oară după ziua de duminică, ochii lui erau luminoşi.
Marcu a zâmbit cu satisfacţie şi inima i s-a uşurat pentru că, în sfârşit, părintele său găsea recunoştinţă pe acea insulă. Sâmbătă a aşteptat din nou, împreună cu Andreas, privind în largul mării.
- Va veni, nu-i aşa? a întrebat Andreas nerăbdător şi ochii lui clipeau neliniştiţi.
- Va veni, l-a liniştit pescarul.
Dar când barca s-a apropiat, s-a tulburat. Şi-a plecat ruşinat privirea în pământ. A sărit în picioare şi, înainte ca părintele Hrisant să apuce să-l vadă, a dispărut brusc la cotitura drumului.
Părintele a mers din nou la Biserica Sfântului Pantelimon. A intrat înăuntru. O mireasmă proaspătă de primăvară l-a învăluit. Icoana cea mare a sfântului din pronaos şi cea de lângă ea, cu Maica Domnului, erau împodobite cu îndemânare cu frunze şi flori înmiresmate. Simţea cum miresmele îi mângâiau cu blândeţe sufletul. I-a aruncat o privire întrebătoare lui Marcu, dar el a ridicat din umeri, prefăcându-se că nu ştia nimic. Voia ca părintele lui să vadă singur, să se bucure de surpriză. Părintele a sărutat cu evlavie icoanele şi a păşit înainte. în tăcerea desăvârşită a auzit zgomotul specific mistriei care curăţa ceara de pe podea. Se auzea din partea stângă a bisericii. S-a apropiat de acel loc. O fată, aplecată ca un ghem pe podea, încerca să şteargă de pe marmură ceara întărită de trecerea timpului. Gâfâia şi părul care atingea podeaua îi ascundea faţa istovită.
- Ai obosit, fiica mea! Ajunge! a zis cu blândeţe părintele Hrisant.
Fata l-a privit şi s-a ridicat fulgerător de la podea.
- Iartă-mă, părinte! Nu te-am văzut! a zis cu sfială.
Părintele Hrisant i-a zâmbit. în lumina slabă a candelelor îi vedea limpede chipul. Era o feţişoară neprihănită, copilăroasă, asemenea crinului alb. Doar un punct roşu de pe nas trăda boala care o adusese acolo. Ochii ei, încă şi mai blânzi în lumina lumânărilor, răspândeau bunătate şi nevinovăţie.
- Tu ai făcut toate acestea? a întrebat părintele Hrisant, arătând de jur împrejur cu degetul candelele de argint şi ramele icoanelor, care străluceau de curăţenie.
- Nu doar eu! a zis copila. Am fost multe aici, de dimineaţă. Am stabilit ca noi, femeile, să facem curăţenie în biserică, iar bărbaţii s-o repare. Dar celelalte au obosit. Eu sunt cea mai tânără şi mai puternică şi am rămas să termin treaba.
Părintele Hrisant o asculta şi inima lui era în sărbătoare.
- Dumnezeu să te binecuvânteze, copila mea! Cum te cheamă? a întrebat blând.
- Rina, Rinio, Rinoula, a răspuns veselă fata. Mă strigă în tot felul. Irina Afentakis este numele meu, de fapt.
Tristeţea bolii nu putea să învingă lipsa de griji şi prospeţimea tinereţii ei neprihănite.
- Eşti singură aici, Rinoula? a întrebat preotul, care simţea că duioşia îi inunda inima de părinte.
- Singură? Nicidecum! Eu sunt fiica lui Giorgis, cel înalt, uriaş, cu o voce gravă, a explicat.
Părintele Hrisant şi-a amintit imediat de bărbatul robust pe care îl întâlnise împreună cu Andreas în afara bisericii.
- Este şi unchiul meu aici, vărul tatălui meu, Toma, a zis cu ochii zâmbitori.
- L-am cunoscut, a murmurat preotul, dar nu mi-am dat seama că este rudă cu tatăl tău.
- Cum să-ţi dai seama? a oftat Rina. Dar nu ţi-am spus lucrul cel mai important, părinte, s-a grăbit să schimbe vorba. Este aici şi bunica mea, Lena, mama tatălui meu. Bunica Lena are multă frică de Dumnezeu, a spus şi totodată şi-a făcut cruce, ca şi când ar fi vorbit despre o sfântă. Ar fi fost acum aici, dar are friguri şi e foarte slăbită. Te-aş fi invitat pe acasă pe la noi mâine, după Liturghie, ca s-o vezi. Dar am aflat că pleci.
Ultimele cuvinte au străpuns inima părintelui Hrisant. I se părea că sunau ca un reproş.
- Sunteţi de mult timp aici? a întrebat-o.
- Mai întâi a venit bunica. Apoi tatăl meu şi cu mine, iar mai târziu unchiul meu, Toma. Sunt doi ani, dacă socotesc bine, de când am venit eu, terminasem gimnaziul. Dar să-ţi spun, părinte, a zis nepăsătoare, nu mă deranjează deloc că sunt aici. Doar de mama mi-e dor, a spus şi un nor trecător i-a întunecat ochii. însă petrec bine pe insulă. Toţi mă iubesc! Şi-l ajut şi la şcoală pe Manolios,

fiindcă sunt cea mai mare şi am terminat toate clasele gimnaziale, a accentuat cu mândrie copilărească şi s-a aplecat să termine de curăţat ceara.
- Ajunge pentru astăzi! E târziu. Ai obosit tare, a zis cu blândeţe părintele Hrisant.
Fata s-a ridicat ascultătoare.
- N-am obosit, părinte. Dar am lăsat-o atâta vreme pe bunica singură, a zis cu îngrijorare.
- Mergi cu binecuvântarea Maicii Domnului, buna mea copilă.
Şi-a ridicat încet mâna şi a binecuvântat-o cu semnul crucii. A văzut-o îndepărtându-se spre uşa bisericii şi inima lui străvăzătoare ştia că întâlnise un înger, un înger curat şi rănit, aruncat ca un trandafir în iad...
A făcut Vecernia cu sufletul mângâiat. Câteva umbre omeneşti mişunau încoace şi-ncolo prin biserică: Remoundakis, bătrânele cu năframe, încă doi-trei pe care părintele Hrisant nu-i cunoştea, iar în spate, izolat de toţi, singur, Andreas, leprosul cel ciudat, care voise să vadă cum lua părintele împărtăşania. Stătea ghemuit în strana lui, cu capul în palme. Nu şi-a ridicat nici măcar o clipă privirea.
Preotul a făcut apolisul. Biserica s-a golit repede. Cerul cenuşiu-închis, care umbrea ferestrele laterale, anunţa că urma să plouă.
- Să plecăm, părinte, a şoptit îngrijorat Marcu.
Se pregătea să împingă uşa de la ieşire când un chip omenesc s-a ivit în faţa lui ca o vedenie. Era Andreas. Faţa îi ardea. Ochii lui priveau cu nelinişte şi implorare.
- Părinte, vreau să mă spovedesc! a zis gâfâind şi ultimele silabe care îi tremurau pe buze arătau nevoia arzătoare pe care o simţea în suflet.
Un fior a străbătut trupul părintelui Hrisant. Simţea că i se moaie picioarele din cauza emoţiei puternice care îl copleşea.
- Vino, fiule! a zis.
I-a făcut semn lui Marcu, iar el a dispărut fulgerător din biserică, ştergându-şi ochii.
Au înaintat împreună în biserică. Părintele s-a aşezat într-o strană din dreptul Uşilor împărăteşti, astfel încât să-L poată vedea pe Iisus cel răstignit de pe Sfânta Masă. Leprosul s-a aşezat şi el într-o strană de alături, astfel încât să se poată privi. S-a lăsat o tăcere cucernică înaintea Tainei care avea să se săvârşească.
- Te ascult, fiule, a zis cu îngăduinţă slujitorul lui Dumnezeu.
Un suspin a zguduit trupul leprosului celui hulitor.

- Părinte, a oftat. înainte de toate, îţi cer iertare pentru ceea ce am făcut. A fost un mare păcat! Necuviinţă faţă de Preacuratele Taine ale lui Dumnezeu. De zece ani, de zece ani întregi, din ziua în care m-am îmbolnăvit, mă arde acest foc. De zece ani nu m-am împărtăşit! a strigat şi trupul parcă i s-ar fi rupt în două.
Părintele Hrisant îl privea cu lacrimi de milă. îl durea sufletul pentru zbuciumul lui. „Miluieşte-l, Doamne!", a murmurat. Andreas plângea. îşi acoperise faţa cu palmele. Suferinţa ieşea afară odată cu lacrimile lui.
Linişteşte-te, fiule, i-a spus blând, după ce l-a lăsat să-şi verse durerea. Acum eşti la limanul lui Dumnezeu. Linişteşte-te! Spune-I ce te doare, ca să ţi se uşureze sufletul.
Andreas şi-a şters faţa cu mâinile, ca un copil care fusese împăcat.
- îţi voi spune, părinte. îţi voi spune, pentru a-mi uşura sufletul, a zis şi iar a suspinat.
Şi-a plecat capul şi a început.
- Eu ştiu multe despre Dumnezeu, părinte. Cunosc cuvântul Lui şi Tainele. Cu acestea am trăit de mic copil. Lângă cărţile de şcoală aveam şi Evanghelia. Şi Sfânta Liturghie o cunosc, a zis şi a arătat spre altar. Acolo, înăuntru, am crescut, a continuat cu un glas înăbuşit. Vedeam cu ochii mei minunea lui Dumnezeu pe Sfânta Masă. Tatăl meu era preot, ca şi tine. Şi era sfânt! Toată Insula Kalymnos vorbea despre sfinţenia lui. A crescut cinci copii, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi le dădea şi altora de acolo de unde nu prisosea. Şi mama a fost tot sfântă, a zis şi ochii înlăcrimaţi i s-au luminat. Sâmbăta casa noastră devenea biserică. Ne aduna pe toţi pentru rugăciune, pentru a cere iertare. „Mâine ne vom împărtăşi, ne spunea. Acesta este un moment foarte important."

Mergeam devreme la biserică. Tatăl meu mă lua în altar, pentru că eram băiat. Dar să nu te plictisesc cu prea multe, părinte... Eu am crescut privind minunea lui Dumnezeu. Nu era duminică în care să nu mă împărtăşesc cu râvnă cu Preacuratele Taine. Până când s-a întâmplat această nenorocire, a zis şi chipul, care i se îndulcise de amintirile copilăriei, i s-a întunecat iar. Această nenorocire m-a făcut să-mi pierd credinţa. Vezi, credinţa mea nu avea o temelie puternică.
Și-a închis cu putere ochii şi faţa i s-a brăzdat de cute. Slujitorul lui Dumnezeu aştepta cu răbdare. a venit şi în insula noastră fiara, lepra, a oftat mai liniştit. Aveam 22 de ani atunci, eram un bărbat tânăr, voinic şi puternic. Sfărâmam piatra în mâini. Primul s-a îmbolnăvit un locuitor din capitala insulei unde locuiam cum s-a întâmplat asta, nimeni nu ştie să spună apoi altul şi altul. îi adunau şi îi duceau într-un ţinut pustiu. Acolo mureau singuri, în corturi provizorii şi în case de tinichea, în afara aşezărilor omeneşti. Nimeni nu se apropia de aşezările lor. Doar tatăl meu, sfântul Insulei Kalymnos, a îndrăznit să facă asta. Mergea la mijlocul săptămânii cu antimisul şi făcea Liturghie, împărtăşindu-i. Iar apoi lua Sfânta împărtăşanie, cum faci şi tu. Unii, mai şcoliţi, îl numeau nechibzuit, îl sfătuiau să fie atent, să-şi bage minţile în cap. „Ai familie, îi spuneau, ai copii." Dar părintele Teodor se înfuria. Doar atunci se înfuria tatăl nostru, ca şi când i-ar fi fost ispitită credinţa. „Ce spuneţi, bre?! le zicea, faceţi metanie, căci aţi păcătuit grav. E cu putinţă ca Preacuratele Taine să molipsească?" M-am dus şi eu o dată cu el acolo, din încăpăţânare. Dar am văzut un lepros şi m-am tulburat cumplit.
într-o duminică, pe când liturghisea ca întotdeauna în sat, s-a întâmplat ceva neaşteptat. Cu puţin timp înainte de a scoate Sfântul Potir, în biserică a intrat un lepros. îl cunoşteau. Era Petru Sgouros. Se îmbolnăvise de curând şi voiau să-l ducă în ţinutul leproşilor. Era om credincios, cu multă frică de Dumnezeu. Din ziua în care aflase că avea lepră se închisese în casă, pentru a nu se mai întâlni cu nimeni. însă duminică n-a rezistat. Râvnea să se împărtăşească, sărmanul. S-a apropiat prin spate, departe de cei sănătoşi care, când l-au simţit, s-au înghesuit şi mai mult unul în altul, de parcă şi aerul pe care îl respira Sgouros molipsea. Când tatăl meu a ieşit cu Cinstitele Daruri, Petru a înaintat deodată în faţă. Ceilalţi s-au despărţit în două, adunându-se în cele două laturi ale bisericii. Tatăl meu, netulburat, l-a chemat din priviri pe lepros şi l-a împărtăşit. Ochii lui Sgouros se umpluseră de lacrimi. A plecat repede din biserică, plângând şi totodată zâmbind pentru că se învrednicise a se împărtăşi. Tatăl meu, cu Sfântul Potir descoperit, aştepta să se apropie ceilalţi. însă nimeni nu se mişca. Mamele îşi trăgeau îngrozite copiii. Părintele Teodor îi privea în ochi tăcut, cu privirea lui de vultur. „Cui îi e frică, parcă ziceau ochii lui, să nu se apropie de Preacuratele Taine!" M-am apropiat eu şi familia mea, împreună cu surorile şi mama mea, care ne împărtăşeam mereu ultimii. Teama se cuibărise şi în sufletul meu, dar am alungat-o cu scârbă: „Mergi înapoia mea, Satano, strigam în mine. Hristosul meu este aici, pe Sfântul Disc şi în Sfântul Potir. Trupul şi Sângele Lui!"
Dar diavolul, pe care îl alungam, m-a însemnat pe cap o lună mai târziu, a continuat Andreas şi glasul lui, care între timp se liniştise, s-a înăbuşit iar. Cântam nepăsător şi goleam plasa de peşti. Mi-am ridicat mânecile ca să mă răcoresc şi am îngheţat: aveam un semn roşiatic deasupra cotului şi de jur împrejur pielea se albea ciudat, ca fulgul de zăpadă. M-am cutremurat! Peste o săptămână ştiam că sâmt lepros.
Şi atunci cugetul, şarpele cel rău, şi-a vârât în sufletul meu otrava, a spus şi faţa i s-a schimonosi de durere. „A fost de la împărtăşanie, mi-am zis. M-am împărtăşit după lepros şi m-am îmbolnăvit." Mă chinuiam să izgonesc această voce, dar ea stăruia. „Asta te-a îmbolnăvit", urla în mine. Vocile mă torturau zi şi noapte şi înăbuşeau în mintea mea raţiunea, iar gândurile mă invadau. Mă gândeam la ceva şi veneau încă o sută, şi nu le războiam, ticălosul de mine. „De unde ştii, îmi spuneam, că împărtăşania este Trupul şi Sângele lui Hristos?" şi sufletul meu se mâhnea şi se mânia...
Tatălui meu nu i-am spus nimic, dar el îmi privea chipul şi îmi citea în adâncul sufletului. „Nu te mai chinui aşa, fiule, îmi spunea, alungă-l pe vicleanul care te războieşte pentru a-ţi pierde sufletul. nu-l asculta." Dar eu îl priveam cu ochii întunecaţi. „Nu se poate, tată, ziceam, de la împărtăşanie m-am molipsit." Cuvintele mele îl răneau ca o sabie. Pleca tăcut şi se încuia în camera lui, rugându-se zi şi noapte pentru mine. Dar eu zi şi noapte meditam la nenorocirea care mă lovise. Gândurile îmi alergau ca un ghem care se deşiră. „Dumnezeu a râs de tine, îmi spuneam. Tu ai crezut în El, dar El te-a păcălit." Iar apoi mă gândeam: „Aşa îl răsplăteşte Dumnezeu pe tatăl tău, care de o viaţă

îi slujeşte." Aceste gânduri şi altele asemenea îmi bântuiau sufletul şi îl împietreau, părinte Hrisant, a zis Andreas şi suspinele îi zbuciumau iarăşi trupul.
M-au dus în ţinutul leproşilor. Stăteam singur şi stingher şi mă gândeam. Tatăl meu se mâhnea că nu mai mergeam la Liturghie atunci când venea. După câteva luni, m-au adus aici. Tot ceea ce iubeam nu mai exista. Peste un an am primit vestea că tatăl meu a murit. Scrisoarea aceea mă ardea. Ştiam că l-a măcinat amărăciunea pentru mine, nu pentru că eram bolnav, ci pentru că îmi pierdusem credinţa.
Şi, în loc să mă pocăiesc eu, ticălosul, m-am supărat şi mai tare pe Dumnezeu. Pe tatăl meu îl adoram şi moartea lui mă chinuia, şi dădeam vina pe Dumnezeu, ca să nu mă copleşească regretele. „Cumplit mă loveşte Dumnezeu", strigam în mine. Luptam să-L dezrădăcinez cu totul din suflet, aşa cum sunt smulse buruienele rele din pământ. în Biserica Sfântului Pantelimon n-am călcat niciodată.
Iar pe părintele Meletie nici măcar nu-l salutam. Vedeam că el nu se îmbolnăveşte, dar îmi spuneam în mintea mea rătăcită că nu lua Sfânta împărtăşanie şi că îi îndemnam şi pe alţii, după cum ai văzut, să-L hulească pe Dumnezeu. Parcă aş fi vrut ca toţi să-L urască aşa cum îl uram eu.
S-a oprit. Trupul lui rănit tremura din cauza durerii sufletului. Lacrimi mari îi curgeau pe faţa asudată.
- Până când ai ajuns tu aici. Te-am văzut şi m-am cutremurat. Erai la fel ca tatăl meu, exact la fel. înalt şi slab, aceeaşi lumină în ochi, aceeaşi blândeţe pe chip. Ai fi zis că el a înviat şi a venit din ceruri să mă găsească. Când am aflat că ai luat Sfânta împărtăşanie după lepros, m-am cutremurat încă şi mai mult, ca şi când Dumnezeu ar fi zgândărit o rană în mine. Şi lucrarea Lui mă chinuia. Dar cugetul, şarpele cel rău, mă tortura şi el. „Să-l încerci pe preot, îmi şoptea, să faci un experiment, să vezi dacă se va îmbolnăvi, ca să te convingi." Aşa huleam eu, ticălosul. Huleam Preacuratele Taine. însă lacrimile tale de la Jertfelnic m-au ars, părinte Hrisant. Mi-au ars păcatul, demonul pe care îl purtam în mine, a strigat şi din nou s-a tulburat.
Lacrimile îi curgeau pe haine. Un plâns izvorât din inimă îi vădea pocăinţa.
- A venit tata... tata... şoptea printre suspine. A liturghisit pentru mine, ca să mă mântuiesc.
Preotul lăcrima şi el. Inima îi bătea cu putere în piept.
- Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale, şi niciun cuvânt nu este îndeajuns spre lauda minunilor Tale! Ai văzut, fiule? i-a zis cu blândeţe părintele leprosului care încă plângea. Câtă iubire are Dumnezeu! Uită-ţi de-acum păcatul şi gândeşte-te la nemărginirea bunătăţii Lui, Cel ce nu te-a lăsat să te zbaţi în iad.
- Da, părinte, a şoptit cu evlavie Andreas şi şi-a deschis ochii iluminaţi, înlăcrimaţi.
- Mâine te vei împărtăşi, ca să te întăreşti. Ca să nu te mai poată chinui cel viclean.
- Nu, părinte! a sărit cu groază leprosul. Asta nu se va întâmpla! Eu am hulit Preacuratele Taine.
- Mâine te vei împărtăşi, fiule, a stăruit slujitorul lui Dumnezeu.
- Nu, părinte Hrisant. Asta nu se poate. Am hulit!
- Nu continua să fii îndărătnic, Andreas, l-a întrerupt blând părintele Hrisant. Singur ai spus-o. Tu cunoşti lucrarea lui Dumnezeu. Ai ajuns la spovedanie. Te-ai pocăit. Spune-mi, nu cumva ţi-e teamă că mă voi îmbolnăvi eu, care am luat împărtăşania?
- Nu, cuvioase părinte! N-o să păţeşti nimic! Mi s-a tocit limba explicându-le asta şi celorlalţi. N-o să păţeşti nimic! Preacuratele Taine nu molipsesc! a strigat şi în glasul lui se vădea sinceritatea.
- Ai văzut? Acum nu-L mai ispiteşti pe Dumnezeu. Te-ai pocăit! Te-ai întors în casa Tatălui tău. Iar El astăzi, la spovedanie, le porunceşte îngerilor Lui: „Aduceţi-i cel mai bun veşmânt şi îmbrăcaţi-l." Mâine va aşterne masa pentru tine. îl va jertfi pe Unulnăscut Fiul Său, de dragul tău. Ţi-a dat veşmântul pocăinţei, ca să stai la masa Lui. Să te cunoască îngerii. Doar aceasta, pocăinţa, ne face vrednici să ne apropiem de Darurile lui Dumnezeu. Aşadar, tu ce-i vei spune? „în zadar Te-ai jertfit, Hristoase! în zadar aşterni masa Ta şi mă chemi. Pentru mine nu poţi face nimic. Sunt păcătos. Şi păcatul meu este mai mare decât iubirea Ta." Asta îi vei răspunde lui Dumnezeu?
- Nu, părinte! a murmurat cu frică Andreas. Nu!
A rămas pentru puţin timp tăcut. Apoi lacrimi de bucurie şi de râvnă i-au umplut ochii.
- Mă voi împărtăşi, părinte! a zis tremurând. Mă voi împărtăşi mâine! Zece ani... De zece ani nu m-am apropiat de Sfântul Potir.

- Hai, fiule! îngenunchează, ca să-ţi citesc rugăciunea!
I-a pus patrafirul peste umerii aplecaţi. „Doamne, precum Petru şi femeia desfrânată..." Cuvintele rugăciunii se amestecau cu lacrimile de pocăinţă ale lui Andreas şi cu tainicele cuvinte „Slavă Ţie", pe care I le adresa cu râvnă lui Dumnezeu.
Leprosul s-a ridicat. Ochii îi străluceau. Şi-a aplecat trupul în faţă.
Îţi mulţumesc, părinte Hrisant! Îţi mulţumesc! a şoptit.
Preotul l-a binecuvântat.
- Mergi cu iubirea lui Dumnezeu, fiule!
A rămas singur în biserică. A intrat în altar. A îngenuncheat în faţa crucii. A îmbrăţişat-o.
- Doamne, a şoptit. Dumnezeule cel infinit, veşnic, mai presus de cuvânt, necuprins...
Rostea cuvintele cu râvnă fierbinte. Cu bucurie... A strâns la pieptul lui şi mai tare crucea. Nu mai putea vorbi de bucurie.
- îţi mulţumesc, Doamne! îţi mulţumesc! a strigat.
Şi-a ridicat ochii şi L-a privit. îi făcuse o favoare, aceea de a-L duce pe insulă, iar El îl răsplătise cu o minune mai mare decât se aştepta. O minune care se înălţa mai presus de speranţele lui... mântuirea unui suflet.
- Doamne! a strigat. Ai întrecut aşteptările mele! Ai întrecut aşteptările mele!
Spinalonga îşi lăsase pe umerii lui primele lacrimi de pocăinţă.
Capitolul 9.
Un locuitor al insulei.
în dimineaţa următoare, clopotul Bisericii Sfântul Pantelimon i-a chemat din nou pe locuitorii insulei la iubirea lui Dumnezeu. însă atunci nu şi-au mai întors nepăsători spatele. Biserica era plină. Primii au intrat înăuntru Marcu şi Andreas, care aştepta la intrare. L-a salutat cu o metanie până la pământ pe părintele Hrisant şi s-a aşezat în aceeaşi strană în care se spovedise în ziua precedentă. Strălucea tot. Asculta troparele cu atenţie. Uneori buzele lui psalmodiau încet cântările cunoscute.
Din când în când, uşa bisericii scârţâia. Până ce a bătut a treia oară toaca au venit toţi. Părintele Hrisant se afla în faţa unor persoane pe care le vedea pentru prima oară: femei tinere, bătrâni, copilaşi de şcoală. Simţea o nevoie arzătoare să asculte unul câte unul toate acele suflete, să împărtăşească povestea şi durerea lor.
Liturghia înainta cu evlavie şi rugăciunea „Doamne, miluieşte" se înălţa spre mâinile Pantocratorului zugrăvit pe cupolă. Andreas îşi făcea cu râvnă semnul crucii de fiecare dată când auzea acea rugăciune simplă, dar cuprinzătoare, care implora milostenia lui Dumnezeu în sufletul lui pocăit.
Ceilalţi îi aruncau pe furiş priviri întrebătoare. Cei mai mulţi se vedea limpede că nu erau atenţi la slujbă. Se uitau doar la părintele lor, îl cercetau, ca şi când ar fi fost de pe altă planetă. Simţeau instinctiv o ocrotire blândă lângă el, o familiaritate, ca şi când ar fi devenit omul lor.
Când a sosit ceasul anaforalei, au îngenuncheat aşa cum a făcut el. „Şi fă, adică, Pâinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău. Amin." Cuvintele lui îi cutremurau. Era momentul când se săvârşea Taina de care ei se îndoiau. O teamă amestecată cu sentimente de vinovăţie le străbătea trupurile. Aceeaşi emoţie le-a încremenit trupurile atunci când preotul a ieşit cu Sfântul Potir la Uşile împărăteşti.
„Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi." S-a apropiat ca de obicei Marcu, apoi Remoundakis şi după aceea, în privirile mirate ale întregii insule... Andreas! S-a apropiat de Sfântul Potir cu trupul tremurându-i. Buzele lui întredeschise şopteau rugăciuni, iar gâtul îi era cuprins de suspine înăbuşite. Ochii lui, acei ochi întunecaţi până cu o zi înainte, chinuiţi de tristeţe, atunci răspândeau o lumină umedă, nevinovată şi curată, ca lumina lunii din nopţile senine. „Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu, Andreas." A primit cu râvnă Trupul şi Sângele lui Dumnezeu. Faţa i s-a schimbat de fericire, lacrimile lui alunecau pe pocrovăţ. Părintele Hrisant l-a privit insistent, cu un zâmbet ascuns în adâncul inimii. Şi-a făcut cu evlavie cruce şi s-a întors la locul lui. A rămas în picioare, cu mâinile încrucişate în dreptul inimii. Chipul i s-a liniştit cu totul, simţea pace, ca un om nevinovat care se pregăteşte să-şi încredinţeze sufletul curat în mâinile lui

Dumnezeu. Ceilalţi îl priveau fascinaţi. Schimbau priviri şi se întrebau. Aproape li se părea că nu era el... Andreas, cel pe care îl cunoşteau.
Sfânta Liturghie a ajuns la sfârşit. Preotul a ieşit la Uşile împărăteşti ca să rostească rugăciunea de final: „Binecuvântarea Domnului peste voi toţi..." A făcut semnul crucii peste ei cu blândeţe. Privirea lui îi cerceta cu iubire pe toţi. Ei îl priveau tăcuţi, cu atenţie, cu o aşteptare tainică. Şi-a ridicat ochii în sus. „Luminează-mă, Doamne!", a implorat. Aşteptau să primească liniştea care se aşterne după Sfânta Liturghie.
iubiţi fraţi, a început, sunt foarte bucuros să liturghisesc astăzi aici. Şi încă şi mai bucuros că aţi venit toţi, chemaţi de iubirea lui Dumnezeu. Ştiu, aceste cuvinte vi se par ciudate, nebune. „Cum e posibil, vă gândiţi, ca pe mine să mă iubească Dumnezeu? Pe mine, care a îngăduit să devin tot o rană..."
Iubiţi fraţi, a continuat întinzându-şi mâinile, eu sunt cel mai nevrednic să vă vorbesc despre iubirea lui Dumnezeu, căci nu L-am iubit cât trebuia, a zis cu sinceritate şi inimile lor ascultau cu sete. însă o ştiu, sunt sigur de asta, că Dumnezeu mă iubeşte! Ne iubeşte pe toţi. Pe toţi împreună şi pe fiecare separat, şi în mod special, ca şi când doar el ar fi pe pământ. Fiindcă nu este posibil să facă altfel. Nu poate! Dumnezeu S-a condamnat pe Sine să iubească! a spus rar. Priviţi-L! i-a îndemnat, arătându-L pe Iisus răstignit pe Sfânta Masă. Este tot o rană! a zis din nou rar. Stă răstignit acolo, pentru mine şi pentru tine, frate. Biciuit, însângerat, pironit în cuie,
neluat în seamă, singur... Priviţi-L! Nu are măreţie, nici frumuseţe... De secole întregi stă răstignit acolo şi aşteaptă singura mângâiere: pe mine şi pe tine, să ne ia în braţe, să ia toată durerea trupului şi a sufletului nostru asupra Lui. Este menirea pe care Şi-a ales-o, condamnat chiar de iubirea Lui, ca să ne ridice pe Cruce. Căci El ştie ce este durerea. Fiindcă nimeni n-a suferit în lume ca El! Nesilit şi de bunăvoie. De dragul nostru!
A terminat. În biserică s-a aşternut o tăcere desăvârşită. Nimeni nu se mişca. Doar priveau atenţi Crucea, ca şi când ar fi văzut-o pentru prima oară, ca şi când ar fi înţeles pentru prima oară pe cine văd acolo, ochii învineţiţi, rănile de la cuie, spinii de pe capul Lui. în acel moment, Dumnezeul cel palid, plin de răni, venea mai aproape. Devenea unul dintre ei. îi înţelegea. îl înţelegeau şi ei... Unii îşi ştergeau lacrimile. Alţii îşi făceau instinctiv cruce. Buzele li se întredeschideau. Murmurau pocăinţă, iertare, milă, mângâiere. Părintele Hrisant îi privea tăcut, cu ochii săi care răspândeau iubire. Bătăile inimii lui trimiteau rugăciuni spre cer. „Fă-i să Te simtă, Doamne. Preschimbă-i cu iubirea Ta."
A rostit rar şi impunător cuvintele de final: „Hristos a înviat!" „Adevărat a înviat!", a psalmodiat Andreas cu putere. Ceilalţi au încremenit. Părintele i-a făcut semn lui Marcu să-i aducă vasul cu anafură. A luat câteva bucăţi şi şi-a întins mâinile. Nimeni nu se mişca. Priveau mâna aceea puternică şi se retrăgeau în spate. îl refuzaseră şi pe părintele Meletie, cu hotărâre şi cu încăpăţânare. Nu atingeau niciodată pe nimeni de pe tărâmul celor vii. însă privirea noului părinte s-a aţintit asupra lor...
- Părinte, lasă-ne să luăm singuri anafura din vas, a îndrăznit Toma.
- Nu, fraţilor, a răspuns simplu. Anafura o luăm din mâna preotului. Sărutăm această mână care a atins Trupul şi Sângele lui Hristos. Veniţi! a stăruit. Vino, Andreas!
Andreas a înaintat aproape tremurând. Şi-a întins cu sfială palma, doar cât să ia anafura, iar apoi ar fi vrut să o tragă grăbit, fără să atingă mâna părintelui Hrisant. Dar n-a putut. Preotul i-a pus anafura în palmă. Mâinile lui au atins inevitabil trupul plin de răni. Andreas tremura. Vrând-nevrând, a sărutat mâna care se întindea spre buzele lui. Ceilalţi priveau cutremuraţi.
- Veniţi, veniţi! a zis simplu şi firesc părintele.
S-au supus mecanic. Au făcut două rânduri şi s-au apropiat fără să vorbească. îşi deschideau în grabă palmele şi preotul punea de fiecare dată firesc anafura în mâinile lor. Degetele lui le atingeau trupurile. Vrând-nevrând, buzele lor îi atingeau mâna, ca nişte sărutări calde care îi ajungeau în inimă.
Nu se auzea nimic în afară de suspine şi lacrimi care încercau să fie înăbuşite. Prin slujitorul lui Dumnezeu, tărâmul celor vii îşi întindea fără teamă mâna spre ei. Aceea era singura împrejurare în care nu erau priviţi cu scârbă şi respingere. Acea mână puternică le amintea din nou că erau oameni... Mângâiau cu blândeţe locul unde fuseseră atinşi de părinte.

Unii chiar sărutau pe ascuns, cu lacrimi, acel loc. Iar slujitorul lui Dumnezeu îşi întindea mâna pentru a împărţi anafura, întindea acea punte sigură care leagă strâns sufletele oamenilor: încrederea.
Au ieşit mângâiaţi din biserică. N-a mai rămas niciunul. Nu voiau să privească iar minunea lui Dumnezeu, s-o păteze cu privirile lor. Au mâncat anafura cu plăcere. Avea un gust dulce, gust de Liturghie. Pentru prima oară, lumea li se părea frumoasă. Era frumoasă şi insula lor. Luna mai, care îşi depăna zilele în atmosfera Paştelui, îi zugrăvea din loc în loc stâncile cu flori sălbatice.
S-au apropiat curioşi de Andreas, care avea o linişte blândă pe chip. Căutau un prilej pentru a-i smulge taina acelei preschimbări, însă el le-a descoperit-o singur, ca şi când tocmai clipa aceea o aştepta.
- M-am spovedit, fraţilor, a zis simplu. Am mers ieri seară la părintele Hrisant şi m-am spovedit. Râvneam să mă împărtăşesc şi n-am mai putut suporta altfel.
îl priveau cu uimire, de parcă ar fi invidiat liniştea lui.
- Te-ai liniştit, a zis Giorgis. Pentru prima oară
ţi s-a luminat faţa.
- Da, Giorgis, m-am liniştit, i-a zis prietenul lui. Are dreptate părintele. Toate câte le spune sunt corecte. Eu, ştiţi, eram certat cu Dumnezeu. îl huleam şi inima mea se mânia. Dar acum, când m-am apropiat de El prin spovedanie, cum să spun, m-am uşurat. Ca şi când mi s-ar fi luat o piatră pe care o simţeam aici, şi şi-a pus mâna la inimă.
îl ascultau cu emoţie. Mulţi voiau să li se ridice acea piatră de pe inimă... Multă vreme n-a vorbit nimeni. Nici nu plecau. Stăteau acolo tăcuţi, de parcă aşteptau ceva. Când s-a deschis uşa bisericii, au alergat toţi într-acolo. L-au înconjurat pe părinte.
- Ce-aţi păţit, fiilor? a întrebat el îngrijorat.
Acele cuvinte i-au făcut să se adune şi mai aproape.
- A fost frumos azi, părinte, a răspuns un bărbat robust, voinic, care nici nu se vedea că era lepros.
- Mereu e frumos în iubirea lui Dumnezeu, fiule, a zis simplu părintele Hrisant.
- Iată, părinte, a zis Rina senină, care în rochia ei cea bună părea o floare care aduce răcoare pe pământ. Acum ai putea să treci pe la noi pe-acasă. S-o vizitezi pe bunica, o să se bucure, căci nu poate merge la biserică. Dar tu pleci, a încheiat cu un reproş în glasul ei copilăresc.
Părintele simţea din nou acel reproş îmboldindu-i sufletul. S-a întors să-i răspundă copilei, însă n-a apucat. O răsuflare omenească i-a izbit de aproape faţa. Era o femeie scundă, care se apropia de el cu încredere.
- Părinte, vreau să mă spovedesc. Ca să mă împărtăşesc duminica viitoare.
- Şi eu, s-a auzit din spate un glas necunoscut.
Preotul a privit cu tristeţe spre debarcaderul insulei.
- Sâmbăta viitoare, fiilor. Ne revedem atunci.
- Pleci, părinte! a zis cu supunere Remoundakis. Aşa e corect. Trebuie să mergi la mănăstirea ta, la locul tău.
- Plec, dar voi veni sâmbăta viitoare, i-a asigurat cu râvnă.
Au început să coboare. în faţă, părintele Hrisant, în spate, locuitorii insulei, care îl însoţeau. Simţea un ghimpe în suflet, ca un părinte care îşi lasă copiii nehrăniţi.
Spinalonga avea nevoie de el. Nu era suficientă o duminică. Voia să liturghisească în fiecare zi. în fiecare zi să le mângâie rănile. în fiecare zi să-i îmbrăţişeze, ca pe pruncul care are zilnic nevoie de mama lui. A citit asta în cuvintele lor de reproş care îl înconjurau, în ochii ce îl priveau cu sete. O săptămână urma să-i lase pe copiii lui fără ocrotire. Dar nu se putea altfel. Părintele Hrisant era monah. Trebuia să facă ascultare.
A urcat în barcă fără tragere de inimă. Anestis a dezlegat nodul cel gros. Sfoara a alunecat în mare. Şi-a simţit inima lipindu-se ca un melc de stânca udă a insulei. Bolnavii îl salutau ridicându-şi mâinile:
- Cu bine, părinte Hrisant! Cu bine, părinte, te aşteptăm!
- Să nu ne uiţi! s-a auzit o voce puternică şi vioaie.
Era Manolios, învăţătorul. Barca a plecat pe apă.

- Te-au îndrăgit, părinte Hrisant, a zis Anestis. Cum altfel?
Preotul n-a răspuns. Avea ochii aţintiţi spre uscat, spre siluetele care se îndepărtau.
- Şi i-ai îndrăgit şi tu, a murmurat barcagiul.
îi îndrăgea. Erau noii lui copii care râvneau să-L primească pe Hristos în sufletul lor.

După-amiază, după Vecernie, s-a apropiat părintele Dionisie pentru a afla noutăţile de pe insulă, aşa cum obişnuia. I-a povestit despre pocăinţa lui Andreas, despre biserica plină, despre Rina care îl invita stăruitor acasă la ea, despre cei care cereau să se spovedească, despre tristul rămas-bun, despre cum l-au însoţit până la debarcader.
- Au nevoie de tine, părinte Hrisant, a zis blând. Şi tu ai nevoie de ei, i-a zâmbit. Mănăstirea nu îţi mai e de-ajuns. Văd asta, o citesc în ochii tăi.
Părintele Hrisant şi-a coborât privirea cu smerenie.
- Slăvit să fie numele Preasfântului Dumnezeu! a zis egumenul. Ce om îi va sta împotrivă?
A scos din buzunarul rasei un act îndoit şi i l-a dat părintelui Hrisant. El l-a desfăcut. A citit repede mesajul cel important:
Către Sfânta Episcopie din Sitia, Ierapetra
Preacuvioase întru Hristos frate Filothei,
Vă rugăm să îngăduiţi numirea şi rămânerea ieromonahului Hrisant Katsoulogiannakis ca paroh la Biserica Sfântul Pantelimon a azilului de leproşi din Insula Spinalonga, având în vedere că este dorit de bolnavii de acolo şi el însuşi este de acord cu asta, fiind mai de trebuinţă acolo, credem noi, decât la mănăstirea lui.
- Părinte! a murmurat cu o uimire fericită şi vocea îi tremura de emoţie.
A făcut o metanie până la pământ în faţa egumenului său, pentru a-i arăta recunoştinţa. El i-a făcut pe cap semnul crucii.
- Mergi cu binecuvântarea lui Dumnezeu, frate! a zis călduros. El să sfinţească iubirea ta.
- Să-mi termin mai întâi ascultarea, cuvioase părinte, a spus cu îngrijorare, gândindu-se la pictura neterminată de la iconostasul bisericii.
- Te aşteaptă insula ta, părinte Hrisant, a răspuns Dionisie şi a arătat într-acolo.
Vestea s-a răspândit pe insulă, după cum descria părintele Hrisant, ca apa care este absorbită de pământul însetat. Cărau lemnele pe care le descărcaseră cu o seară înainte pentru repararea Bisericii Sfântului Pantelimon.
- Barca! a strigat primul Toma şi a arătat în larg.
Pe apa lucitoare au observat punctul plutitor de culoare cenuşie care creştea din ce în ce mai mult. Au lăsat lemnele curioşi şi s-au adunat la poartă, pentru a-l întâmpina pe noul-venit. Priveau cu nelinişte şi cu atenţie.
- Părintele Hrisant! a strigat Andreas şi trupul i-a îngheţat.
în bărcuţa care se apropia se vedea veşmântul negru bătut de vânt, care înfăşură o siluetă subţire ca un cocean de porumb. Un fior le-a pătruns în sânge. Dacă părintele venea mai devreme decât îl aşteptau... Stăteau încremeniţi, fără să vorbească. Barca a atins debarcaderul de piatră al insulei. Părintele Hrisant s-a ridicat bucuros.
- Ce-aţi păţit, fraţilor? a întrebat liniştit, privind feţele lor îngheţate de teamă. M-au trimis de la Mitropolie şi de la mănăstire, a adăugat liniştit. Nu mai au nevoie de mine acolo şi m-au numit aici paroh, dacă, fireşte, vreţi şi voi asta. De-acum sunt locuitor al Insulei Spinalonga! a zis şi a arătat drept dovadă actul pe care i-l dăduse egumenul.
Trupurile li s-au dezmorţit. Piepturile s-au eliberat cu uşurare de aerul din ele. Buzele s-au deschis într-un zâmbet plin de satisfacţie.
bine ai venit, părinte Hrisant! a spus călduros Remoundakis şi i-a întins mâna.
Spinalonga îşi întindea mâna pentru a o atinge pe cea a lui Dumnezeu, prin slujitorul Său. Au făcut loc pentru ca părintele să meargă primul la biserică. Urcuşul părintelui Hrisant pe insulă abia începea. Cerul strălucea lipsit de nori, însă nimeni nu bănuia câte furtuni urmau să izbucnească acolo...

Capitolul 10.
Pe Golgota.
Părintele Hrisant avea în sfârşit timp să cunoască insula aşa cum dorea. Să se împărtăşească de bucuriile şi amărăciunile ei. A observat repede, cu uşurare, că acea obşte ignorată era infinit mai iubitoare decât cea de pe malul celălalt. Soarta comună a bolii şi durerea izolării şi respingerii legaseră strâns sufletele într-o solidaritate admirabilă. Remoundakis lucrase cu îndemânare şi metodic pentru acest lucru.
- Ne leagă boala noastră, le spunea. Trebuie să fim uniţi ca degetele în pumn pentru a supravieţui. Toţi pentru unul şi unul pentru toţi! Toate celelalte sunt neînsemnate.
Şi acest mesaj li se întipărise profund în inimi. Chiar şi defectele lor fireşti, omeneşti, se supuneau nevoii de a se ajuta unul pe altul.
Rina a repetat din nou invitaţia ei cu entuziasm:
- Părinte, acum poţi să vii. Bunica te aşteaptă.
A urmat-o ascultător. Au intrat în căsuţa bunicii Lena, cum îi spuneau. Era simplă, cu puţine lucruri, dar îngrijită cu sârguinţă de mâinile copilei. O privea pe bătrână, care stătea ca un ghem pe salteaua ei. Şi-a deschis larg ochii ei mici şi pe jumătate închişi. Buzele i se strângeau într-un zâmbet vesel şi blând. A luat bastonul şi şi-a ridicat cu strădanie încăpăţânată trupul istovit de boală şi de ani.
- Ai venit, sfinte al lui Dumnezeu! a zis şi şi-a făcut semnul crucii, ca şi când ar fi văzut o icoană. Te aşteptam! Dă-ne binecuvântarea ta!
Preotul a simţit deodată cucernicia pe care o avea acel trup istovit. Chipul blând şi liniştit, brăzdat de cutele vieţii, amintea de nevinovăţia unui copilaş. Avea în faţa lui, după cum credea, o sfântă simplă, anonimă, din popor, care îi sprijinea cu candela aprinsă şi cu grija ei, ca o temelie neclintită, pe nepoţi şi pe strănepoţi.
- Stai jos, bunicuţo! a zis blând.
Ea s-a aşezat cu trudă. Şi-a făcut cu recunoştinţă cruce pentru că a putut să se ridice şi să se aşeze.
- Slavă preabunului Dumnezeu! a zis cu evlavie. Dumnezeu te-a trimis, fiule, Dumnezeu. Aveam nevoie de tine. E multă nenorocire pe această insulă, multă nenorocire... a zis dând din cap.
- Eşti de mult timp aici, bunico?
- Sunt, fiule, a zis, trăgându-şi mâna. Or fi aproape trei ani, dar din ceasul când am ajuns aici mi se pare că n-a existat altă viaţă pentru mine. Cunosc insula piatră cu piatră. Mai întâi am venit eu. Apoi fiul meu, Giorgis, şi Rina, nepoata mea. Iar la urmă cine ştie de ce le-a rânduit aşa bunul Dumnezeu? nepotul meu, Toma, fiul fratelui meu, a zis şi o umbră de melancolie i-a cuprins ochii. Doar nora mea, Arghira, a rămas pe malul celălalt, Dumnezeu s-o aibă în pază.
A oftat încet şi apoi a tăcut dintr-odată. Acea tăcere bruscă şi cutele care îi adânceau şi mai mult faţa arătau că o suferinţă ascunsă chinuia acel suflet blând.
Părintele Hrisant n-a vorbit. Nu vorbea niciodată atunci când observa o suferinţă ascunsă în sufletul omului.
- De aceea îţi spun, părinte Hrisant, a zis încet bătrâna, ca şi când şi-ar fi continuat gândurile. Ai venit la timp! E multă nenorocire pe această insulă. Aici, când spunem „nenorocire", vorbim despre lepra care ne-a lovit. Dar eu zic că există un rău şi mai mare. Este păcatul, lepra care ne mănâncă sufletul. Ce să faci cu toate celelalte, dacă îţi pierzi sufletul?
Părintele Hrisant asculta cu evlavie. Acel suflet simplu teologhisea adevărul lui Dumnezeu. Era înţelepciunea, se gândea, pe care le-o dăruieşte Dumnezeu „pruncilor" lui binecuvântaţi, acolo unde găseşte nădejde şi smerenie.
- Drept vorbeşti, bunico, a răspuns. Cel mai rău lucru este păcatul, care ne desparte de Dumnezeu.

N-a apucat să-şi termine vorba. Rina s-a apropiat bucuroasă, cu o farfurie mare de sticlă, plină cu prăjituri, al căror sirop picura pe margini.
- Cât sirop ai pus, copila mea? a zis părintele Hrisant râzând.
- Pe asta am făcut-o eu, părinte! încearcă şi, dacă îţi place, să iei şi acasă.
Preotul a zâmbit. Bătrâna a privit-o pe nepoata sa cu o privire plină de blândeţe.
- Unde este tatăl tău? a întrebat-o.
- Jos, pe plajă. Alege peştii împreună cu Marcu. Bunico, eu merg până la unchiul Toma, ca să-i duc din prăjitura mea. I-am promis! înainte de a veni tata... a adăugat cu subînţeles.
- Mergi, fiica mea. Mergi.
Rina a dispărut ca un vârtej.
- Copil binecuvântat, bunică Lena, a zis cu iubire părintele Hrisant. Aş zice că tu ai educat-o. Să te bucuri de ea!
- Mă bucur de ea, fiule! Mă bucur! a spus bătrâna şi a lăcrimat, ca şi când Rina ar fi fost singura bucurie a vieţii ei chinuite.
Părintele Hrisant a vrut să spună ceva, însă n-a apucat.
Uşa s-a deschis brusc şi a intrat Giorgis, cărând un coş din lemn drept trofeu. Casa parcă s-ar fi umplut cu trupul lui mare. Când l-a văzut pe părintele Hrisant, s-a oprit cu respect.
- Bine ai venit la noi, părinte Hrisant. Priveşte! a zis cu bucurie, arătând coşul plin până la toarte. Marcu e un pescar vrednic. Te vom ospăta regeşte.
- Să fii sănătos, fiule!
- Ce faci, mamă? Unde-i fata? a întrebat Giorgis, întorcându-se către mama lui.
- S-a dus la Toma să-i dea din prăjitura pe care a făcut-o, a răspuns rar bătrâna.
Faţa lui Giorgis s-a schimbat. Dintr-odată toată bucuria de mai înainte i s-a stins pe chip. Ochii i s-au întunecat.
- Iar ăsta! a zis scrâşnind din dinţi. Ce caută de se învârte pe lângă fata mea?
S-a mişcat tulburat prin cameră.
- Face ce face şi tot timpul e cu Rina!
- Taci, Giorgis, l-a certat bunica Elena şi vocea ei maternă a devenit aspră, ca atunci când era copil. Avem un om în casa noastră, pe sfântul lui Dumnezeu.
Giorgis a coborât cu regret capul, însă avea o durere în piept.
- Mă duc afară! a zis şi a ieşit ca vârtejul, ca să-şi potolească supărarea.
Atmosfera s-a îngreuiat brusc.
- Ai văzut, părinte Hrisant? a oftat bătrâna. De aceea ţi-am spus, e multă răutate pe această insulă, a zis cu durere şi cu ochii plecaţi.
- Nu se înţeleg bine Giorgis şi Toma, a îndrăznit părintele Hrisant. Au duşmănie între ei, vrajbă. Am simţit asta din prima zi când am venit pe insulă. Dar nu sunt oameni răi, niciunul dintre ei.
- Rău este diavolul, care ne încurcă şi ne chinuieşte, părinte! a spus bătrâna cu mânie faţă de vrăjmaşul îmbătrânit în rele, care tiranizează inimile oamenilor. De aceea îţi spun, sfinte al lui Dumnezeu. E mult de lucru aici. Vorbeşte-le despre Dumnezeu, ca să se îmblânzească inimile lor, l-a implorat, ca şi când toată nădejdea ei atârna de părintele Hrisant. El a simţit dintr-odată greutatea misiunii sale apăsându-i trupul.
- Vreau şi eu o favoare, bunică Lena! a zis cu sinceritate. Să devii ajutorul şi aliatul meu! Să mă sprijini cu sfintele tale rugăciuni.
- Eu?! a strigat bătrâna uimită. Cine sunt eu, fiule? O bătrână neînvăţată! Nici numele nu mi-l pot scrie pe hârtie! Dar o să mă rog, oricum mă rog.
S-au privit în ochi şi s-au înţeles. Se însera când părintele Hrisant a ieşit din casă, încărcat cu prăjituri şi binecuvântări. Urca emoţionat pe cărare spre casa lui. Avea în gând imaginea bătrânei. în acea zi, se gândea, cunoscuse un suflet care răspândea iubirea lui Dumnezeu.
Vizitele aveau să continue. Spinalonga era râvnitoare şi îl chemau unul câte unul în casele lor. Dar înainte de a merge pe la casele lor, nevoia îl chema să viziteze clădirea înfricoşătoare şi enormă care se înălţa ca un turn bântuit lângă biserică. într-o dupăamiază, s-a apropiat de el o femeie înaltă şi slabă, cu un aer nobil, având un coc şi un şorţ verde, de infirmieră.

- Părinte, eu lucrez la spital. Cei de acolo au auzit de tine şi te cheamă. Cei mai mulţi sunt grav bolnavi.
Era vineri, ziua patimilor Domnului, când a urcat pe uliţa care ducea la spital. Pe drum s-a oprit să se închine la biserică.
Bărbaţii lucrau cu spor. Se străduiau să înlocuiască bârnele care sprijineau tavanul din pronaos, într-un colţ, lângă o strană, stătea singur un bărbat care şlefuia o bucată de lemn de fag, frumos şi care strălucea. Părintele Hrisant s-a apropiat de el. Sculpta cu îndemânare un păun cu aripile larg deschise.
- Acesta este pentru scaunul arhiereului, părinte, a explicat, văzându-i nedumerirea.
- Foarte frumos îl faci! Cred că în lume ai fost artist, meşter, a comentat părintele cu admiraţie.
- Nicidecum, a zis leprosul zâmbind, dar fiind întristat. Meşter am devenit aici.
Şi-a ridicat ochii şi preotul l-a recunoscut pe bărbatul care îi spusese în faţa bisericii că Liturghia fusese frumoasă şi care nu semăna deloc cu un lepros.
- Cum te cheamă, fiule? l-a întrebat.
- Aristotel... Mă strigă Aris.
- Să fii binecuvântat de Dumnezeu, Aris! Lucrarea ta este într-adevăr foarte frumoasă.
- îţi mulţumesc, părinte. Dar, dacă vrei, nu mă întreba ce am făcut în lume. Mai bine să nu-mi amintesc şi să mă mâhnesc, a zis şi s-a aplecat cu şi mai multă dăruire spre lemnul pe care îl meşterea. Vezi, a murmurat, într-un fel le plănuiesc oamenii şi altfel hotărăşte Dumnezeu.
Cuvintele lui vădeau un plan zădărnicit, al cărui eşec îl costase mult.
- Poate ceea ce ai plănuit nu era spre binele tău, a zis simplu slujitorul lui Dumnezeu. Sau poate că nu erai încă pregătit pentru asta.
Bărbatul şi-a ridicat brusc ochii şi l-a privit. Pentru prima oară auzea o interpretare care justifica durerea care îl rănea.
- Poate, a zis încet şi s-a dedicat iar lucrării lui.
Părintele Hrisant s-a îndepărtat discret. Spinalonga avea secrete dureroase şi omul nu îşi împărtăşeşte uşor tainele care îi îndurerează inima. A continuat să urce şoptind rugăciuni. „Doamne, miluieşte-l pe Aristotel, pe bătrâna Lena, pe Rina, pe Giorgis, pe Toma..." Urca gâfâind pe lespezile care duceau la spital. La fiecare treaptă urcată pomenea un nume.
în vreme ce urca, un miros respingător un amestec de trup rănit, spirt şi iod îi lovea nările şi îl ameţea. „Dumnezeul meu", a zis tulburat. Urca pe Golgota acelei insule, pe culmea durerii ei. Şi-a făcut cruce, cerând de la Dumnezeu putere şi iluminare. A împins uşa grea şi a străbătut holul lung şi îngust. în stânga, a zărit o sală mare, plină până la refuz cu paturi lipite unul de altul, încât cu greu încăpea să treacă un om printre ele. Acolo se vedea tot ceea ce putea îndura trupul omenesc. Gemete apăsătoare, strigăte înăbuşite, vaiete şi uneori rugăciuni se ridicau în atmosfera sufocantă. „Doamne!", a şoptit şi a lăcrimat. Şi-a şters repede, aproape cu vinovăţie, ochii. Acolo nimeni nu mai avea timp să plângă. Printre bolnavi se învârtea neîncetat un bărbat tânăr, cam de 35 de ani. Bluza albă i se lipise de trupul asudat din cauza efortului şi a muncii.
- Doctore...
- Doctore...
- Doctore...
Această chemare se auzea rugător de pretutindeni.
- Vin, frate! Vin! răspundea el liniştitor şi alerga. împreună cu el trudea şi femeia înaltă şi slabă care îl chemase cu o zi înainte şi alte cinci-şase femei care alergau în dreapta şi-n stânga, ca nişte albine şi care se străduiau să facă tot ce poate face un om simplu, cu puţină instruire medicală. Schimbau bandajele, curăţau rănile.
Părintele privea stingher din afara salonului. Bolnavii nu observaseră apariţia lui. Ochii lor, ai celor care încă mai vedeau, îl căutau pe doctor. Pentru un moment, a simţit că deranja, că nu se potrivea cu starea de fapt care se desfăşura febril în faţa lui. Aştepta nehotărât când, deodată, femeia înaltă şi-a ridicat privirea.
- Doctore! l-a strigat pe bărbatul cel tânăr şi a arătat în faţa lui.
- Părinte Hrisant, dumneavoastră! Vin, vin! a strigat doctorul, parcă din obişnuinţă.
- Fă-ţi treaba, fiule, a răspuns părintele îngăduitor.

La auzul numelui său, leproşii s-au înviorat curioşi. Şi-au întors capetele în direcţia de unde se auzea vocea necunoscută.
- Veniţi, părinte Hrisant! Veniţi! a arătat cu mâna doctorul. Vă aşteptam.
A intrat în salon. S-a apropiat de paturile lor.
- Părinte... se auzeau rugător, slab, ca nişte plânsete de copii bolnavi care caută mângâierea mamei lor.
- Părinte...
- Aici, părinte...
Pentru câteva clipe, chemarea doctorului fără de arginţi fusese înlocuită de chemarea slujitorului lui Dumnezeu. S-a apropiat de fiecare dintre ei cu duioşie. Se apleca asupra lor, îi mângâia pe cap, săruta frunţile febrile, făcea cu degetele semnul crucii peste rănile urât mirositoare. Mâinile lui erau neacoperite. Atingeau neacoperite lepra lor. Doctorul şi femeile care îl ajutau priveau uimiţi.
- Părinte... şopteau bolnavii.
Cei mai mulţi nu aveau curaj să spună nimic. Şi nici nu voiau. Toată durerea lor era adunată în acel strigăt ieşit din suflet, prin care îl chemau pe un alt om, pe părintele lor. Doar îl priveau. îl priveau stăruitor, în ochi. îşi ţintuiau privirea în ochii lui, ca şi când ar fi sorbit iubirea care picura din ei.
A rămas la spital până după-amiaza târziu. încet-încet bolnavii, cu ajutorul doctorului, s-au liniştit. El le-a stropit cu levănţică pernele, pentru a mirosi ceva plăcut şi pentru a-şi linişti nervii măcinaţi de suferinţă.
- Au nevoie să se odihnească puţin, a murmurat părintele Hrisant.
A început să psalmodieze troparele Vecerniei şi Paraclisul Maicii Domnului. Glasul lui vesel şi cucernic îi calma. Se linişteau mai uşor în îmbrăţişarea blândului Dumnezeu.
- Haide, Marina, mergi să te odihneşti, i-a spus doctorul femeii înalte şi slabe care de dimineaţă nu-şi odihnise picioarele.
Celelalte se retrăseseră deja, istovite. Marina şi-a scos şorţul de infirmieră şi i-a urat cu respect „noapte bună" părintelui Hrisant.
- Du-te şi tu, Vasilis, l-a îndemnat pe tânărul doctor. Ajunge pentru astăzi.
Au ieşit din salon împreună, doctorul şi părintele Hrisant.
- Veniţi, veniţi, părinte Hrisant! a zis, conducându-l pe preot în biroul lui.
Era o cămăruţă sufocantă, la capătul holului. S-a aşezat istovit. Picioarele îi ardeau. Mâinile îi atârnau vlăguite pe braţele fotoliului.
- Ne-aţi găsit într-o zi grea, părinte Hrisant, a zis, ca şi când s-ar fi apărat.
- Dumnezeu să binecuvânteze lucrarea ta, fiule! E într-adevăr admirabilă! a spus cu emoţie monahul.
- Lucrarea dumneavoastră este admirabilă, părinte Hrisant. Eu doar îmi fac treaba aici, a replicat doctorul.
- Da, dar o faci cu dragoste.
Ochii lui Vasilis au căpătat o expresie nedefinită, ca şi când s-ar fi gândit la trecut.
- Dragoste, a şoptit. Da, aici aveţi dreptate. Am îndrăgit această insulă, deşi nici eu nu ştiu cum. Atunci când barca m-a adus prima oară aici, îmi spuneam că intru într-un mormânt. Singur am cerut să vin, să văd de aproape această boală pe care am studiat-o în Germania şi în America. M-am întors de acolo, după cum vedeţi. Mă măcina dorul de patrie, aerul liber al Cretei şi vestiţii ei arbori. Dar, îmi spuneam, n-o să stau prea mult pe această insuliţă. Doar cât să-mi satisfac interesele ştiinţifice şi apoi o voi părăsi. N-o să fac prea multe aici. „Nu are sens, mă gândeam. Oricum aceşti oameni sunt terminaţi. Nu există scăpare pentru ei. Ai grijă să nu te molipseşti şi tu, căci atunci e vai şi amar."
Aşa mă gândeam, dar când i-am văzut, părinte Hrisant, am încremenit. Mi s-a sfâşiat inima, cum să vă explic? M-au cuprins lacrimile. Erau acolo părăsiţi, singuri, ca nişte răni mişcătoare, şi mă priveau cu speranţă şi cu implorare în ochi, asemenea cerşetorului care aşteaptă măcar o monedă cât de mică din mâinile noastre închise. I-am compătimit. N-am rezistat. Până atunci privisem lepra mai mult din cărţi, dar una e fotografia, alta viaţa, părinte, a zis dând din cap. „Dumnezeule, îmi spuneam, sunt şi ei oameni. Suflete care se chinuiesc fără să aibă vreo vină. Şi aş fi putut fi eu în

locul lor." M-am apucat îndată să fac tot ce puteam şi tot ce ştiam, ca şi când aş fi vrut să depăşesc neputinţa ştiinţei mele.
Mă vedeţi cum alerg în dreapta şi-n stânga şi ai zice că fac ceva important. Nu, părinte, a oftat. Pentru cei mai mulţi dintre ei sunt cu totul inutil. Dar aceşti nefericiţi nu simt asta. Mă văd ca pe un mic dumnezeu şi se agaţă de mine. „Doctore, doctore", îi auzi strigând. Iar eu, sărmanul, pentru a le linişti sufletul, pentru a le da o picătură de speranţă în inimă, îi amăgesc. Dumnezeu să mă ierte pentru asta. Pun şi scot bandaje, le dau ceaiuri de plante care, din punct de vedere medical, sunt nefolositoare. „Mi-a făcut bine asta, doctore, îmi spun, acum mă simt mai bine." Vezi, sufletul omului face din dorinţele lui o realitate.
Şi apoi, sărmanii, caută şi tandreţe. Au nevoie să-i îngrijeşti ca pe copii, să le acorzi atenţie. Şi, dacă eşti sănătos, asta contează cel mai mult pentru sufletele lor chinuite. înseamnă că îi accepţi. De aceea şi eu răspund chemării lor. Alerg la fiecare, deşi ştiu că e în zadar. Lecuiesc pe cât pot sufletele mai mult decât trupurile lor. Căci sufletul este, cred, mai preţios decât trupul.
Părintele Hrisant sorbea cu evlavie acea mărturisire înflăcărată care descoperea măreţia sufletului pe care îl avea înaintea lui.
ai multă dragoste, Vasilis, a şoptit cu emoţie. Multă dragoste.
- Dragoste? Sunt doctor, părinte Hrisant. Dacă n-ai compasiune pentru om, mergi şi faci altă meserie.
Fiind smerit din fire, respingea de la început orice laudă. Preotul îl privea cu şi mai mare emoţie.
- Marina a fost şi ea numită aici? a întrebat.
- Aici n-aţi nimerit, părinte, a zâmbit doctorul. Ea este din tabăra dumneavoastră, e admirabilă! E sănătoasă, după cum vedeţi, şi vine aici ca voluntară, ca să ajute la spital, atunci când poate. L-a pierdut din cauza leprei pe fratele ei, Stefanos, şi de atunci toţi leproşii au devenit fraţii ei.
Părintele Hrisant era tot mai uimit de ceea ce auzea. în spatele spinilor ei neospitalieri, Spinalonga ascundea trandafiri nepreţuiţi.
- Şi celelalte femei sunt tot voluntare?
- Da. Doar Smaranda este numită aici, dar chiar dacă n-ar fi fost, ar fi venit singură. Dintre celelalte, unele sunt sănătoase şi i-au urmat pe bărbaţii lor aici, fiindcă n-au îndurat să-i lase singuri, iar celelalte leproase, dar care sunt norocoase. Vedeţi, boala asta e ciudată. Pe unii îi omoară repede, altora le macină trupul încet-încet, iar cu alţii este generoasă şi mărinimoasă. Intră uşor în sângele lor fără să-i deranjeze, lăsând doar nişte pete roşii pe piele, ca vărsatul de vânt.
- Ca în cazul Rinei, a comentat părintele Hrisant.
- Da, a încredinţat cu simpatie doctorul. Şi Manolios, învăţătorul, şi el este bine, Dumnezeu să-l ocrotească. Şi aproape toţi copiii de la şcoală.
- Şi Aristotelis, Aris, a adăugat părintele Hrisant, ca şi când ar fi vrut să îngrămădească tot mai mulţi pe lista celor pe care boala nu-i vătămase aproape deloc. Ai zice că el nu e bolnav.
- Da, şi Aristotel, a murmurat Vasilis şi degetele îi jucau nervos pe birou.
- Eu plec, fiule, a zis cu grijă şi s-a ridicat. Te-am obosit, ai nevoie de odihnă.
- M-aţi odihnit, părinte Hrisant, a zis tânărul cu vioiciune. Adevărat vă spun, mă bucur mult că aţi venit aici. Cum să zic, am şi eu nevoie de un sprijin, de cineva cu care să vorbesc, a adăugat aproape implorator. Din când în când mă simt singur, foarte singur pe această insulă.
Părintele Hrisant l-a bătut încurajator pe spate.
- îţi promit, fiule, că voi fi alături de tine. Mereu, oricând ai nevoie de mine. Şi voi veni şi eu voluntar, să te ajut. Ştiu ceva medicină. Am învăţat la mănăstire să-i îngrijesc pe fraţii bolnavi.
- Nu, părinte! a refuzat categoric doctorul. Asta nu este pentru dumneavoastră! Iar astăzi le-aţi atins frunţile cu mâinile goale, a zis, ca şi când l-ar fi mustrat.
- Nu te mâhni, fiule. Nu mă molipsesc. Şi apoi, ai spus-o singur, mâinile neacoperite le demonstrează cel mai bine că sunt acceptaţi. Le liniştesc şi mai mult sufletul.
- Aţi văzut? a şoptit emoţionat tânărul. Iubirea este ştiinţa dumneavoastră, părinte Hrisant.
Părintele l-a binecuvântat, i-a urat călduros „noapte bună" şi a ieşit din cameră.
Se înnoptase. Lumea se întuneca. A coborât treptele una câte una. în spatele lui se revărsa lumina de la stâlpii electrici. „Doamne, miluieşte-l pe Vasilis, pe Marina, pe Smaranda, pe infirmierele noastre, pe voluntare..."

A ajuns gâfâind la capătul pantei abrupte. Pentru o clipă, s-a întors şi a privit din nou clădirea mare şi înfricoşătoare. Acolo, în sfânta catedrală a suferinţei sale, Spinalonga îşi trăia totodată răstignirea şi slava. Se smerea până în adâncuri şi se înălţa până la cer. Acoperea rănile nimicitoare de pe trupul ei şi descoperea măreţia negrăită a iubirii din sufletul omenesc. în biroul mic al doctorului era încă lumină...

Capitolul 11.

„Continuă!"

Acea măreţie a iubirii avea să-l atingă încă o dată într-un loc mai vesel şi dătător de speranţă. Invitaţia i-a sosit în după-amiaza de duminică, fiind pictată de Rina:

Stimate părinte Hrisant,

Vă invităm la şcoala noastră din Spinalonga, pentru a ne cunoaşte.

învăţătorul Emmanuil Rontakis şi elevii săi

Inima lui blândă a tresărit. Luni dimineaţă a deschis uşa şcolii şi a rămas fără grai. Se aştepta să vadă un spaţiu modest, fără lucrurile necesare sau fără ornamentele atrăgătoare care împodobesc o şcoală normală, însă a fost surprins în mod plăcut.

Douăzeci şi opt de copilaşi, aşezaţi în băncile de lemn aproape noi, îmbrăcaţi în uniforme şcolare albastre, îl întâmpinau exemplar. îndată ce l-au văzut, s-au ridicat în picioare, încrucişându-şi mâinile.

- Bine aţi venit, părinte Hrisant! au zis împreună, într-un glas.

- Bine aţi venit, părinte Hrisant! a repetat cu un zâmbet cald Manolios, învăţătorul, care stătea la catedră, acordându-i toată atenţia părintelui.

- Bine v-am găsit! a zâmbit el emoţionat.

A simţit cu duioşie că inima i se încălzea în acel spaţiu în care fiecare colţişor îi amintea cu nostalgie de vârsta copilăriei. Elevii aşteptau răbdători, aproape nemişcaţi, semnul Rinei. S-au aşezat în bănci, punându-şi mâinile în faţă.

- Vai, ce frumoşi sunteţi! a zis părintele Hrisant, privind mirat în jurul lui.

Pereţii erau împodobiţi cu lucrări făcute de mână, vesele, artistice: fluturi care îşi întindeau aripile colorate peste florile de hârtie; în altă parte, baloane care se deschideau ca nişte felicitări, iar înăuntru erau figuri din poveşti: Cenuşăreasa, Albă-ca-Zăpada, Pinocchio. în dreapta, decorul se schimba cu totul, dar era la fel de frumos: cununi de lauri frumos aranjate îi încadrau pe eroii Revoluţiei de la 1821, iar mai încolo o stea mare de aur de la Verghina, care în centru îl înfăţişa călare pe Alexandru cel Mare.

- în stânga este colţul pentru jocuri, iar în dreapta, colţul pentru învăţat, i-a explicat Manolios preotului, care privea uimit.

- Bravo, fiule! a murmurat călduros. Bravo!

Pe catedră erau un glob pământesc şi o numărătoare cu căsuţe colorate, care se învârteau şi astfel se schimbau numerele de pe marginile lor. în dreapta şi în stânga tablei erau agăţate cele două hărţi ale Greciei, cea politică şi cea geografică, iar deasupra, chiar la mijloc, o icoană măreaţă şi totodată atrăgătoare a lui Hristos, Care binecuvânta.

- Fii binecuvântat de Dumnezeu, fiule! a şoptit iar părintele Hrisant, încântat.

Copilaşii urmăreau ochii părintelui, care priveau pereţii clasei lor mari.

- Aşadar, petreceţi foarte bine la şcoală, nu-i aşa? a întrebat invitatul lor.

- Da... da... au răspuns toţi tare, într-un glas.

- Şi-l iubiţi pe bunul vostru învăţător?

- Da... da... au strigat iar şi mai tare.

- Şi el vă iubeşte. Mult! Pe cine iubeşte mai mult? i-a şicanat el.

- Pe mine! au strigat toţi din nou, dar de data aceasta nu într-un glas.

Şi îndată a început cearta.

- Pe mine mă iubeşte mai mult domnul!

- Ce spui, frate? Glumeşti? Pe mine mă iubeşte.

- Domnule, m-a lovit.

- Bine ţi-am făcut!

Manolios a vrut să-i mustre, dar părintele Hrisant părea că se bucura de acea scenă.

- Liniştiţi-vă! Liniştiţi-vă! a spus, dând din mâini, şi îndată s-a lăsat tăcerea. Vă voi spune un secret, ca să nu vă mai certaţi. Domnul vostru vă iubeşte pe toţi mult, foarte mult. Nu iubeşte pe unul mai mult şi pe altul mai puţin. Mi-a spus mie personal, s-a prefăcut că zice pe ascuns, ca să nu audă învăţătorul.
Ei ascultau cu atenţie.
- La fel, pe fiecare, chiar şi mai mult, vă iubeşte Hristos Care de acolo, de deasupra tablei, vă binecuvântează. îl iubiţi pe Hristos?
- Da... da... au strigat iar toţi într-un glas.
- Bravo! i-a lăudat şi s-a dus la harta din partea stângă.
- Noi unde suntem aici?
- La Spinalonga, au strigat.
- Adică undeva pe aici? s-a prefăcut el încurcat, arătând spre nordul ţării.
Râsete zgomotoase au zguduit clasa.
- Acolo este Grecia nordică, Macedonia! l-au corectat printre râsetele lor curate, lipsite de viclenie.
- Vai de mine, m-am încurcat, a zis părintele Hrisant, prefăcându-se supărat. Iubiţi Grecia?
- Da... da... au răspuns iar în cor.
- Ştim şi imnul naţional, pe care l-a scris Dionisie Solomos, a zis un băeţel din ultima bancă din stânga. Îl cântăm toţi după rugăciune, a zis, ridicându-se în picioare.
Deodată, s-au ridicat şi ceilalţi, ca şi când li s-ar fi dat un semnal, şi au început: „Te cunosc după ascuţişul înfricoşător al săbiei..." Manolios privea cu o bucurie amestecată cu tristeţe. Rina s-a ridicat şi ea în picioare. Ochii preotului au lăcrimat.
- Foarte frumos! a zis blând după ce au terminat şi a aplaudat.
Zâmbete de satisfacţie luminau feţele lor de copii.
- Acum haideţi să ne cunoaştem mai bine, a spus părintele Hrisant, scoţând din geantă o sacoşă transparentă cu bomboane colorate.
- Veniţi unul câte unul, cuminţi, pe rând. Veţi lua câte o bomboană şi-mi veţi spune tare numele.
Primul din rândul din dreapta s-a grăbit nerăbdător. Era un copilaş de vreo opt ani.
- Lefteris, a strigat, smulgând o bomboană.
- Sărută-i mâna părintelui, Lefteris, i-a sugerat învăţătorul.
Micuţul i-a sărutat-o ascultător. Se obişnuiseră cu acel gest, pe care şi părintele Hrisant îl considera necesar.
- Următorul, a zis Manolios.
- Hristea.
- Zoia.
- Despina.
- Angelina.
- Teodor.
Fiecare nume devenea rugăciune în inima părintelui Hrisant. „Doamne, miluieşte-i pe Hristea, Zoia, Despina, Angelina, Teodor..."
Douăzeci şi şapte de rugăciuni „Doamne, miluieşte" au urcat blând spre tronul lui Dumnezeu.
Ultima s-a apropiat o micuţă căreia i se citea o nedumerire în ochişori. Era o pruncă de trei-patru ani, pe care îţi venea să o copleşeşti cu sărutări. Buclele blonde îi cădeau pe obrăjorii bucălaţi şi trandafirii, îl privea cu guriţa pe jumătate deschisă pe părintele Hrisant, ca şi când ar fi văzut ceva ciudat.
- Tu cine eşti? a întrebat cu duioşie preotul şi s-a aplecat spre ea.
Fetiţa a privit nedumerită.
- Spune-i numele tău! a ajutat-o Lefteris din banca lui.
- ...ula, a şoptit prunca nevinovată, zâmbind.
- Fanula, a tradus învăţătorul. Este cea mai mică şi cea mai nouă elevă a noastră, de care toţi au grijă.
Părintele Hrisant n-a rezistat. A ridicat-o pe micuţă în braţe. A strâns-o la pieptul lui, sărutând-o pe frunte. Un ropot lung şi zgomotos de aplauze a izbucnit în clasă. Dintr-odată, toată clasa a început să aplaude fără reţinere. Un preot sănătos, de pe tărâmul celor vii, îl luase în braţe pe unul dintre

copiii pedepsiţi de soartă, părăsiţi, de pe care toţi îşi luaseră mâinile... Din ochii copiilor mai mari curgeau pe ascuns lacrimi. îşi aminteau de momentele când şi ei fuseseră îmbrăţişaţi şi simţeau durere în inimă.
Emoţionat, părintele Hrisant a lăsat-o pe Fanula jos. Manolios a privit neliniştit ochii Hristinei şi ai lui Teodor. Aplauzele n-au încetat decât atunci când mâinile au început să-i doară.
- Acum, a zis învăţătorul pentru a linişti atmosfera, întrucât suntem copii foarte buni, vom merge în curte să ne jucăm.
- Ura! au strigat toţi şi au sărit din bănci ca nişte arcuri.
Au ieşit în dezordine. Se împingeau, se loveau şi alergau.
- Fiţi cuminţi! Fiţi cuminţi! se chinuia în zadar învăţătorul să-i potolească.
- Aţi văzut, părinte Hrisant? Par aşa liniştiţi, dar sunt ca nişte flăcări aprinse. Tot timpul fac nebunii! a zis blând, cu o duioşie care cu greu i se ascundea în glas.
Preotul l-a bătut uşor pe umăr... Au ieşit împreună, coborând treptele din curte. Rina şi-a preluat rolul de supraveghetor al copiilor. Pentru câteva clipe, s-au uitat la ei fără să vorbească. Se jucau nepăsători, ca toţi copiii de pe pământ. Lepra ceda neputincioasă în faţa bucuriei fireşti a copilăriei.
- îţi mulţumesc, fiule! a murmurat părintele Hrisant. Astăzi m-ai înviat. Mi-ai dat zece ani de viaţă.
- îi iubiţi pe copii, părinte Hrisant, a răspuns el. Aveţi un anumit fel de a vă apropia de ei.
- Nu mai bun decât al tău. M-ai impresionat! Cu adevărat îţi spun, fiule, o asemenea şcoală n-am mai văzut. Felicitări! Dumnezeu să sfinţească lucrarea ta!
Manolios nu i-a răspuns. Cuvintele părintelui îl dureau. Se uita la copii. Ochii i se adânciseră în orbite.
- Ce să vă spun, părinte? a şoptit.
A tăcut puţin.
- Sunt patru ani de când am venit pe insulă, a început, supunându-se nevoii de a-şi mărturisi suferinţa ascunsă. Când am ajuns aici, un singur lucru mă măcina: că am lăsat şcoala mea din lume. Copiii plângeau prăbuşiţi în băncile lor şi plângeam şi eu. Zi şi noapte mă gândeam la ei. Cugetam la viaţa mea din acea şcoală şi mă topeam. „Aici eşti inutil, mort", îmi spuneam. Dar am văzut că există şi aici copii. I-am adunat şi le povesteam întâmplări din Biblie şi din alte cărţi. Administratorul m-a văzut şi s-a bucurat. „Vom face o şcoală, a zis într-o zi cu hotărâre. O şcoală normală."
Şi am făcut. Am găsit acest grajd părăsit şi toţi am construit şcoala. Iar administratorul a cerut să fim ajutaţi de pe malul celălalt, să ne trimită hărţi, bănci şi instrumente de măsurat. Eu mă bucuram. M-am pus pe treabă. A venit Rina, acest înger care mi-a dat aripi. E plină de idei şi de visuri... Iar acum, părinte, ea ţine vie această şcoală, chiar dacă nu ştie, a zis şi şi-a plecat supărat capul.
De trei luni mă doare inima şi mă chinuiesc. Când l-am pierdut pe Mihalakis, un băieţel de zece ani, m-am topit, n-am suportat. „Ce faci? striga în mine o voce sarcastică şi respingătoare. Ce crezi că faci pe această insulă? Aceşti copii nu au viitor. Ce pot face cu toate cunoştinţele pe care le adună în mintea lor? Doar din ambiţie o faci... în felul acesta, simţi că n-ai murit, că eşti încă învăţător." Această voce mă tortura şi câştiga mereu teren în mine, ca o cangrenă. „în lume, mă gândeam, lucrarea ta avea un rost. Pregăteai copiii pentru viaţă. Aici ce viaţă au? Şi, chiar dacă au, ce vor face ei cu geografia ta, de vreme ce nu vor ieşi niciodată din această temniţă?" Aceste gânduri îmi războiesc mintea şi îmi taie în fiecare zi cheful de lucru. Poate că, dacă n-ar fi fost Rina şi cei din Spinalonga, care mă consideră bun, aşa cum mă consideri şi tu, şi aceşti sărmani copii, care mă privesc în ochi cu dăruire, aş fi părăsit şcoala, părinte. Nu zic, îi iubesc. Dar nu mai suport aceste gânduri! a strigat cu reproş. Cât sunt în clasă, mă bucur, cât mai pot simţi încă bucurie. Dar când ies din clasă, aceste voci mă războiesc, asemenea Eriniilor6 pe ucigaşi, şi-mi pierd nădejdea, a încheiat cu o durere sinceră în glas.
Faţa i s-a schimonosit din cauza luptei crâncene a sufletului său cu ispita.
- Te războieşte vicleanul diavol, ca să strice lucrarea lui Dumnezeu, a zis părintele Hrisant, mânios pe potrivnicul cel urâtor de oameni. Alungă vocea aceasta, fiule. N-o asculta! Îţi spune minciuni amăgitorul! a continuat şi obrajii lui palizi s-au îmbujorat de la căldura sufletului. Spune-mi, ce treabă faci aici? Cum te strigă ceilalţi?
- învăţătorule, a răspuns nedumerit Manolios.

- Şi ce înseamnă „învăţător"?
- înseamnă să-i înveţi pe copii carte, a zis scurt şi simplu Manolios, silabisind ultimul cuvânt, ca un copil de clasa întâi.
- Nu! Nu numai asta, l-a corectat părintele Hrisant. „învăţător" înseamnă să-i înveţi pe copii, înainte de toate, despre Dumnezeu. Să iei un boţ de lut şi să faci din el cer. Dumnezeu ţi i-a încredinţat. ţi-a lăsat tot ceea ce e mai sfânt; tot ce a iubit mai mult inima Lui dumnezeiască, pe copiii curaţi şi moi ca lutul, pentru a imprima în ei chipul Său dumnezeiesc, iar apoi să dai înapoi în mâinile Lui ale Sale dintru ale Sale. Crezi că eşti inutil pe această insulă. Spune-mi, eu sunt inutil aici?
- Vai de mine, părinte, a protestat învăţătorul. Ce spuneţi?
- Aşadar, eu şi cu tinn săvârşim aceeaşi lucrare pe insulă. Liturghisim împreună în fiecare zi într-o biserică. Fiindcă sala ta de clasă este sfântă, ca Biserica Sfântului Pantelimon, iar catedra ta este Sfânta Masă, pe care îl slujeşti pe Hristos prin cuvântul Lui cel fără de trup, cu care hrăneşti sufletele, la fel cum eu slujesc cinstitul Trup şi Sângele Lui pe Sfântul Jertfelnic, cu care ne împărtăşim. Dumnezeu ne-a dat amândurora să ne îndeletnicim cu aceeaşi lucrare a Lui: mântuirea sufletelor.
învăţătorul sorbea însetat cuvintele înflăcărate ale preotului.
- Crezi că în lume erai mai folositor? Spune-mi, unde sunt eu mai folositor? Aici sau la mănăstire? a continuat părintele Hrisant să se compare cu învăţătorul.
- Aici, părinte Hrisant! Aici! Avem atâta nevoie de Sfinţia Voastră aici!
- Şi aceşti copii au atâta nevoie de tine aici, fiule! Mai mult decât au cei din lume. îi vezi, aleargă şi se joacă, fiindcă sâmt copii, dar ce crezi? Nu poartă în sufletele lor răni adânci? Cine va vindeca aceste răni în afară de Dumnezeu, despre Care îi înveţi la şcoală? Unde vor găsi alt sprijin, pentru a-şi duce boala?
Spui că învăţătura ta este zadarnică pentru aceşti copii. De ce? Oare ei nu simt ca toţi copiii de pe pământ? Nu te întreabă curioşi despre tainele lui Dumnezeu? Ce s-ar întâmpla cu aceşti copii, dacă ar fi lăsaţi să cutreiere nesupravegheaţi pe uliţele insulei? Sufletul lor ar întâlni răul. Şi apoi, dacă Dumnezeu va vrea să se găsească leacul şi aceşti copii să se facă bine, cum se vor întoarce în lume neşcoliţi, ca nişte lemne neşlefuite?
Manolios asculta nemişcat. Cuvintele părintelui Hrisant îi atingeau sufletul, ca razele de soare care încălzesc pământul îngheţat.
- De aceea îţi spun, fiule, a continuat preotul. Lucrarea ta aici este uriaşă, deşi nu-ţi dai seama de asta. Se împlineşte în tăcere pe acest pământ neluat în seamă, dar valoarea ei se măsoară în ceruri, în veşnicie. N-o părăsi, învăţătorule.
Lacrimi mari şi calde curgeau pe faţa lui Manolios. Respira uşurat, ca omul care s-a eliberat de o povară grea care îl apăsa. A sărutat mâinile părintelui Hrisant.
- îţi mulţumesc! îţi mulţumesc, părinte Hrisant! Dumnezeu te-a trimis aici.
- Şi pe tine tot Dumnezeu te-a trimis, fiule, a zis blând preotul, mângâindu-l pe cap. Luptă-te cu acea voce care te războieşte! Deşi îţi strigă să renunţi, tu să faci împotrivă. Să faci şi alte lucruri noi la şcoală, încât să se ruşineze cel neruşinat şi să te lase în pace. Continuă! Nu renunţa, învăţătorule! Nu ceda!
Glasul părintelui răsuna biruitor în sufletul său.
- Voi continua! Voi continua, sfinte al lui Dumnezeu! a şoptit cu râvnă.
I-a privit pe copiii care se jucau nepăsători, supravegheaţi de Rina. Şi-a deschis braţele, ca şi când ar fi vrut să-i îmbrăţişeze pe toţi şi să-i ducă la Dumnezeu.
- împreună! a murmurat, cu un glas mângâietor şi sigur. împreună, părinte Hrisant! Vom face multe pentru această şcoală!
în ochii lui care străluceau se citea hotărârea. Acea hotărâre specifică tinereţii, care este asemenea unei dorinţe mari şi îndrăzneţe.
- Voi fi lângă tine, Manolios! l-a încredinţat preotul. Şi mă voi ruga. Să-mi dai numele lor ca să-i pomenesc în fiecare zi în nevrednicele mele rugăciuni şi la Sfântul Jertfelnic.
Ochii tânărului străluceau şi mai tare. Un zâmbet triumfător i-a brăzdat buzele. O bucurie proaspătă îi încălzea sângele, prima dată după pierderea lui Mihalakis. Părintele îi dăruise învierea, îi arătase o

perspectivă nouă, mai largă decât înainte. O perspectivă cu dimensiuni cereşti. Şi-a ridicat ochii spre cer...
Părintele Hrisant s-a întors emoţionat acasă.
Acea insulă îi dăruia din când în când, ca nişte bucăţi de anafură, suflete frumoase, suflete curate, adevărate, luptătoare, pentru a sluji nevoilor lor.
doamne, miluieşte-l pe Manolios, pe copii, pe Vasilis, pe Marina, pe femeile voluntare...
Sub duhoarea rănilor putrede, Spinalonga ascundea o mireasmă nepreţuită, o suflare curată de iubire şi de smerenie...
Capitolul 12.
Crăciunul.
Vara trecea repede, părintele Hrisant nu apuca să-şi dea seama când Dumnezeu făcea să răsară soarele şi când îl făcea să apună. Timpul i se umpluse în mod copleşitor cu truda slujirii leproşilor, care acoperea toată insula, ca o umbră răcoroasă în canicula verii. Nu rămăsese niciun colţ unde să nu ajungă umbra iubirii lui odihnitoare. Ceasuri nesfârşite asculta la Biserica Sfântului Pantelimon păcatele şi durerile celor care cereau să se spovedească. Şi erau din ce în ce mai mulţi. Locuitorii insulei cereau unul după altul să primească mângâierea lui Dumnezeu.
Bărbaţii munceau de zor să termine reparaţiile la biserică până la praznicul sfântului lor. Aris şlefuia una câte una, neîncetat, stranele. Voia să fie toate frumoase, sculptate, pentru ca părintele Hrisant să fie mulţumit.
Părintele trecea în fiecare zi şi binecuvânta strădania cea plăcută lui Dumnezeu. Meşterea şi el. îşi ridica mânecile rasei şi, stând în genunchi, aşeza împreună cu Toma, care era un meşter neîntrecut, lespezile de piatră din curte.
giorgis, mai spre dreapta! i-a zis într-o dimineaţă Toma fratelui său, care aşeza cu polobocul o grindă în faţă.
- Tu vezi-ţi de treaba ta! i-a răspuns el aspru şi i-a aruncat din nou o privire respingătoare.
Toma şi-a lăsat capul în jos atât de mult, încât ai fi zis că urma să se lipească de lespezile de piatră.
- Pentru Dumnezeu, fraţilor! a intervenit părintele Hrisant. Munciţi pe brânci pentru a repara casa lui Dumnezeu şi aveţi ură şi duşmănie între voi!
- Părinte, a răspuns Giorgis, stăpânindu-şi cu greu furia, pentru a ne face treaba bine, trebuie ca fiecare să-şi vadă de lucrarea lui, fără să-i dăscălească pe ceilalţi. Fiecare pe ogorul lui! a zis şi l-a ţintuit iar pe sărmanul Toma cu o privire ascuţită ca o sabie.
Preotul a oftat.
- în zadar te străduieşti, părinte! a şoptit Aris, care se apropiase să-i arate o lucrare nouă de-a lui. Lupul şi mielul pot convieţui, însă Giorgis şi Toma, niciodată!
Părintele Hrisant îşi amintea de tristeţea melancolică din ochii bătrânei Elena. Nici Giorgis, nici Toma nu veniseră la spovedit. Primul nici nu părea că se gândea la asta.
Cu toate acestea, amândoi îşi făceau treaba cu hărnicie, ca toţi ceilalţi, şi astfel pe 27 iulie, Spinalonga l-a prăznuit pe sfântul ei, Pantelimon, cu cinste, mulţumindu-i că trimisese un sfânt nou, viu, ca să-i uşureze durerea. Iar după douăzeci de zile au prăznuit-o pe Maica Domnului.
Numai spitalul nu putea să aibă chip de sărbătoare în acea vară. Canicula care ardea pământul făcea ca febra şi neputinţa de a se mişca a bolnavilor să fie insuportabile. Tânărul doctor îşi depăşise orice limită omenească pentru a uşura chinurile bolnavilor lui. împreună cu el lupta zi şi noapte slujitorul lui Dumnezeu. Stropea cu apă frunţile, schimba bandajele de pe rănile care asudau. „Dumnezeu te iubeşte, frate", îi şoptea blând fiecăruia dintre ei şi îi săruta pe frunte. Oricât îl mustra doctorul, părintele insista să pună în practică toate cunoştinţele sale medicale.
- Trebuie să vă odihniţi şi voi, le spunea lui Vasilis şi femeilor voluntare care căutau sprijinul lui.
- Dumnezeu te-a trimis, părinte! a zis într-o zi Marina istovită, frântă de oboseală, şi ochii ei mari şi blânzi lăcrimau.
La începutul lui septembrie i-au condus la cer pe Dimitra şi pe Temistocle. Moartea era în Spinalonga un lucru obişnuit, pe care îl acceptau cu nădejde, uneori chiar cu uşurare, ca o izbăvire de mucenicia bolii. „L-a luat Dumnezeu şi l-a odihnit", au zis despre Temistocle, care rămăsese ca o umbră, iar apoi viaţa s-a întors iar la cursul ei normal, ca şi când ar fi desenat un cerc pe apă şi apa l-ar fi şters în tăcere. Doar melancolia rămânea în ochii lor şi apoi au venit primele ploi ale toamnei.

Încet-încet, viaţa se aduna de pe ţărm în cafenea şi, mai mult, în clasele şcolii. Acolo domnea încă vara, neatinsă de tristeţile ploii. Manolios strălucea cu totul. Vara care trecuse îi întărise trupul şi sufletul.
- Părinte, a mărturisit, mi-ai spus să războiesc acea voce rea şi am făcut-o. Acum sunt liber, uşurat, ca în prima zi când m-am dus la şcoală. Am multe idei. O să vezi! Vom face multe în perioada aceasta împreună. Vom organiza o mare sărbătoare a Bunei Vestiri, pentru a le cinsti împreună pe Maica Domnului şi patria noastră. Ca să nu mai vorbim despre Crăciun! Anul trecut am trândăvit şi n-am făcut multe, aproape nimic. Dar anul acesta... Anul acesta vom schimba faţa insulei. Nimeni nu va lâncezi întristat pe la colţuri. O să vezi! Un asemenea Crăciun n-ai mai văzut în viaţa ta, părinte Hrisant, a făgăduit el şi ochii îi străluceau de bucurie.
Şi, într-adevăr, de la jumătatea lui noiembrie la şcoală mirosea a Crăciun. Ochii lui Manolios şi ai Rinei zâmbeau conspirativ. Părintele Hrisant voia să-i ajute şi el, dar l-au exclus cu discreţie.
- Tu ai multe treburi, părinte, spunea învăţătorul. Cu cât zilele Crăciunului se apropiau, cu atât bucuria din şcoală atingea apogeul, dar numai acolo... Pe insulă, Crăciunul era împovărător. Locuitorii retrăiau amintiri vesele, care le provocau durere. Stăteau tăcuţi la cafenea şi priveau malul de dincolo. Probabil că acolo întinseseră mesele şi oamenii se bucurau. Familii întregi se adunau să sărbătorească minunea lui Dumnezeu. Dar rudele lor se ofileau de tristeţe şi de sărăcie, ca şi ei pe acea insulă. Părintele Hrisant se apropia-de fiecare la cafenea.
- La ce te gândeşti, frate? întreba, deşi ştia răspunsul.
- La ce să mă gândesc, părinte? ziceau încet. Iată, îmi zic, vine Crăciunul. Lumea... se bucură.
- Şi noi ne vom bucura, fiule! Şi pentru noi a venit Hristos.
- Aşa este, murmurau, dar oricâtă credinţă ar fi avut, tristeţea nu li se putea şterge din ochi.
Preotul ştia asta. Ştia asta şi învăţătorul, chiar mai bine. învăţătorul îşi amintea de părinţii lui şi se topea... Dar era hotărât să serbeze Crăciunul împreună cu cei de pe insulă.
Invitaţiile la sărbătoare au ajuns în fiecare casă şi i-au adunat pe toţi cei de pe insulă în magazia cea mare, care se transformase în sală de ceremonii. Ghirlande colorate, clopoţei, steluţe şi îngeri aurii împodobeau vesel fiecare colţ al ei... Până şi o cortină vişinie de pânză, croită negreşit de Rina, atârna pe scândura pătrată a scenei, meşterită de mâinile lui Aristotel, care le făcea orice îi cereau. Luminile s-au micşorat, cortina vişinie a fost trasă uşor şi în Spinalonga s-a lăsat o tăcere ciudată. Reprezentaţia teatrală de Crăciun, regizată chiar de învăţător, a început:
Un fiu de păstor din Palestina sărbătorea primul Crăciun de pe pământ. Era împreună cu păstorii care s-au închinat la ieslea din Betleem. Era din Samaria, iar iudeii şi samaritenii nu se înţelegeau bine, însă acei păstori care privegheau la Betleem erau simpli şi smeriţi şi nu-l alungau. A îngenuncheat împreună cu ei în faţa Pruncului arătat de înger. în faţa Celui ce zâmbea liniştit. Toată frumuseţea lumii era zugrăvită pe chipul Lui.
Deodată, cerurile s-au deschis şi o lumină aurie, minunată, a strălucit noaptea, deasupra ieslei unde Se afla Pruncul. Acolo îngerii cântau: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bună voire!" Fiul de păstor privea uimit, atât lumina, cât şi Pruncul, Care zâmbea în leagănul lui de paie. Era sigur că acel Prunc este Dumnezeu, Cel prorocit de Scripturi...
Anii treceau şi micul păstor creştea, dar viaţa a fost crudă cu el. Lepros fiind, trăia într-un ţinut izolat. Părăsit, singur, fără părinţi şi fără casă, se lupta să-şi îndure soarta vitregă. îşi amintea mereu de Pruncul din Betleem, de Lumina care îl înconjura, de zâmbetul lui liniştit. Doar acele amintiri îi liniştea sufletul. Dacă ar fi putut să-L vadă iar! El ar fi devenit singurul său prieten.
într-o zi, au ajuns în ţinutul cel izolat veşti stranii din lumea celor vii. Un învăţător ciudat, un bărbat tânăr, Care Se numea Iisus, îi încânta pe oameni cu strălucirea chipului Său şi prin cuvintele Sale, care preschimbau sufletele. Făcea chiar şi minuni; minuni multe şi nemaiauzite. Cu cinci pâini săturase cinci mii de oameni, şchiopii îşi aruncau cârjele, orbii vedeau lumina soarelui. Până şi morţii se întorceau la viaţă.
Speranţa a strălucit în ochii leproşilor, dar cel mai mult în inima tânărului păstor. Să fi fost Acela Pruncul din Betleem? Astfel, a plecat împreună cu alţi nouă tovarăşi de suferinţă, ca să-L găsească. Aflaseră că urma să treacă prin ţinuturile lor. „Acela este", a zis cineva, arătând în depărtare un bărbat tânăr care lua în braţe prunci şi copii. „Au stat departe, foarte departe, citea Rina pericopa

evanghelică, şi au strigat: «Iisuse, preabunule, miluieşte-ne pe noi! Iisuse, învăţătorule, îndură-Te de noi!»"
Ceilalţi cereau doar să se însănătoşească, dar tânărul păstor râvnea să-L vadă, să-L cunoască îndeaproape. „Iisuse", a strigat şi el cu dragoste. Şi deodată o lumină a strălucit peste lumea din jur. Ceilalţi n-au văzut-o, ci doar acela, care îşi dorea din tot sufletul să-L găsească. A recunoscut-o: era Lumina din Betleem.
O rază de soare i-a încălzit trupul îngheţat şi lepros, care s-a vindecat şi a devenit trup omenesc şi curat ca înainte. S-au vindecat toţi. Ceilalţi au plecat bucuroşi, dar tânărul păstor alerga grăbit spre locul de unde venea Lumina. îl avea în faţa lui pe Dumnezeul din Betleem. îl privea. A îngenuncheat iar înaintea Lui cu adorare, cu dăruire.
„Doamne!", a strigat cu lacrimi, în lumina care îl înconjura. „Doamne, ai venit să mă găseşti! M-ai găsit! M-ai iubit! îţi mulţumesc! îţi mulţumesc că mi-ai dat viaţă! îţi mulţumesc că ai venit în lume pentru mine! Doamne, Iisuse al meu... Doamne al leproşilor!", a strigat Vanghelakis, în lumina care se revărsa din marginile scenei, şi Spinalonga plângea şi aplauda. „Doamne al leproşilor", spunea copilul şi cuvintele lui le umpleau sufletele. îşi ştergeau ochii. Lacrimi şi cuvinte de laudă au umplut sala. Se ridicaseră toţi în picioare şi aplaudau cu putere.
„Doamne al leproşilor, îţi mulţumim că ai venit să ne găseşti!", au zis toţi copiii deodată şi părintele Hrisant s-a ridicat şi el. L-a îmbrăţişat strâns pe Manolios. Şi-a plecat capul şi trupul lui slab era cutremurat de suspine.
felicitări, fiule! Felicitări!
Pe scenă, învăţătorul regizase cea mai frumoasă predică. îi chemase pe cei de pe insulă la sărbătoarea Crăciunului. în dimineaţa următoare, în zori de zi, locuitorii insulei au umplut biserica. Au psalmodiat „Hristos Se naşte" şi s-au împărtăşit. Sângele lui Hristos cald, Dumnezeul lor întrupat, le încălzea inimile.
în ziua aceea mare, de sărbătoare, căldura Trupului şi a Sângelui lui Hristos urma să se amestece cu melancolia care în chip viclean şi inevitabil le rodea sufletele. Părintele Hrisant încerca să alunge acea melancolie pe cât putea. Mergea din casă în casă, le binecuvânta masa, împărţea daruri şi binecuvântări.
Dar în spital războiul era cu totul inegal. Preotul se grăbea să ajungă acolo. îi vizitase după Sfânta Liturghie ca să-i împărtăşească, dar trebuia negreşit să-l încurajeze şi pe tânărul doctor, care nu ieşise dintre bolnavii lui, şi pe eroica Marina, care până şi în acea zi venise pe insulă.
Se însera când a ieşit şi din ultima casă de pe insulă, însoţit de mulţumiri. Ceasul acela, când lumina se împuţina şi Crăciunul trecea, era cel mai greu pentru toţi, se gândea. Marcu, cel ce îl însoţea, şi-a amintit de nunta Casianei şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Amintirea trecutului era o boală molipsitoare. Unul câte unul se întorceau cu mintea la viaţa pe care o părăsiseră şi chinurile îi măcinau, oftând împreună.
„Doamne! Doamne al leproşilor, Dumnezeule din Betleem, miluieşte insula Ta", şoptea preotul, urcând cât de repede putea pe uliţă, spre spital. Noaptea venea grăbită, aşa cum obişnuieşte să facă în decembrie. Stâlpii electrici s-au aprins automat, dar s-au stins toti deodată câteva minute mai târziu.
- Ce s-a întâmplat? a întrebat neliniştit VaSilis, căruia lumina slabă îi îngreuna treaba.
- Ce s-a întâmplat? au zis întristaţi şi cei din Spinalonga, care încet-încet se închideau în casele lor.
N-au apucat să-şi răspundă. Voci de copii, armonioase şi melodioase, inundau de pretutindeni noaptea. „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bună voire..." Şi în acelaşi timp flăcări mici, tremurătoare, au risipit una câte una întunericul.
Oamenii au ieşit cutremuraţi în prag şi au rămas încremeniţi. îngeri mici, îmbrăcaţi în alb, ca şi când ar fi evadat din cele patru colţuri ale cerului, se revărsau pe insulă de pretutindeni: din biserică, de pe ţărm, din magazie, din şcoală. îşi deschideau aripile albe şi ridicau spre cer făcliile care le luminau feţele. Mergeau unul după altul, ca o rază, ca o stea luminoasă, formată din fiinţe omeneşti, şi glasurile lor angelice călătoreau spre cer, ca imnul îngerilor din marea noapte a Naşterii Domnului.
Priveliştea fantastică făcea de prisos orice comentariu. Steaua umană s-a adunat în centrul insulei şi apoi s-a destrămat. A devenit un şir lung, un convoi al îngerilor, în faţa căruia mergeau ca nişte

arhangheli Rina şi Manolios. Deschideau una câte una uşile şi vesteau Crăciunul. „Hristos Se naşte, slăviţi-L! Hristos din ceruri, întâmpinaţi-L!", ziceau şi mergeau parcă plutind, iar oamenii de pe insulă îi urmau pe îngerii ei. închideau dintr-odată uşile şi mergeau în spatele lor, psalmodiind împreună cu ei. îngerii urcau pe uliţele insulei, în spatele Rinei şi al lui Manolios. S-au oprit puţin în faţa bisericii, acolo unde părintele Hrisant şi Aris aşezaseră ieslea cea mare din Betleem. Copiii au înconjurat leagănul lui Dumnezeu. Au îngenuncheat în faţa lui, lăsându-şi făcliile jos. Flăcările mici îşi înălţau luminile aurii ca nişte licurici pe cerul întunecat. „Păstorii au îngenuncheat cu smerenie şi s-au închinat", au început îngerii şi cei de pe insulă, ca nişte păstori, au îngenuncheat şi ei. Stăteau pe pământ, ca un cerc strâns în jurul leagănului lui Dumnezeu. „Acum!", a zis Manolios şi zeci de lumânărele s-au aprins în bradul cel mare pe care îl comandase Epameinondas de pe malul celălalt. Noaptea era lumină ca ziua, cerurile se scăldau în lumină. Inimile şi chipurile lor zâmbeau în lumină. Entuziasmul copilăresc s-a răspândit printre ei.
„O, brad frumos, o, brad frumos", au început copiii, iar în spatele lor a izvorât un râu de voci umane, mai slabe şi mai puternice, melodioase şi false, care s-au îmbrăţişat. „Clopoţei, clopoţei...", „Crăciunul, Crăciunul..." Insula cânta neîncetat. îşi adunau trupurile laolaltă pentru a birui balaurul nopţii. îşi înfăşurau braţele în jurul umerilor şi reîncepeau: „O, brad frumos, o, brad frumos...", „Sfânta noapte..." întreaga insulă, ca un ghem de oameni aflaţi într-o îmbrăţişare strânsă, prăznuia minunea Naşterii Domnului.
Noaptea răspândea glasurile vioaie până la spital. Vasilis a deschis fereastra.
- Sunt copilaşii care cântă, a murmurat. Cine ştie ce-a mai scornit iar Manolios!
El nu şi-a îngăduit nici măcar o picătură din acea bucurie. Voia să se întoarcă la datoria lui.
- Părinte Hrisant! a zis tare.
îngerii urcau pe treptele care duceau spre spital. Făcliile lor luminau. „Hristos pe pământ, înălţaţi-vă!" în spate îi urmau cei de pe insulă, gâfâind şi psalmodiind. Glasurile se apropiau, creşteau în intensitate, se revărsau prin ferestrele deschise.
- Ce se întâmplă? au întrebat bolnavii întorcându-şi capetele.
- E Crăciunul, fraţilor! Au venit copiii să ne colinde de Crăciun! a strigat doctorul şi Marina s-a repezit să deschidă uşa.
îngerii au umplut holul cel lung. Micile flăcări care dansau alungau umbrele. Au intrat în salon. „Bună seara, boieri mari!", cântau. Treceau unul câte unul pe la paturi, cu blândeţe şi cu răbdare. Au lăsat pe perne felicitările de Crăciun pe care le pictaseră, pe care scria: „Crăciun binecuvântat!" Mâinile rănite se ridicau tremurând. Mângâiau părul moale al copiilor, obrajii îmbujoraţi. Lacrimi curgeau pe feţele lor. însă îngerii răspundeau cu bucurie, doar cu bucurie.
- Hristos Se naşte! Bucurie în lume!
Vasilis privea uimit. Lângă el, Marina îşi strângea mâinile la inimă. Manolios şi Rina stăteau în faţa lor, Manolios în faţa doctorului, Rina în faţa femeii voluntare celei curajoase. Aveau două buchete de flori în mână. Două buchete de flori şi un „mulţumesc".
Mâinile lui Vasilis tremurau. A strâns florile la piept. Clipa aceea era răsplătirea unei vieţi întregi. Pentru prima oară se simţea atât de fericit că se afla pe insulă.
- Am avut de câştigat pentru că am venit astăzi aici, a şoptit Marina stingheră.
Braţele s-au deschis. Clipele acelea erau desprinse din Rai.
- îţi mulţumim, Manolios! se auzeau cuvintele calde de recunoştinţă dinspre paturile leproşilor.
Părintele Hrisant privea tăcut. Tânărul învăţător stătea în faţa lui.
- V-a plăcut, părinte Hrisant? l-a întrebat zâmbind. V-am promis că o să vă dăruiesc cel mai frumos Crăciun! a zis cu o simplitate sinceră.
Părintele şi-a ridicat mâinile.
- Dumnezeu să te binecuvânteze, fiule! a zis înăbuşit, plecându-şi capul.
în ziua aceea mare, pe 25 decembrie, S-a născut la Spinalonga Iubirea, Hristos. Şi Iubirea a biruit.
Zilele care au urmat au fost mai vesele. Au sărbătorit Anul Nou, au tăiat tartele, au sfinţit şi apele de Bobotează.
„Conspirând", pentru a-i arăta cinstea şi recunoştinţa, l-au lăsat pe Manolios să prindă crucea pe care a aruncat-o în apă părintele Hrisant. A ieşit din apă sărbătorind. De pe el picurau apa şi bucuria. Tot chipul îi zâmbea.

- E o mare binecuvântare, Manolios! Anul acesta va fi cel mai bun an al tău! îi urau călduros.
Până după-amiaza târziu a stat pe ţărm. Mâinile lui mângâiau crucea pe care i-o dăduse slujitorul lui Dumnezeu. Părintele Hrisant s-a apropiat şi s-a aşezat lângă el.
- Am petrecut frumos în perioada aceasta, părinte. Nu-i aşa? a zis încet.
- Te bucuri, Manolios!
- Mult de tot, părinte Hrisant! a zis tânărul. Cum să-ţi spun? E ceva ciudat. Din ceasul în care am alungat acea voce şi am început să lucrez spre slava lui Dumnezeu, cum m-ai învăţat tu, am devenit alt om. Cum să-ţi spun? M-am născut din nou. Şi mă bucur! Nici nu mă mai interesează că sunt bolnav, nici că mă aflu aici. Aici e mai bine. Simt doar că iubesc. Nimic mai mult. îi iubesc pe cei mari, pe copii, pe tine, pe Dumnezeu, până şi pietrele şi iarba le iubesc. E ca şi când nu m-aş afla pe pământ. Şi aş vrea să nu se termine niciodată această bucurie.
Părintele asculta cu emoţie acel suflet care, neatins de lumea răutăţilor, parcă plutea blând şi uşor în lumea lui Dumnezeu.
- Fii binecuvântat, Manolios!
Ziua era însorită, caldă. Zilele frumoase veniseră, ca întotdeauna pe insulă, mai devreme. Patrucinci copilaşi, împreună cu Fanula, care îşi sărbătorea ziua, se jucau pe ţărm.
- Vanghelis, ai grijă! Antonis, n-o necăji pe fetiţă!
- Mereu învăţător, l-a şicanat părintele Hrisant.
Manolios nu i-a răspuns. îi privea doar cu insistenţă pe copii.
- Când voi pleca, să ai grijă de ei, părinte! a şoptit rar.
Părintele Hrisant s-a tulburat.
- Ce vorbe sunt acestea, fiule? Tu eşti sănătos ca un cal, mai sănătos ca mine. Boala nu te-a vătămat, nici nu te va vătăma. Aşa mi-a spus doctorul. Şi, când se va găsi leacul, vei fi printre primii care se vor însănătoşi. Nu te gândi la asemenea lucruri, fiule!
însă tânărul n-a răspuns. Privea numai spre copii. Apoi şi-a întors privirea spre mare.
- Când voi pleca, să ai grijă de ei, părinte Hrisant! a repetat încet.
Preotul s-a cutremurat. Acele cuvinte erau singura tristeţe din acea zi plină de lumină...
Capitolul 13.
Jertfa.
Lumina sporise în sufletul lui Manolios şi bucuria pe care o vedea pe chipurile celor de pe insulă îl provoca să iubească şi mai mult. Zilele părintelui Hrisant se scurgeau istovitoare, în ritmurile neîncetate ale dăruirii pentru aproapele, îndeosebi la spital, unde oboseala părea că-l epuiza în mod periculos pe tânărul doctor. Deseori el era apatic, iar când era singur ofta.
- Trebuie să mai ieşi puţin de aici, fiule, îl sfătuia preotul. Să vii la biserică, să se mai odihnească şi sufletul tău.
Doctorul îl aproba dând din cap.
- Ai venit tu, părinte Hrisant, murmura şi părintele nu ştia să spună dacă acest lucru însemna recunoştinţă sau revoltă.
Dar Vasilis îl iubea. De acest lucru era sigur. Stătea lângă el chiar şi fără să vorbească. Pleca doar când bolnavii cereau să se spovedească. Şi spovedaniile la spital se înmulţeau.
- Eu mi-am nedreptăţit propriul copil! spunea unul. Şi acum Dumnezeu m-a pedepsit după cum meritam...
Cei mai mulţi considerau lepra ca fiind legată de un rău neispăşit pe care îl făcuseră. Acel rău apărea deodată uriaş în conştiinţele lor, chiar dacă nu era aşa, pentru a le îndreptăţi suficient nenorocirea. Părintele Hrisant se chinuia să şteargă acel tipar greşit de gândire din minţile lor.
- Dumnezeu este doar Iubire, spunea. Nu pedepseşte, nici nu cunoaşte răzbunarea. Uneori, atunci când ne vede alunecând în prăpastie, îşi întinde ambele mâini şi ne izbăveşte cu putere. Noi suferim şi ne speriem, dar Dumnezeu ne salvează din prăpastie. Iar alteori, de asemenea, atunci când păşim cu capul în pământ, încât nu vedem deloc cerul, ne pune în faţă un urcuş, ca să ne ridicăm capetele şi să privim spre înălţimi.
Când voia şi el să-şi găsească odihna, mergea la bătrâna Lena, care avea sufletul blând ca al mamei lui.

- Ai venit, fiule! îl întâmpina cu dragă inimă şi îi săruta mâna, din respect pentru preot, din iubire pentru om.
Ochii ei mici şi ageri îi măsurau sufletul adânc. Se întâlneau acolo, în neliniştea sufletului său, şi îl linişteau.
- Dumnezeu ajută, părinte! Iar de tine are grijă încă şi mai mult, spunea, văzând că părintele era însetat după încurajări.
Stătea lângă ea şi respira înţelepciunea izvorâtă din simplitate.
- Ia spune-mi, ce mai fac cei de pe insulă? Vin la biserică, se spovedesc? Eu, sărmana, nu pot face niciun pas de aici. Rina mi-a spus că lui Lefteris boala i s-a înrăutăţit la spital, iar Vasilikis are friguri. Ce se întâmplă? Doctorul nostru i-a salvat piciorul lui Mina? întreba cu neliniştea omului care îi pomenea pe toţi aceia neîncetat în rugăciuni.
Cărţile de rugăciune erau mereu deschise pe măsuţa ei, cu paginile tocite de atingeri şi răsfoieli, mărturisind stăruinţa pe care o avea în rugăciune.
- Iartă-mă, părinte Hrisant, a zis supărată într-o după-amiază. Ţi-am spus că mă voi ruga, dar nu mi-am ţinut cum trebuia cuvântul. Iată, zilele trecute m-am aşezat pe pat ca să dorm puţin după-amiază şi m-am trezit dimineaţa, sărmana de mine. Doar cinci ceasuri m-am rugat pentru sărmanul Mina, a spus cu milă şi pocăinţa îi brăzda şi mai mult chipul îmbătrânit.
Părintele Hrisant i-a luat mâinile osoase şi i le-a sărutat cu evlavie. Era o agheasmă tainică acel suflet care presăra în tăcere pe insulă cristalinele ei cuvinte: „Doamne, miluieşte." Iar Dumnezeu o asculta şi îi împlinea rugăciunile. Până la urmă, Şi-a schimbat planurile de dragul ei... Şi i-au salvat piciorul lui Mina.
A venit luna februarie, era pe la jumătatea ei şi primăvara îşi înflorea nerăbdătoare migdalii în grădinile lumii şi înveselea bujorii vioi de la şcoala de pe insulă. Manolios „se îmbăta", după cum spunea, de bucurie. Ideea Rinei pentru sărbătorirea zilei naţionale îl încânta.
- Vom pune o grindă groasă de la un capăt la celălalt, deasupra scenei, sus. De ea vom agăţa orizontal şi vertical cu sfori de corabie cutii goale de lemn. în ele vor sta unul câte unul copiii, nemişcaţi, ca nişte picturi. îi vor înfăţişa pe eroii Revoluţiei: Kolokotronis, Makrigiannis, Bouboulinas, Botsaris... Acesta va fi muzeul Revoluţiei, pe care noi toţi îl vom vizita. Şi, în timp ce istoricul ne va ghida, la cuvintele lui vor prinde viaţă pe rând eroii din cutiile de lemn. Fiecare va povesti lupta pe care a dat-o şi jertfa sa, mai întâi de toate jertfa sa. Nu-i frumos, părinte Hrisant?
Se plimba în dreapta şi-n stânga prin birou, entuziasmat. Peste puţin timp toată şcoala urma să fie într-o stare de entuziasm, de eroism. Pregătirile ajunseseră la sfârşit. în ziua de 18 martie (se pregăteau să sărbătorească ziua naţională a Greciei, care este pe 25 martie), sâmbătă, cu două zile înainte de începutul Postului Paştelui, se aflau toţi în magazia cea mare, pentru a o transforma din nou în sală de festivităţi.
Părintele Hrisant a trecut pe acolo după-amiază târziu, înainte de Vecernie, ca să vadă dacă aveau nevoie de el, şi i-a găsit într-o stare de bucurie nespusă. Eroii Revoluţiei alergau unii după alţii peste tot. Se jucau de-a grecii şi turcii, cădeau eroic şi înviau pentru a schimba rolurile, iar apoi o luau de la capăt. Nimeni nu rămăsese în afara luptei. Doar sărmana Fanula alerga ameţită, când în spatele grecilor, când în spatele turcilor, pe care însă, în învolburarea luptei, o uitaseră şi unii şi alţii, în afară de părintele Hrisant, care era cu ochii pe ei.
în faţă, Manolios şi Rina, urcaţi fiecare pe câte o scară, în dreapta şi-n stânga, se străduiau să întărească grinda orizontală de deasupra scenei. Mâinile sensibile ale Rinei loveau cu toată puterea cuiele cu ciocanul.
las-o Rina. O voi face eu, a îndemnat-o Manolios. O să vină şi Giorgis s-o vadă, sunt sigur.
Dar Rina cea harnică a insistat şi grinda s-a întărit. Au atârnat sforile, le-au legat. Au agăţat şi cutiile de lemn pe care Aris le decorase cu linii curbe şi ondulate.
- Cred că în dreapta nu e atât de bine prinsă, a murmurat Manolios, ştergându-şi cu palmele sudoarea de pe frunte.
Oboseala îi amorţea picioarele.
- Las-o, să vină Giorgis s-o vadă. Mai bine să facem repetiţia în afara scenei. De altfel, avem timp.
I-au strigat pe copii să se adune în faţă. „Războiul" a încetat dintr-odată. Părintele Hrisant şi-a luat rămas-bun. Nu mai era nevoie de el şi, de altminteri, întârziase la Vecernie. Copilaşii se grăbeau să

intre în rând, pentru a-şi rosti rolul. Fanula îl căuta pe protectorul ei, însă acela căuta pe scaune tulburat, cu lacrimi, hârtiile pe care le uitase. Manolios şi Rina i-au ajutat pe toţi cu răbdare. Fetiţa a privit în faţă. Acele sfori care atârnau de tavan semănau cu leagănul din curtea şcolii. A apucat cutia cea mai de jos, din dreapta, şi a mişcat-o fără se gândească. Lemnul a scârţâit. Manolios şi-a întors speriat capul.
- Fanula!
A alergat repede într-acolo. A prins-o pe fetiţă şi a aruncat-o cu putere departe. Apoi a aruncat în spate o privire cu coada ochiului, pentru a se încredinţa că era bine, că nu se afla în primejdie, că nu se lovise. Grinda de lemn a scârţâit din nou şi s-a prăbuşit.
- Manolios! a strigat Rina şi ţipătul ei a străpuns pereţii, şi a răsunat prin fereastra pe jumătate deschisă.
Părintele Hrisant şi Marcu urcau pe uliţă, la câţiva zeci de metri mai încolo.
- Ceva s-a întâmplat! a zis cu îngrijorare pescarul.
Au alergat repede înapoi spre sala cea mare. Un strigăt înăbuşit le-a scăpat. Manolios era întins la pământ, fără simţire.
- Doctorul! Chemaţi-l pe Vasilis! Repede! a strigat părintele Hrisant.
N-au apucat. Marina se întâmpla să treacă pe acolo. A năvălit înăuntru răvăşită. S-a aplecat asupra tânărului. I-a pipăit cu nelinişte gâtul, mâna. Degetele i-au încremenit. Respiraţia i s-a tăiat. Simţea că se prăbuşeşte... S-a întors rugătoare spre părintele Hrisant, ca şi când i-ar fi cerut ajutor. Ochii ei au început să lăcrimeze.
- E prea târziu, a şoptit cât a putut de încet.
Un spin dureros a străpuns pieptul părintelui.
Trupul îi tresărea de spasme. Şi-a închis cu putere ochii. „Nu, a suspinat înăbuşit. Nu, Doamne!" Şi-a deschis cu greu ochii, împins de datoria iubirii. Rina, Marina, Marcu, se prăbuşiseră la pământ. Copiii îl strigau pe învăţător...
L-a privit pe Manolios. Era palid, nemişcat, oboseala se zugrăvea şi mai mult pe faţa lui încremenită, dar era liniştit, surprinzător de liniştit, ca un îngeraş în leagănul său, ca un sfânt... Ochii lui priveau larg deschişi. Acei ochi mari, luminoşi, care străluceau. Priveau fix spre părintele Hrisant... „Când voi pleca, să ai grijă de ei, părinte Hrisant!" Trupul părintelui, înfăşurat în rasa neagră, copleşit de durere, s-a prăbuşit la pământ.
Capitolul 14.
„A fost răpit, pentru ca răutatea să nu-i schimbe mintea.
Mucenicul din Spinalonga se odihnea liniştit. îşi întindea spre Dumnezeu mâinile leproase, cele care se grăbiseră să o salveze pe fetiţă, pentru a primi cununa preaslăvită a jertfei lui. Şi astfel încununat, îmbrăcat în porfira iubirii şi a muceniciei, a intrat în ceata celor veşnic vii. Pe insulă, jalea a căzut împovărătoare. Spinalonga plângea cu durere. Toată noaptea s-au auzit suspine neîncetate şi plânsete disperate. Rina era ca o epavă căzută la pământ. Lovea cu mâinile pământul şi striga: „De ce? De ce?" Acea întrebare se citea în ochii şi pe buzele tuturor. Uneori tristă, alteori de nestăpânit, stătea în faţa părintelui Hrisant aşteptând un răspuns.
- Moartea o cunoaştem. Este sfârşitul firesc al leprei noastre. însă asta de ce s-a întâmplat? De ce, părinte Hrisant? a spus Remoundakis şi trupul lui înjumătăţit tremura.
Părintele nu răspundea întrebărilor lor. îşi întindea doar mâinile slabe şi îi mângâia. îi bătea încurajator pe umeri.
- Ne doare, frate, zicea, ne doare rău. Şi e momentul să tăcem. Ca să nu păcătuim în durerea noastră. El tăcea. îşi muşca şi buzele, pentru a nu-şi striga durerea care îi străbătea trupul. Căci părintele Hrisant era îndurerat. Era îndurerat cum nu fusese niciodată. Ca tatăl care îşi pierde copilul în floarea tinereţii. Lacrimile îi brăzdau deseori faţa ascetică.
Lacrimile lui erau ca un sprijin pentru ceilalţi. îl vedeau pe părinte îndurerat, suferind ca nimeni altul. Şi totuşi rezista, nădăjduia şi lupta. Şi trebuia să reziste, să nădăjduiască şi să lupte şi ei. îşi întărea inima pentru a-i sprijini pe fiii lui, care se prăbuşeau. A rămas toată noaptea lângă ei. în acea noapte nimeni n-a dormit. Intrau unul câte unul în biserică să-l salute pe Manolios. Toate florile pe care le avea insula, până şi cele din crăpăturile stâncilor, au fost rupte cu obsesie pentru a-l împodobi pe prietenul lor mort. Cădeau peste el şi li se ofileau petalele.

Locuitorii insulei priveau implorator spre ochii părintelui Hrisant. Se refugiau în braţele lui şi acolo izbucneau în plâns. întreaga insulă se apleca îndurerată pe trupul slab al părintelui ei. El se străduia să o liniştească pe Rina, care stătea prăbuşită la pământ. A înfăşurat-o într-o pătură şi a strâns-o la pieptul lui, ca şi când ar fi fost un prunc. Trupul firav al copilei tremura. Ochii ei priveau delirant în gol, fără ţintă.
Târziu, după miezul nopţii, a intrat în biserică şi doctorul. Chipul lui era împietrit, palid. Ţinea în mână un buchet de flori violete, margarete, flori sălbatice tot ce putuse aduna. Le-a pus pe trupul lui Manolios şi inima lui puternică s-a rupt în două.
Toţi priveau muţi. Pentru prima oară, doctorul lor cel puternic plângea. Apoi a căutat şi el ochii părintelui Hrisant, care încerca să o liniştească pe Rina.
Purtarea de grijă şi calmul doctorului i-au învins slăbiciunea sufletului. Acela a ieşit fulgerător din biserică. S-a întors peste puţin timp cu leacuri şi apă. A forţat-o pe Rina să le înghită. După aceea, a ridicat-o de la pământ aproape ameţită şi a încredinţat-o tatălui ei.
- Mergeţi acasă şi să doarmă! Să nu mai vină aici! i-a poruncit.
Giorgis a plecat ca o săgeată. Ochii lui Toma, care era ascuns în spatele coloanei, urmăreau neliniştiţi. Doctorul s-a aşezat lângă părintele Hrisant. I-a luat pulsul pipăindu-i mâna.
- Nu te îngrijora, fiule! Eu sunt bine. Dacă vrei, mergi la treaba ta.
- Treaba mea este aici! a zis Vasilis cu hotărâre şi a rămas ţintuit locului.
Apoi a luat mâna slabă a părintelui şi a strâns-o în palmele lui.
- Curaj, părinte Hrisant! Curaj! i-a şoptit călduros.
Părintele l-a privit cu o recunoştinţă nemărginită. Avea atâta nevoie să audă şi el acel cuvânt de la cineva...
Toată noaptea doctorul a rămas lângă el, ca să-i mângâie sufletul ca un înger. în zorii zilei de duminică a intrat în altar şi a început Liturghia cu binecuvântarea de început. Acea Liturghie a fost unică, aşa cum doar insula ştia să i-o dăruiască părintelui Hrisant. Glasul maiestuos al lui Andreas, care psalmodia, era întrerupt de lacrimi. Cuvintele de implorare „Doamne, miluieşte" se amestecau cu suspinele înăbuşite. însă minunea lui Dumnezeu se desfăşura nestânjenită. Citirea Evangheliei şi aducerea Cinstitelor Daruri au fost făcute lângă trupul lui Manolios. Era ultima lui Sfântă Liturghie în Biserica Sfântului Pantelimon şi prima Liturghie în cetatea cerurilor. Au sărutat trupul său ca pe nişte sfinte moaşte şi s-au dus să se împărtăşească... în Sângele lui Hristos părintele pusese o părticică pomenind numele lui.
Manolios era acolo, în Sfântul Potir, acolo unde cei vii se întâlnesc cu cei morţi, în minunea săvârşită în fiecare duminică. Şi acea Taină pe care o săvârşise Mângâietorul pe Sfânta Masă lucra blând în sufletele oamenilor. O linişte adâncă le mângâia jalea, o îmblânzea. După Sfânta împărtăşanie, preotul a ieşit în faţa Uşilor împărăteşti şi i-a privit. S-a făcut tăcere. Istoviţi de priveghere de toată noaptea, doreau să-l asculte pe părintele lor, care o noapte întreagă le ştersese lacrimile.
Părintele Hrisant l-a privit pe Manolios. Era atât de frumos! Razele aurii care pătrundeau în biserică mângâiau tainic chipul lui mulţumit, liniştit. Buzele subţiri stăteau nemişcate într-un zâmbet fericit şi încântător, ca un om care priveşte ceva uimitor. „Mă bucur, părinte Hrisant!", îi răsuna în minte vocea lui veselă. Ochii înlăcrimaţi ai părintelui s-au întors spre fiii săi, care aşteptau.
fiii mei, astăzi suntem îndureraţi, a zis încet. Şi eu sunt îndurerat, ştiţi bine.
Vocea i s-a stins. Lacrimi, lacrimi mari i-au brăzdat faţa. îi picurau pe barbă. Peste insulă căzuse întristarea. în acel moment, locuitorii săi voiau ei să alerge ca să-i şteargă lacrimile, să-l îmbrăţişeze pe părintele lor, care era gata să se prăbuşească de durere şi de oboseală. Vasilis a alergat în faţă, îngrijorat.
- însă, a continuat părintele şi vocea lui slabă a devenit mai puternică, acoperindu-i lacrimile, în acelaşi ceas în care mă îndurerez, mă şi bucur. Da, mă bucur, fiii mei. Căci în sufletul meu este o parte din bucuria lui Manolios. Fiindcă Manolios al nostru acum se bucură. Străluceşte în slava învierii. Hristos l-a văzut, l-a iubit şi l-a răpit la El, întrucât n-a putut să se lipsească de el.
S-a oprit. Cuvintele lui calde, însoţite de lacrimi, pătrundeau în inimile celor prezenţi. Le mângâiau.

- Hristos al nostru a căutat spre inimile oamenilor şi a găsit inima lui Manolios. „Am găsit un suflet care să Mă bucure, a zis El, să Mă înţeleagă ca nimeni altcineva." Căci Manolios îi semăna. Era la fel ca El, un mic Hristos.
S-a oprit din nou. Lacrimile îi umezeau iar obrajii palizi.
- Avem printre noi un mic Iisus, un fiu răstignit. Era lepros pe insula aceasta, singur, şi totuşi se dăruia, se dăruia precum Hristos al nostru, Care a săvârşit doar binefaceri şi a vindecat. Iar la sfârşit şi-a dăruit şi viaţa pentru a salva un copil. A murit ca Hristos, Care S-a jertfit pentru a trăi noi. Aceasta nu este moarte, fraţilor! Aceasta este iubire, semnul lui Dumnezeu! Este viaţă în sărbătoare, înviere, ca zilele de pomenire ale sfinţilor noştri. Manolios al nostru trăieşte! Trăieşte ca un sfânt în împărăţia lui Dumnezeu!
Sufletul lui cald îi înflăcăra cuvintele. Ultimul „trăieşte" s-a ridicat biruitor, a bătut în inima lor asemenea clopotului învierii.
ne întrebăm de ce ni l-a răpit Dumnezeu aşa, dintr-odată. Ca să-i facă un bine, fraţilor! Era acum rândul Lui să-i arate iubirea Sa. Manolios se bucura. „Mă bucur, părinte Hrisant, îmi spunea, şi îmi doresc ca această bucurie să nu se sfârşească niciodată." Şi Dumnezeu i-a îndeplinit dorinţa. L-a luat în Rai, pentru ca bucuria lui să nu se termine niciodată, să nu o altereze răul de pe pământ, să nu o facă să dispară. A rupt floarea Sa cea îmbobocită, ca să înflorească în veşnicie. Noi jelim şi plângem că ne-a lăsat orfani. Dar, dacă am şti, fiilor, unde se află acum Manolios, am dănţui de bucurie. Acum el prăznuieşte într-o Sfântă Liturghie care nu cunoaşte sfârşit. Psalmodiază: „Sfânt, Sfânt, Sfânt..." cu îngerii lui Dumnezeu şi ne priveşte. Am trimis la Dumnezeu un înger, ca să ne acopere cu aripile sale. Singurul lucru care ne rămâne, fraţilor, este să iubim şi noi, să trăim întru Hristos, pentru a-l întâlni pe Manolios acolo, în adevărata noastră patrie!
Ochii celor din biserică s-au ridicat spre cer. Tristeţea era amestecată cu slava întâlnirii în veşnicie. Jalea li s-a domolit şi au simţit din nou viaţa. Era încă o transformare pe care o săvârşea părintele Hrisant pe tărâmurile îndurerate ale acelei insule. Şi Dumnezeu avea să trimită alţi oameni ca Simon, pentru a duce lupta până la sfârşit...
Rina ardea de febră. Din ceasul când tatăl ei a dus-o acasă, două săptămâni trupul i-a fost chinuit de spasme. Transpira şi delira neîncetat. Iar când se liniştea, ochii ei priveau în gol, fără ţintă.
- Ce-a păţit? l-a întrebat înspăimântat Giorgis pe doctor.
- A suferit un şoc. îşi va reveni definitiv, dacă o ajutaţi! Are nevoie de un somn liniştit şi de odihnă. Niciun contact cu insula! Şi să-i aibă lângă ea pe cei pe care îi iubeşte. Fără certuri, fără tensiuni! Ai înţeles? Altfel, echilibrul ei sufletesc este în primejdie, a zis poruncitor.
Giorgis a dat din cap înfricoşat, ca un căţeluş ascultător, şi a respectat cu evlavie toate sfaturile doctorului. Astfel, Toma intra şi ieşea fără teamă din casa lui, căci Rina îl chema. O îngrijeau împreună. Inima lui Giorgis era cuprinsă de mii de furtuni, dar nu scotea niciun cuvânt. Rina arăta că-i place să fie amândoi lângă patul ei pentru a o îngriji ca pe un prunc. Şi tot găsea motive să-i cheme lângă ea.
- Nimic nu-i face mai bine decât să o îngrijească împreună unchiul şi tatăl ei, spunea doctorul, făcând supliciul lui Giorgis şi mai greu de suportat.
Bătrâna Lena vedea şi ofta.
- Poate că se vor împăca! i-a spus cu nădejde lui Vasilis părintele Hrisant.
- Au făcut un armistiţiu, părinte! l-a lămurit el. Vezi, nevoia îi cuminţeşte până şi pe zei.
Giorgis şi Toma se liniştiseră şi astfel Rina s-a înzdrăvenit mai repede decât calculase doctorul. S-a ridicat pe picioarele ei, şi-a venit în simţiri şi a cerut să citească şi să facă prăjituri. După o lună, după ce i-au făcut pomana de patruzeci de zile lui Manolios, doctorul a lăsat-o să iasă pe insulă. Când s-a întors Rina, cei de pe insulă şi-au înăbuşit grabnic şi grijulii durerea, pe care până atunci o lăsaseră nestăvilită, ca să le bântuie viaţa. La cafenea, în case, în curţi, vorbeau încontinuu despre Manolios, povesteau, îşi aminteau şi plângeau, din nevoia instinctivă a omului de a-şi zgândări rănile şi de a se îndurera şi mai mult. Credeau în înviere, ştiau că Manolios al lor se desfăta în împărăţia lui Dumnezeu, însă le era dor de el şi nu-l puteau uita, şi nici nu voiau. Manolios devenise deodată esenţa vieţii pe acea insulă şi, dacă încetau să mai vorbească despre el, aproape că-l ofensau. Acea pierdere era amplificată de toate celelalte anterioare, dar acest lucru se întâmpla şi

din cauza lipsei preocupărilor de pe acea insulă, ceea ce îngăduia ca viaţa să lâncezească indiferentă în nefericirea depresiei.
- Ne e dor de el, părinte Hrisant. Ne e dor de el, ce să facem? spuneau cu deznădejde.
Dar atunci când Rina a ieşit din temniţa minţii ei îndurerate, au făcut multe. S-au străduit să ajute la vindecarea ei. „Fata a suferit mult, şopteau, şi doctorul a zis să fim atenţi." Vasilis gestiona situaţia în mod inteligent, pentru a scăpa insula din mrejele depresiei. „E încă vulnerabilă şi are nevoie de bucurie", îi spunea când lui Giorgis, când lui Toma, ştiind că vorbele lui urmau să se răspândească fulgerător pe insulă.
Şi Spinalonga s-a supus ascultătoare. Femeile au lepădat veşmintele de doliu, „ca să nu le vadă copila", şi s-au întors la viaţa normală.
- Rina, spune-mi: Cum se face prăjitura asta?
- Rina, vino să facem curăţenie în biserică!
- Rina, hai cu mine la castel, fiindcă singură mi-e frică!
Doar la şcoală nu mergeau. Această misiune o preluase în totalitate părintele Hrisant, credincios poruncii sfinte a lui Manolios.
- Atunci când va cere singură să vină la şcoală, când îţi va vorbi despre asta, putem spune că s-a vindecat, i-a zis doctorul.
Era jumătatea lunii iunie, şcoala se terminase, când Rina s-a apropiat de el, lângă şcoală.
- Părinte, la anul voi veni să te ajut. Mi-e dor de şcoală. Iar acea sărbătoare pe care n-am apucat s-o terminăm sunt de părere că ar trebui s-o facem anul viitor. Manolios va fi tare mulţumit.
Ochii părintelui Hrisant au radiat. Rina era deatunci bine. întreaga insulă o îngrijise ca o mamă. Iar Spinalonga învăţase, urcând pe Golgota ei, să iubească. Şi, cu cât iubea mai mult, cu atât Crucile ei deveneau mai uşoare.

Capitolul 15.
Caterina.
Dar viaţa, chiar şi în cele mai vitrege momente ale ei, oferă şi bucurii. Era începutul lui octombrie şi cerul începea să se întunece melancolic când Anestis, barcagiul, a sosit pe neaşteptate.
- Aduceţi-l pe Marcu, ca să-i spun! Casiana, fata lui, este însărcinată!
Marcu ţinea în mână scrisoarea Casianei şi i-a dat vestea preotului.
- Părinte, aşteptăm un copilaş!
Vestea a circulat fulgerător pe întreaga insulă. Marcu flutura acea scrisoare ca pe un steag la paradă.
- Casiana mea, fata mea, este însărcinată, anunţa peste tot.
Ceilalţi i-au strâns mâna, l-au îmbrăţişat. Şi primul a fost părintele Hrisant.
- Felicitări, Marcule!
Pe insulă toţi aveau aceeaşi inimă. Dacă plângea unul, se întristau toţi. Iar atunci toţi se bucurau şi sărbătoreau. Marcu a pescuit o noapte întreagă, iar apoi a pus masa pentru toată insula.
- Pentru nepotul meu! a zis şi toţi cei de acolo râdeau.
Iar peste o lună, în timpul nopţii, pe insulă a izbucnit plânsul lipsit de grijă al unui prunc. Era copilul lui Lambis şi al lui Fotini. Se căsătoriseră în urmă cu doi ani şi atunci aveau emoţii ca nu cumva copilul lor să se nască lepros. Fotini, pentru o clipă, a fost ispitită. S-a gândit să-i curme viaţa în pântecele ei, dar când a auzit părintele Hrisant, s-a tulburat.
- Nu vei face asta, fiica mea! Niciodată! i-a zis. Bolnav sau sănătos, omul are dreptul să trăiască, pentru a se întâlni cu Dumnezeu.
Bătrâna Lena se ruga neîncetat. „Doamne atotputernice, ajută ca pruncul lui Fotini să se nască sănătos. Să fie biruit diavolul." Şi atotputernicul Dumnezeu a auzit-o. L-au spălat şi l-au pipăit. Trupul lui era alb şi curat.
- E sănătos, a zis Vasilis când l-a privit. Şi dacă nu s-a îmbolnăvit în pântecele mamei lui, nu se va îmbolnăvi niciodată.
Insula sărbătorea minunea vieţii. Un prunc sănătos în mijlocul leproşilor era ca un crin în pustie. Dansau de bucurie şi îl luau toţi în braţe. Fotini radia de fericire. în ajunul Crăciunului l-au botezat. Era băiat şi l-au numit Manolios...

Acele bucurii au ridicat moralul celor de pe insulă. Părintele Hrisant se bucura şi el, dar oboseala se aduna primejdios în trupul lui istovit. „Odihneşte-mă, Doamne", se ruga noaptea târziu, când termina truda zilei.
Povara şcolii era grea. Monahul, care avea toată înţelepciunea lui Dumnezeu, nu deţinea ştiinţa oamenilor. Terminase doar câteva clase primare, iar atunci se lupta cu aritmetica şi cu încâlcelile ciudate ale limbii greceşti. Iar copiii deveneau uneori insuportabili.
Durerea pricinuită de pierderea suferită lucra pe ascuns în inimile lor, provocând certuri, dezordine şi plânsete fără motiv. Iubirea părintelui Hrisant găsea mereu calea spre inimioarele lor, dar tot acest efort, care se adăuga oboselii spovedaniilor şi nevoilor fără de sfârşit ale spitalului, i-a adus trupul până la limitele prăbuşirii.
- Ah, părinte, ofta Marcu atunci când îl vedea pe la miezul nopţii aplecându-se asupra cărţilor de la clasele mai mari. Dumnezeu să ne aducă un învăţător, şi îndată îşi muşca buzele.
Era ca şi când şi-ar fi dorit să se îmbolnăvească vreun om de pe malul celălalt. Trecuse, din fericire, mult timp de când nu mai întâmpinaseră un nouvenit pe insulă. Dar într-o dimineaţă de decembrie, în ceaţa tomnatică, barca s-a apropiat tristă de debarcaderul de piatră. S-au adunat la poartă pentru a vedea şi inimile li s-au sfâşiat. Era o fată tânără ca o floare primăvara. Părul ei negru, care îi cobora în scări peste mijloc, încadra un chip pe care l-ar fi invidiat chiar şi cei mai mari pictori. Nişte sprâncene arcuite, parcă desenate în creion, acopereau doi ochi care străluceau ca măslinele coapte. Culoarea chipului ei amintea de nisipul spălat de ape. O frumuseţe grandioasă, aproape orientală, pătată doar de un semn roşu pe gât.
- Păcat, o asemenea frumuseţe... O asemenea fată, ca apa limpede... murmurau cu durere şi aproape lăcrimau.
Au început să-i alunge tristeţea care părea insuportabilă. Stătea de obicei singură şi privea marea. Zadarnic încercau să deschidă vreo discuţie cu ea. Trecuse o săptămână şi reuşiseră să smulgă de la ea doar numele caterina, şi faptul că nu era din Creta, dar nici nu ştiau de unde. Era politicoasă, dar foarte rezervată. Spunea doar „da" şi „nu" şi apoi tăcea, în semn că nu voia să vorbească. Se retrăgea ca un melc în cochilie şi se închidea în casa ei. Ceilalţi considerau acest lucru firesc şi-l justificau la început, însă încet-încet, văzând cum Caterina nu se deschidea, şi-au schimbat părerea. Ziceau că era cu nasul pe sus şi o lăsau în melancolia ei. Iar ea se închidea şi mai mult în cochilia sa sufocantă.
Doar părintele Hrisant era hotărât să insiste. Iar ea doar pe părintele Hrisant părea să-l simpatizeze. Mergea la biserică şi-l asculta. Şi astfel, într-o duminică, după Liturghie, preotul a îndrăznit să se apropie de ea. Stătea singură în biserică, privind icoanele cu ochii pustiiţi.
- Ce faci, fiica mea? a întrebat-o. Nu-mi vorbeşti şi mă îngrijorez. Mereu îţi port de grijă.
Acea apropiere plină de dragoste a făcut să dispară împotrivirile tăcerii.
- Ce să fac, părinte? Ce să fac? a şoptit.
- înţeleg. Ţi-e dor de viaţa pe care ai părăsit-o, de casă, de studii.
- Cel puţin studiile le-am terminat, a comentat cu amar. Am apucat să le termin.
- Aşadar, eşti şcolită, a continuat satisfăcut părintele Hrisant. Ce-ai studiat?
- Pedagogia, ca să devin învăţătoare.
Părintele s-a cutremurat.
- învăţătoare! Eşti învăţătoare! a zis aproape cu emoţie.
- Da, cel puţin pe hârtie, pentru că n-am apucat să predau la şcoală. După ce am luat diploma, m-am îmbolnăvit. N-am apucat, părinte Hrisant. N-am apucat să trăiesc, să mă bucur, să-mi fac o familie şi copii. N-am apucat, a început copila să suspine şi aproape că s-a aplecat peste el.
Părintele şi-a deschis cu blândeţe braţele şi a îmbrăţişat-o. Semăna cu pasărea care căzuse din cuibul ei, neocrotită. Uşa Bisericii Sfântului Pantelimon a scârţâit. O umbră mică a alunecat înăuntru, dar a dispărut la fel de repede. Era Petrakis. Plecase de lângă copiii care se jucau în curtea din jur, ca să-i arate părintelui Hrisant pictura lui, dar a auzit plânsul Caterinei şi s-a răzgândit.
- Viaţa s-a sfârşit pentru mine. Am devenit inutilă, a spus fata printre lacrimi.
- Linişteştete, copila mea! i-a spus părintele Hrisant, în timp ce o mângâia blând. Nimeni nu devine inutil decât atunci când el însuşi vrea asta. Şi vrea asta atunci când nu ştie să iubească. Atunci când,

închis în chip egoist în durerea lui, nu-i ia în seamă pe cei care au nevoie de el, ca şi când doar el ar fi îndurerat în lume.
- Aveţi dreptate. Dar de mine cine să aibă nevoie aici? a întrebat fata cu disperare.
- Toţi, fiica mea! Toată insula! a răspuns cu înflăcărare părintele Hrisant. Parcă Dumnezeu te-a trimis aici în cel mai potrivit moment. Cine ştie ce fericire îţi pregăteşte aici?
L-a privit întrebătoare, uimită. Părintele s-a ridicat. A deschis fereastra.
- Priveşte! a chemat-o.
În curte se jucau copiii şi glasurile lor vesele răsunau în văzduh. Fără să vrea, Caterina a zâmbit. Iubirea firească a învăţătoarei s-a trezit în ea dintr-odată.
- Te aşteaptă! a zis părintele Hrisant. Toţi pot deveni copiii tăi, dacă tu vei deveni învăţătoarea lor, ceea ce înseamnă să fii „mamă" pe insula aceasta. Priveşte câţi copii vrea să-ţi dăruiască Dumnezeu, fiica mea.
Tânăra i-a privit cu simpatie pe copii.
- învăţătoare... a şoptit. Ştiam că insula are şcoală, dar am crezut că aveţi şi învăţător.
închisă în tristeţea ei, nu observase ce se întâmpla pe insulă.
- Avem, dar nu este aici, a zis părintele Hrisant, arătând spre cer.
I-a povestit despre Manolios, despre iubirea lui, despre ziua de Crăciun pe care o trăiseră, despre presimţirea sfârşitului său, despre minunata lui moarte jertfelnică.
- Asemenea unui sfânt... plângea Caterina. Asemenea unui sfânt!
- Da, asemenea unui sfânt. Şi poate că el te-a trimis aici pentru a continua misiunea lui. Pentru că ştie că poţi să faci lucruri bune. Eşti femeie, ceea ce aici înseamnă să fii „mamă", iar mama este inima lumii şi a şcolii. Are puterea de a iubi aşa cum are fiecare nevoie. Iar eu am obosit, fata mea. E mult de lucru pe insulă şi nu mai rezist. Vezi, nu ştiu multă carte şi am renunţat să mă lupt cu ortografia şi aritmetica. îmi vei odihni inima, dacă vii la şcoală.
- Voi veni, părinte Hrisant! Voi veni! l-a asigurat Caterina cu râvnă.
Doar rugămintea preotului celui obosit fusese de ajuns. Părintele Hrisant i-a zâmbit.
- O mare binecuvântare îţi pregăteşte Dumnezeu, fiica mea, a zis, privind înainte. Te-a adus aici ca să te ferească de rău. Căci sufletul tău este simţitor, sensibil. Iar sensibilitatea este greu de dus, eşti plăpândă ca floarea între spini. Dacă o întorci spre sinele tău, te afundă în tristeţe şi dezolare. Dar, dacă i-o încredinţezi lui Dumnezeu, te ridică în Rai. Sufletul tău se va deschide ca un trandafir înflorit.
- Voi veni la şcoală, părinte, a murmurat emoţionată fata. N-ai învăţat şcoală, însă tu ştii multe, foarte multe, a zis cu evlavie.
Convingerea părintelui Hrisant s-a adeverit întru totul. Caterina i-a îndrăgit pe copii şi ei au îndrăgit-o la rândul lor. Cu multa ei sensibilitate şi cu intuiţia unei inimi materne le mângâia cu îndemânare rănile tainice. Veneau lângă ea ca puişorii sub aripile mamei lor. O avea mereu pe Fanula în braţe. Prunca se agaţă de ea ca un medalion.
- Au mare nevoie de tandreţe, părinte Hrisant, zicea şi în ochii ei mari se citea duioşia.
Zi de zi, şcoala prindea viaţă. îşi regăsea slava pierdută, care amintea de Manolios.
- E o fată bună, părinte Hrisant. Pe nedrept am judecat-o! au spus cei de pe insulă şi preotul i-a mustrat pentru că mereu se grăbeau să judece.
Iar sensibilitatea Caterinei i-a atins treptat pe toţi şi a ajuns până la spital. Mergea acolo dupăamiaza şi îl ajuta pe Vasilis şi pe femeile voluntare, învăţa repede, fără mult efort. Mâinile ei atingeau uşor şi cu îndemânare trupurile chinuite.
- Nu te obosi atât de mult, fata mea! o sfătuia preotul cu blândeţe.
- Lasă-mă să iubesc, părinte Hrisant, zicea ea şi zâmbea.
Cu cât trecea timpul, devenea şi mai frumoasă. Lepra n-o atingea. Se număra şi ea printre norocoşi. Iar sufletul său se deschidea ca un trandafir înflorit...
Capitolul 16.
Iubirea, mai puternică decât moartea.
- Vrednică fată! Capabilă, sensibilă şi harnică,
i-a enumerat Vasilis calităţile cu entuziasm. Dumnezeu ni l-a luat pe Manolios, dar i S-a făcut milă de noi, părinte Hrisant.

Părintele l-a cercetat cu ochii lui de vultur. Din ziua în care Caterina s-a dus la spital, doctorul s-a schimbat. Apatia care îl umbrea din când în când a dispărut. Străbătea holul şi cânta încet melodii din tinereţe. Privea spre ceas cu nerăbdare.
- N-o obosi atât de mult, l-a sfătuit părintele Hrisant.
- Eu? s-a apărat tânărul. Ea singură vine.
însă părintele Hrisant vedea cum doctorul făcea tot ce putea pentru ca fata să vină la spital. Termina şcoala şi alerga ca săgeata acolo. Încet-încet, întreaga insulă aflase şi se discuta în şoaptă. Doctorul se îndrăgostise de Caterina. Dar nici ea nu rămăsese indiferentă. Când se vorbea despre el, obrajii i se îmbujorau.
- Mare păcat, ziceau la cafenea şi prin curţi, lovindu-şi cu disperare mâinile de genunchi, că doctorul e sănătos şi Caterina e bolnavă. Altfel, am fi avut o nuntă frumoasă pe insulă.
Dar Vasilis suferea.
- Ajută-mă, părinte Hrisant, l-a rugat într-o zi, când erau doar ei amândoi în biroul lui.
- Ce-ai păţit, fiule?
Doctorul a tăcut. Toate cuvintele pe care le avea pregătite în minte i se risipiseră.
- Eu, părinte Hrisant, a zis cu greu, am fost o viaţă întreagă pierdut printre cărţile mele. Nu m-am gândit să-mi fac o familie. Dar acum...
S-a oprit, aşteptând ajutorul duhovnicului. însă părintele tăcea, aşteptând să audă ceea ce ştia deja.
- Caterina! a zis brusc doctorul. Caterina! a declarat scurt, pentru a scăpa de chinurile mărturisirii sale.
Preotul a zâmbit dintr-odată.
- Noi, cei din Sfakia, a continuat Vasilis furtunos, atunci când iubim o fată, ne arătăm iubirea pe faţă, cinstit. O ducem la biserică neatinsă, pentru ca Dumnezeu să binecuvânteze dragostea noastră.
Părintele Hrisant s-a cutremurat, dar Vasilis, în fierberea lui, nici n-a simţit asta.
- De aceea îţi spun, părinte. Am nevoie de ajutor, a continuat dezinvolt. Să-i vorbeşti tu. Eu nu pot. Să-i spui limpede că o iubesc şi că o cer de soţie, desigur, dacă şi ea vrea asta,
a încheiat cu o oarecare nelinişte în glas.
Preotul a măsurat în mintea lui cuvintele unul câte unul, cu multă atenţie.
- Frumos lucru este iubirea, fiule, binecuvântat de Dumnezeu. Şi e chiar aşa cum spui, trebuie ca El s-o încununeze în biserică. Dar, gândeşte-te puţin, fiule, a continuat şovăitor, Caterina este bolnavă, leproasă. Şi lepra este o boală incurabilă.
- Ca şi când n-aş şti ce e lepra, părinte! a strigat tânărul.
- Linişteştete, fiule! Eu zic să laşi timpul să măsoare iubirea ta. Poate fi o nebunie trecătoare şi atunci, vai şi amar!
Ochii lui Vasilis s-au întunecat aproape cu furie.
- Nu înţeleg ce spui, părinte Hrisant. Eu sunt din Sfakia şi sunt om de cuvânt! a strigat cu hotărâre.
- E frumoasă, l-a chinuit încă o dată părintele. Dar boala îi va răpi toată această frumuseţe şi atunci...
- Crezi că o iubesc pentru că e frumoasă? a sărit Vasilis cu durere, ducându-şi mâinile la frunte. Am învăţat multe despre viaţă pe această insulă, părinte, şi ştiu ce merită să iubesc, a zis rar, accentuând fiecare cuvânt. Dacă vreau să mă căsătoresc cu ea, e pentru că m-am îndrăgostit de cealaltă frumuseţe, cea din lăuntrul ei, de bunătatea, nobleţea şi tandreţea sa. îi iubesc sufletul, părinte Hrisant, care este ca apele cristaline ce coboară din munte. De sufletul ei am nevoie! M-am săturat să lupt de atâţia ani singur! a strigat şi inima i se zbătea în piept.
Buzele îi tremurau, semn că spunea adevărul şi era sincer.
- Vorbeşte cu ea, l-a rugat din inimă. Şi dacă lepra este piedica, a strigat în delir, atunci îmi voi injecta microbul Hansen, ca să terminăm odată!
Preotul s-a întristat. Ceea ce auzea era nebunesc, dar tânărul din Sfakia avea în sânge toată hotărârea încăpăţânată şi neînfricarea semeaţă a ţinutului său.
- Pentru Dumnezeu, fiule! Ce prostii sunt cele pe care le spui? l-a mustrat cu severitate. Măsoară-ţi cuvintele, Vasilis, şi devino raţional. E păcat ceea ce spui, l-a certat încă o dată.
El şi-a plecat supărat capul.

- Tu, părinte, trebuie să mă înţelegi, a oftat. Ai venit aici şi te afli în primejdie în fiecare zi, pentru că iubeşti! a încheiat dezarmat şi a ieşit din cameră.
Părintele cântărea noua povară, neobişnuită, pe care i-o puneau pe umeri. Era neobişnuită pentru chilia de la Mănăstirea Maicii Domnului Faneromeni, unde trăise, dar Spinalonga era ca un mozaic multicolor al vieţii, care îl chema să slujească tuturor nevoilor ei. Cel mai mult îl nelinişte a ineditul acelei împrejurări.
- Să fie spre binele lor, Doamne, a şoptit apropiindu-se de Caterina, în ceasul când îngrijea singură florile din curtea şcolii.
Le stropea şi îngâna încet un cântec vesel.
- Eşti veselă, Caterina, a întrerupt-o.
Ea s-a întors surprinsă şi l-a privit.
- Da, sumt veselă, părinte. E ciudat, dar s-a întâmplat aşa cum ai spus. Dumnezeu mi-a dat fericire.
- Şi îţi va da încă şi mai multă.
- Poate, a zâmbit nebănuitoare.
- îţi va dărui casă, familie. Ai visat la acestea.
Fata s-a tulburat. Pentru o clipă stropitoarea a rămas nemişcată în mâinile ei.
- Familie, a şoptit. Ce rost are să vorbim acum despre asta, părinte? a zis şi s-a întors iarăşi la treaba ei. Cu cine aş putea face familie aici?
- Cu cineva cu care ai dori şi tu, a continuat cu îndrăzneală părintele Hrisant.
Atunci Caterina s-a tulburat cu totul. S-a aşezat jos. Şi-a acoperit faţa cu palmele şi a început să plângă ca un copil căruia i s-au dat pe faţă, în public, năzbâtiile.
- Linişteşte-te, fiica mea! Nu e nimic rău, a mângâiat-o preotul. Aşa le-a potrivit Dumnezeu, ca bărbatul şi femeia să se unească şi viaţa omului să continue. Vasilis m-a trimis să-ţi spun că te iubeşte şi că te vrea de soţie.
Caterina a sărit în picioare ca un arc. Lacrimile i-au îngheţat în ochi.
- Asta nu se poate, părinte Hrisant! a strigat suspinând. Nu se poate! Eu... eu sunt bolnavă, leproasă! a accentuat cu disperare. Nu se poate!
- însă pentru Vasilis se poate, fiica mea, a insistat părintele.
- Nu! a strigat tânăra cu putere. Nu se poate. N-o să se întâmple niciodată! Spune-i că nu vreau, că nu pot! Spune-i că nu-l iubesc! a zis şi trupul i s-a prăbuşit la pământ.
Şi-a ascuns capul între genunchi şi a început să plângă cu suspine zguduitoare. Trupul i se cutremura.
- Spune-i că nu-l iubesc! a strigat printre lacrimi.
Părintele Hrisant o compătimea profund. A îngenuncheat la pământ, în aşa fel încât s-o poată privi în ochi.
- Nu plânge, Caterina mea. Linişteşte-te! Chiar dacă i-aş spune asta, n-o să creadă. Dimpotrivă, va insista şi mai mult. Dacă nu vrei s-o faci din cauza leprei, zice el, îşi va injecta microbul Hansen, pentru a spune că s-a molipsit.
Caterina a sărit iar în picioare.
- Aceste lucruri nu se pot întâmpla! Sunt nebuneşti! Nu se poate! a zis înfricoşată.
însă ştia că tânărul din Sfakia, care o iubea, era capabil să facă tot ceea ce spusese. A privit în jur speriată, ca un animal prins în cursă, care se luptă în zadar să evadeze. Nu vedea scăpare nicăieri.
- Ce să fac? a gemut îndurerată. Ce să fac, părinte Hrisant? a zis şi s-a prăbuşit din nou la pământ.
Părintele Hrisant a privit-o în ochi.
- Ceea ce îţi spune inima, fiica mea. Ceea ce ai fi făcut dacă n-ai fi fost bolnavă de lepră, a răspuns. Această dragoste arzătoare a lui Vasilis este de la Dumnezeu. Altfel nu se explică. E profundă, până în măduva oaselor, curată şi neclintită. Eu zic că Dumnezeu a potrivit lucrurile aşa, pentru a-ţi vindeca rana. Pentru a.-ţi dărui un om, ştiind că singură nu poţi trece peste asta. Nu arunca darul lui Dumnezeu. Ştiu, eşti confuză. Dar îţi spun sigur: Mai bine l-ai otrăvi decât să-l refuzi. Se va ofili, fiica mea. Are nevoie de tine. Are nevoie de tine şi tu de el şi acest lucru e doar de la Dumnezeu. El leagă în felul acesta sufletele. Ai încredere în El şi nu te întrista! îţi spun eu, nu va păţi nimic! a asigurat-o din nou duhovnicul, privind înainte.
- Adică, a şoptit fata, cu o dorinţă timidă în ochi, n-o să fie păcat dacă-i spun „da"?

- Nu, a spus părintele.
- Atunci da... da... Da, părinte Hrisant! a strigat Caterina, izbucnind din nou în lacrimi. Lacrimi de durere, lacrimi de bucurie, lacrimi de izbăvire.
Vestea a circulat fulgerător pe întreaga insulă. Oamenii mergeau la spital pentru a-i transmite felicitări.
- Felicitările noastre, doctore!
El strălucea ca un diamant. Iar insula, care îi iubea pe amândoi, simţea cum inima i se împarte între cei doi. Jumătate dintre ei sărbătoreau acea dragoste care biruia chiar şi moartea, iar cealaltă jumătate se mâhneau şi se îngrijorau pentru sănătatea doctorului. Atunci îl iubeau şi mai mult. Admirau jertfa lui supraomenească şi n-ar fi vrut să păţească nimic rău. Bucuria lui imensă risipea temerile lor, dar cel mai mult îi linişte netulburarea profundă a părintelui Hrisant şi anunţurile repetate ale Rinei, care spunea că bunica Elena îi asigura că doctorul nu va păţi nimic.
- Nu te întrista, îngerul meu. Doctorul nu se va îmbolnăvi, o consola pe Rina. Această căsătorie va atrage asupra ei toate darurile lui Dumnezeu. Casa lor va fi Rai, zicea şi şiragul de metanii aluneca printre degetele ei osoase, ca şi printre degetele părintelui Hrisant. Rugăciunile lor aduceau fericire în sufletele tuturor, pentru a se putea bucura în voie.
Pregătirile pentru căsătorie erau febrile. Au strâns toţi bani şi Anestis le-a cumpărat celor doi voal şi materiale pentru rochia de mireasă şi pentru costumul de mire, comandate de Magda, care era în ţinutul ei o croitoreasă vestită. Ea şi-a dat toată osteneala şi a croit o rochie de mireasă în care Caterina se asemăna cu un înger trimis pe pământ. Cu acelaşi entuziasm au pregătit darurile pentru ei. Fiecare voia să-i dăruiască perechii care se căsătorea un lucru diferit, ceva personal.
în ajunul nunţii, Aris şi Andreas au urcat grăbiţi pe uliţa care ducea spre spital. Gâfâiau şi din când în când se opreau, dar porneau iarăşi cu hotărâre. Duceau împreună o cutie mare, acoperită cu pânză colorată. Au ajuns la uşa spitalului istoviţi şi aveau nevoie de ajutor.
- Ce aţi păţit, fraţilor? a întrebat doctorul, alergând spre ei.
- Doctore, a zis Andreas gâfâind. M-a luat prietenul tău să-l ajut, dar m-a istovit.
-ţi-am adus darul meu, doctore. L-am făcut cu mâinile mele, a zis Aris. îţi doresc ca Dumnezeu să ţi-l facă de folos, a zis şi a tras de pe el pânza colorată.
Darul a fost descoperit. Un leagăn de copil, sculptat, cu gratii fin lucrate şi cu îngeraşi gravaţi la căpătâi stătea în faţa viitorului mire în semn de nădejde. Doctorul şi-a plecat ochii. Buzele şi mâinile îi tremurau.
- îţi mulţumesc, frate. îţi mulţumesc, a şoptit, dar nu trebuia. Ai făcut atâta efort pentru mine.
- Efort? i-a retezat-o Aris. Ce spui acum, doctore? Tu te-ai topit ca o lumânare pentru noi şi eu am făcut efort? Puţin, foarte puţin am făcut, doar am meşterit ceva cu multă dragoste, a zis şi recunoştinţa i-a luminat ochii.
Vasilis s-a întors grăbit la treburile sale. Atâta iubire din partea lui Aris nu putea îndura... Sâmbătă seara, prima sâmbătă a toamnei, insula a răsunat de muzică, de cobze şi tobe, de cântece cretane şi tradiţionale, care se întreceau să-i veselească şi mai mult pe cei doi miri. Petrecerea răsuna până pe malul celălalt şi cei sănătoşi auzeau şi se minunau.
spinalonga sărbătoreşte, murmurau uimiţi.
Iar duminică dimineaţa, la Sfânta Liturghie, la Taina supremă a lui Dumnezeu, mâinile părintelui Hrisant au aşezat cununile pe capetele celor doi tineri. „Se cunună robul lui Dumnezeu, Vasilis, cu roaba lui Dumnezeu, Ecaterina", a spus adânc, rar, slujitorul lui Dumnezeu şi insula s-a cutremurat din temelii. Locuitorii plângeau şi erau emoţionaţi, se simţeau izbăviţi, şoptind urări. Trupurile lor rănite tresăreau cu teamă şi cu evlavie. Un om sănătos, unul de pe tărâmul celor vii, se însura de bunăvoie şi din dragoste cu o leproasă de pe insulă, cu o condamnată. Iubirea, mai puternică decât moartea, făcea o punte peste prăpastia care se adâncea între moarte şi viaţă.
„Primeşte cununile lor în împărăţia Ta", a zis impunător părintele Hrisant şi a ridicat spre cer cununile puse una în alta. Acea dragoste puternică atrăgea iubirea nemărginită a lui Dumnezeu. Atrăgea tot harul Lui asupra lor. Şi căsătoria lor răspândea mireasma învierii.
Capitolul 17.
Descoperiri.

Zile întregi s-a discutat prin toate curţile despre căsătoria lor. Zile întregi insula s-a bucurat nespus de binecuvântarea acelei fericiri. Dar doctorul se întuneca în mod ciudat. Ofta şi tot ofta, şi umbre înnourate îi bântuiau mintea. Bolnavii îl vedeau şi se înspăimântau. întrebau iscoditori despre soţia lui.
- E bine, foarte bine, le răspundea apatic şi acest lucru îi speria şi mai tare.
Dar doctorul nu mai suporta să se chinuiască singur. Atâţia ani le luase pe toate asupra lui şi atunci, când îl găsise pe părintele Hrisant, şi-a lăsat sufletul să izbucnească asemenea unei furtuni.
- Părinte Hrisant, vino în biroul meu, te rog! i-a spus într-o după-amiază, când preotul se pregătea să plece.
Au intrat în birou şi a închis uşa în spatele lui cu atenţie. Preotul privea neliniştit.
- Părinte Hrisant, nu sunt vrednic de Caterina. N-o merit. N-am meritat-o niciodată! a izbucnit doctorul. îmi bat joc de ea. îmi bat joc de toţi cei de pe insulă, părinte! a urlat cu durere.
- Dar pentru Dumnezeu, fiule! Ce-ai păţit? De ce spui că îţi baţi joc de noi toţi? l-a întrebat cutremurat părintele.
- Pentru că sunt un laş! a strigat Vasilis şi s-a ridicat în picioare. Un omuleţ care face compromisuri, un nimic! a urlat iar şi a bătut cu pumnul în masă.
Preotul îl privea îngrozit.
- Sunt un laş, a strigat din nou doctorul. Mi-am trădat ţinutul! Am făcut-o doar o dată, dar e suficient. Iar Aris înainte de căsătorie mi-a străpuns inima, a zis cu tulburare.
- Linişteşte-te, fiule! Ce legătură are Aris cu asta? l-a întrebat părintele Hrisant, care era din ce în ce mai confuz.
- Aris nu e lepros, a zis doctorul brusc. E sănătos, ca mine şi ca tine.
Părintele a pălit. A încremenit ca o statuie.
- Şi atunci de ce se află aici? a întrebat, împietrit de uimire.
- Ţi-am spus că sunt laş! a strigat iar Vasilis, dar a întâlnit privirea tulburată a preotului şi s-a liniştit. Te vei lămuri. O să-ţi povestesc de la început, ca să tragi o concluzie. Aris era amestecat în lume în politică, a început. Avea acest vierme în el. Dar era bun şi cinstit. Rangurile le râvnea pentru a săvârşi fapte bune. Şi a reuşit. A devenit primar în localitatea Sfântul Nicolae şi a înfrumuseţat acel ţinut. Încet-încet, faima lui s-a răspândit în toată regiunea Lasithi şi în acelaşi timp i-a crescut şi puterea pe care o avea în partid. A candidat pentru un post de senator. Ar fi ieşit, era sigur, şi ar fi obţinut un post de ministru, cum voia. Avea relaţii şi lumea îl iubea. Dar n-a apucat. îl rodea acel vierme, Malevakis, a zis cu ură doctorul şi chipul i s-au înăsprit. Erau din aceeaşi regiune şi candidau amândoi, dar acela se amestecase foarte devreme în politică şi ajunsese deja sus, ca mucegaiul pe gunoaie. Era deja ministru atunci când Aris şi-a depus candidatura şi nu voia să-şi piardă scaunul. Şi-a pus în gând să-l distrugă şi diavolul cel viclean i-a oferit la momentul potrivit acest prilej.
Pe atunci, lepra îi secera pe oameni. Era coşmarul tuturor. Chiar un coş dacă îl vedeau pe piele, alergau înspăimântaţi la doctor. A alergat şi Aris al nostru, care era foarte conştiincios, ca să-i fie examinate petele roşii de pe coaste. A mers la spitalul din Heraklion. Malevakis îi urmărea orice pas. Pe unii i-a şantajat, pe alţii i-a mituit şi a făcut în aşa fel, încât să-l declare lepros. Era ministrul Sănătăţii şi tăia, şi spânzura, ca un tiran.
L-au trimis aici cu un diagnostic fals. Dar eu, care îmi făcusem studiile în Germania şi America, îndată ce i-am văzut pielea, am înţeles. Boala lui nu era lepră, era o afecţiune de piele cu simptome externe asemănătoare, dar în totalitate vindecabilă. Am telefonat imediat la Heraklion. „Omul pe care l-aţi trimis nu este lepros. O să vi-l trimit înapoi pentru reexaminare." Lui Aris, fireşte, nu i-am spus nimic. Voiam mai întâi să fiu sigur. „Nu te mai strădui", mi-a spus aproape cu lacrimi în ochi un coleg nounumit. „E mâna ministrului Malevakis. Iar dacă o să încerci ceva, nici nu ştii ce te aşteaptă, frate!"
Eu m-am înfuriat. „O să vi-l trimit înapoi, am strigat, şi voi face un mare scandal." Dar n-am apucat. Ce spioni avea acest tiran, nu ştiu, dar puţin mai târziu a sosit un avertisment, trimis, zice-se, spre binele meu. „Stai cuminte. Altfel îţi vei pierde slujba şi, dacă nu te conformezi, şi tot ce ai mai drag. Şi, chiar dacă îl vei trimite înapoi, îl vom trimite din nou acolo lepros."

M-am întristat. Acel monstru nu glumea. De slujba mea nu-mi păsa. Plănuiam să-mi deschid un cabinet medical în lume. Cel mai mult mă speria acea ultimă propoziţie, că pot pierde tot ceea ce iubesc. Ceea ce iubeam erau rudele mele, părinţii, sora mea, Smaranda, verişoara mea care era bolnavă la un azil. „Aceşti oameni fără frică de Dumnezeu vor face ceva rău", îmi spuneam. „O vor prigoni pe Smaranda, o vor alunga pe sora mea de la lucru, îmi vor defăima familia. Ceva vor face", îmi ziceam. Diavolul nu are lesă, nici gard.
Şi am cedat. L-am primit pe Aris fără împotrivire. „Chiar dacă aş mărturisi, îmi spuneam, nimic n-aş rezolva." Dar în inima mea mă pârjoleam. Tremuram în fiecare zi de frică să nu se îmbolnăvească şi mă rugam mereu. Ce era să fac, ticălosul de mine?
El îşi plângea cariera pierdută în politică, dar eu nu regretam deloc asta. „E mai bine, îmi ziceam. Să nu se afunde în această mocirlă." Pentru că, după cum ştii, e cinstit. Mai mult mă frământam pentru că era fără copiii şi soţia lui. „Cum voi suporta un asemenea păcat?", îmi ziceam. însă încet-încet, văzând că nu se îmbolnăveşte, oarecum m-am liniştit. Aris se adapta. Şi-a făcut prieteni pe insulă. A devenit viceadministrator, mâna dreaptă a lui Epameinondas, şi se bucura. îmi spuneam că odată voi uita, că îmi voi ierta acest păcat. Nu era uşor. Dar din clipa în care ai venit tu aici a devenit imposibil. Ne-ai vorbit despre bine şi rău, despre dreptate şi nedreptate. îi vedeam şi pe cei de pe insulă spovedindu-se şi îmi aminteam de păcatul meu. „Nu-i drept ceea ce ai făcut, îmi spuneam. Ai distrus un om. Trebuia să vorbeşti, să strigi adevărul şi toate celelalte să le fi lăsat în grija lui Dumnezeu. Eşti laş!", urla în mine conştiinţa şi mă topeam în taină. Apoi a venit Caterina, care mă consideră un misionar. A venit şi Aris să-şi arate recunoştinţa prin darul său şi m-a răvăşit cu totul. Acel leagăn pe care mi l-a dăruit îmi tulbură sufletul, părinte Hrisant, a strigat cu disperare.
- Linişteşte-te, fiule! Erai tânăr şi n-ai ştiut ce faci, l-a consolat preotul.
- Eram! Dar acum ştiu! a strigat doctorul şi a bătut cu pumnul în masă cu hotărâre. Acum voi face, în sfârşit, ceea ce trebuie. Aris se va întoarce la copiii lui. Şi n-are decât să facă Malevakis ce i-o trece prin cap. Lui Aris nu va mai îndrăzni să-i atingă niciun fir de păr.
- Cum de eşti atât de sigur? l-a întrebat cu neîncredere părintele Hrisant. Din câte ştiu, este încă ministru.
îi veneau în minte povestirile despre lupta titanică şi aprigă a lui Epameinondas cu lumea de pe malul celălalt.
- Este, din păcate! a încredinţat doctorul. Dar Dumnezeu îl iubeşte pe hoţ, însă îl iubeşte şi pe gospodar. Şi acum zarurile sunt de partea mea. Se află aici profesorul meu din Germania, un mic „dumnezeu" în cercetarea microbului Hansen. Lucrează acum în America, căutând intens leacul bolii. Se află pe malul celălalt în vacanţă, pentru câteva zile. A acceptat deja să cerceteze cazul lui Aris. I-am spus doar că lepra lui nu evoluează câtuşi de puţin.
Nimeni nu va îndrăzni să-l contrazică. Iar Malevakis nu va face nimic pentru a împiedica examinarea, pentru că, o ştie, va ieşi rău. Dimpotrivă, îi va aduce elogii doctorului care, zice-se, a rezolvat acest caz atât de rar. Şi îi va transmite chiar şi public felicitări lui Aris, de care lumea îşi va reaminti repede, fii sigur, a încheiat cu satisfacţie. Iar cu mine să facă ce vrea acest tiran. Nu-mi pasă câtuşi de puţin.
Părintele Hrisant a cântărit pentru o clipă consecinţele posibile pe care le-ar fi putut avea asupra lui Vasilis şi a Caterinei o astfel de mărturisire, dar pe de altă parte, era de neconceput ca un om sănătos să fie întemniţat pe insulă.
- Să faci asta, Vasilis! Cât poţi de repede! Dar Aris... s-a oprit pentru un moment, gândindu-se la soarta crudă a acelui nevinovat. Ce-o să zică, sărmanul? Ce-o să-i spui?
- Adevărul! a strigat doctorul. Doar adevărul! Nimic mai puţin decât adevărul şi n-are decât să mă urască, să mă scuipe întreaga insulă. Nu mai pot îndura să ţin această minciună în suflet! Am făcut-o o dată şi m-am ars. Sunt dator cu o mărturisire şi am nevoie de iertare! a încheiat şi toată vitejia dârză a ţinuturilor lui i se reflecta din nou în ochi. Doar să fii şi tu acolo, părinte Hrisant, l-a rugat apoi, căutând un ajutor omenesc ca să ridice crucea acelei descoperiri.
Aris aştepta cuminte şi liniştit în birou, să audă ce avea să-i spună doctorul. Expresia lui blândă şi senină arăta că nu-şi închipuia deloc ceea ce îl aştepta. Şi blândeţea din ochii lui îi străpungea şi mai tare inima lui Vasilis. Sprâncenele i s-au încruntat.

- Spune-mi ce vrei, doctore. Sunt la dispoziţia ta! l-a încurajat Aris, care credea că era vorba despre vreo treabă grea pe care avea să i-o încredinţeze la spital. Şi nu te necăji pentru efortul pe care îl voi face.
Acea dovadă de iubire l-a răpus cu totul pe tânărul doctor.
- Iartă-mă, frate! a gemut. Iartă-mă!
S-a apucat cu mâinile de cap. Aris îl privea uimit.
- De ce să te iert, doctore? Ce mi-ai făcut? a întrebat cu naivitate şi l-a privit cu nelinişte pe părintele Hrisant.
Dar Vasilis se prăbuşea.
- Iartă-mă! a strigat iar şi trupul lui s-a aplecat încă şi mai mult peste birou.
Să spună adevărul era mai greu decât se aştepta. Dar trebuia. A inspirat adânc. Părintele Hrisant a vrut să vorbească el, dar Vasilis nu l-a lăsat.
- Ceea ce vreau să spun, a început, e faptul că nu eşti lepros. N-ai fost niciodată!
Aris a pălit. A încremenit dintr-odată, ca un copac lovit de trăsnet. Nicio mişcare, nicio urmă de reacţie nu-i brăzda faţa. Chiar şi buzele i-au rămas pe jumătate deschise.
- Ce... spui? a zis cu greu după un timp.
Toate în mintea lui s-au întunecat. Nu înţelegea ce auzea.
- Spun că nu eşti lepros, a zis iar cu durere doctorul. Eşti sănătos ca părintele Hrisant şi ca mine. Niciodată n-ai fost bolnav.
Aris tremura. Cuvintele i se învârteau prin cap ca într-un coşmar: „Eşti sănătos! Niciodată n-ai fost bolnav!" Şase ani... Şase ani petrecuse pe insula leproşilor, mulţumindu-I lui Dumnezeu că boala era blândă cu el. Atunci îi spuneau dintr-odată că era sănătos, că nu fusese bolnav niciodată. Toate erau minciuni, născociri. Şi totuşi îi lăsase pe copiii lui singuri. Şi fugise ca să nu le audă suspinele, atunci când a plecat. Amintirile i se învârteau în minte şi îl sufocau... Respira cu greu. Nu, nu era posibil... Atâta viaţă pierdută pentru nimic, atâtea vise spulberate... pentru o minciună. Nu!
Pentru o clipă, şi-a dorit în mod ciudat ca toate acelea să fie minciuni. Ca doctorul să greşească. Să nu se schimbe nimic din cele pe care le ştia de şase ani.
- Nu se poate! a şoptit. Tu, l-a întrebat pe Vasilis, tu cum de ştii că nu sunt lepros? Vreau să spun cum... ai înţeles acum?
Această întrebare îl durea şi mai mult. Tot trupul lui Vasilis s-a încordat. Aris şi-a strâns pleoapele. L-a privit. Aşadar, nu era o minciună. Doctorul îi spunea adevărul! O sudoare rece îi scălda trupul. A cerut explicaţii, nu se mulţumea cu mai puţin.
- Iartă-mă! a strigat iar Vasilis şi suspinele îi zguduiau umerii.
- A fost... a fost o greşeală, a zis Aris şi buzele i-au schiţat ceva ca un zâmbet. Nu plânge, doctore! Nu plânge! Ai făcut o greşeală... a încercat să-l calmeze.
în bunătatea lui firească, voia să-l consoleze pe Vasilis, neştiind că astfel îl chinuia şi mai mult. Să spună adevărul în faţa unei bunătăţi atât de nevinovate, în faţa unei dispoziţii atât de binevoitoare era un lucru aproape insuportabil. însă simţea că trebuia să o facă. A încercat să vorbească, dar atunci părintele Hrisant a intervenit salvator. A explicat cât a putut mai bine, pentru a se face înţeles, despre Vanghelis Malevakis, despre uneltirile pe care le-a urzit la Heraklion, despre şantajul asupra tânărului doctor.
Aris îl asculta uimit.
- Imposibil, şoptea din când în când. Imposibil... Malevakis, compatriotul meu...
Ştia că nu era „curat ca lacrima", dar sufletul său onest nu putea concepe cum un om era capabil să ajungă până acolo. îşi ţinea capul cu putere între palme, de parcă ar fi vrut să fugă de acolo. Parcă era pe punctul de a înnebuni de groază şi de uimire.
- Iartă-mă, Aris! l-a implorat iar Vasilis, mai liniştit, după ce toate ieşiseră la lumină. Trebuia să mărturisesc şi să te salvez, dar mi-a fost frică, a zis şi glasul i s-a frânt.
Plângea din nou cu suspine, pentru viaţa pe care fără voia lui o condamnase. Aris l-a privit puţin fără să vorbească.
- Nu tu eşti vinovat, doctore... a zis apoi. Nu tu eşti vinovat... Ce era să faci? a întrebat şi glasul i s-a înăbuşit în lacrimi.

Plângea. Atunci plângea şi el. Durerea, tensiunea, şocul descoperirii, groaza, furia, toate s-au adunat în el şi a izbucnit în lacrimi. A luat mâinile doctorului. Plângeau împreună, cel care fără să vrea îl nedreptăţise şi cel care fusese crunt nedreptăţit, amândoi victime ale răutăţii care poate întuneca atât de mult sufletul omului.
- Nu tu eşti vinovat... nu eşti vinovat... zicea Aris.
- Ba sunt! a răspuns doctorul printre lacrimi. Dar acum îţi voi da înapoi tot ceea ce ţi-am luat. Te vei întoarce înapoi la soţia şi la copiii tăi, i-a spus şi i-a explicat calm planul pe care îl pusese la cale.
- O voi vedea iar pe soţia mea, pe copilaşii mei,
s-a emoţionat Aris. Au crescut. Fanis cred că e bărbat de-acum.
În vreme ce îşi revenea din şoc, în inima lui sălta de bucuria firească a izbăvirii. Minunea redobândirii sănătăţii, care i se dăruise atât de neaşteptat, i-a aprins nostalgia. Amintirile îl înviorau şi îl invitau din nou, ademenitor, la viaţă.
- De acum îţi vei continua viaţa de acolo de unde ţi-au curmat-o, a zis blând părintele Hrisant. îţi vei depune din nou candidatura la alegerile care vor urma.
- Nicidecum! l-a întrerupt cu respingere Aris. N-o să mă mai amestec în această mocirlă. Acum mă voi aşeza în colţişorul meu şi voi construi leagăne pentru copii.
- Nu, Aris, a zis calm părintele. Acum vei intra iar în arena pentru care te-a pregătit Dumnezeu. Te-a antrenat atât de mult. îţi aminteşti când ne-am întâlnit prima oară la Biserica Sfântului Pantelimon?
Ochii tăi vorbeau despre spulberarea visului pe care l-ai avut. Şi îţi aminteşti ce ţi-am răspuns eu? Că Dumnezeu ţi-a închis drumul, pentru că nu erai pregătit. Te-a adus aici şi te-a pregătit. Te-ai întâlnit cu toată durerea oamenilor, ca să-i compătimeşti. Ai suferit din pricina răutăţii lor, ca să n-o îmbrăţişezi niciodată. Iar acum Dumnezeu te cere înapoi, ca să preiei misiunea pe care ţi-a rânduit-o. Să faci doar binele şi, prin rangurile pământeşti pe care le vei dobândi, să cumperi împărăţia cerească.
Aris, sprijinit pe birou, asculta gânditor. Degetele îi jucau ritmic pe masă.
- Ai dreptate, părinte Hrisant! Voi merge pe metereze, pentru a făptui binele, a răspuns. Primul bine pe care am să-l fac, a continuat şi glasul i s-a înăsprit brusc, e să-l distrug pe acel vierme, pe Vanghelis Malevakis, compatriotul meu! a strigat şi trăsăturile feţei i s-au sălbăticit într-un mod neobişnuit pentru temperamentul său blând.
- Nu vei face asta! a zis impunător părintele Hrisant.
- Ce spui, părinte? Vorbeşti serios? s-a revoltat el. Crezi că voi sta în faţa acestui lup ca un mieluşel? Cu crucea în mână? Sau crezi că voi mai lăsa această şopârlă să se târască pe pământ şi să ne mai infesteze aerul? îl voi distruge aşa cum trebuie, fără milă! Şi în măruntaiele pământului dacă va alerga să se ascundă, tot îl voi găsi şi mă voi răzbuna!
Ochii îi ieşeau din orbite. Venele i se umflaseră.
- N-o să-i faci nimic, a zis încă o dată apăsat părintele Hrisant. Te-a nedreptăţit. Corect. Pune-ţi deci avocatul să-ţi apere drepturile.
Aris s-a tulburat. Nu se aştepta la un asemenea sfat din partea părintelui.
- Bună idee, a zis. Poţi să-mi recomanzi vreun avocat bun? l-a întrebat cu naivitate.
- Pot. Şi va prelua cazul tău gratis. „A mea este răzbunarea. Eu voi răsplăti", a zis Domnul.
Aris a oftat dezamăgit.
- Sunt frumoase aceste cuvinte dumnezeieşti, părinte. Dar aici suntem pe pământ. Şi oamenii sunt fiare neîmblânzite. Şi eu cu puţin timp înainte am aflat asta. Iar cu fiarele nu te lupţi folosind crucea, înţelegi?
Părintele Hrisant şi-a tras scaunul mai aproape şi s-a aşezat în faţa lui.
- Ascultă-mă, Aris, a zis, privindu-l în ochi. Tu eşti bun şi cinstit. Nu poţi face asemenea lucruri, chiar dacă le strigi în supărarea ta. Lasă-l pe Malevakis în pace, să-l judece Dumnezeu. El, spune-mi, când S-a răzbunat? A fost nedreptăţit şi răstignit pe cruce, însă i-a iertat pe cei care I-au făcut asta. Fă-te şi tu un mic Hristos în faţa celor care te-au răstignit, frate. în felul acesta te vei linişti. Şi lasă dreptatea ta în mâinile lui Dumnezeu. El ţi-a făgăduit: „A mea este răzbunarea. Eu voi răsplăti răul!" Dumnezeu nu spune minciuni. Asta ţi-o făgăduiesc eu! a terminat apăsând cuvintele.

- Slavă lui Dumnezeu că te respect, părinte Hrisant, a renunţat Aris învins. Slavă lui Dumnezeu că te respect!
Vestea s-a răspândit pe toată insula ca un fulger. „Aris nu are lepră." Cine o auzea încremenea, ca şi când ar fi fost transformat în statuie de o baghetă magică. Pe Vasilis nu l-a învinovăţit nimeni. Dimpotrivă, se puneau în locul lui şi-l înţelegeau.
- Ce era să facă doctorul? Ce să facă? aşa comentau. Dacă i-a spus acel ticălos că îi va omorî rudele! exagerau în închipuirea lor ceea ce auziseră.
Dar pe Vanghelis Malevakis, cauza acelei întâmplări tragice, îl urau de moarte. îl ocărau fără să se oprească, neîncetat.
- Ticălosul! Batjocoritorul de Dumnezeu! Neruşinatul! Dumnezeu să-l pârjolească!
în zadar încerca părintele Hrisant să îmblânzească furia lor. Ea creştea şi mai mult.
- Dacă ar veni aici, să-l am aici, în faţa mea, zicea Giorgis şi ochii îi aruncau flăcări.
Pentru câteva zile, a uitat vrajba pe care o avea faţă de Toma. A îndreptat-o pe toată către ministrul corupt.
- Dacă ar veni aici, ar regreta ceasul când s-a născut! strigau şi ceilalţi, cu o mânie nestăvilită.
Toată insula fierbea de furie şi de răzbunare. Aris a fost eliberat, în sfârşit, şi oficial. A venit înştiinţarea clară, de necontestat, şi toate s-au întâmplat după cum prevăzuse doctorul.
Şi-a adunat puţinele lucruri, câteva suveniruri dragi pe care le adusese pe insulă. L-au condus la debarcader cu bucurie, ca şi când l-ar fi trimis la însurătoare.
- Haide, frate, haide! îi ziceau. Mergi cu binecuvântarea Maicii Domnului.
însă el plângea.
- N-aş vrea să plec, fraţilor. Vă iubesc şi dacă n-aş fi avut casă şi copii, n-aş fi plecat niciodată.
- Hai, frate! îl încurajau ei.
îşi înăbuşeau sentimentele pe care le aveau pentru el, dar el se agăţa de ei. I-a îmbrăţişat unul câte unul şi şi-a luat rămas-bun plângând.
- Administratore! i-a zis lui Epameinondas. O să-mi fie dor de tine, administratore. Atâţia ani am petrecut împreună. Mă bucur că te-am putut ajuta.
- Mergi cu bine Aris! Mergi cu bine! i-a răspuns el cu greu. Acum, de pe malul celălalt, ne vei ajuta şi mai mult. Vei ajuta întreaga insulă.
- Vă promit asta, fraţilor! Promit! a strigat cu toate puterea.
A urcat în barca de la mal. Sfoara a fost dezlegată.
- Cu bine, Aris! Cu bine!
A ridicat mâna să-i salute. Pentru o clipă a privit spre malul celălalt. Acolo îl aşteptau cu braţele deschise copiii şi soţia lui. Inima i s-a sfâşiat în două. Privea înapoi, apoi îşi întindea mâinile spre Spinalonga... Iubire aici... Iubire acolo!
Mica barcă plutea între persoanele pe care le iubea.
- Mergi cu bine! s-au stins vocile deasupra apelor.
Au mers unul câte unul la casele lor, cu inima încă şi mai încărcată de emoţie. Doar Remoundakis a rămas să privească marea cu ochii lui pe jumătate închişi.
Andreas s-a apropiat de el în spirit de solidaritate.
- O să îţi fie dor de Aris, administratore! Aţi fost atâta vreme legaţi unul de altul. Nu te necăji. De acolo te va ajuta şi mai mult.
însă Epameinondas nu-l auzea.
- Andreas, i-a tăiat-o brusc, acest şarpe, Malevakis, n-o să se cuminţească. O să vezi...
Cerul se întuneca. Deasupra insulei se adunau nori...
Capitolul 18.
Uneltirea.
Pe malul celălalt, pe tărâmul vieţii, Vanghelis Malevakis scrâşnea din dinţi. Se învârtea ca nebunul prin casă, cu obloanele închise. Nu suporta lumina. Voia să stea într-o atmosferă asemănătoare cu întunericul nepătruns pe care îl avea în lăuntrul său. Ultimele întâmplări, neprevăzute, au căzut asupra lui ca o palmă.
îl „înmormântase" cu şase ani în urmă pe singurul său adversar de temut în „cimitirul" leproşilor, iar atunci umbra lui i se aşezase pe neaşteptate în cale şi îi spulbera speranţele ca o fantomă.

Oricât s-a străduit să liniştească apele, adevărul era spus pretutindeni. Cei pe care îi nedreptăţise erau mulţi. Ghemul se deşira în mod periculos şi ştreangul din jurul scaunului de ministru se strângea. Căderea lui era tot mai sigură şi acest lucru îl înfuria până la panică. Sentimentul deţinerii controlului şi puterii era singura consolare pentru pustietatea nefericirii care se deschidea în sufletul lui putred. Cu cât se prăbuşea, cu atât se agăţa de marginea acelei prăpăstii: puterea. Iar atunci se prăbuşea ameţitor.
îl ocăra cu blesteme pe doctorul răzvrătit de pe insula leproşilor, care îl lovise pe la spate. Răzbunarea lui era un act de sinucidere, un oprobriu public.
Dar cel mai rău îl chinuia întrebarea cine îl făcuse să se schimbe, ce se schimbase în „cimitirul" leproşilor, încât acel doctoraş înfricoşat îşi ridicase pumnul spre el.
Și-a trimis spionii la Elounda şi la Plaka. întrebau discret, făcând pe indiferenţii, prin cafenele şi magazine. De pretutindeni se auzea în mod repetat, obsesiv, acelaşi nume: „Părintele Hrisant... un om sfânt. S-a dus de bunăvoie acolo. A făcut din insulă un Rai." îi rosteau numele şi îşi făceau semnul crucii. însă Malevakis simţea că înnebuneşte. Se învârtea ca leul în cuşcă. „Un popă! striga în mintea lui cu o disperare nebună, un omuleţ neînsemnat, neprimejdios", acela îi surpase cu rugăciunile lui scaunul ministerial.
Trebuia să-l şteargă de pe faţa pământului pe acel popă. Să-l strivească asemenea unei furnici sub talpa lui. Deşi nu-i mai era de niciun folos, fiindcă urma să piardă totul, nevoia de răzbunare a sufletului său era necruţătoare. Trebuia să moară „învingător". încă o dată avea nevoie să se simtă atotputernic. Mintea lui vicioasă făcea planuri cu o viteză satanică. Ilias Lafiotakis tremura tot, auzind instrucţiunile lui.
tu, ministrul adjunct, vei merge pe insula leproşilor, ca reprezentant al statului, ca să te prefaci că te interesezi de nevoile lor şi să-l feliciţi pe doctor. Să fii cu băgare de seamă în ceea ce îl priveşte pe preot. Să cercetezi şi cel mai mic motiv pe care am putea să-l folosim împotriva lui. La nevoie, să-l născoceşti singur, a urlat.
Ilias s-a ghemuit ca un câine care se pregăteşte să fie luat la bătaie. Tremura de frică pentru ceea ce îl aştepta. Dar a i se împotrivi lui Malevakis era ca şi când s-ar fi aruncat în gol. Ministrul îl legase de mâini şi de picioare cu lanţurile exploatării, pe care chiar el i le pusese în mâini.
Insula a întâmpinat vizita anunţată a lui Lafiotakis cu suspiciune şi furie. Se asemăna unei fiare aflată în primejdie care, cu părul ridicat, era gata să atace.
- Ce treabă are aici sluga lui Malevakis? a întrebat doctorul neliniştit.
însă părintele Hrisant le vedea pe toate mai simplu. Era, zicea, o manevră pusă la cale în vederea alegerilor, un contraatac împotriva lui Aris, care vizita din când în când insula fără teamă.
- Păstraţi-vă calmul şi demnitatea! a potolit spiritele administratorul. Le vom arăta cine suntem.
S-au adunat cu calm şi demnitate la debarcader, pentru a-l întâmpina. Lafiotakis a privit uscatul şi trupul lui firav s-a micşorat şi mai tare. Ceea ce vedea îl înfricoşa până în măduva oaselor. Voia să ia el însuşi vâslele şi să se întoarcă în grabă. O sudoare rece îi curgea pe sub costumul bine călcat. Cu toate acestea, a ieşit la mal, şi-a îndreptat ţinuta cu greu şi a zâmbit cum trebuia.
Leproşii recunoşteau în ochii lui acea privire îngrozită a căprioarei încolţite. Din precauţie şi grijă sinceră nimeni nu s-a apropiat mai mult. Datoria întâmpinării cădea în mod obligatoriu pe umerii părintelui Hrisant.
- Domnule ministru adjunct, bine aţi venit la Spinalonga, a zis simplu.
Ministrul s-a aplecat şi i-a sărutat mâna, cum îl instruiseră pe malul celălalt.
- Trebuie să fiţi părintele Hrisant, a spus el cu o cucernicie prefăcută, care însă părea convingătoare. Am auzit atâtea despre lucrarea dumneavoastră. Statul şi cu mine, ca reprezentant al lui, vă suntem recunoscători din adâncul inimii. Asemenea preoţi fac strălucitoare Biserica noastră, a rostit cu o tonalitate perfectă cuvintele linguşitoare pe care le pregătise cu multe zile înainte.
- îmi fac doar datoria, a răspuns cu simplitate părintele Hrisant. Veniţi să vă călăuzim prin locurile noastre.
A trecut, vrând-nevrând, prin faţa leproşilor. Şi-a slăbit puţin cravata, pentru a putea răsufla.
- Mai întâi să vizitaţi şcoala noastră. Avem nevoie de mai multe materiale didactice.
- Fireşte! Fireşte! De altfel, din acest motiv ne aflăm aici, a răspuns cu un aer linguşitor.

Privea şcoala uimit. Toate străluceau, erau curate, îngrijite, împodobite de mâinile Caterinei şi ale Rinei.
- Este extraordinară! a strigat şi a fost singurul moment când era sincer.
Au ieşit din curtea şcolii şi au mers pe uliţele insulei.
- Iată casele noastre! i-a arătat părintele Hrisant. E nevoie, după cum vedeţi, de cantităţi mari de var, pentru a fi dezinfectate corect şi regulat.
- Nici nu încape discuţie! a aprobat Lafiotakis.
Voi vorbi imediat cu Ministerul Construcţiilor.
Au trecut prin faţa Bisericii Sfântului Pantelimon. Lafiotakis s-a înclinat în mod ridicol în faţa bisericii.
- Au reparat-o singuri bolnavii, din evlavie sinceră, însă există încă urgenţe, după cum vedeţi, a zis preotul, arătând spre vergelele de fier ruginite de la ferestre şi spre plăcile care lipseau din curte.
- Cum să nu! a zis Lafiotakis cu un respect prefăcut. Veţi avea, negreşit, tot ce cereţi. De altfel, „de Dumnezeu atârnăm toţi", a rostit repede din memorie acele cuvinte pe care le auzise de la bunica lui când era copil şi îndată a zâmbit, satisfăcut de inteligenţa sa.
- Acolo sus, a zis părintele Hrisant, arătând spre capătul uliţei, este spitalul nostru. Acolo sunt internaţi bolnavii aflaţi în ultimul stadiu al bolii,
mutilaţi în ultimul hal.
Lafiotakis se simţea ca şi când i s-ar fi tras pământul de sub picioare. Transpira şi înghiţea în sec. Și-a scos batista să-şi şteargă sudoarea care îi curgea pe faţă.
- Canicula e insuportabilă... a murmurat. Părintele Hrisant a zâmbit fără să vrea.
- Nu vă ducem până acolo. E foarte obositor, l-a salvat el, din iubire de semeni.
- O, aş vrea tare mult să vizitez spitalul, dar mi-e teamă că la această oră voi deranja odihna bolnavilor, s-a justificat Lafiotakis. Dar, a continuat, amintindu-şi brusc instrucţiunile pe care le primise,
aş fi foarte bucuros dacă ar fi posibil să-l întâlnesc pe domnul Siriotakis, savantul doctor, pentru a-i transmite şi din partea ministrului respectul şi preţuirea nemărginită.
le voi transmite eu, a răspuns părintele Hrisant, care se temea că, dacă l-ar fi dus la doctor, el nu s-ar fi putut abţine. Ne iertaţi, dar ştiţi, doctorul nostru este foarte ocupat cu bolnavii.
- Aşa e! Aşa e! a strigat Lafiotakis cu o supunere umilă. E mereu devotat datoriei acest savant şi om excepţional!
Se prefăcea atât de bine, încât dacă cineva nu-l cunoştea, ar fi fost repede convins de bunele sale intenţii. Au coborât de la biserică. Lafiotakis simţea că explodează, ca un termometru în care mercurul nu poate urca mai mult, în timp ce i se ia temperatura unui om care arde. Transpira tot şi se ştergea mereu.
- Canicula e insuportabilă... Adevărat...
Voia să scape de acel preot, a cărui simplă prezenţă îi paraliza iscusinţa de a unelti răul. „Nu găsesc nimic care să-l poată învinui pe preot", striga în el însuşi cu disperare şi deodată s-a gândit la fulgerele pe care le-ar fi aruncat asupra lui Vanghelis Malevakis, asemenea lui Zeus înfuriat. Privea stresat în stânga şi în dreapta şi neliniştea sa a trezit dintr-odată mintea încărcată de atâtea griji a părintelui Hrisant.
- Iertaţi-mă, domnule ministru adjunct. în povara îndatoririlor mele am uitat să vă dau lista cu medicamentele şi materialele medicale de care are nevoie spitalul nostru. Mi-a dat-o domnul Siriotakis ieri, după cum i-aţi cerut. O clipă, să merg până acasă.
în realitate, părintele Hrisant uitase acea hârtie pentru că ştia că nimeni nu ar fi citit-o, dar trebuia să i-o dea în mod formal ministrului.
- Cum să nu! Cum să nu! a aprobat iar Lafiotakis uşurat.
în sfârşit, rămăsese pentru puţin timp singur pentru a se gândi. S-a uitat în jur pe insula pustie. Locuitorii se închiseseră cuminţi în casele lor, lucru care nu-l deranja deloc pe ministrul adjunct. Doar doi copii de care uitaseră, un băieţel cam de șapte ani şi o fetiţă mai mică, se jucau în curtea bisericii. Păreau sănătoşi şi nu-l înspăimântau. L-a strigat deodată pe cel mai mare, cu o speranţă ascunsă în inimă.
- Micuţule, cum te cheamă?

Petrakis a alergat spre locul unde se afla, dar Lafiotakis l-a oprit cu un gest al mâinii, la o distanţă sigură.
- Nu, nu, nu-ţi lăsa jocul. Am întrebat doar cum te cheamă. Văd că petreceţi bine aici, nu-i aşa?
- Foarte bine! a zis copilul.
- E bun învăţătorul vostru? a continuat oarecum stingherit.
- învăţătoarea noastră, l-a corectat copilul. Foarte bună! Iat-o! a zis şi i-a arătat-o în curtea de vizavi. Caterina ieşise să întindă hainele pe sfoară. Lafiotakis s-a cutremurat. Atâta frumuseţe pe insula leproşilor nu îşi putuse închipui.
- într-adevăr, aşa e! Şi părintele Hrisant, nu-i aşa? Este şi el foarte bun?
- El este cel mai bun, a strigat entuziasmat micuţul. Ne iubeşte mult şi vine mereu la şcoala noastră. Şi învăţătoarea noastră îl iubeşte mult. îi spune toate secretele ei. Iar când este supărată, părintele Hrisant o ia în braţe şi o mângâie pe păr, ca pe noi.
Lafiotakis a făcut ochii mari.
- Cu adevărat? a strigat, prefăcându-se bucuros. Atât de mult vă iubeşte părintele Hrisant! Şi o ia şi pe învăţătoare în braţe?
- Da, a zis copilul cu nevinovăţie. Odată, când am alergat la biserică să-i arăt desenul meu, am văzut-o plângând şi părintele Hrisant o ţinea în braţe. Şi am plecat. Este foarte bun părintele Hrisant. Şi pe mine, când sunt trist, mă mângâie şi mă ia în braţe.
Ochii lui Lafiotakis au strălucit cu răutate.
- Du-te! Du-te să te joci, băiete, l-a alungat cu nerăbdare pe copil.
îşi freca mâinile cu o bucurie satanică. „L-am prins, se bucura sadic în inima lui, l-am prins, domnule ministru." Toată răutate vicleană a acestei lumi era zugrăvită pe cutele respingătoare ale chipului său.
Părintele Hrisant a coborât nebănuitor. Pentru o clipă, Lafiotakis l-a privit. în inima lui ştia că preotul era mai nevinovat decât un copil, dar acest lucru nu avea nicio importanţă. Cel puţin, nu pentru şeful lui, Vanghelis Malevakis...
Capitolul 19.
Crucea.
- împieliţatul! Neruşinatul! Blestematul! a strigat Aristotelis Laoutakis, aruncând cu furie ziarul la pământ.
Se învârtea prin casă ca un nebun.
- Ce-ai păţit? l-a întrebat înspăimântată soţia lui.
- Priveşte! Priveşte! a urlat ca şi când ea ar fi fost de vină.
Aceeaşi revoltă, chiar mai mare, a izbucnit pe insula leproşilor.
- Priveşte, administratore!
Toma i-a întins lui Epameinondas ziarul care fusese adus de Anestis de pe malul celălalt.
- Dar tu nu vezi, îţi voi citi eu! a zis fâstâcit.
„Vizita ministrului adjunct al Sănătăţii la Spinalonga. Şcoala, preotul, suspiciunile
Ministrul adjunct al Sănătăţii, domnul Ilias Lafiotakis, s-a arătat uimit de ordinea şi armonia de pe insulă, lucrare la care a contribuit în mare măsură preotul Hrisant, numit paroh aici. Strădaniile neîncetate ale preotului au îmbunătăţit cu adevărat calitatea vieţii bolnavilor. Impresia despre imaginea şi funcţionarea şcolii a fost foarte bună. Cu toate acestea, a apărut un semn de întrebare, conform unor surse sigure, din cauza mărturiei unui copil de şapte ani, care a afirmat că acest preot capabil a fost văzut de multe ori îmbrăţişând-o pe tânăra învăţătoare de pe insulă. Domnul ministru adjunct exclude orice suspiciune de imoralitate, dar acest caz deosebit al preotului din ţinutul nostru ne îndeamnă să recomandăm cu bunăvoinţă cuvioasei ierarhii să clarifice o asemenea mărturie ciudată, făcută cu sinceritate de un copil nevinovat.
Ne întrebăm dacă nu cumva să nu fie! acest preot capabil, necăsătorit, a căzut în ispită din cauza frumuseţii neasemuite a tinerei fete..."
Epameinondas a acoperit cu mâna acea blasfemie, întrerupând brusc lectura.
- Vipera! a zis scrâşnind din dinţi. Am ştiut că se va răzbuna... Dar asta... nu mă aşteptam la asta!
Trupul lui subţire tremura.

- Asta e de neconceput! a urlat Giorgis, lovind atât de tare cu pumnul în masă, încât paharele s-au răsturnat.
Insula fierbea ca un cazan pe foc. Ziarul era aruncat cu furie nestăvilită la pământ şi se ridicau în picioare de indignare, cu trupurile lor întregi sau mutilate. „Batjocoritorul! Neruşinatul!", îl ocărau, gesticulau şi loveau cu mâinile în aer, de parcă îl aveau în faţa lor pe Malevakis în carne şi oase.
- Dar pentru Dumnezeu! Voi evada de pe insulă! Voi merge pe malul celălalt şi-l voi strânge de gât! a urlat Giorgis scos din minţi.
Faţa i s-a înroşit de parcă ar fi avut febră.
- Va regreta ceasul când a văzut lumina zilei!
Strigătele lor se auzeau până pe malul celălalt.
Părintele Hrisant s-a apropiat de ei neliniştit.
- Ce-aţi păţit, fraţilor? Ce s-a întâmplat?
Au tăcut dintr-odată. S-au privit unii pe alţii încremeniţi. Mâinile lor încordate, care băteau cu pumnii în aer, au rămas nemişcate.
- Părinte Hrisant! a rupt Giorgis primul tăcerea. Nu se vor atinge nici măcar de un fir de păr de-al tău!
- Ce-ai păţit, Giorgis? a întrebat preotul, privind ziarul mototolit care se rostogolea sub masa lui.
Giorgis l-a ridicat.
- Am găzduit cu calm şi demnitate acea viperă aici şi iată! a strigat.
Părintele Hrisant a luat ziarul în mână. A netezit foaia mototolită şi a început să citească liniştit. Chipul i s-a schimbat.
„Ne întrebăm dacă nu cumva acest preot... a căzut în ispită din cauza frumuseţii neasemuite a tinerei fete..."
Cutele de pe chipul lui s-au adâncit şi mai mult. A lăsat ziarul deoparte.
- Aşadar, s-a răzbunat, a zis rar. Fie... Mai bine pe mine decât pe Aris sau pe doctor.
Tristeţea îi măcina chipul cuvios. îl lumina cu o blândeţe stranie. Şi-a întors îndurerat capul şi se asemăna cu Iisus răstignit pe cruce. Nu avea ură, nici duşmănie în ochi. Doar regret. Un regret profund şi tăcut, din care picura durerea calomnierii, a nedreptăţirii.
Cei de pe insulă îl priveau tăcuţi. Acea linişte îndurerată le paraliza furia îndreptăţită. O blândeţe tandră şi arzătoare le răscolea măruntaiele. Voiau să-l îmbrăţişeze, să-l ascundă de răutatea lumii.
- Nu te necăji, părinte! a zis iarăşi Giorgis, care vorbea în numele tuturor. Nimeni nu îţi va face nimic. Noi suntem aici! a încheiat cu tărie, lovindu-se cu pumnul în piept.
Aceeaşi mişcare au repetat-o dintr-odată toţi ceilalţi.
- Noi suntem aici! Noi! ziceau ca nişte soldaţi hotărâţi să-şi apere regele cu piepturile lor.
Acea iubire a fiilor lui devotaţi l-a liniştit. îi mângâia durerea rănii. Le-a zâmbit blând, reţinându-şi lacrimile în colţul ochilor.
Vestea a ajuns şi la doctor, a cărui furie se adunase peste mânia anterioară nepotolită.
- îi voi ucide! a urlat şi glasul lui a făcut să se cutremure geamurile biroului. Mă insultă pe mine, onoarea mea, soţia mea!
- Vasilis, e adevărat că am îmbrăţişat-o pe Caterina, dar... a dat să explice părintele Hrisant.
- Nu mă enerva şi tu, părinte! a sărit în picioare doctorul. Cum aş putea să te bănuiesc? Se poate una ca asta? a urlat cu sălbăticie, aproape cu furie.
A tăcut cu părere de rău şi şi-a plecat privirea. Şi-a pus capul în palme.
- Iartă-mă, părinte Hrisant! a oftat. Dar nu mai rezist. Caterina plânge zi şi noapte. Nu mai mănâncă, nu mai doarme. Nu pot face nimic! „O să ni-l ia pe părinte", zice şi-şi pierde minţile. Se va îmbolnăvi, sunt sigur. Acel împieliţat, Malevakis, care ne prigoneşte neîncetat. Şi tu... Cu ce eşti tu de vină, părinte Hrisant? De ce? l-a privit îndurerat pe părinte.
- Linişteşte-te, fiule! E o încercare, o cruce...
- Cruce!
Şi crucea a devenit şi mai împovărătoare, şi mai greu de ridicat. După o săptămână, l-au chemat de la Arhiepiscopia Cretei ca să se apere. A intrat în Biserica Sfântului Pantelimon, în altar. A îngenuncheat în faţa lui Dumnezeu, Cel răstignit, Care îşi deschidea mâinile deasupra Sfintei Mese. Toate cuvintele i se şterseseră din minte. Doar versetele lui David îl ajutau.

„Doamne, Dumnezeul meu... izbăveşte-mă şi apără-mă de toţi asupritorii mei. Doamne, doar a Ta este răzbunarea. Apără-mă, Doamne, de faţa celor necuvioşi care mă prigonesc. Doamne... apără-mă Doamne! Acoperă sufletul meu cu acoperământul aripilor Tale! şoptea din inimă. Doamne, Tu, cunoscătorule al inimilor... Tu, Cel ce cerci inimile şi rărunchii. Tu cunoşti inima mea, Doamne, a zis şi şi-a deschis mâinile, ca şi când ar fi ţinut în ele inima lui, curată în ochii lui Dumnezeu. A Ta este răzbunarea, Doamne... Fă-mi, Doamne, dreptate", implora.
„îi voi rupe gâtul", „îl voi ucide", „îl voi înjunghia". Vocile celor de pe insulă, ale fiilor lui duhovniceşti, înconjurau lemnul Crucii. „Nu, nu, Doamne! a murmurat cu teamă şi şi-a făcut cruce. Nu lăsa răutatea să intre în inima mea, Doamne! striga neliniştit. Doamne, Tu... Tu ai suferit mai mult. Ai suportat calomniile lor. Şi erai fără de păcat. Nu erai vinovat cu nimic. Eu... Eu sunt păcătos. Nu sunt vinovat pentru ce m-au învinuit, dar am atâtea păcate, Doamne, şoptea cu zdrobirea inimii. Tu, Cel fără de păcat, n-ai vorbit.
Nu Te-ai răzbunat. Nu Te-ai mâniat, a zis cu evlavie. Ai tăcut. Ai tăcut, Doamne!", a murmurat cu entuziasm. Atunci a înţeles pentru prima dată că tăcerea în faţa calomniatorilor Lui era o biruinţă. „Doamne", a murmurat şi s-a prăbuşit la pământ.
Pentru o clipă, şi-a amintit de Manolios... Stătea acolo, înaintea lui Hristos, cu vrednicie, un „mic Iisus" care îi călcase pe urme. „Doamne... a izbucnit părintele cu o bucurie stranie. M-ai învrednicit şi pe mine să mă fac părtaş încercării Tale, să Te urmez pe Tine. învredniceşte-mă, Doamne, a strigat cu o râvnă sfântă, învredniceşte-mă să stau drept ca Tine, să fiu un mic Iisus", a şoptit şi ochii i s-au luminat într-un mod suprafiresc.
„Stai în faţa răstignitorilor tăi ca un mic Hristos", i-a răsărit în memorie îndemnul pe care i-l făcuse lui Aris când a plecat. Astfel, în tăcere, veneau fiii lui pentru a-i uşura suferinţa: Manolios care s-a jertfit, Aris care a făcut ascultare. „Eu trebuie să le fiu mai întâi călăuzitor fiilor Tăi, Doamne!" „O să ni-l ia pe părintele nostru." Lacrimile Caterinei răsunau cu putere deasupra Crucii.
Trupul i s-a prăbuşit deodată la pământ. Consecinţa cruntă şi insuportabilă a acelei uneltiri împotriva sa era să-l despartă de Spinalonga, de fiii lui... „Nu, Doamne! s-a rugat. Nu mă despărţi de insula Ta! Nu-mi lua copiii, Doamne! Fie-ţi milă de ei! Nu-i lăsa orfani!", a strigat cu groază. Faţa îi era brăzdată de cutele pocăinţei. „Iartă-mă, Doamne!", spunea din adâncul inimii. îşi încrucişa mâinile la piept şi îşi închidea cu zdrobire ochii.
„Eu... Cine sunt eu? Un lucrător nevrednic, un ostaş de-al Tău. Lucrez pe ogorul Tău când vrei, cât vrei. Ogorul este al Tău şi, dacă mă alungi, vei lua pe altul mai vrednic. Fă ce vrei cu mine, Doamne! a strigat şi şi-a deschis mâinile, ca şi când s-ar fi predat fără luptă şi fără condiţii robiei iubitoare a lui Dumnezeu. Fă ce vrei cu mine! a repetat. Tu eşti Dumnezeul meu, în mâinile Tale îmi încredinţez sufletul meu." A îmbrăţişat lemnul Crucii şi şi-a atins fruntea de picioarele Lui rănite. „Tu eşti Dumnezeul meu. în mâinile Tale îmi încredinţez viaţa mea, sufletul meu. Tu eşti nădejdea mea încă din pântecele mamei mele..." Noaptea întreagă buzele lui au murmurat psalmi. Noaptea întreagă inima lui a strigat ca David către cerul care se înclina cu iubire, pentru a încăpea în el.
Pe malul celălalt, în sala de întruniri a Sfintei Arhiepiscopii, atmosfera era încărcată şi grea. Nu credeau niciun cuvânt din cele spuse împotriva părintelui Hrisant, dar erau obligaţi să-l ancheteze. Era pentru toţi un procedeu dureros, pe care simplitatea şi sinceritatea dezarmantă a părintelui Hrisant îl făceau şi mai insuportabil.
Stătea în faţa lor lipsit de răutate, curat, ca Mielul din profeţie, care rămâne tăcut în faţa celor ce-l tund. Ochii lui radiau toată liniştea celui nevinovat. Doar tristeţea, tristeţea regretabilă pentru răutatea acestei lumi, îi umbrea şi mai mult faţa palidă.
preasfinţiţi arhierei, nu am să vă spun multe, a început simplu. Mai întâi, aş vrea să mă iertaţi că am tulburat fără să vreau Biserica lui Hristos.
Pe Caterina Skrekou, învăţătoarea insulei noastre, am îmbrăţişat-o, e adevărat, o dată în Biserica Sfântului Pantelimon. Am făcut acest lucru spontan, din neatenţie, rănind Biserica lui Hristos, a zis cu durere. Însă vă încredinţez că n-am simţit pentru ea nimic mai mult decât simte un tată pentru fiica lui în ceasul când vede că e îndurerată. Era tristă, deznădăjduită, plângea. Abia sosise pe insulă. Semăna cu un pui orfan luat de sub aripile mamei sale. S-a aplecat asupra mea căutând

mângâiere. Iar eu, în mod spontan, am îmbrăţişat-o ca pe un copil, aşa cum făceam cu orice copil de pe insulă. Căci pe insulă toti sunt fiii mei, Sfinţiţi Părinţi, a zis şi inima i s-a sfâşiat.
îl ascultau cu inima larg deschisă.
- Iartă-ne, cuvioase frate, că te chinuim atât de crud, a spus cu blândeţe arhiepiscopul. Nici nu e nevoie ca Sfinţia Ta să te aperi în faţa noastră. însă după scandalul recent din regiunea Sitia, suntem presaţi insuportabil! Ierarhia şi clerul sunt lovite de pretutindeni.
- Nu vă împiedicaţi de mine, Preafericite ! a răspuns încurajator părintele Hrisant. Eu sunt un nimic, un pai neînsemnat pe ogorul lui Dumnezeu. Faceţi cu mine ce vreţi, e suficient ca Biserica lui Hristos să trăiască în inimile oamenilor.
Acea smerenie cutremurătoare şi jertfelnică le-a pătruns până în măduva oaselor. Voiau să cadă în faţa lui, să-i sărute picioarele. L-au rugat să se retragă şi să se odihnească. Era îndurerat, palid.
- Nu pot, sfinţiţi fraţi! Nu pot să votez împotriva acestui om. Va cădea asupra mea dreptatea nepărtinitoare a lui Dumnezeu! a declarat Mitropolitul Kydoniei.
- Nici eu nu pot, Preafericite!
- Nici eu, au anunţat unul câte unul, lepădându-se de vina unei hotărâri nedrepte.
- Liniştiţi-vă, fraţilor! Liniştiţi-vă! a zis arhiepiscopul. Niciunul dintre noi nu poate. Nici eu! De altfel, nici nu vom face asta. E suficient să găsim dovezile care să ne scape, adică acelea care pot convinge opinia publică. Sinceritatea cucernică a părintelui, că a îmbrăţişat-o ca un tată pe tânăra învăţătoare, nu ne ajută, a zis aproape cu deznădejde. Mai ales din cauză că de curând a existat o abatere morală a unui preot din Sitia. Creta s-a sălbăticit. Ştiţi cum e. Văd un preot pe drum şi-l înjură.
- Poate că acel preot a fost vinovat, Preasfinţite, însă părintele Hrisant e mai curat decât cristalul, a accentuat egumenul Dionisie.
Dar arhiepiscopul nu asculta. A căzut pe scaunul lui neputincios. Chipul i-a pălit.
- Sunteţi bine, Preafericite? a întrebat neliniştit episcopul de lângă el.
- Da, sunt bine, a şoptit, ne vom gândi mai târziu la cazul părintelui Hrisant.
Dar arhiepiscopul nu era bine. Petrecuse o iarnă grea, cu încercări nenumărate privind sănătatea, şi trupul său bătrân slăbise periculos, iar atunci consecinţele acelor încercări îl răpuneau.
A căzut la pat grav bolnav, cu palpitaţii şi probleme respiratorii. însănătoşirea lui părea grea şi de durată. în inima sa, îi mulţumea pe-ascuns lui Dumnezeu pentru acea boală. Judecarea părintelui Hrisant a fost amânată, în mod obligatoriu, şi acest lucru era justificat astfel până la noi ordine. Părintele avea să se întoarcă pe insula lui.
„Dă-ne timp, Doamne! se ruga ierarhul în încercările care îl chinuiau. Fă o minune! O minune pentru preotul Tău, Doamne!"
Capitolul 20.
Judecata dumnezeiască.
închis ca un condamnat în casa lui, Ilias Lafiotakis îşi pipăia tulburat şi obsesiv trupul. Din ceasul când plecase din Spinalonga, sistemul lui nervos era încordat îngrozitor, ca un arc. Priveliştea leprei, care îl îngrozea, devenise un coşmar care îl bântuia în somn. Se vedea schilod, bolnav, şi sărea în picioare, în timp ce sudoarea îi curgea pe trup. îşi pipăia înfricoşat trupul, ca un nebun, şi îl blestema cu furie pe Malevakis.
O viaţă întreagă îl linguşise ca un câine care aşteaptă rămăşiţele de la masa stăpânului său. Se vânduse diavolului pentru a-i face hatârul, având ca răsplată târzie scaunul de ministru adjunct, pe care l-a răscumpărat încontinuu cu linguşeli şi fapte şi mai ruşinoase. în inima lui îl ura cumplit, dar acea ultimă slugărnicie la care îl supusese în Spinalonga, cea mai înfricoşătoare, îi aprinsese şi mai tare ura. Singura consecinţă pozitivă a fost creşterea popularităţii pe care i-a asigurat-o acea vizită „eroică", dar care urma să rămână, cu siguranţă, fără vreun rezultat, de vreme ce demisia actualului ministru era aproape imposibilă.
A intrat în biroul şefului său palid, obosit de nesomn, pe care l-a găsit şi mai palid, şi mai chinuit decât el. Faţa i se îngălbenise ca frunzele toamna, iar cearcănele negre îi adânceau ochii.
- Acum, că ai vizitat insula leproşilor, nu te apropia prea mult de mine, a zis. Va fi vai de tine dacă păţesc ceva.
- Nu m-am îmbolnăvit, domnule ministru, a răspuns el, privindu-l bănuitor.

- Asta încă n-o ştim! a spus Malevakis nervos şi deodată, grăbit, ca şi când ar fi uitat, şi-a lăsat mânecile în jos, până la încheietura mâinii.
Dar Lafiotakis apucase să vadă. Avea un semn roşu pe braţ. în ochi i-a strălucit o bucurie răutăcioasă. „Să fie ce cred eu, Dumnezeule?", a strigat spre Dumnezeul lui, în care credea aşa cum ştia el.
Vestea a căzut pretutindeni ca un trăsnet din cerul senin. La Spinalonga fluturau cu o bucurie triumfătoare ziarul, ca pe un trofeu cucerit: „Ministrul Sănătăţii, Evanghelis Malevakis, bolnav de lepră".
Era o biruinţă a dreptăţii lui Dumnezeu.
- Există dreptate dumnezeiască! Dreptate dumnezeiască! zicea Giorgis cu satisfacţie, accentuând cuvintele unul câte unul.
- Acum va veni puişorul nostru aici, spuneau şi îşi frecau mâinile cu o bucurie răutăcioasă, ca nişte fiare gata să-şi sfâşie prada.
Părintele Hrisant se străduia în zadar să îmblânzească răutatea lor.
- Poate că Dumnezeu îl aduce aici pentru a-i da o lecţie, pentru a-l face să se pocăiască, a zis.
- Exact! l-au asigurat ei, tâlcuind cuvintele lui în mod diferit. Dumnezeu întârzie, dar nu uită! Toate aici se plătesc! Aici! ziceau şi băteau cu piciorul în pământ, ca şi când insula ar fi fost un tribunal ales al dreptăţii lui Dumnezeu.
- Cine scoate sabia, de sabie va pieri! Ochi pentru ochi! N-a spus Dumnezeu aşa? îşi justificau ei ura, folosind cuvintele Scripturii.
S-au adunat la debarcader pentru a se desfăta de acea privelişte jalnică. Chircit în barcă, asemenea unui animal capturat, ministrul tremura de frică. Arunca priviri neliniştite şi furişe spre ţărm şi se ghemuia şi mai mult. Spinalonga îl privea tăcută, ca o statuie veche. în faţă se aşezaseră cei schilodiţi de boală, cei cu nasurile căzute şi cu trupurile mutilate, de parcă ar fi vrut să-i arate „frumuseţea" insulei vizitatorului ei.
- Am ajuns, domnule ministru, a zis bucuros Anestis, ca şi când ar fi anunţat sosirea la o destinaţie turistică. Puteti coborî!
Malevakis s-a ghemuit şi mai mult în barcă. Anestis a legat în grabă sfoara.
- Poftiţi! a zis fără milă, arătând uscatul.
Ministrul a coborât încet din barcă. Umerii i se lăsau, presaţi parcă de greutatea cumplită a sorţii care îl lovise. A făcut câţiva paşi împletecindu-se, apoi s-a oprit nemişcat, cu trupul încremenit de frică. Semăna cu un condamnat care aştepta să-şi primească osânda. Leproşii îl priveau de parcă ar fi aruncat în el cu pietre. Aveau otravă în priviri, o aroganţă mândră, o bucurie sarcastică şi răutăcioasă, desfătându-se de fiecare răsuflare îngrozită a lui. Acele priviri lipsite de preţuire, atât de diferite de cele de supunere linguşitoare cu care era obişnuit, îl sfâşiau, îl nimiceau.
- Valiza mea! a zis, privind în jur, parcă vrând să se apere cu disperare.
Un hohot de râs sarcastic şi nervos a izbucnit.
- Domnule ministru, ne pare rău, a zis Andreas, hamalul dumneavoastră a rămas pe malul celălalt. Veţi face efortul să vă căraţi singur valiza. Iertaţi-ne pentru lipsa unui înlocuitor al acestuia, a încheiat şi hohotul de râs a răsunat şi mai tare.
Malevakis a privit cu furie, dar toată puterea lui de răzbunare a paralizat în faţa imaginilor care îi aminteau unde se afla.
- Nu te necăji, domnule ministru! a strigat în batjocură un infirm lipsit de o mână, care s-a apropiat de el. Spinalonga respectă puterea statului. O să ţi-o duc eu. Am doar o singură mâna, dar e suficient, a zis şi şi-a întins mâna.
- Nu te apropia de mine! a strigat îngrozit Malevakis şi s-a dat înapoi. Eu nu sunt lepros!
Hohotul de râs a izbucnit iarăşi ironic şi victorios. îl arătau cu degetul şi râdeau.
- Ascultă, domnule ministru! Acceptă-ţi cât mai repede cu putinţă soarta şi nu ne mai plictisi cu mofturile tale, a strigat cu răutate Giorgis. Ridică-ţi valiza cât mai ai încă două mâini şi urcă. Haide! Ceremonia întâmpinării s-a terminat! Casa ta este în faţa spitalului. Te-am pus acolo, sus, în semn de cinstire. Acolo vei avea un anturaj bun şi muzică! l-a ironizat. Haide, la drum! De ce te uiţi la mine ca prostul?
- Administratorul vostru... cerceta întrebător Malevakis, cu privirea.

Ceilalţi au râs din nou.
Ministrul vrea să meargă cu onoruri.
- Administratorul nostru are nenumărate îndatoriri, a zis Giorgis. Dacă vrei paradă, data viitoare. Hai, mişcă-te, ca să terminăm!
Ministrul l-a privit cu o ură cruntă, care însă părea comică în noua lui situaţie. A căutat încă o dată în mulţime, fără rost. Părintele Hrisant nu era acolo. Trebuia să fie la spital ca să spovedească.
Zilele care au urmat au fost pentru Vanghelis Malevakis o pregustare a iadului. în casa lui micuţă, cu obiecte învechite de timp şi de folosire, din cauza lipsei confortului se izolase, ca şi când ar fi stat într-o celulă de închisoare. Dar şi aerul insulei, care răspândea duhoarea prin ferestrele deschise ale spitalului, făcea situaţia lui şi mai insuportabilă. Şi-a zăvorât ferestrele, ca să nu audă vaietele şi plânsetele. Era încă o pedeapsă pe care i-o aplicau leproşii.
Ura lor îl condamna la o singurătate chinuitoare. Pentru prima oară, era lipsit de oameni care să îl apere şi măcar să-şi fi dat seama că toată preţuirea de care se bucurase înainte era ceva fals! Atunci era lipsit de apărare, singur cu sine însuşi, şi acest lucru îl afunda într-o disperare nebună. Se lupta din răsputeri cu frica de boală şi de singurătate. Când voia să se apropie de locuitori, din nevoia de a vedea oameni, ei se îndepărtau cu scârbă. îl priveau dispreţuitor şi se strângeau provocator în grupuri, lăsându-l singur. Iar când se închidea în casă de frică să nu se molipsească de boala lor, îşi aminteau de el cu răzbunare. îi băteau la uşă şi-i ofereau în batjocură covrigi şi prăjituri. „Acestea sunt pentru ministrul nostru", ziceau şi ochii le străluceau sarcastic. Alteori, îşi lipeau feţele schimonosite de geamul lui şi se strâmbau îngrozitor, ca nişte copii răutăcioşi. Acel război pus la cale îl chinuia cumplit. Doar un locuitor bun şi firav, pe care îl strigau Marcu, venea să-l vadă. îi aducea peşte şi-i vorbea cum se cuvine.
- îţi mulţumesc. Doar ţie îţi pasă de mine, i-a spus într-o zi recunoscător, însă chipul celuilalt s-a înăsprit.
- Nu-mi pasă de tine, i-a zis, doar mă trimite părintele şi-l respect. Să-i mulţumeşti părintelui Hrisant, pe care l-ai calomniat, a încheiat cu furie.
Părintele Hrisant nu se dusese încă să-l vadă. Considera că nu era încă momentul şi se pregătea cu post şi rugăciune. Aşadar, acel preot pe care îl calomniase era singura lui speranţă, se gândea Malevakis tremurând.
Încet-încet, s-a închis cu totul în casă, care a devenit pentru el ca o celulă de izolare. Peştii leprosului îi aduceau o mică mângâiere, care s-a dovedit însă suficientă pentru a rezista acelei izolări. în singurătatea lui, şi-a sprijinit capul în palme şi se gândea. întâmplările se învârteau în mintea sa şi lupta să găsească un sens care să-i confirme bănuiala care îl chinuia din momentul diagnosticării.
Nu era lepros! Simţea asta! Ştia! Nu putea fi adevărat. îşi amintea de privirea fulgerătoare a lui Ilias Lafiotakis, care radia o bucurie răutăcioasă, de zâmbetul lui satisfăcut. Pe toate le plănuise acela. Era ocazia lui, de mult timp aşteptată, pentru a promova în carieră. îi luase deja scaunul ministerial. „El, el le-a urzit pe toate! Acest câine necredincios, nerecunoscător!", striga Malevakis cu furie. Lafiotakis avea mulţi bani şi banii cumpără repede conştiinţele, mai ales când e vorba de cineva pe care nimeni nu-l respectă.
Trebuia să accepte adevărul! Să fugă din acea temniţă în care îl închiseseră, însă nu vedea nicăieri vreo ieşire de urgenţă. Zidurile răutăţii şi răzbunării care se ridicau în jurul lui erau de netrecut. Fusese şi la spital pentru a fi consultat de faimosul doctor cu care se războise, Vasilis Siriotakis. Pentru prima dată doctorul se afla faţă în faţă cu persoana care îl prigonise cu atâta îndârjire. Ochii lui aruncau otravă, ca şarpele care îşi scuipă veninul. A aruncat în grabă o privire pe pata roşie de pe mână.
- Nu e lepră, a zis cu înflăcărare Malevakis.
- Ba este! i-a răspuns aspru doctorul. Nu e nicio îndoială. Doar că este la început. în stadiu incipient.
- Nu. Mi-e teamă că... a dat să explice, dar doctorul s-a întors brusc cu spatele.
- N-am timp de discuţii de prisos!
Era clar. Siriotakis îl ura de moarte şi atunci se desfăta într-o răzbunare perfectă, ca toţi cei de pe acea insulă.

Privea farfuria cu peşte. „Să-i mulţumeşti părintelui Hrisant, pe care l-ai calomniat." „Aşadar preotul, doar preotul", şoptea şi tremura. Era singurul lui colac de salvare. Nu se întâlniseră niciodată.
îl văzuse pe furiş, doar de departe. Avea un trup firav şi veşmântul negru. El era scânteia scandalului, cauza pentru care toţi îl urau. Se temea, se tulbura, ca şi când ar fi trebuit să-L vadă pe însuşi Dumnezeu, dar trebuia să-l întâlnească. Trebuia!
A ieşit într-o seară din celula de izolare şi s-a dus până la Biserica Sfântului Pantelimon, având grijă să nu-l vadă nimeni. Biserica era goală. Nu se auzea nicio mişcare. S-a aşezat într-o strană, în spate, şi aştepta. Dacă trebuia, ar fi aşteptat toată noaptea acolo, ca să-l întâlnească pe preot măcar în zori. Dar n-a fost nevoie să se chinuiască atât. Părintele Hrisant, coborând de la spital, a intrat să spună rugăciunea de seară în biserică. Malevakis s-a ascuns după o coloană şi l-a urmărit cu ochii tremurători.
Preotul a îngenuncheat în faţa Sfântului Altar, a ridicat mâinile spre cer, a şoptit rugăciuni şi a făcut metanii până la pământ. Apoi s-a ridicat şi s-a îndreptat spre ieşire liniştit. Ministrul s-a aruncat în faţa lui brusc, încât preotul aproape că s-a împiedicat de el. A îngenuncheat şi s-a ghemuit la pământ cu capul plecat. Respira cu greu.
- Cine eşti, fiule? a întrebat înspăimântat preotul, care nu-i putea distinge faţa în biserica întunecată.
- Eu... a zis ministrul, respirând cu greu. Eu... Malevakis... ministrul.
Părintele Hrisant a îngheţat. A făcut tulburat un pas înapoi. Ministrul s-a ghemuit şi mai mult. Şi-a întins dintr-odată mâinile.
- Eu... Aşteaptă! a zis. Aşteaptă! Eşti... părintele Hrisant... te-am calomniat... ştiu... dar...
I se tăiase respiraţia. Părea că va cădea fără suflare la pământ. Părintele Hrisant s-a aplecat neliniştit deasupra lui.
- Ajută-mă! a urlat încurajat ministrul. Ajută-mă. Nu sunt lepros! a strigat alunecând la pământ. Nu sunt lepros!
Preotul îl privea uimit.
- Cum? De ce spui asta? l-a întrebat nedumerit.
- Ştiu asta... a gâfâit Malevakis şi mai tare. O ştiu, a repetat. Toate acestea au fost urzite de Lafiotakis, ministrul adjunct. Câinele ăsta s-a răzbunat pe mine, a zis repede, cu agonie, ca să apuce să spună tot ce trebuia. I-a corupt pe doctori, a continuat. Are mulţi bani. Şi a câştigat. A vrut să-mi ia scaunul, să devină ministru şi să se lupte cu Laoutakis singur, ticălosul! M-a lovit pe la spate! a urlat Malevakis, cu răutate şi disperare.
- A avut un profesor bun! Tu l-ai învăţat aceste lucruri! a zis oarecum aspru preotul.
- Ştiu! a urlat Malevakis cu disperare şi s-a prăbuşit iar la pământ. Ştiu! Am făcut lucruri îngrozitoare! Dar acum nu mai pot. Nu mai rezist aici! Te implor, salvează-mă! Du-mă pe malul celălalt să mărturisesc câte am făcut! Să intru în puşcărie! Dar nu aici! a urlat cu toată puterea.
- Nu ţipa! l-a întrerupt neliniştit părintele Hrisant, privind spre fereastră.
Ministrul se ghemuia cu frică, simţind primejdia.
- Ajută-mă! Te rog! îl implora cu glasul înăbuşit.
- Nu e sigur ceea ce spui. Te-a examinat doctorul nostru. Dacă n-ai fi fost lepros, şi-ar fi dat seama.
- Da, a zis Malevakis. Da, şi-ar fi dat seama. Şi şi-a dat seama! a urlat iarăşi. Şi-a dat seama! Sunt sigur! Dar mă urăşte! Vezi bine. Pentru că... te-am calomniat pe tine, a zis din nou înăbuşit. Sunt gata să mă sfâşie... pentru tine, a murmurat şi şi-a întors privirea spre el. Te adoră! Te consideră dumnezeu! Doar de tine ţin seama! a strigat iar cu nelinişte. De aceea te rog, vorbeşte cu ei! Vorbeşte cu doctorul vostru! El ştie şi tace. Din răzbunare, a urlat tulburat. Doar tu! Doar dacă vrei tu va face altfel, îl ruga şi a început să plângă cu suspine.
îl trăgea cu mâinile de rasă.
- Ajută-mă! Te implor! Ajută-mă! plângea.
Se asemăna cu un condamnat la moarte care imploră să i se dăruiască viaţa.
Părintele Hrisant privea tulburat, alb ca varul.
- Stai aici! a murmurat şi a ieşit fulgerător din biserică.
A urcat cât a putut de repede pe uliţa spitalului. Sufletul îi era neliniştit. L-a găsit pe doctor schimbând bandajul de pe o rană.

- Termină şi vino repede! i-a spus aproape poruncitor.
Vasilis a legat îndată bandajul.
- Ce s-a întâmplat? a întrebat nedumerit şi îngrijorat.
- Acolo, a zis părintele Hrisant şi i-a arătat uşa biroului.
Doctorul l-a urmat ascultător.
- Spune-mi, ce s-a întâmplat? l-a întrebat din nou îngrijorat, după ce a închis uşa după el.
- Asta să-mi spui tu, Vasilis! a răspuns impunător preotul. Priveşte-mă în ochi şi răspunde: Este Malevakis lepros sau nu? a întrebat rar.
Doctorul a sărit dintr-odată, ca şi când l-ar fi biciuit. Chipul i s-a aprins.
- Ce întrebare e asta, părinte? Cum de ţi-a trecut prin cap acest lucru? a zis, întorcându-şi privirea. Sigur că e lepros. L-au diagnosticat la Atena. Acolo nu fac încurcături, a adăugat. Iată diagnosticul! a zis şi, căutând grăbit pe birou, i-a întins hârtia doveditoare.
Părintele Hrisant a pus-o înapoi indiferent.
- Altceva te-am întrebat! a insistat poruncitor. Priveşte-mă în ochi şi răspunde-mi! Este Malevakis lepros sau nu? a repetat rar.
Vrând-nevrând, doctorul şi-a ţintuit ochii în cei ai părintelui. Pieptul i se cutremura. A început să rostească răspunsul afirmativ.
- Adevărul, Vasilis! a zis părintele Hrisant. Doar adevărul. Ai promis.
Şi-a ţintuit privirea asupra doctorului.
- Nu, nu este! a izbucnit Vasilis, nemaiputând suporta. Nu este! a repetat şi s-a prăbuşit obosit în scaunul lui.
Părintele îl privea mulţumit şi totodată sever. Doctorul răsufla încă obosit de presiunea acelei anchete neaşteptate.
- Aşa deci. Nu este lepros! a zis aspru părintele Hrisant, dar doctorul şi-a adunat repede argumentele risipite ale apărării şi a trecut la atac.
- Şi ce dacă nu este? a urlat. Nu cumva l-am nedreptăţit? Doar am exploatat darul pe care ni l-a făcut Dumnezeu. El l-a trimis aici ca să scape lumea de mizerie.
- Nu-L amesteca pe Dumnezeu în păcatul tău, l-a întrerupt cu mustrare părintele Hrisant. îl huleşti.
- Păcatul meu? Care păcat al meu, părinte? a strigat cu încrâncenare doctorul. Vrei să spui dreptatea mea. Am făcut ce este drept! Uiţi cine este cel care se află aici? Ai uitat ce-a făcut? Se pare că ai uitat, a continuat. însă eu n-am uitat. Şi, mai mult decât orice, n-am uitat ceea ce ţi-a făcut ţie! Pentru tine mi-am închis gura! Pentru tine m-am răzbunat. Ca să te apăr de ghearele lui! a strigat cu sinceritate. Dacă vrei să-ţi amintesc, judecarea ta nu s-a terminat. Cât este aici, Malevakis nu este periculos. Nu poate face nimic. Poate va răbufni şi îşi va mărturisi uneltirea, şi în felul acesta vei scăpa definitiv şi tu şi întreaga insulă. Pentru voi am făcut-o. Pentru întreaga insulă, care dacă te va pierde, va pieri! a strigat ca scos din minţi. Altă soluţie n-am găsit. Mi l-au trimis aici pe Malevakis şi am zis că asta este voia lui Dumnezeu şi prilejul pe care mi-l dă pentru a face binele, a încheiat.
Avea atâta sinceritate în cuvintele lui, încât preotul s-a domolit. Acea iubire devotată, care tâlcuia voia lui Dumnezeu de dragul său, îi emoţiona profund sufletul. Dar trebuia să îndrepte răul făcut din necunoaştere.
- Vasilis, ascultă-mă, fiule, a zis blând, stând în faţa lui. înţeleg iubirea ta şi mă emoţionează, a spus cu sinceritate. Dar, crede-mă, Dumnezeu nu vindecă un rău cu alt rău! Şi Dumnezeu nu poate urzi răul. Dimpotrivă, El vindecă mereu răul cu binele.
Doar aşa ştie să lucreze. De aceea îţi spun: Nu mai păcătui continuând să acoperi nedreptatea. Lasă-l pe Malevakis liber. Spune-i adevărul, cum vrea Dumnezeu, şi lasă-le pe celelalte în grija Lui.
Vasilis l-a privit cutremurat, cu o nedumerire de nedescris în privire.
- Ai înnebunit, părinte? a şoptit. Vrei să-l las pe Vanghelis Malevakis să plece de aici, aşa cum l-am lăsat pe Aris? Asta îmi spui? a zis, străduindu-se să înţeleagă ceea ce auzea.
- Eu îţi spun ce e drept să faci, fiule, a răspuns părintele. Sunt slujitorul lui Dumnezeu. Duhovnic. Nu e posibil să spun altceva diferit de ceea ce vrea El.
Doctorul a oftat cu disperare.
- Şi după aceea? Nu te gândeşti la ce va fi după aceea, părinte Hrisant? a întrebat într-o ultimă încercare de a-i schimba hotărârea.

- Nu e treaba mea să mă gândesc la ce va fi după aceea, fiule. Nici a mea, nici a ta. Pe acestea le va rândui Dumnezeu.
Vasilis îşi ţinea capul în palme şi ofta. Orice încercare de a schimba părerea părintelui era zadarnică.
- Nu păcătui pentru mine, fiule! Crezi că suport asta? Crezi că îmi place? a zis aproape rugător părintele.
Vasilis şi-a lăsat mâinile în jos, învins.
- Ce să fac? a murmurat resemnat. Ce să fac, părinte Hrisant?
Trebuia să-l elibereze pe Malevakis, chiar dacă nu voia.

Capitolul 21.
Dincolo de raţiune.
-Ce-ai făcut, părinte? Ce-ai făcut? A căzut şoarecele în cursă şi tu l-ai eliberat! a strigat cu disperare Aristotelis Laoutakis, învârtindu-se ca un titirez prin camera sufocantă a doctorului.
Venise pe insulă imediat ce aflase veştile despre ministru.
- îmi închipui că nu te-ai amestecat şi tu pentru ca şoarecele să fie prins în cursă, a zis întrebător părintele Hrisant.
- Nu! Asta a făcut-o câinele pe care l-a hrănit. Şi-a arătat colţii şi l-a muşcat. însă tu... Tu de ce te-ai amestecat? a zis cu disperare. Te-a rugat, ticălosul. L-am avut în mâinile noastre. Zi de zi i-am fi făcut pe insulă viaţa iad şi ar fi mărturisit, neruşinatul. N-ar fi rezistat. Şi te-am fi scăpat. De ce, de ce nu L-ai lăsat pe Dumnezeu să Se răzbune, aşa cum a rânduit? a zis cu naivitate.
- M-am răzbunat eu, fiule, tocmai aşa cum a rânduit Dumnezeu. Dacă vrăjmaşului tău îi este foame, zice, tu să-l hrăneşti cu pâine. Dacă îi este sete, să-l adapi cu apă din belşug. în felul acesta vei pune cărbuni aprinşi pe capul lui.
- Cărbuni îţi va aprinde acela, părinte! a strigat Aris, disperat în faţa unei bunătăţi atât de mari. Crezi că te vor lăsa în pace? Când se va însănătoşi arhiepiscopul, vor începe să te prigonească din nou. Creta este revoltată. îi cunoşti. Amănuntele despre scandalul provocat de preotul din Sitia fac ravagii. Crezi că după aceea nu te vor lua pe tine în primire? Sau socoteşti că Malevakis ştie ce sâmt cinstea, onoarea sau conştiinţa? Acest vierme îşi va pune oamenii să te prigonească, a încheiat aproape ţipând.
- Nu vorbi aşa, l-a corectat părintele Hrisant. E un suflet şi el. Făptura şi chipul lui Dumnezeu! a zis şi a ieşit din cameră pentru a merge la Vecernie.
Aris a rămas cu vorbele nerostite.
- Ţi-am spus eu, a şoptit doctorul.
- Sfinţenia îl face uneori iraţional pe om! a oftat Aris şi doctorul a încuviinţat.
Pe malul celălalt, Vanghelis Malevakis se lupta. Se lupta cu amintirea faptelor pe care le săvârşise. Se întorsese acasă într-o atmosferă de sărbătoare. Câştigase şi el simpatia oamenilor şi avea să se arunce din nou în arenă, ca să lupte cu Laoutakis, dar dintr-odată toate acelea au pălit, de parcă le-ar fi absorbit ca o gaură neagră acea umbră cu veşmintele cârpite... Părintele Hrisant din Spinalonga. Părintele...
îi venea în minte zi şi noapte imaginea lui, ca o fantomă. Zbura şi îl privea de pretutindeni, de parcă aştepta ceva. Ochii lui luminoşi, care străluceau de bunătate şi iertare, îl priveau neîncetat, ca o lumină care descoperă colţuri pline de pânză de păianjen. Luminau şi curăţau.
- Tu... tu... mă pârjoleşti, părinte Hrisant! striga noaptea.
Pe dinafară purta încă masca bine croită a puterii lui nestăvilite. Dar pe dinăuntru se înmuiase ca o bucată de zăpadă îngheţată, care se topeşte la lumină. îşi dorea ca judecata neterminată a preotului să rămână de domeniul trecutului. Să nu mai continue niciodată. Cu toate acestea, Aristotelis Laoutakis prevăzuse corect. Când arhiepiscopul s-a însănătoşit, opinia publică întărâtată şi, înainte de toate, obsesia denigratoare a ziarelor îl prigoneau pe părintele din Spinalonga, îndemnând ierarhia să-şi împlinească datoria. L-au chemat din nou pe părintele Hrisant la Arhiepiscopie.
- Voi veni şi eu de data asta! a declarat Vasilis, pe un ton care nu îngăduia împotrivire. Caterina este soţia mea. Voi veni să te apăr şi pe tine, şi pe ea, şi chiar onoarea mea! Căsnicia mea!
- Cele de care mă acuză s-au întâmplat înainte de a te căsători, a răspuns părintele Hrisant.

- Nu-mi pasă! a strigat tânărul. Noi, cei din Sfakia, vrem ca soţia noastră să fie nepătată. Dacă cineva murdăreşte onoarea ei, va cădea în mâinile noastre. Acestea sunt obiceiurile noastre şi le cunosc toţi. Aşadar, voi veni! a încheiat.
Au intrat împreună în sala de şedinţe. Arhiereii i-au întâmpinat pe amândoi cu emoţie şi respect. Erau hotărâţi să-l dezvinovăţească pe părintele Hrisant cu orice preţ. Doar se rugau să găsească dovezile care să risipească şi cea mai mică bănuială din jurul lui şi al lor.
- Preafericite, Preasfinţiţi arhierei, a început doctorul. Sunt Vasilis Siriotakis, directorul spitalului „Sfântul Pantelimon", doctorul Insulei Spinalonga, după cum ştiţi. Caterina Skrekou este soţia mea. Ne-a cununat la Spinalonga părintele Hrisant. Sunt aici pentru a dovedi cât de ridicole şi neîntemeiate sunt calomniile împotriva lui. Pe Caterina, soţia mea, am găsit-o curată şi nepătată ca floarea câmpului. Sfinţiţi arhierei, eu sunt din Sfakia. Ţinutul meu îl cunoaşteţi bine. Dacă aş fi avut măcar o bănuială, una cât de mică, legat de faptul că vreun bărbat a murdărit-o sau doar şi-a întins mâna întinată asupra ei, iar acela ar fi fost pe deasupra şi preot, l-aş fi pedepsit cu mult timp înainte eu însumi,
înainte să fie nevoie s-o faceţi dumneavoastră. legea patriei mele! O cunoaşteţi! a zis cu tărie. Dimpotrivă, a continuat calm, am o încredere nezdruncinată în părintele Hrisant, care este părintele tuturor leproşilor şi, prin urmare, şi al soţiei mele. De la el am cerut-o de soţie. Şi nu m-ar deranja deloc nici în acest moment să-l văd îmbrăţişând-o pe soţia mea, în rolul sfânt de părinte duhovnicesc al ei, a zis cu o emoţie vădită.
Sfinţiţi arhierei, Preafericite, Dumnezeu ne-a învrednicit pe toţi cei din Spinalonga să cunoaştem un sfânt care ne sprijină în suferinţa noastră. Din partea tuturor bolnavilor mei, care nu au putut fi aici, vă rugăm să ni-l redaţi pe părinte cât mai curând, pentru a-şi săvârşi lucrarea, neluând în seamă nicio presiune sau ameninţare. Devotamentul tuturor fraţilor noştri chinuiţi faţă de părinte cred că este dovada nemincinoasă a trăirii sale virtuoase. Spinalonga vă cere să vă faceţi datoria faţă de Dumnezeu, făptuind dreptatea faţă de părintele Hrisant şi ţinând seama de suferinţa ei, a încheiat doctorul impunător.
L-au ascultat cu emoţie, cu evlavie şi cu uşurare. Acea mărturie făcută, pe de-o parte, de distinsul doctor, care câştigase pe drept respectul tuturor grecilor, şi pe de altă parte, de un soţ care se născuse în ţinutul Sfakia, negreşit cântărea mult, deşi nu era suficientă pentru a şterge orice urmă de îndoială din mintea celor răuvoitori sau neîncrezători.
- Domnule Siriotakis, vă mulţumim din inimă pentru mărturia dumneavoastră, a zis cu blândeţe arhiepiscopul. Nu avem nicio îndoială în legătură cu integritatea morală a părintelui Hrisant, însă mărturia dumneavoastră ne uşurează, pentru a da sentinţa cuvenită. Părinte Hrisant, a zis, întorcându-se spre „acuzat", pentru a termina procedura, vreţi să adăugaţi ceva în încheiere?
- Eu, Preafericite, după cum am spus şi data trecută, a început... dar n-a apucat să-şi termine vorba. Uşa s-a deschis pe neaşteptate şi un om a intrat în sală. Era... ministrul!!! S-a aplecat până la pământ. A făcut o metanie. L-a privit pentru o clipă pe părintele Hrisant, care încremenise de uimire.
- Sfinţiţi arhierei, a strigat ministrul cu nelinişte. Vă rog! nu-l acuzaţi pe acest om! Este sfânt. V-o garantez eu. L-am cunoscut personal la Spinalonga. Vă implor. Trimiteţi-l înapoi aşa cum a venit. Lucrarea lui este de neînlocuit, uriaşă, a strigat.
S-a oprit. Respira greu, gâfâind.
- Sunt Vanghelis Malevakis, ministrul Sănătăţii, a şoptit, ca şi când ar fi vrut astfel să impună executarea cuvintelor lui.
Arhiereii îl priveau miraţi, tăcuţi.
- Domnule ministru, a luat cuvântul arhiepiscopul. Venirea dumneavoastră aici, neinvitat, provoacă tulburare. Nu ne îndoim câtuşi de puţin în legătură cu sfinţenia părintelui Hrisant. Cu toate acestea, puteţi să ne ajutaţi să aducem dovezi care să anuleze şi cea mai mică bănuială în legătură cu vinovăţia lui?
Acea întrebare l-a lovit ca un trăsnet. S-a ghemuit şi mai adânc la pământ şi şi-a pus mâna la inimă, care îl durea. Se gândise la momentul acela, însă punerea lui în practică i se părea insuportabilă. Se lupta iarăşi cu sine. Se lupta crâncen. Trebuia ca atunci să se cureţe singur, să ia bisturiul şi să-l îndrepte cu propriile mâini spre rana sa, care îl durea nespus de mult. Să spargă singur cu ciocanul

colivia de sticlă a puterii, care îl închidea, şi să se elibereze din acea temniţă transparentă care, oriunde ar fi privit, reflecta în mod respingător idolul său schimonosit. Trebuia să se distrugă singur, pentru a se salva... Dar acest lucru era insuportabil. Era cumplit, se simţea ca un om care se aruncă în gol.
- Nu ştiu... a murmurat, nu pot...
Trupul i se cutremura de parcă era zguduit de spasme.
- Deci nu puteţi să ne ajutaţi mai mult, a concluzionat arhiepiscopul. Bine! Atunci vă rog să vă retrageţi.
Ministrul şi-a ridicat ochii, care i-au întâlnit pe cei ai părintelui Hrisant, care îl privea tăcut.
- Nu! a strigat căindu-se. Nu! Pot! Pot! a repetat cu obsesie.
A inspirat adânc.
- Eu, a urlat cu hotărâre, eu am uneltit tot acest plan împotriva părintelui Hrisant. Eu leam pus la cale pe toate. L-am trimis pe Ilias Lafiotakis pe insulă pentru a-l atrage în cursă prin orice mijloace. Eu am dat această interpretare mărturiei copilului.
S-a oprit şi a răsuflat adânc. Arhiereii au rămas nemişcaţi.
-Dumneavoastră... a murmurat arhiepiscopul.
Ce motiv aţi avut?
- Să mă răzbun! a gemut, respirând înăbuşit. Am vrut să mă răzbun pe acest preot care l-a convins pe doctor să-l lase în lume pe Aristotelis Laoutakis. Eu îl trimisesem acolo pe Aristotelis, zicând că e lepros, a continuat cu durere, făcând să pălească şi mai mult slava lui lumească. Eu am făcut multe! a strigat cu hotărâre. I-am nedreptăţit pe mulţi, am băut sângele celor nevinovaţi, i-am prigonit, a continuat aproape urlând, ca şi când simţea nevoia să le spună. Şi Siriotakis, doctorul, e şi el tot o victimă de-a mea. Am luptat cu mulţi, însă cu el, cu el, a zis şi a arătat cu frică nebună spre preot, cu părintele... a gâfâit, n-am putut. M-a învins! M-a învins! Ziceam că nu există Dumnezeu. însă există! a strigat. M-a războit prin privirea acestui preot. M-a pârjolit. M-a pârjolit părintele Hrisant! a ţipat ca un demonizat, ghemuindu-se la pământ.
Apoi a tăcut. S-a liniştit ca demonizaţii din Gadara după ce s-au vindecat.
- De aceea vă implor, nu-l acuzaţi! Izbăviţi-mă! Eu acum am terminat! a zis apoi cu o linişte ciudată în glas. Din clipa aceasta nu mai sunt ministru, a încheiat aproape cu uşurare.
Toţi cei din sală stăteau nemişcaţi din cauza tensiunii prea mari a acelei scene.
Arhiepiscopul s-a ridicat cu hotărâre.
- Domnule Malevakis, vă mulţumim sincer pentru colaborarea dumneavoastră. Cazul este deacum încheiat. Părintele Hrisant este declarat în unanimitate nevinovat, a zis şi a ieşit istovit şi uşurat din sală.
L-au urmat unul câte unul ceilalţi, sărutând mâna părintelui Hrisant, care stătea încă nemişcat de uimire, ca o lumânare. Au rămas cei trei: preotul, doctorul şi ministrul. Malevakis şi-a ridicat privirea. S-a târât până la părintele Hrisant şi şi-a întins mâinile.
- Am făcut-o... a şoptit cu uşurare, aproape rugător, mărturisitor. Am făcut-o...
în ochi îi tremurau lacrimile.
- Ai făcut-o! a zis calm părintele Hrisant. Ai dărâmat singur temniţa în care erai închis. Te-ai eliberat!
Ministrul îl privea cu sfială, iar preotul citea atât de bine ce era în inima sa. Ochii lui luminoşi i-au pătruns iar în suflet. De data aceasta mai blând, cu nădejde.
- Părinte Hrisant, a şoptit. Am mult întuneric în mine. Cine va risipi întunericul meu? l-a implorat cutremurându-se.
Părintele Hrisant a privit spre icoana lui Hristos.
- Dumnezeu! a zis simplu. Cel ce a spus: „Eu sunt Lumina lumii."
Malevakis a privit şi el. O icoană uitată, părăsită în ungherele amintirilor lui din copilărie.
- Părinte Hrisant, spovedeşte-mă! a strigat.
- Tocmai te-ai spovedit! a zis simplu părintele Hrisant. Te-ai spovedit în public.
- Tu, tu spovedeşte-mă, părinte Hrisant! a insistat ministrul. Tu! l-a implorat.

Slujitorul lui Dumnezeu a înţeles. A văzut un patrafir agăţat pe peretele din faţă. L-a îmbrăcat. S-a aplecat asupra ministrului. „Doamne, Tu, Care ai ascultat spovedania sinceră a robului Tău Evanghelis..." Umerii ministrului se cutremurau de suspine adânci.
Vasilis Siriotakis s-a lăsat la pământ. Emoţiile l-au răpus. A îngenuncheat cu evlavie, ca şi când ar fi văzut o icoană vie. Şi-a acoperit faţa cu palmele. „Uneori... mereu, s-a corectat el, sfinţenia este mai presus de raţiune."
Capitolul 22.
„Hristos a înviat,,. Rina!
Părintele Hrisant s-a întors pe insula lui într-o atmosferă de sărbătoare, în strigăte de bucurie şi euforie. Ziarele, care aruncaseră cu plăcere cu noroi în el, atunci îl numeau cu titluri îngroşate „sfânt" şi scriseseră articole lungi despre cele întâmplate. Cei din Spinalonga citeau cu nesaţ. însă el respingea toată acea popularitate.
acestea sunt zadarnice, fraţilor! le-a zis. Ceea ce merită să ţinem minte este că un păcătos sa pocăit!
Spovedania lui Malevakis era pentru părintele Hrisant un lucru cu mult mai plăcut decât dreptatea care i se făcuse lui. De fiecare dată când cineva se apropia de cinstita Taină a pocăinţei, preotul sărbătorea. Veniseră deja toţi să se spovedească... Toţi, în afară de Giorgis şi Toma.
îngrijorarea pentru sănătatea zdruncinată a Rinei după moartea lui Manolios se stinsese de mult timp şi furia care mocnea a izbucnit din nou necruţător, asemenea presiunii dintr-o oală, de pe care cade capacul în timp ce fierbe. Concret, rolurile în acel război erau neschimbate: Giorgis trecea la atac la cel mai mic motiv, iar Toma se retrăgea întristat şi îngrozit. Bătrâna Lena, care îşi presimţea sfârşitul, ofta amarnic.
- Ah, părinte Hrisant, atâtea bucurii mi-a făcut Dumnezeu mie, nevrednicei. Şi am crezut că o să mi-o facă şi pe aceasta, să-l văd pe Giorgis al meu pocăit, împăcat cu sărmanul Toma. Dar nu, n-o să apuc să văd asta, a dat mâhnită din cap.
în ajunul Postului Mare, pe insulă a ajuns un copil ciudat. Era un băiat de vreo doisprezece ani. Nu vorbea. Nu ştia ce face. Doar privea cu ochii înfricoşaţi şi sălbatici şi scotea ţipete neînţelese. Alteori, când se liniştea, zâmbea fără noimă. Saliva îi păta hainele, însă el nu îşi dădea seama. Era clar că mintea lui era bolnavă.
- Sărmanul, îl compătimeau femeile şi îl îngrijeau una câte una, cu rândul.
Dar cel mai mult dintre toţi se interesa de el Giorgis. Când îl vedea, îl mângâia şi avea grijă de el. Se pare că ştia să fie blând şi insista pe lângă Rina să-l primească la şcoală.
- Ai văzut, părinte Hrisant? a zis Andreas. Giorgis e sensibil, bun. Doar cu fratele lui nu poate fi. Cine ştie ce i-a făcut?
Dar într-o după-amiază de sâmbătă, când copiii se întorceau de la şcoală pentru a se odihni, părintele Hrisant a devenit martorul unei scene neaşteptate.
Mulţi oameni se adunaseră în piaţă din cauza strigătelor sălbatice ale lui Giorgis, care răsunau cu putere.
- Copii răi! Copii neruşinaţi şi obraznici!
Copiii alergau înfricoşaţi în stânga şi în dreapta, ca să scape de furia lui. În mijlocul pieţei gâfâia Dimitrakis aşa se numea copilul ghemuit la pământ şi îngrozit. Privea neliniştit, când la copiii care alergau dezordonat, când la Giorgis, salvatorul lui, care urla. în jur, pe lespezile pavajului, erau aruncate pietricele şi crengi, ceea ce dovedea că îl încercuiseră pe noul lor coleg şi-l atacaseră cu pietre, ca să se amuze pe seama fricii pe care o amplifica mintea lui bolnavă.
- Neruşinaţii! striga cu furie Giorgis.
îl prinsese pe unul mai mic, care nu apucase să se ascundă, şi-l zgâlţâia cu putere.
- Uşor, bre Giorgis! a intervenit Remoundakis. Sunt copii. Nu ştiu ce fac!
- Ba ştiu, împieliţaţii! Cum să nu ştie? a strigat Giorgis, aruncându-l pe cel mic la pământ.
Copilul a alergat plângând în braţele cuiva care era aproape. Iar acela s-a întâmplat să fie Toma.
- Tu, a zis furios Giorgis, tu ai făcut asta! Stăteai şi te holbai fără să zici nimic. Iar acum îi răsplăteşti cu îmbrăţişări. Dar la ce să se aştepte omul de la tine? a zis, scuipând la pământ cu scârbă.
- Giorgis, potoleşte-te! i-a strigat Andreas.

- Ascultaţi-mă bine! a ţipat Giorgis, aruncându-le tuturor o privire otrăvită. Cine se va atinge de acest copil să nu îndrăznească să stea în calea mea! Va regreta ziua în care s-a născut! a urlat. Iar de astăzi, din clipa aceasta, îl voi lua acasă la mine. O să-l îngrijesc chiar eu!
S-a apropiat de copil şi l-a îmbrăţişat. I-a şters saliva şi i-a netezit părul cu blândeţe. Gura îi tremura. L-a ridicat uşor de la pământ.
- Hai, să mergem! Nu-ţi fie teamă! a zis.
Şi-a trecut mâna cu tandreţe pe după umerii lui şi un suspin l-a zguduit dintr-odată. Giorgis plângea. îl sprijinea pe copil şi mergeau plângând. Cei de pe insulă priveau tăcuţi. Pentru prima oară din ochii lui Giorgis curgeau lacrimi.
Părintele Hrisant înţelegea profunzimea acelei scene, datorită iubirii şi cunoaşterii duhovnicului. Acel copil era o rană, o rană deschisă în sufletul lui Giorgis. Bănuia că exista o taină pe care Spinalonga o ascundea în măruntaiele ei îndurerate.
Acel Post Mare şi Săptămâna Mare care îl încheia aveau să fie vremea patimilor lui Giorgis în această viaţă. Bătrâna Lena, după cum presimţise, mergea pe drumul spre ceruri. Cu puţin timp înainte de Florii, a căzut la pat grav bolnavă. Lepra şi bătrâneţea o istoviseră cu totul. Nu mai mânca. Nu mai bea. Pe zi ce trecea se topea şi mai mult şi, cu cât se topea, cu atât strălucea întru totul, ca o lumânare consumată de flacăra sa.
Giorgis stătea la căpătâiul ei şi îi ştergea cu dăruire fruntea asudată. Accepta cu resemnare ceea ce avea să se întâmple, dar inima i se sfâşia. Acea mamă, care stătuse neclintită o viaţă întreagă, îi cunoştea fiecare zâmbet, fiecare lacrimă. Chiar şi durerea care îl rodea pe-ascuns io cunoştea. Nu-i vorbise niciodată despre ea, dar Giorgis era sigur că o cunoştea. Mama lui, acea mamă sfântă, înţelegea.
S-a aplecat asupra ei cu durere, cu blândeţe. Ea nu-i vorbea. Nu mai putea vorbi. Doar îl privea cu ochii săi de vultur, luminoşi, care atunci se deschideau enormi pe chipul palid. îl privea pătrunzător, cu durere. Acea privire duioasă îl mângâia şi totodată îl biciuia.
Vineri, înainte de Florii, au dus-o la spital pentru ca doctorul să-i uşureze ultimele chinuri. Giorgis priveghea lângă ea. Dar şi Rina slăbea din ce în ce mai mult. Din ziua când bunica ei a căzut la pat, Rina s-a ofilit şi ea. Era palidă şi obosea uşor. Ochii i se întunecaseră.
- Vasilis, Rina mi se pare că nu e bine, a zis neliniştit părintele Hrisant.
- Văd! a oftat doctorul.
Privirea i s-a întunecat.
- Sunt bine, insista copila, care voia s-o îngrijească pe bunica ei.
Dar în sâmbăta lui Lazăr, pe când urca pe uliţa spitalului, s-a prăbuşit pe scările de piatră, fără simţiri. Toma a alergat gâfâind. A luat-o în braţe. însă Giorgis s-a aruncat asupra lui ca o umbră.
- Las-o! a urlat. Lasă-mi fata jos!
A smuls-o din braţele lui şi a dus-o gâfâind la spital. Cei de pe insulă priveau îngrijoraţi. Nu era un simplu leşin. Doctorul a zis că o va interna şi inimile celor din Spinalonga s-au sfâşiat... De când erau leproşii pe insula aceea, nu iubiseră un alt copil mai mult decât pe Rina. Buzele îi tremurau, iar trupul ei mic suferea cumplit. Respira cu greu.
Vasilis a oftat deznădăjduit. A lovit supărat cu pumnul în peretele biroului. Afară, Giorgis se topea de durere. Ştia adevărul. însă i se părea insuportabil.
- Fă tot ce poţi, doctore! Te rog! l-a implorat.
- Asta fac, Giorgis!
Şi aşa a făcut. Toţi şi-au făcut datoria la spital. Au mutat-o pe Rina în cămăruţa de lângă biroul doctorului, singură, ca s-o îngrijească mai bine. Era mai multă lumină acolo şi Rina iubea lumina. Au luptat zi şi noapte s-o salveze. Ioana, Marina, Smaranda, una câte una, pe rând...
- Rina, Rina mea! o mângâia Vasilis şi ochii i se umezeau.
Giorgis îi observa respiraţia. îl lăsase pe micuţul Dimitris la învăţătoare doar în ea avea încredere şi se instalase la spital, pentru a fi alături de mama şi de fiica lui.
Rina îl chema în delirul febrei.
- Aici sunt, scumpa mea!
îi mângâia mâinile slabe. Astfel, se liniştea, respirând regulat. Dar peste puţin ochii îi rătăceau în gol, ca şi când ar fi căutat ceva.

- Aici sunt, inimioara mea! spunea iar Giorgis şi inima i se sfâşia.
în faţa spitalului se agita şi Toma. Voia să intre, s-o îmbrăţişeze pe fată, s-o umple de sărutări, dar nu îndrăznea. Giorgis era mereu acolo. Stătea în faţa uşii mari şi aştepta veghetor.
- Ce se întâmplă? îl întreba Toma pe părintele Hrisant, îndată ce ieşea de pe uşa spitalului, ca şi când l-ar fi aşteptat.
- Curaj, frate! Curaj! îl îmbărbăta el plecând.
în dimineaţa din Joia Mare, după acea Sfântă Liturghie cerească, a împărtăşit-o pe bătrâna Lena cu Preacuratele Taine, care abia fuseseră puse la Cina cea de Taină din Ghetsimani. A fost singura clipă când mintea ei amorţită s-a luminat. Ochii i-au strălucit veseli. „Se împărtăşeşte roaba lui Dumnezeu,
Elena", a şoptit cu evlavie părintele Hrisant. După aceea ea şi-a aplecat capul şi s-a afundat fericită într-o linişte absolută. Iar în zorii zilei de vineri, acea Vineri Mare şi înfricoşătoare, în ceasul când în biserică se săvârşea punerea Domnului în mormânt, bătrâna Lena a plecat lângă El, pentru a aştepta învierea.
Şi-au luat rămas-bun de la ea în tăcere, cu lacrimi de durere. I-au sărutat fruntea cuvioasă, mulţumindu-i în taină pentru rugăciunile făcute pentru toţi.
- Fie să avem binecuvântarea ta, bunico! şopteau.
„Râuleţul" lui Dumnezeu, care udase pe-ascuns şi cu blândeţe uscăciunea insulei cu rugăciunile sale cucernice, avea să se reverse veşnic în grădina Lui. Iar neliniştea întregii insule s-a adunat în jurul micii ei nepoate. împodobeau epitaful şi întrebau: „Ce face Rina?" Mergeau la spital să-l întâlnească pe Toma şi întrebau: „Ce face Rina?"
în Sâmbăta Mare, Rina şi-a mai revenit. A deschis ochii şi flacăra vieţii din ea s-a înviorat. Cei din Spinalonga s-au bucurat. Au săvârşit Sfânta Liturghie a învierii cu nădejde. Se luminase de ziuă, în Duminica Paştelui, iar lumea purta în mâini lumina învierii. Erau toţi adunaţi în piaţa insulei. Nimeni nu voia să rămână singur într-o asemenea zi de sărbătoare. Doar Giorgis a plecat la mormântul proaspăt al mamei lui, ca să-i aprindă candela cu Sfânta Lumină. Au ciocnit ouăle roşii şi şi-au urat: „Fie ca fata să se facă bine! S-o învie Hristos al nostru, Cel înviat!"
- Părinte Hrisant!
Un ropot de paşi le-a stins dintr-odată nădejdea. Marina alerga gâfâind spre locul unde se aflau.
- Părinte Hrisant, Rina! a zis respirând greu. Rina te vrea. Vrea să se spovedească! Repede, părinte Hrisant!
Spinalonga a tresărit. Părintele Hrisant a alergat fulgerător la biserică. A luat Cinstitele Daruri şi patrafirul. Respira cu greu în spatele femeii voluntare care alerga.
- Vrea să se spovedească!
S-a întrebat tot drumul: De ce voia să se spovedească acel înger? A intrat în camera fetei. Rina a simţit prezenţa lui şi şi-a deschis ochii mari. Faţa îi era palidă asemenea cerii. Fiecare respiraţie însemna durere şi efort. Preotul a pregătit cu nelinişte Cinstitele Daruri.
- Mai întâi să mă spovedesc, părinte, a zis respirând greu. Avem timp.
- Da, Rina! a zis părintele Hrisant cu durere.
I-a mângâiat părul transpirat. Ce voia să-i spună acel înger?
- Părinte, să-ţi spun păcatul meu, a zis copila. Secretul meu... s-a corectat. Iartă-mă. Te-am minţit, a zis cu regret.
A inspirat adânc.-
- Giorgis nu este tatăl meu, a şoptit.
Părintele Hrisant s-a cutremurat. Ceea ce auzea era îngrozitor. I-a atins fruntea ca să vadă dacă nu cumva delira din cauza febrei.
- Nu! Este adevărat, părinte Hrisant, a zis oftând.
- Şi tu de unde ştii asta, Rina? a întrebat-o.
- Ştiu, a zis fata. Am auzit când vorbeau bunica Lena şi mama mea, Arghira. într-o zi, am intrat în casă de la şcoală şi am auzit. Aveam doisprezece ani, cu puţin timp înainte de a veni aici. „Spune-mi, fiica mea, copilul este al lui Toma?", a întrebat bunica. „Da, mamă", a răspuns mama mea plângând. „Fata este a lui Toma." Unchiul Toma este tatăl meu.
Părintele Hrisant simţea cum îi fuge pământul de sub picioare.

- Nu ţi-am spus. Să mă ierţi! a zis Rina gâfâind. N-am spus nimănui. Mi-a fost teamă. îmi ziceam că dacă Giorgis ar afla că ştiu, se vor omorî. S-ar fi întâmplat o crimă. Pentru binele tuturor, n-am vorbit, părinte! s-a apărat. Eu îi iubesc pe amândoi. Giorgis este tatăl meu. El m-a crescut. Dar şi Toma... mă adoră. Venea din când în când în casa noastră. îmi aducea ciocolată şi dulciuri... îi iubesc, părinte. Nu vreau să se omoare între ei.
Părintele Hrisant a privit-o cu durere, cu evlavie. Trupul îi tremura. Acea inimioară de muceniţă tăinuise de când era mică, într-o tăcere sfântă, acel adevăr îngrozitor. Ridicase pe umerii ei mici o greutate împovărătoare, care l-ar fi răpus şi pe un adult. Cu atâta maturitate! Cu atâta răbdare! Cu atâta iubire lipsită de răutate!
I-a strâns în palme mâinile mici. Respira din ce în ce mai greu.
- Spune-mi, Rina, a zis cu nelinişte preotul, ai iertat-o pe mama ta?
- S-o iert? Dar de ce? a întrebat cu simplitate. Mama nu mi-a făcut niciun rău. Era bună şi blândă. Mi-e dor de ea! a zis şi o lacrimă i-a strălucit pe obraji. N-a vrut. O fi avut ea vreo durere în inima sa. O priveam şi ochii îi erau mereu trişti, a zis cu duioşie.
Părintele Hrisant simţea că asculta, de fapt, spovedania unei mici sfinte a lui Dumnezeu.
- O iubesc! Pe toţi îi iubesc, părinte! Nu port pică nimănui în inima mea, a zis fata. Doar te rog, a continuat şi răsuflarea i s-a tăiat, te implor... De aceea te-am chemat aici. După ce voi pleca... să nu se înjunghie pe mormântul meu... Giorgis şi Toma... Te rog, împacă-i, părinte Hrisant! Fă tot ce poţi... Să se iubească... Nu suport duşmănia lor!
Pieptul îi gâfâia dureros. Se sufoca.
- Linişteşte-te, Rina! a zis cu blândeţe părintele Hrisant, mângâindu-i faţa. Linişteşte-te! Voi face tot ce pot, îţi promit. Dumnezeu va ajuta. îi va împăca! O să vezi!
Fata s-a liniştit. Respiraţia i-a revenit la normal.
- Împărtăşeşte-mă, părinte... Împărtăşeşte-mă...
Părintele a luat Cinstitele Daruri. Lacrimile îi alunecau pe faţă. Pe fereastra deschisă pătrundea aerul de mai, mireasma mării. Deodată, de undeva, s-a revărsat cântarea învierii, dulce, izbăvitoare, neînserată: „Hristos a înviat din morţi..." Căţăraţi pe fereastră, copiii şi Caterina cântau împreună. Iar şi iar... „Hristos a înviat din morţi..."
Rina şi-a întors fericită capul. Buzele i s-au întredeschis într-un zâmbet, cu mulţumire şi bucurie. Lumina îi strălucea în ochi. Respira uşurată, cu bucuria omului care sărbătoreşte în inima lui...
Părintele Hrisant a apropiat Trupul şi Sângele lui Hristos de buzele ei. „Se împărtăşeşte roaba lui Dumnezeu, Irina, a rostit, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci." Rina l-a primit cu evlavie pe Dumnezeu, Cel înviat.
„Hristos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând...", psalmodiau copiii. Şi-a întors liniştită capul. Ochii i s-au luminat. Şi aşa, simplu, însoţită de strigarea de biruinţă „Hristos a înviat", care o înfăşură ca un giulgiu, a adormit...
Părintele Hrisant i-a făcut semnul crucii pe frunte. I-a netezit părul. Apoi şi-a scos camilafca. A făcut o metanie. S-a aplecat şi a sărutat trupul de şaptesprezece ani al fecioarei muceniţe.
în Sfânta şi Marea Duminică a Paştelui, muceniţa Irina din Spinalonga, cea nevoitoare, întru mucenicie şi pace s-a săvârşit...
A ieşit la uşa spitalului. Faţa îi era scăldată de lacrimi şi de lumină. Ceilalţi îşi ţineau răsuflarea, aşteptând. Erau cu toţii acolo...
- Fraţii mei, a început, astăzi Rina noastră prăznuieşte Paştele în Rai!
Un suspin le-a cuprins trupurile.
- Copilul meu! s-au auzit simultan din dreapta şi din stânga două voci diferite... Giorgis şi Toma s-au prăbuşit amândoi în braţele celor care îi susţineau.
Insula plângea. Jalea cutremura trupurile. îşi doreau din nou să fie înghiţiţi de adâncuri. Doar părintele Hrisant stătea drept, ca o făclie a învierii. Şi-a ridicat ochii în sus, către cerul senin, care strălucea.
Hristos a înviat, fraţilor! a strigat şi glasul lui a răsunat sfâşietor şi biruitor. Astăzi nu plângem! Astăzi moartea a fost călcată! Cel ce moare astăzi este sfânt.
Cuvintele sale puternice mişcau pietrele din jur, acopereau lacrimile care începuseră să curgă pe obraji. „Hristos a înviat din morţi", a început să psalmodieze impunător, biruitor. Andreas a început

şi el să cânte. Vocea lui măreaţă făcea cântarea mai puternică. Şi, deodată, ca şi când ar fi fost Lumina Sfântă care se răspândeşte din lumânare în lumânare, cântarea învierii a ajuns pe buzele tuturor. Le-a umplut sufletele. S-a răspândit de la unul la altul. A devenit mai puternică. Toţi cântau „Hristos a înviat" cu suspine amestecate cu lacrimi. Spinalonga se cutremura. Nu se opreau. Nu puteau. Nu voiau.

Au dus-o pe Rina în biserică, în cântările învierii şi cu lacrimi, pentru a o înmormânta. Dar acela nu era un convoi funerar. Era însoţirea unei învingătoare. Era învierea!

„Ziua învierii...", a început părintele Hrisant şi Andreas l-a ajutat iar. Canonul învierii răsuna printre coloanele bisericii. Şi de acolo pătrundea în inimile lor, se înălţa de pe buzele lor. „Paştile Domnului, Paştile!", psalmodiau cu durere şi cu hotărâre. Încet-încet, lacrimile s-au potolit. A biruit învierea. „Paştile Domnului, Paştile! Că din moarte la viaţă şi de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi", cânta impunător părintele Hrisant şi uşile bisericii s-au deschis pentru ca iubita lor fiică adormită să treacă de pe pământ la cer.

Au însoţit-o pe uliţele insulei, vestind învierea. Cimitirul era aproape, însă acest lucru nu-l interesa pe niciunul dintre ei. Au plimbat-o pe Rina pe uliţele insulei, ca şi când ar fi fost icoana sfântului lor ocrotitor. Ca să vadă locurile pe care le iubise şi care, la rândul lor, o iubiseră. „Cerurile, după cuviinţă, să se veselească", a început Andreas şi apoi un râu de voci omeneşti s-a revărsat. S-au oprit la poarta şcolii. „Paştile Domnului, Paştile!" Ferestrele s-au cutremurat. Băncile goale vesteau învierea.

Au ajuns iar în faţa bisericii. Andreas i-a oprit printr-un gest al mâinii. A intrat repede în biserică. A scos coşurile cu lauri, care erau de prisos. Frunzele au umplut repede mâinile deschise care aşteptau. Convoiul a pornit din nou. Spre cimitir. „Hristos a înviat din morţi..." Au început să cânte iar, cu voci tremurânde. Lacrimile s-au revărsat din nou pe feţele lor. însă mâinile lui Andreas împărţeau lauri din belşug: „Acum toate s-au umplut de îumină..."

Mâinile se deschideau. Aruncau simbolul biruinţei

cu râvnă, cu o hotărâre nestrămutată. Pietrele de pe uliţa care urca spre locul morţilor au fost aşternute cu frunze de lauri, ca şi când ar fi însoţit la vatră un războinic învingător, pentru a-l încununa.

Au intrat în spaţiul de odihnă al celor veşnic vii, acolo unde pământul îmbrăţişa în măruntaiele lui atâtea persoane dragi. Cântarea învierii răsuna şi mai cutremurător, şi mai biruitor: „Hristos a înviat din morţi..." îmbrăţişa mormintele, crucile cu numele dragi inscripţionate pe ele. Mâinile lui Andreas împărţeau lauri din belşug. Emmanuil Rontakis... Mihalakis Gialopsos, „cu moartea pre moarte călcând". Frunzele cădeau pe crucea lui Manolios, pe coroanele Dimitrei, pe îngeraşii de pe mormântul copilului. Le-au presărat şi pe mormântul proaspăt al bunicii Elena care aştepta. „Şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le..." S-au oprit. Acolo, lângă candela aprinsă în care ardea Sfânta Lumină, urma să se odihnească veşnic Rina lor.

Trupurile li s-au cutremurat. Era cea mai grea clipă. Cea în care o priveau pentru ultima oară pe fiinţa atât de dragă lor. S-au ghemuit la pământ. Părintele Hrisant stătea în picioare, ca îngerul care vesteşte învierea.

- Toţi, fiii mei! a strigat. Toţi!

„Hristos a înviat din morţi...", a început. Cântau cu toţii cântarea începută de el. Insula se zguduia din temelii. Stâncile tremurau la auzul cuvintelor „Hristos a înviat", care se izbeau de lespezile uliţelor şi se înălţau sus, la ceruri. Lumea se cutremura ca în ziua aceea mare în care Hristos a spart cu piroanele Crucii zăvorul deznădejdii.

S-au ridicat. Priveau spre înălţimi şi zâmbeau. Piepturile răsuflau des, asemenea atleţilor care au alergat vreme îndelungată şi apoi gustă bucuria victoriei lor. Biruiseră! Biruiseră durerea şi moartea! Hristos Cel înviat biruise. Lumea tremura în lumină. O bucurie, o bucurie nemaiîntâlnită le-a preschimbat lacrimile. Pe când plecau, Vaso, mama copilului prea devreme pierdut, Mihalakis, s-a apropiat de părintele Hrisant.

- Părinte, cum se poate întâmpla asta? a şoptit uimită. Plâng şi mă bucur! îmi amintesc de Rina şi mă bucur. Şi mi-e dor de copilul meu, iar lacrimile îmi curg şi mă bucur. Cum e posibil?

Părintele Hrisant a privit-o.

- Hristos a înviat, soră! i-a răspuns în loc de altă explicaţie.

Se însera. La Spinalonga, Cel înviat preschimbase asfinţitul morţii în zorile vieţii... neînserate!
Capitolul 23.
în ploaie.
Giorgis gustase şi el din acea sărbătoare a învierii. îi îmblânzea tristeţea, care altminteri ar fi fost insuportabilă. S-a întors în casa goală singur, doar cu acel copil bătut de soartă, care era cu totul dependent de îngrijirea lui. în mod ciudat, Dimitrakis îi simţea durerea şi încerca să-l sprijine cu recunoştinţă şi cu devotament. Nu urla, nu mai izbucnea ca înainte. Stătea liniştit într-un colţ, jucându-se cu lucrurile lui, şi îşi ridica privirea cu atenţie spre Giorgis, care plângea. S-a apropiat şi i s-a aşezat în braţe, şi-a frecat capul de pieptul lui, şi-a înfăşurat mâinile lungi în jurul gâtului său şi-l privea îndurerat, cu nişte ochi care străluceau de duioşie şi de devotament, ca şi cum i-ar fi spus: „Nu plânge! Te iubesc!"
Acei ochi îi rupeau inima lui Giorgis. Atunci când în casă erau mama lui, ajutorul său nepreţuit, şi zâmbetul senin al Rinei, toate erau uşoare. Uita de sine. Dar atunci... Atunci, în tăcerea lăsată de pierderea lor, trecutul se deştepta necruţător din amorţeală şi-i rodea sufletul. Iar acel copil, ca un cuţit viu, curăţa rănile de crusta întărită şi din ele curgea vinovăţia.
îşi dorea izbăvirea. Şi-a amintit de Andreas, cum s-a liniştit după spovedanie, şi de toţi ceilalţi.
El nu făcuse asta niciodată. Acea descoperire de bunăvoie în faţa unui om i se părea insuportabilă. Dar insuportabile erau şi tăcerea şi martiriul, care îl măcinau. Şi nu mai rezista.
A intrat în biserică nepregătit. Părintele Hrisant era bun şi avea să-l înţeleagă, se gândea în inima lui. Când s-a terminat Utrenia, s-a apropiat.
- Părinte Hrisant, vreau să mă spovedesc! a zis aproape poruncitor, spunând ce avea pe suflet.
Preotul s-a oprit. Era momentul pe care îl aştepta.
Au rămas singuri în biserică, dar Giorgis tăcea.
- Nu ştiu cum să încep, părinte Hrisant. Nu m-am spovedit niciodată, a zis cu greu.
- Vorbeşte-I lui Dumnezeu, fiule. El te aude, nu eu. Spune-I ce îţi macină sufletul.
- Ce să spun, părinte, ce să spun? a murmurat stingher, aşteptând un ajutor.
Părintele l-a privit în ochi. Nodurile şiragului de metanii îi treceau încontinuu printre degete.
- Giorgis, de ce îţi aminteşte acel copil? a întrebat dintr-odată.
Chipul lui Giorgis s-a întristat.
- De greşeala mea, a gemut înăbuşit. De păcatul meu, părinte, a zis iar şi a izbucnit în lacrimi. Am cunoscut în trecut un asemenea copil. Era fratele soţiei mele, Arghira. Ea avea grijă de el, îl adora, fiindcă mamă nu aveau. O luase Dumnezeu devreme. Când a fost să ne căsătorim, mi-a cerut să-l luăm în casa noastră, să-l îngrijim acolo. Tatăl ei îmbătrânise şi nu putea avea grijă de el. „Să-l luăm acasă la noi pe Constantin", mă ruga. Dar eu am refuzat. „Nu eşti în toate minţile", îi spuneam. Eu voiam să întemeiez o familie cu copii normali. Ce era să facem cu Constantin, cu strigătele şi nebuniile lui? Dar cel mai mult îmi păsa de lume, părinte Hrisant. îmi era ruşine. Eu eram fără pată, nimeni nu mă clevetise vreodată. Şi atunci aveau să mă bârfească, să mă privească ciudat. Cei care nu ştiau, fiindcă urma să plecăm din ţinutul nostru, ar fi spus că era copilul meu, sângele meu, şi m-ar fi privit cu tristeţe şi cu scârbă. „Casa nebunului", ar fi spus. Ar fi clevetit că avem demoni. Şi eu bârfa lumii n-o suport. Nici să mă considere nebun.
„Nu se poate ceea ce vrei!", am refuzat-o aspru pe Arghira. Ea plângea, mă ruga cu lacrimi. „Şi ce va face Constantin al meu?", îmi spunea. „Du-l la azil!", i-am spus în faţă. Am obligat-o să-l lase pe copil la azil. Dar n-a uitat niciodată. Niciodată nu m-a iertat! a strigat Giorgis, izbucnind iar în lacrimi. Am fost fără milă, sever, mândru! a zis printre suspine. Nu aveam milă. Doar după ce m-a lovit această nenorocire, când mi-au lipit şi mie eticheta de „lepros" şi mă priveau cu scârbă, şi voiam să strig: „Sunt om şi eu!", doar atunci am înţeles. Mi-am amintit de ochii lui... cum mă privea când l-am aruncat la azil, când l-am despărţit de sora lui, de lumea lui, şi îşi întindea mâinile să se agaţe de ea, şi Giorgis plângea mai tare. Când m-au aruncat şi pe mine aici fără milă, atunci am înţeles. Mi-am dat seama de răutatea mea. Cât am păcătuit faţă de acel copil...
Şi-a acoperit faţa cu palmele şi plângea.
- Am plătit, părinte Hrisant! Am plătit! a zis încet, parcă mai liniştit. A venit celălalt, a zis aspru.
Faţa înlăcrimată i s-a împietrit dintr-odată.

- Adică Toma, a adăugat părintele. Pe el îl urăşti atât de mult. însă cu ce e vinovat Toma? a întrebat, prefăcându-se că nu ştia.
- A intrat în casa mea şi m-a batjocorit! a urlat Giorgis. Nimic n-a respectat neruşinatul. Nici sângele care ne lega, nici faptul că era naşul nostru. El m-a cununat, ticălosul! M-a cununat şi apoi m-a batjocorit.
- Tu de unde ştii? Cum ai aflat? a zis cu durere părintele Hrisant.
Acea întrebare i-a străpuns inima.
- Ştiam, părinte! Am simţit... când s-a născut Rina, a zis cutremurat. Clevetirea lumii, pe care n-o suportam, atunci îmi înconjura casa... „Omul lui de încredere ziceau naşul lui..." Şi vedeam şi în ochii soţiei mele... Fetiţa nu avea nimic de la mine.
Nici în înfăţişare, nici în purtări. Liniştită şi mică, precum Toma... Şi, cu cât creştea, cu atât semăna cu el, ticălosul... însă nu mi-am deschis gura. îmi iubeam copilul, a zis cu durere. Era Rina mea! Eu am fost cel care a crescut-o. Eu o hrăneam, mă jucam cu ea, o duceam la şcoală. Eu o vegheam când avea febră. A fost copilul meu! a urlat cu inima sfâşiată.
Părintele Hrisant îl privea cu o compătimire nemărginită pe acel suflet care se chinuia atât de mult.
- Linişteşte-te, Giorgis! Linişteşte-te, a zis blând. Rina a fost a ta. Nimeni nu neagă asta!
Giorgis şi-a ridicat ochii mai liniştit. Acea recunoaştere îl uşura.
- Ţi-am spus, părinte Hrisant, a oftat. Acum să-mi citeşti rugăciunea, ca să mi se uşureze inima. Păcatul meu îl ştii. M-am pocăit! L-am luat pe Dimitrakis acasă la mine.
- O să-ţi citesc rugăciunea, fiule. Dar mai întâi avem ceva de vorbit. Pentru ca păcatul tău să fie iertat, aşa cum vrei, trebuie mai întâi să te străduieşti să te împaci cu Toma.
Giorgis a sărit în picioare.
- Ce spui, părinte? Ai înnebunit? Ţi-am spus ce mi-a făcut! a strigat.
- Mi-ai spus, a răspuns liniştit părintele. Dar şi eu îţi zic ceea ce a spus Domnul. Trebuie să ierţi pentru a dobândi iertarea. Iar apoi, a zis, singur ai spus-o. Ai fost şi tu vinovat. Ai rănit inima Arghirei. Ai lăsat singur uşa casei tale nezăvorâtă.
- Da, dar acela nu trebuia să intre! a ţipat Giorgis sălbatic. El era sângele meu, vărul meu. Eram prieteni de mici. Le-a trădat pe toate! Pe toate, ticălosul!
Chipul i s-a aprins din nou. Şi-a luat capul în palme şi a început să respire repede, pentru ca tensiunea să-i iasă din suflet.
- Citeşte-mi rugăciunea, părinte, să terminăm! a zis înăbuşit. Pe acela nu-l iert. Nu se poate!
- Iartă-mă, fiule, a răspuns mâhnit părintele Hrisant. Dar nici eu nu-ţi pot citi rugăciunea. Cum să-ţi dau iertarea, dacă nu ţi-o dă Dumnezeu? Eu sunt slujitorul Lui. Robul Lui!
Giorgis tremura.
- Nu e posibil, părinte! Am venit aici ca să mă liniştesc şi mă tulbur şi mai tare! a zis înfierbântat. Pe Arghira am iertat-o. Am înţeles. însă pe acela... a strigat cu furie. Pe acela, niciodată! Nu se poate! îl voi urî până în iad! a urlat şi venele de pe gât i s-au umflat.
- Atunci, a zis rar părintele Hrisant, nu poţi să capeţi un loc la Masa lui Dumnezeu. O spune chiar El. „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi!", a adăugat, accentuând ultimele cuvinte. Atâta vreme cât nu vei război această răutate din inima ta, nu se poate să te împărtăşeşti! a încheiat cu hotărâre, strângând şiragul de metanii în pumn.
Devenea sever. Ştia asta. Dar alt mijloc de a îmblânzi acel suflet nestăpânit nu-i rămânea.
Giorgis a pălit.
- Nu e cu putinţă, a murmurat. Nu, părinte, nu e posibil să-mi faci acum asta, a izbucnit cu durere, acum, când ştii că mă aflu în iad! Când am pierduto pe fiica mea, Rina! a strigat.
Pe părintele Hrisant îl durea inima, dar nu ceda.
- Rina ta, ea mi-a cerut asta, a îndrăznit să zică hotărât.
Giorgis s-a cutremurat.
- Te-a iubit, Giorgis, a cutezat şi mai mult preotul. Pe tine te simţea tatăl ei, chiar dacă ştia adevărul. Auzise de la mama ta, pe-ascuns, şi ştia tot adevărul, însă pe tine te iubea ca tată al ei. Şi duşmănia ta o rănea. Rina nu suporta ura. I-ai rănit inima cu ura ta. Ştii ce m-a rugat atunci când i-a ieşit sufletul? „Fă-i să se împace, părinte Hrisant. Fă-i să se iubească. Nu suport duşmănia lor." Rina voia să-l ierţi pe Toma.

Giorgis era gata să se prăbuşească la pământ. Lumea întreagă, aşa cum o ştia, se năruia şi trebuia construită de la început. Chipul i s-a schimbat. Buzele îi tremurau.
nu... nu e posibil...
Mâinile i se mişcau fără noimă, ca şi când ar fi căutat să se prindă de ceva. S-a uitat în jur îngrozit, înnebunit de durere, şi a ieşit din biserică.
Părintele Hrisant a răsuflat adânc. „Hristoase al meu!", a oftat şi a căzut în faţa Domnului Celui răstignit.
Ce urma să se întâmple, nu ştia. Doar se ruga. Rar devenea atât de sever. Era nevoit să îndepărteze câte un om de la Potirul lui Dumnezeu, pentru a-l aduce la pocăinţă. Era ca o operaţie pe suflet şi duhovnicul simţea toată durerea acelui om, dar rezista, nădăjduind vindecarea. „Iartă-mă, Doamne, implora, îndreptează greşelile mele." în inima lui întotdeauna se întrista, temându-se ca nu cumva acea tăietură de bisturiu să provoace moartea. Dar sufletul lui Giorgis era sălbatic, împietrit. Ura îşi înfipsese în el rădăcinile adânc şi trebuia să smulgă cu hotărâre acel vlăstar rău şi să-l dezrădăcineze cu mâinile sale. Acea dezrădăcinare durea şi părintele Hrisant îl implora cu nelinişte pe Dumnezeu: „Doamne, luminează-l, călăuzeşte-l, izbăveşte-l, mântuieşte-l! Fă-o pentru Rina!" îşi amintea de fată
şi se liniştea. îi promisese că va face tot ceea ce era omeneşte posibil...
Giorgis s-a închis în casa lui. Nu ieşea, nu dădea niciun semn de viaţă şi Toma era descurajat. Era rândul lui să se spovedească, să scoată din sufletul său răul care îl chinuia. A vrut să facă asta din primul ceas când a venit pe insulă preotul. îşi dorea asta, dar privirea răutăcioasă a lui Giorgis îl încremenea.
- Părinte, vreau să mă spovedesc, a zis în grabă într-o după-amiază, privind neliniştit în jur, ca şi când de undeva avea să apară Giorgis, ca o fantomă.
Inima preotului a tresărit. Au intrat în biserică şi Toma a început neajutorat.
- Părinte Hrisant, Giorgis mă urăşte, a zis cu durere. Şi are dreptate. L-am rănit mult. L-am trădat! Am intrat în casa lui şi l-am batjocorit. M-am atins de femeia lui, a zis cu durere, mărturisindu-şi fără ocolişuri păcatul, lucru care îi arăta pocăinţa.
Părintele Hrisant îl asculta mulţumit.
- Cum ai făcut asta, fiule? a întrebat. Cum ai putut? Giorgis era vărul tău.
Voia să cerceteze profund cele întâmplate, să înţeleagă până în adânc durerea sufletelor.
- N-am vrut, părinte! N-am vrut! a zis Toma cu glasul înăbuşit şi lacrimile îi brăzdau faţa. Pe Giorgis îl iubeam. Era vărul meu, cum zici, fratele meu. Iar pe soţia lui, Arghira, o vedeam ca pe o soră. Eu le-am pus cununile pe cap. Dar Giorgis era crud. Se aprindea uşor şi ţipa la ea, şi Arghira era sensibilă, şi a fost rănită. Eu îi vorbeam blând, pentru că îmi păsa de ea, fără viclenie în suflet. într-o zi, când s-a întâmplat să fim singuri, a apucat-o plânsul. „Doar ţie îţi pot vorbi", a zis şi mi-a povestit despre fratele ei, pe care Giorgis nu-l voia pentru că avea mintea bolnavă. A scos fotografia lui şi o săruta, şi o mângâia. Mie mi-a fost tare milă de ea. „Nu face aşa, Arghira, i-am spus, şi atunci când vrei, poţi să-mi vorbeşti." Nu ştiam, ticălosul de mine. Eram foarte tânăr şi timid şi nu mă apropiasem prea mult de fete.
Dar să nu mai lungesc vorba. Încet-încet, prin consolări şi mângâieri, sentimentele din sufletele noastre au început să se schimbe. Când mi-am dat seama, am înnebunit. Stăteam departe, ca să nu pătez cinstea vărului meu. Dar, ce să zic... Odată s-a întâmplat răul. A fost doar o dată şi s-a întâmplat nenorocirea... Şi binecuvântarea, a corectat el. S-a născut Rina. A fost copilul meu, părinte Hrisant! a zis încet, plecându-şi capul ruşinat.
N-am vorbit. Nu pentru că mi-era teamă. Pentru Rina aş fi mutat munţii din loc. O voiam. Dar iată, am văzut că Giorgis o iubea pe fată. „I-ai făcut rău. Nu-i mai tulbura liniştea", îmi spuneam. Şi plecam departe. De Arghira nu m-am mai apropiat. Niciodată. Dar de copil îmi era dor. Mă duceam uneori şi o vizitam ca unchi al ei. Şi mă topeam... Mă topeam, părinte! a zis Toma şi plângea, plângea...
Preotul privea cu milă sinceră acel suflet sensibil pe care diavolul îl ispitise atât de mult, profitând de bunătatea lui.
însă am păcătuit! păcătuit mult! a zis Toma. Şi tot ce am păţit merit. L-am trădat pe vărul,

pe prietenul meu. L-am batjocorit. Giorgis nu mă iartă. Nu mă va ierta până la moarte! a strigat cu deznădejde, plângând iar.
- I-ai cerut vreodată iertare? l-a întrebat încet părintele Hrisant.
- De multe ori, părinte, a gemut Toma. Şi cel mai mult după ce am ajuns aici. „Hai să ne împăcăm, frate, îi spuneam, acum Dumnezeu ne-a lovit pe amândoi, pentru ca fiecare să plătească pentru păcatul lui. Hai să ne împăcăm! Iartă-mă!" Dar el nici nu voia să audă. „Mai bine în iad decât cu tine în Rai!", mă alunga cu ură, cu furie. Am renunţat... Nu mă va ierta, părinte. Niciodată! Păcatul meu este greu! a strigat Toma cu deznădejde şi trupul îi tremura.
- Linişteşte-te, fiule! Dumnezeu te-a iertat. Iubirea Lui le şterge pe toate, l-a mângâiat blând părintele.
- Da, dar să mă ierte şi Giorgis, a şoptit cu durere Toma.
- Se va întâmpla şi asta. Tu doar să-l iubeşti şi să te rogi, l-a încurajat cu bunătate părintele Hrisant. Vino să-ţi citesc rugăciunea!
A pus patrafirul peste el. Toma asculta liniştit cuvintele iertării. S-a ridicat şi a zâmbit. Chipul îi era odihnit, liniştit.
- îţi mulţumesc, părinte Hrisant. De mulţi ani mi-am dorit asta, a zis călduros.
- Mergi cu binecuvântarea Maicii Domnului, fiule! i-a urat părintele şi i-a făcut semnul crucii.
Şi-a întors ochii spre Iisus Cel răstignit. A privit mâinile Lui rănite, care se deschideau pe Cruce. „Doamne, s-a rugat adânc. Ia-l cu o mână pe Giorgis şi cu cealaltă pe Toma şi împacă-i în îmbrăţişarea Ta! Te implor, Doamne!", a oftat şi a ieşit din biserică istovit...
Giorgis a rămas închis în casă, în tovărăşia acelui copil sărman care îi amintea de păcatul său. Ceruse de la Dumnezeu iertare, dar El îl alungase. îi pusese o condiţie inacceptabilă, grea. „Pentru a fi iertat, trebuie să-l ierţi pe Toma!" Cuvintele părintelui Hrisant răsunau ca într-un coşmar prin cameră. Aşadar, Acel Dumnezeu, Care împărţea izbăvirea, era atât de sever... Dar ceea ce îi ceruse nu se putea întâmpla. „E imposibil!", spunea tremurând.
însă Giorgis îşi dorea iertarea. Moartea îi bătuse nemiloasă la uşă. în câteva zile îşi pierduse mama şi fiica. Şi poate că peste puţin timp, pe neaşteptate, urma să-l răpească şi pe el în călătoria fără întoarcere. Ar fi plecat neiertat, neîmpărtăşit, îşi zicea şi tremura. Dar chiar dacă n-ar fi fost vorba despre moarte, Giorgis totuşi îşi dorea iertarea, pentru ca sufletul lui să se izbăvească.
„Rina a vrut să-l ierţi", se auzea vocea blândă a preotului. Rina lui... îşi amintea ochii ei întristaţi. „I-ai rănit inima cu ura ta..." Atunci ochii aceia se deschideau pretutindeni rugători. Şi-a închis cu durere ochii. Şi numai ideea că rănise sufletul fiicei sale, pe care o iubise mai mult decât orice pe lume, îl distrugea. „Nu pot, Rina! Nu pot!", implora. Chipul lui Toma se învârtea în mintea lui, răvăşindu-l. „Nu pot!", urla sălbatic şi îşi deschidea braţele.
Dimitrakis s-a îndepărtat cu frică. Mâinile lui Giorgis se întindeau nemişcate, goale. Rămăseseră pustii şi lipsite de orice îmbrăţişare omenească.
Le privea cu groază, ca şi când ar fi fost ceva respingător, înfricoşător. Le-a ridicat deodată în sus. „Ajută-mă, Dumnezeul meu! a strigat. Ajută-mă!" Strigătul acela i-a sfâşiat pieptul. Pentru prima dată... Pentru prima dată, Giorgis se ruga cu atâta sinceritate, cu atâta intensitate. Pentru prima dată, se simţea atât de singur, atât de slab, atât de mic, cu sufletul atât de gol. Pentru prima dată se smerea, cerea ajutor.
„Ajută-mă!", striga. Rugăciunea cădea în inima lui ca un ciocan. Spărgea piatra de granit care o acoperea. O făcea iarăşi de carne, omenească. „Ajutămă!" Fiecare cuvânt al lui era o lovitură de ciocan care durea. „Voi lua din el inima de piatră şi îi voi da o inimă de carne", zicea Dumnezeu. Era o operaţie chirurgicală fără nicio anestezie, pe care o uşura doar taina care picura din braţele Crucii. „Ajută-mă, Hristoase al meu!", a strigat Giorgis şi piatra din inima lui s-a topit. Aproape de el, îl ajuta cu mâinile întinse pe Cruce slujitorul lui Dumnezeu: „Deschide, Doamne, izvoarele milei Tale", se ruga.
Şi, deodată, cerurile s-au deschis. Era o dimineaţă de vară care nu dădea nimic de bănuit, când lumea de pe insulă s-a tulburat. Cerul s-a întunecat ca un veşmânt negru deasupra insulei. Un fulger ca o sabie galbenă l-a tăiat în două. Apoi altul şi altul. Spinalonga s-a înfricoşat.
repede, fraţilor! Intraţi în case! strigau. Vine dezastrul!

Au adunat înspăimântaţi tot ce lăsaseră pe afară şi alergau. Strigau copiii şi se grăbeau să închidă uşile. Fulgerele sfâşiau cerul cu mânie. Apele cădeau sălbatice, ca nişte cascade venite de sus. Smulgeau tot ceea ce îndrăznea să li se opună. Bucăţi de stâncă şi trunchiuri de copac se rostogoleau la vale ca nişte fiare turbate. Marea se demonizase şi ea. îşi învârtea valurile înalte, ca într-un dans sălbatic, şi le arunca cu răutate pe uscat. Şuvoaiele de apă alergau ca nişte rafale de vânt dezlănţuite. Loveau în uşi şi în ferestre. Deschideau în batjocură ivărele bine zăvorâte, pentru a distruge orice găseau.
- Ajutor! Ne inundă!
Ieşeau din case îngroziţi, ca să nu se înece de vii. Cădeau jos şi se ţineau de pământ. întreaga insulă se transformase într-o masă amorfă de apă, întuneric şi tunete. Aşteptau cu răbdare ca marea şi cerul să-şi liniştească furia. Când s-au liniştit puţin, au ridicat ochii să vadă.
- Repede, fraţilor! Să ne salvăm casele!
S-au repezit cu graba omului care luptă cu stihiile naturii. Au scos cum au putut apa din case. Pierderile erau mari, însă casele rămăseseră bune de locuit. La capătul ţărmului, au văzut o figură cunoscută. Era Toma. îşi târa necăjit salteaua udă, singurul lucru pe care reuşise să-l salveze de furia apelor. S-a întors şi privea cu deznădejde. Tot ce avusese nu mai era. Casa lui, ultima casă dinspre mare, rămăsese o grămadă de noroi, grinzi şi cărămizi amestecate în dezordine.
- Dumnezeule! I-a distrus casa lui Toma! strigau şi alergau cu solidaritate într-acolo.
Toma plângea. Avea o fotografie a Rinei, singurul odor de la fiica lui, şi apele i-o luaseră nemiloase. Pierduse tot, întreaga lui lume.
- Hai, frate! Nu face aşa! îl consolau ceilalţi. Vom construi din nou casa.
însă Toma nu auzea. Voia să dea la o parte rămăşiţele, să scoată de sub ele hârtia cea sfântă, dar ştia că era în zadar. A pus salteaua udă pe pământ şi s-a aşezat deznădăjduit pe ea.
- Hai, nu face aşa! îl încurajau.
- O să vii în casa mea! Am spaţiu destul!
- Ba în casa mea, frate!
- Ba la mine!
Aşa ziceau pe rând şi îşi întindeau braţele.
- Lăsaţi-mă, fraţilor! Eu voi rămâne aici, a oftat Toma şi a rămas nepăsător pe salteaua lui.
Un tunet a sfâşiat iar tăcerea. Au privit înfricoşaţi. Cerul se întuneca iar.
- Vino, Toma! strigau îngrijoraţi.
Dar el nu se mişca. Şi atunci, deodată, în potopul care începuse iar, s-a auzit o voce puternică. Era impunătoare, stăruitoare, nestăpânită.
- Toma!!!
Acel strigăt învingea ropotul apelor.
- Toma!!!
Giorgis alerga. Din haine îi curgea apă... Ochii lui înfruntau lumina fulgerelor.
Spinalonga a încremenit. Toma s-a ghemuit pe salteaua lui.
- Acasă la mine, Toma! a strigat Giorgis şi s-a oprit în faţa lui, nemişcat ca un uriaş.
Pieptul i se cutremura cu putere. Cei de pe insulă au pălit. Toma s-a clătinat ca o frunză luată de vânt. Buzele i s-au deschis puţin.
- Gior... Gior, zicea tremurând.
- Repede, Toma! a strigat Giorgis.
Şi-a întins mâna.
- Giorgis! a rostit în sfârşit Toma, căzând la pământ.
S-a târât până la picioarele lui.
- Giorgis... iartă-mă! Iartă-mă! a strigat şi s-a rostogolit pe pământ, deschizându-şi braţele în formă de cruce.
- Iartă-mă, frate!
Implorarea lui sfâşia veşmântul rupt al cerului, care atârna pe pământ. Giorgis s-a aplecat. L-a apucat de umeri şi l-a ridicat.
- Pe mine! a strigat. Pe mine să mă ierţi, frate! Pe mine! a zis şi a îngenuncheat.
Braţele s-au deschis şi s-au strâns cu putere. Deasupra, cerurile îşi revărsau măruntaiele.

- Iartă-mă! răsunau vocile lor, amestecându-se.
Urcau împreună la ceruri. O implorare de iertare îndurerată, un strigăt care cerea îndurare. Spinalonga plângea... în ploaie, Giorgis şi Toma, cei doi duşmani învrăjbiţi, se împăcaseră. Apele cădeau pe trupurile lor cu putere, dar nimeni nu le simţea. Făceau şi mai strânsă îmbrăţişarea lor. Au rămas îmbrăţişaţi acolo, sub lacrimile ploii, şi plângeau. Plângeau pentru viaţa lor, pentru trecutul care îi despărţise şi care atunci îi unea deasupra mormântului unui copil.
- Să mergem! a zis Giorgis, arătând în faţă.
Cerurile îşi vărsau încă furia. Părintele Hrisant privea spre înălţimea lor, de unde licărea pacea care avea să vină. Trupul îi tremura. în lumina palidă părea că Rina zâmbea. Ochii ei străluceau cu recunoştinţă. Se bucura... „Eşti bucuroasă, Rina mea! a zis părintele Hrisant. Bucuroasă!" Şi-a coborât privirea. „Hristoase al meu! a şoptit şi a strâns cu putere în palmă crucea care îi atârna la piept. Hristoase al meu... Te-ai îndurat de noi!"
Apa cădea pe trupurile îmbrăţişate ale celor doi. Cerurile din Spinalonga plouau cu iertare.

Capitolul 24.

Îngrijorarea.

Trecuseră zece ani din ziua în care barca îl adusese pentru prima oară pe părintele Hrisant pe insula leproşilor. Zece ani întregi, care păreau ca o zi imensă, petrecută trudind în lucrarea lui jertfelnică.
- Ai văzut, părinte? De zece ani suntem aici, a zis Marcu, socotind pe degete. Când am venit, ziceam că e iadul pe pământ. Şi poate că ar fi fost, dacă n-ai fi existat tu.
A scos din buzunarul cămăşii fotografia nepotului său şi a mângâiat-o.
- Doar pentru asta aş vrea să merg pe malul celălalt, a oftat. Eu n-o să-l văd. Mergi tu, părinte. Să-l vezi şi să-mi spui. Tu cel puţin poţi! Din fericire! a murmurat.
Din primul ceas de când venise pe insulă, Marcu era îngrijorat că părintele Hrisant s-ar fi putut îmbolnăvi. Zi şi noapte se ruga. Când a văzut că nu se întâmpla nimic, s-a liniştit.
- Acum lasă vorba şi hai la treabă, l-a întrerupt părintele zâmbind.
Şi-a ridicat mânecile pentru a curăţa peştii pe care îi adusese în ziua precedentă. Degetele i s-au oprit brusc. Puţin mai jos de cot, o pată roşie, un cerc neregulat, îi murdărea trupul alb. A rămas cât se poate de netulburat. Dar Marcu tremura.
- Părinte... părinte, a strigat.
- Nu te îngrijora, bre Marcule. Nu e nimic, a zis nepăsător. Hai să curăţăm peştii.
- Da... nimic... nimic, repeta Marcu agitat şi pleoapele îi tremurau.
- Hai, nu face aşa! l-a consolat iar părintele Hrisant. Iar apoi, dacă este ceva, care-i problema? Eu oricum sunt aici. N-o să mă trimită nicăieri altundeva, a zis glumind.
- Nu, părinte... nu! a strigat tulburat Marcu, tremurând şi mai tare.
- Marcule! l-a întrerupt sever părintele, prinzându-l de mână. Taci şi ascultă-mă bine! Eu îţi spun că nu-i nimic grav. însă tu să nu spui nimănui. Ai înţeles? Suficiente chinuri au toţi cei de pe insulă. Eu oricum voiam să merg pe malul celălalt pentru a mă spovedi. Acum voi merge şi la un consult. Dar ţie să nu-ţi scape vreun cuvânt. Ai înţeles?
- Da... da, părinte, a încuviinţat îngrijorat pescarul.
Era neliniştit. Aştepta ca părintele Hrisant să plece, pentru a ieşi afară în curte ca să respire aer curat, să-şi odihnească mintea chinuită. Avea mereu în faţa ochilor pata cea roşie, ca şi când ar fi fost o afecţiune a ochilor. Se străduia s-o zugrăvească în minte cu exactitate, pentru a o compara apoi cu cea pe care o văzuse pe mâna sa cu zece ani înainte. Dar era zadarnic. Era incapabil să facă asta şi se măcina şi mai mult. Se învârtea în dreapta şi în stânga prin curte. Ofta şi îşi făcea cruce... „Hristoase al meu... Maica Domnului, ajută-mă! Sfinte Pantelimon, mare este harul tău!", implora şi un sentiment de vinovăţie desfăcea încet rana încă deschisă. „Eu, murmura, eu sunt de vină pentru asta. Pe mine m-a îmbrăţişat prima dată, atunci când m-am îmbolnăvit. Cu mine a rămas aici... Eu!"
Marcu se măcina. Stătea singur la cafenea, izolat de ceilalţi, murmurând rugăciuni şi fără să-şi dea seama îşi făcea cruce în mod repetat.
- Ce s-a întâmplat, bre Marcule? îl întrebau prietenii lui.
- Nimic, fraţilor! Nimic. Totul e bine, îi asigura, dar ochii lui trişti îi trădau minciuna.
- Cum bine, bre Marcule? a zis Andreas, pe care l-au trimis să cerceteze situaţia. De parcă nu te-aş cunoaşte eu? De ce te ascunzi de noi? Noi suntem fraţi aici.

Marcu a rămas mut.
- Fie, de mine te fereşti. Dar n-ai vorbit cu părintele Hrisant? a întrebat cu naivitate. Spune-i măcar lui, ca să ţi se odihnească sufletul.
Doar acea frază a fost suficientă pentru a-i sfâşia inima.
- Părintele meu, a început să plângă, acoperindu-şi faţa cu palmele. Părintele meu!
Andreas l-a privit bănuitor.
- Ce s-a întâmplat, bre Marcule? De ce-l plângi pe părintele Hrisant?
L-a privit mai atent.
- Spune-mi ce se petrece! a zis poruncitor. Ce-a păţit părintele Hrisant?
Marcu a văzut că nu exista scăpare, dar nici nu voia să găsească. Acea tăcere i se părea insuportabilă.
- Nu striga! i-a zis prevăzător prietenului său. Dă-mi doar cuvântul tău că nu vei spune nimic!
Andreas a dat din cap afirmativ şi nerăbdător.
- Iată, ieri, pe când curăţam peştii, am văzut un semn roşu pe braţul lui.
Andreas a pălit. Pentru câteva momente a rămas nemişcat. Apoi şi-a strâns în mână brăţara şi a lovit cu pumnul în masă.
- Nu, a zis înăbuşit. Nu, nu!
Dădea din cap deznădăjduit.
- Se poate şi să nu fie nimic, l-a încurajat Marcu, dar Andreas tăcea.
Aceeaşi îngrijorare şi acelaşi sentiment de vinovăţie a început să-i macine sufletul.
- Eu... eu am făcut asta, a gemut. Eu, ticălosul, care l-am ispitit cu împărtăşania. îţi aminteşti? a întrebat cu disperare.
- Să nu spui nimănui, Andreas, te rog! l-a implorat Marcu, dar ştia că era în zadar.
Secretul era foarte greu de ţinut. Din om în om, Spinalonga afla. Obrajii păleau. Ochii lăcrimau... Inimile se sfâşiau. Şi sentimentele de vinovăţie năvăleau neîncetat. „Eu sunt de vină!" Fiecare credea că el e vinovat. Nu avea importanţă câţi ani trecuseră, cât de nepotrivite erau argumentele, cât de asemănătoare erau experienţele lor. Singurul lucru care conta era faptul că părintele Hrisant îl iubea pe fiecare dintre ei, se jertfise pentru fiecare, se dedicase fiecăruia atât de mult, încât nu putea fi de vină altul.
- Eu am făcut asta!
- M-a îmbrăţişat...
- A venit de atâtea ori în casa mea.
- Mi-a bandajat rănile.
- M-a atins pe umăr compătimitor.
- A mâncat la masa mea.
- Mi-a dat din mâinile lui anafura.
- M-a ascultat trei ceasuri la spovedanie, în biserică.
- Eu sunt de vină!
încet, încet, cei din Spinalonga povesteau viaţa preotului lor. Zece ani în care stătuse aplecat cu patrafirul peste trupurile lor rănite, zece ani în care îşi tăiase inima bucată cu bucată, fărâmă cu fărâmă, pentru a le hrăni singurătatea. Zece ani în care trăise pentru ei. Pentru leproşi!
Iar atunci venise ceasul să-şi plătească jertfa. Să devină unul dintre ei... lepros! se gândeau cei din Spinalonga, privindu-şi cu groază şi cutremur rănile. în faţa lui stăteau cât puteau de netulburaţi, aşa cum stătea şi el. Le rânduise singur pe toate. Urma să meargă la Heraklion pentru consult. Nu vorbise nici cu doctorul. Vasilis îl iubea şi, dacă ar fi fost ceva rău, n-ar fi suportat. Se gândea doar cum ar fi trebuit să le spună, dacă analizele ieşeau pozitive.
Şi-a adunat câteva lucruri pentru câteva zile pe care avea să le petreacă pe malul celălalt. Marcu îl privea tăcut. Se străduia să zâmbească şi să vorbească nepăsător, ca înainte. Dar în inima lui aştepta clipa în care avea să rămână singur. în toate acele zile ajunsese la istovire. însă şi părintele Hrisant căuta să rămână puţin timp singur. Departe de privirile fiilor săi, pe care îi proteja, arătându-se netulburat. Singur, doar cu Dumnezeu-Tatăl.
A intrat în Biserica Sfântului Pantelimon, casa lui. Peste două zile avea să plece la Heraklion. A înaintat spre altar. Acolo era refugiul său. Acolo era Cel ce îl asculta, Mirele de pe cruce.

A îngenuncheat încă o dată în faţa Lui. Şi-a întins mâna însemnată. Şi-a amintit... Cu zece ani în urmă, în chilia lui mică, stând tot în genunchi în faţa crucii, îşi pipăise trupul, alb şi curat. îşi întinsese braţele nepătate spre Dumnezeu şi I se încredinţase Lui. „Al Tău sunt, Doamne! Fă ce vrei cu mine!" Atunci poate că venise clipa să împlinească acea hotărâre. Şi-a întins din nou mâna însemnată către Dumnezeu. „Al Tău sunt, Doamne!", a zis iar şi lacrimile i s-au rostogolit pe faţă. în spatele petei roşii vedea atunci rănile care schimonoseau şi dureau. Vedea suferinţa, pe care zece ani o slujise, dar n-o gustase niciodată personal. A privit trupul Domnului. Era omenesc, ca al lui, exact la fel. Inima i s-a înfricoşat. „Doamne, a şoptit, Tu ai împărtăşit firea noastră. Ai devenit unul dintre noi, ca să ne găseşti. Ca să ne mântuieşti, Doamne! Ca să Te simnţim aproape de noi şi să Te putem iubi noi, ticăloşii."
„De vreme ce pruncii s-au făcut părtaşi sângelui şi trupului, în acelaşi fel şi El S-a împărtăşit de acestea", îi răsunau în minte versetele Scripturii. Dumnezeu a luat trup şi sânge, fiindcă trup şi sânge aveau copiii pe care îi iubea. Şi el avea în Spinalonga copii pe care îi iubea. Dumnezeu îi încredinţase lui pentru a-i călăuzi spre iubirea Sa. Iar atunci venise timpul să-şi încheie lucrarea, mergând pe urmele Domnului său. Să poarte şi el trupul lor, sângele lor, pentru a-L simţi mai aproape şi pentru a-L iubi şi mai mult pe Cel pe Care îl făcuse cunoscut lor.
„Doamne! a strigat şi L-a privit cu râvnă înflăcărată pe Iisus pe Cruce. M-ai învrednicit iar să mă împărtăşesc de patimile Tale. Să cuprind viaţa mea în viaţa Ta, Doamne. Să pătimesc cum ai pătimit Tu, pentru fiii pe care i-ai iubit."
Şi-a plecat ochii cu evlavie, cutremurat. Comparaţia aceasta îl îngrozea. îi provoca frică. Pentru o clipă a simţit-o aproape blasfematoare. „Iartă-mă, Doamne, a zis. Nu sunt vrednic, ticălosul de mine." Acela era preţul muceniciei, se gândea, pe care Dumnezeu l-a dăruit aleşilor Săi, dar el se socotea neînsemnat. „Dă-mi putere, Hristoase! Şi fă ce vrei cu mine! a strigat. Doar să Te iubesc!" Şi-a întins din nou mâna însemnată către Dumnezeu, într-un gest de încredinţare. „Al tău sunt, Doamne!" A îmbrăţişat lemnul Crucii cu dragoste, îl iubea pe Iisus. îl iubea mai mult ca oricând. Cu durere şi profund. Voia să încapă cu totul în El.
al Tău sunt, Doamne! a murmurat.
Şi-a închis ochii şi a tăcut. Acea îmbrăţişare tainică a lui Hristos, fără cuvinte, îl liniştea. Şi-a făcut cruce şi s-a ridicat după multă vreme. Era mai liniştit...
Dar insula se tulbura din ce în ce mai mult. Sosise ajunul zilei când părintele urma să plece pentru consult şi neliniştea fiilor lui ajunsese la apogeu.
Mergeau doi câte doi, trei câte trei, la spital şi-l întrebau pe Vasilis, care suferea şi el.
- V-am spus, fraţilor, ofta doctorul obosit, n-am văzut pata lui. N-a venit să mă caute. Nu mi-a spus nimic!
Acea lipsă de informaţii îi chinuia şi mai mult. Se simţeau ca nişte oameni naufragiaţi pe mare, care nu găseau de ce să se prindă. Şi pentru că de data aceasta nu puteau să-şi verse durerea pe umerii părintelui Hrisant, se adunau sub aripile „arhanghelului" lor, Remoundakis, care mereu găsea o cale sigură pentru a le linişti îngrijorările.
- Ce vom face, administratore? întrebau confuzi, ca nişte copii naivi.
- Ceea ce a făcut pentru noi părintele Hrisant! răspundea Remoundakis cu hotărâre. în noaptea asta nu va dormi nimeni! Vom aştepta să se retragă în casă părintele nostru marcu ne va spune asta şi apoi vom ieşi unul câte unul pe furiş. Ne vom aduna la biserică şi ne vom ruga până dimineaţă. Vom citi Paraclisul Maicii Domnului, troparul sfântului nostru, care este şi doctor. Andreas va psalmodia cântările, iar noi vom spune ceea ce ştim. Doar să ne rugăm ca părintele nostru să fie bine. Să ni-l aducă Dumnezeu înapoi sănătos.
Ideea aceasta le-a plăcut şi i-a entuziasmat. Au aprobat toţi cu râvnă, dând din cap, şi au murmurat: „Da!" Aşteptau cu nerăbdare să se însereze.
- Haide, părinte. Azi ne vom culca devreme. Mâine călătoreşti, l-a sfătuit Marcu.
Apoi a dat „semnalul". Au ieşit din casă unul câte unul ca umbrele, pe-ascuns. Au luat cu ei şi pruncii, fiindcă ei erau neprihăniţi şi curaţi, de aceea Dumnezeu i-ar fi ascultat. Peste câteva clipe, biserica era plină ochi. Nu lipsea nimeni. Până şi doctorul venise acolo. Au aprins lumânările şi au îngenuncheat. „în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh", a zis Andreas cu putere şi a început rugăciunea iubirii şi a devotamentului pentru părintele lor.

Noaptea a trecut liniştită. Părintele Hrisant s-a trezit devreme. Afară era încă întuneric. îl silise Marcu să se culce devreme şi era neobişnuit cu asta. Prietenul lui dormea cu cearşaful tras pe cap, aşa i s-a părut. S-a trezit încet şi cu grijă şi s-a pregătit. Era o ocazie să meargă la biserică, să facă Miezonoptica, să se întâlnească iar cu Dumnezeul lui de pe Cruce.
Pe uliţele insulei era linişte. Spinalonga se odihnea nebănuitoare. „Păzeşte-i pe fiii tăi, Doamne", a murmurat şi s-a bucurat de hotărârea lui de a nu le spune nimic. S-a apropiat de biserică şi era nedumerit. Geamurile mici reflectau lumină. S-a apropiat de uşă. Dinăuntru se auzeau voci care psalmodiau. „Sfinte Pantelimon, multnevoitorule şi tămăduitorule", a auzit şi s-a mirat şi mai mult. A împins uşa cât a putut de încet şi a rămas încremenit în pronaos... Spinalonga, fiii lui, erau acolo. Nu lipsea niciunul. Stăteau îngenuncheaţi şi îşi întindeau mâinile către Sfântul Pantelimon. „Sfinte Pantelimon, multnevoitorule şi tămăduitorule", psalmodiau o dată, de două ori, de trei ori, iar apoi tăceau, neştiind ce să mai spună. „Doamne, a auzit clar vocea lui Andreas, Te implorăm, păzeşte-l pe părintele Hrisant! Şi tu, preadulce Maica Domnului...
Sfinte Pantelimon, ajută-ne! Adu-ni-l înapoi sănătos pe părintele nostru..." „Sfinte Pantelimon... Preadulce Născătoare de Dumnezeu", celelalte voci, bărbăteşti, femeieşti, de copii, se amestecau cu a lui. Toţi îşi făceau cruce.
Culorile, formele, luminile, lumânările, oamenii... se amestecau în ochii părintelui Hrisant. „Copilaşii mei", a murmurat. A ieşit din biserică fără zgomot, ca să nu-l trădeze lacrimile. Afară noaptea era răcoroasă, însă el simţea o căldură în trup, care îi pătrundea până în inimă. Nu era singur. Zeci de îngeri îi ştergeau sudoarea, ca într-o altă grădină tainică a Ghetsimanilor. Zeci de semeni precum Simon Cirineul îl ajutau în momentele lui de îngrijorare. Orice cruce ar fi ridicat, ei ar fi rămas acolo, ca Ioan, la piciorul Crucii. „Fiii mei duhovniceşti...", a şoptit şi a suspinat. Şi-a ridicat ochii în sus. Fericire
- doar aşa putea numi sentimentul care îl copleşea. „Doamne! a murmurat şi fericirea îi ştergea cuvintele din minte. îţi mulţumesc! îţi mulţumesc pentru fiii mei, Doamne..." Erau singurele cuvinte pe care le putea rosti inima lui în clipa aceea.
A plecat la Heraklion luând în bagaje iubirea lor tăcută. L-au aşteptat cu nerăbdare să se întoarcă. La spital, Vasilis ofta cu regret. Trebuia îşi spunea
- să-l cheme, să-l consulte chiar el, dar n-ar fi putut ţine secretul şi părintele Hrisant voia să-i protejeze pe toţi cu tăcerea sa. Şi-a încrucişat mâinile şi se ruga. Afară, pe insulă, se rugau şi ceilalţi. Numărau zilele, orele şi minutele, socoteau timpul care avea să treacă până când se întorcea.
„A întârziat", ziceau oftând şi priveau spre mare. „Sfinte Pantelimon, multnevoitorule şi tămăduitorule", psalmodiau uşor. Trecuseră cinci zile şi părintele lor nu apărea. Deodată, în ziua a şasea, 26 iulie, în lumina triumfătoare a amiezii de vară, barca în care era silueta neagră a apărut.
- Vine! a strigat Andreas şi toţi cei de pe insulă au alergat fulgerător într-acolo.
îşi ţineau înspăimântaţi răsuflarea. Aşteptau! Părintele Hrisant a zâmbit şi i-a salutat. Părea bucuros, dar părintele Hrisant era mereu bucuros. Când barca s-a apropiat, s-a ridicat în picioare.
- Bine v-am găsit, fraţilor! Am întârziat, iertaţi-mă, dar după spovedanie am zis să merg la Casiana. M-a ţinut acolo. Nu m-a lăsat! Marcule, ţi-am văzut nepotul! E frumos ca un înger! i-a strigat pescarului şi dintr-un salt s-a aflat pe uscat.
Au rămas pentru puţin timp nemişcaţi, cântărind în minte ceea ce auzeau. Apoi bucuria i-a eliberat. Şi-au ridicat mâinile, au sărit în sus, au râs, s-au îmbrăţişat.
- Eşti bine! Eşti bine, părinte! s-a dat de gol Toma.
Secretul lui fusese trădat, dar nu le mai păsa.
L-au înăbuşit pe părinte cu sărutări şi lacrimi. L-au ridicat pe braţe, fără ca el să se poată împotrivi. Şi astfel, triumfător, l-au dus la Biserica Sfântului Pantelimon. Bucuria a izbucnit nestăpânită. „Sfinte Pantelimon, multnevoitorule şi tămăduitorule", psalmodiau. Au împodobit icoana sfântului. După-amiază era Vecernia cu litie pentru sfânt. „Sfinte Pantelimon", rosteau toţi mulţumind. Iar pe 27 iulie seara, în ajunul pomenirii lui, insula a răsunat de instrumente şi de dansuri. Stâncile jucau şi ele neobosite, sărbătorind izbăvirea. Iar paharele cu rachiu se ridicau cu veselie.
- în sănătatea părintelui Hrisant!
Insula de piatră anunţa o sărbătoare măreaţă.

- Pe malul celălalt e petrecere mare! ziceau cei sănătoşi, privind uimiţi.
O asemenea bucurie în Spinalonga nu se mai pomenise...
Capitolul 25.
„Mulţumesc!”.
Acea sărbătoare a fost doar începutul, începutul sfârşitului acelei tragedii care a întemniţat atâtea suflete departe de tărâmul vieţii... Doctorul devenea din ce în ce mai bucuros. Vorbea deseori la telefon, uneori în germană şi în engleză. Citea publicaţiile revistelor de medicină care i se aduceau pe insulă şi ochii lui căprui străluceau.
- Chiar dacă te-ai fi îmbolnăvit, eu te-aş fi vindecat, părinte, i-a zis într-o zi părintelui Hrisant.
- Cu adevărat? s-a mirat el şi ochii i-au lăcrimat. E adevărat, Vasilis?
- Cu adevărat! l-a asigurat doctorul. Vine leacul, părinte! Vine!
După eşecuri, încercări, ratări, medicamentul pentru care luptaseră zi şi noapte în America a devenit realitate. îl testaseră cu succes şi atunci îl aduceau în Creta, la Spitalul Internaţional din chinuita Insulă Spinalonga.
Visele atâtor oameni se înfiripau din nou.
- Se spune că au găsit leacul! vorbeau pe-ascuns bolnavii, cu un semn de întrebare timid în colţul buzelor, ca şi când le-ar fi fost teamă să spere. Acel cuvânt, „leacul", era înconjurat de un aer legendar, de parcă ar fi fost o poţiune din poveste, pe care aveau s-o bea şi trupurile lor ar fi devenit ca înainte. Acest lucru li se părea imposibil.
însă medicamentul era o realitate. A ajuns pe insulă în cutii sigilate. Mâinile lui Vasilis tremurau. A desfăcut cu nerăbdare o cutie de carton. A scos o cutiuţă colorată şi a deschis-o. Ţinea în mână un ambalaj mai mic, o folie cu şase pastile, pe care a ridicat-o la lumină. Razele soarelui străluceau peste ele. Erau şase pastile lunguieţe, colorate, albe şi roşii, care semănau cu nişte jucării pentru copii. în ele se adunau speranţele a sute de suflete omeneşti.
Vasilis tremura. Lacrimile îi udau faţa. Lacrimi de uşurare, de recunoştinţă. „în sfârşit!", a şoptit, „în sfârşit!", a strigat cu durere, uşurat, ca un naufragiat disperat, care se luptase de ani întregi pe o insulă pustie, iar atunci zărea corabia care avea să-l ducă din nou la viaţă. Acel medicament alb-roşiatic avea să anuleze neputinţa ştiinţei lui. în sfârşit, le putea dărui sănătate, aşa cum visase, acelor oameni chinuiţi pe care îi iubea. A scos o pastilă şi a cercetat-o în palmă cu evlavie, ca pe o comoară preţioasă. A dus-o la buze şi a sărutat-o.
Testele trebuiau începute imediat şi, după cum spuneau protocoalele, cu un pacient care nu era prea grav bolnav.
- Cine este cel mai potrivit? a întrebat părintele Hrisant.
Ochii lui Vasilis s-au întunecat oarecum.
- Caterina, a răspuns. Este dintre ultimii care au venit pe insulă şi este aproape nevătămată.
- Minunat! a strigat preotul. Dar ce-ai păţit? Nu te bucuri? a întrebat cu naivitate.
- Mă bucur, părinte, dar Caterina este soţia mea. Mă gândesc ce vor spune cei de pe insulă...
- îi vor mulţumi lui Dumnezeu şi vor sărbători! l-a întrerupt părintele Hrisant. Pentru Dumnezeu, fiul meu! La ce te gândeai?
Şi, într-adevăr, îi mulţumeau lui Dumnezeu şi se bucurau. Erau cu toţii bucuroşi că prima care urma să se vindece era învăţătoarea lor. Considerau că aşa era drept, ca un dar pentru doctorul care se sacrificase.
Patru luni, dimineaţa şi seara, au fost ca o ceremonie a vieţii. Doctorul voia să fie mereu acolo... S-o vadă pe soţia lui cum înghiţea acea minune albroşiatică şi să se roage. Patru luni de aşteptare cu nădejde. Când o vedeau, o întrebau: „Eşti bine, Caterina?", ca şi când ar fi vrut să cerceteze zi de zi acţiunea acelui medicament magic asupra bolii ei.
Doctorul i-a luat sânge din venă, a luat şi un fragment de ţesut şi le privea cu nelinişte şi cu nădejde. Urma să le cerceteze împreună cu doctorii la microscop, pe malul celălalt. Avea să meargă şi el.
- Te aşteptăm cu steagul alb, doctore! i-au zis, conducându-l cu speranţă.
Cele două analize precedente ieşiseră negative. A treia analiză era decisivă. Patru luni îşi roseseră unghiile ca nişte copii neliniştiţi. Mergeau la Biserica Sfântului Pantelimon şi se rugau, cum îi îndemnase părintele lor. Stăteau lângă Caterina şi o încurajau...

La întoarcere, l-au văzut pe doctor în picioare în barcă, fluturând hârtia cu rezultatul. Semăna cu un steag alb, aducător de nădejde, fluturat de vânt.
- Negativă! a strigat când s-a apropiat. Negativă!
Aerul i-a luat cuvintele de pe buze. Le-a împrăştiat pe mal, unde oamenii aşteptau. O bucurie de nedescris i-a cuprins. S-au îmbrăţişat. Murmurau cuvinte neînţelese, plângeau, râdeau, strigau, o îmbrăţişau pe Caterina, o sărutau. Ea s-a cutremurat şi plângea.
Barca a fost legată de ţărm. Au alergat la doctor, aproape s-au aruncat asupra lui, i-au smuls hârtia, au învârtit-o în mâini, au fluturat-o... Vasilis se străduia să-şi facă drum prin acea hărmălaie, să se apropie de soţia lui. A ridicat-o pe braţe şi a învârtit-o nebuneşte, ca pe un trofeu. Părul ei lung se răsfira în lumină... Cei de pe insulă au înconjurat-o şi au aplaudat frenetic, în atmosfera de sărbătoare, ca atunci când o conduseseră ca mireasă pe treptele bisericii.
- Felicitări, doctore! Felicitări! strigau şi plângeau.
Plângea şi părintele Hrisant. „Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale, şi niciun cuvânt nu este de-ajuns spre lauda minunilor Tale!"
Din clipa aceea, Spinalonga avea să se bucure de nenumărate ori de minunea iubirii lui Dumnezeu, Care luminase mintea omului, ca să descopere secretul vindecării. Unul după altul, cei din Spinalonga au obţinut acea hârtie izbăvitoare şi cuvântul binecuvântat „negativ" le-a descuiat poarta temniţei, pentru a se bucura din nou de libertate... Şi mai întâi copiii. Ei sau vindecat mai repede. Insula de piatră se bucura. Pe malul celălalt îi aşteptau braţele deschise ale rudelor. Caterina şi-a luat rămasbun pe rând de la copiii ei. Plângea şi sărbătorea.
Doar Fanula era tristă. Avea deja treisprezece ani. De atâţia ani, pe insulă nu ajunseseră la ea nici jucării, nici vreo scrisoare de pe malul celălalt. Iar de părinţii ei nici nu-şi amintea. Zvonurile spuneau că atunci când au dus-o la Spinalonga mama ei a înnebunit, iar tatăl ei a plecat departe.
- Doamnă, eu nu vreau să mă fac bine, i-a spus într-o zi învăţătoarei şi a început să plângă.
Caterina era îndurerată. I-a luat căpşorul în mâini şi i l-a atins de piept. S-a întors acasă gânditoare şi apatică.
- Ce-ai păţit, Caterina? a întrebat-o doctorul, care nu mai suporta să vadă supărare în ochii ei.
- Vasilis, Fanula e singură, a oftat femeia. Ce s-a întâmplat cu părinţii ei, nimeni nu ştie. Noi, a adăugat timid, n-avem copii...
N-a apucat să-şi termine vorba.
- Da! a răspuns doctorul. Da! Da! Da! a strigat, ridicând-o în braţe.
înfiată de noii ei părinţi, Fanula plângea de bucurie. Părintele Hrisant a binecuvântat cu drag această imagine care se zugrăvea înaintea ochilor lui. Amintirile i se întorceau la Biserica Sfântului Pantelimon, cu mulţi ani în urmă. Atunci când se străduia să sădească iubirea în sufletul sensibil al Caterinei, care era paralizată de durere. Atunci avea în faţa ochilor rodul acelei seminţe. Un copac puternic, care îşi întindea frunzele, pentru ca în umbra lui să se răcorească sufletele...
„Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale!"
Spinalonga sărbătorea neîncetat minunea vindecării. Barca făcea deja călătoria în sens invers. Dar momentele de rămas-bun erau mai grele decât se aşteptau. Cei care se vindecau străbăteau insula. Intrau în biserică, în şcoală, la cafenea, la teatru. Le vorbeau pe-ascuns şi călduros oamenilor şi lucrurilor. Acolo, la Spinalonga, era cea mai dureroasă parte din viaţa lor. Dar lacrimile eliberează mereu sufletul omului. Cădeau în braţele prietenilor lor şi plângeau.
- Vă aştept! ziceau. Vă aştept pe malul celălalt! Încet-încet, mâinile care se mişcau în semn de rămas-bun deveneau tot mai puţine.
Marcu nu se grăbea să primească medicamentul. Se ascundea cu zadarnica nădejde că aveau să-l uite. S-a apropiat de doctor neliniştit.
- Vasilis, te rog, a murmurat. Un favor îţi cer! Orice s-ar întâmpla, să zici că nu m-am vindecat.
- Ce spui, bre Marcule? Ai înnebunit? a zis doctorul mirat.
- Te rog, Vasilis! l-a implorat iar.
Doctorul l-a privit întrebător. A înţeles.
- Ştiu, frate... i-a zis blând. Faci asta pentru părintele Hrisant. însă de ce te îngrijorezi? Atunci când vom pleca toţi, va pleca şi el.

- Nu, Vasilis, a zis pescarul. nu-l cunoşti bine. Părintele Hrisant nu se va întoarce. Iar eu nu mă îndur să-l las singur. El nu m-a lăsat niciodată, a încheiat oftând.
Era cel mai emoţionant rămas-bun. A căzut în braţele părintelui Hrisant. I-a sărutat mâna şi rasa.
- Du-te, Marcule! Du-te! Casiana, fiica ta, e pe malul celălalt, l-a îndemnat slujitorul lui Dumnezeu.
Petrecuse atâţia ani cu acel fiu bun şi devotat. Nu se despărţiseră niciodată. împreună cu el venise pe insulă. A făcut cruce în direcţia bărcii, deasupra apelor înspumate.
- Voi veni să te văd, părinte! Voi veni! plângea pescarul.
Rămăseseră puţini, vreo treizeci de suflete. în legătură cu ei, doctorul nu era atât de optimist.
- Sunt cei mai grav bolnavi, părinte Hrisant. Boala a săpat în trupul lor de mult timp şi nu se vindecă. Unii, precum Toma şi Vasiliki, au speranţe că vor scăpa. Dar alţii, precum Giorgis, Andreas şi, fireşte, Epameinondas, e aproape imposibil să se vindece, a dat întristat din cap.
însă ei nu regretau. Erau liniştiţi şi împăcaţi. O solidaritate minunată se întemeiase între ei şi îi făcea pe doctor şi pe preot să lăcrimeze.
- Nu te îngrijora, doctore. Eu m-am obişnuit cu lepra mea. Să se vindece alţii.
Doar Giorgis şi Toma se certau iar. Cel din urmă ştia că avea mai multe speranţe de vindecare şi nu suporta asta.
- De ce mă chinuieşti, Giorgis? i-a strigat într-o zi vărului său. Ce să fac cu medicamentele pe care mi le dai? Eu doar pe tine te am în viaţa asta. Ce să fac dacă mă întorc pe malul celălalt?
Giorgis s-a supărat.
- Ia-ţi medicamentele! i-a poruncit.
Pentru o clipă, Toma l-a privit pe Dimitrakis. Din ziua când găsise alinare sub îngrijirea neîncetată a protectorului său, se apropia instinctiv de Giorgis şi-l privea cu o privire rugătoare, ca un înfometat care caută pâine. Iar Giorgis se pârjolea. Pe cei care nu se vindecaseră aveau să-i ducă la spitalul de leproşi din Aigaleo şi acolo n-ar fi putut lua copilul cu el. Aveau să-l arunce iar în vreun orfelinat. Giorgis se gândea la asta şi se tulbura.
- Giorgis, adu-mi medicamentul, a zis Toma. Voi lua eu copilul pe malul celălalt. Voi avea grijă de el ca de ochii din cap, frate. îţi promit!
Chipul lui Giorgis s-a schimbat. Lacrimile îi inundau faţa. L-a îmbrăţişat pe Toma.
-îţi mulţumesc! îţi mulţumesc! a murmurat.
Astfel, cu Dimitrakis în braţe, Toma a plecat. Ca atunci în ploaie, cei doi veri s-au îmbrăţişat şi au plâns. îşi mulţumeau în şoaptă unul altuia. Iar slujitorul lui Dumnezeu, care se rugase în faţa Crucii pentru ca ei să se iubească, i-a văzut şi inima i-a tresărit de bucurie...
Pe cei care nu se vindecaseră i-au luat doi câte doi, trei câte trei, şi i-au dus la spitalul de leproşi din Aigaleo. Erau bucuroşi că rămăseseră împreună.
- Noi vom fi împreună. împreună vom îmbătrâni. Vom povesti despre insula noastră şi ne vom aminti de tine, părinte Hrisant.
Ultimul a rămas Epameinondas Remoundakis, după cum dorise chiar el.
- Eu voi pleca ultimul, a zis.
Stătea împreună cu părintele Hrisant şi privea cu ochii lui înceţoşaţi marea, fără să-i vorbească.
- Eşti bine, Epameinondas? a întrebat încet părintele Hrisant.
- Da, părinte! a răspuns rar „arhanghelul". Sunt bine, foarte bine. La Spinalonga am trăit! Cei de pe malul celălalt ne numeau „morţi" şi le era milă de noi. însă noi în Spinalonga am trăit. Pe malul celălalt vedeau umbre, ca baloanele de săpun pe care le fac copiii, şi numeau asta „viaţă", pentru că nu ştiau. însă aici am privit viaţa în ochi! Priveam în sufletul omului răstignit de lângă noi şi-l numeam „frate". îl priveam şi pe Dumnezeu pe Cruce şi-L numeam „Tatăl" nostru! Aceasta este viaţa. Oasele noastre se spărgeau de durere şi noi respiram viaţă, înviere! Plec mulţumit, părinte Hrisant. Am fost aici lepros, dar am devenit întreg. Am iubit! Mi-am făcut datoria pe insula aceasta, ceea ce se cuvine să facă oamenii între ei. Nu regret că am trăit aici! a încheiat şi a tăcut.
Preotul l-a îmbrăţişat. I-a strâns trupul lepros la piept. Epameinondas i-a căutat mâna. S-a aplecat şi a sărutat-o. Dar preotul s-a aplecat până la pământ, cum făcuse în prima zi pe insulă. S-a închinat iar în faţa lui.
- Ce faci, părinte Hrisant? i-a strigat tulburat „arhanghelul".
- îmi fac datoria! Datoria omului! a răspuns încet părintele Hrisant. Mergi cu bine, „arhanghele"!

îngerul rănit din Spinalonga pleca spre noua lui locuinţă. Şi Dumnezeu măsura iubirea lui, pentru a-l întâmpina în sălaşele împărăţiei Sale...
Vasilis şi-a dezbrăcat haina de medic şi a înfăşurat-o încet. Ochii i se plimbau pe paturile goale, în saloanele liniştite.
- S-a terminat, părinte Hrisant! a zis încet. Lucrarea mea aici s-a terminat...
A mângâiat duios perna de pe patul unde stătuse. Pleoapele i s-au umezit.
- Aici am fost doctor, părinte Hrisant! a zis cu tâlc.
- Ai fost, fiule!
- Vino cu noi, părinte! l-a rugat Caterina. Să nu rămâi singur aici. Măcar întoarce-te la mănăstirea ta, la Faneromeni.
- Mănăstirea mea este aici, fiica mea, i-a răspuns rar părintele Hrisant. Dumnezeu m-a trimis să pun aici ultima mea metanie.
îşi anunţase hotărârea din ziua în care plecase Marcu. El avea să rămână acolo. Spinalonga era pământul lui, patria lui.
- Cine va îngriji florile Rinei? a zis.
Rămânea ca să-i îngrijească pe morţii pe care îi iubise, să cânte Trisaghionul, să le aprindă candelele pe morminte, să liturghisească la'Biserica Sfântului Pantelimon, în care se auziseră atâtea rugăciuni. Rămânea ca să-L întâlnească pe Dumnezeul lui, pe Care acolo îl îndrăgise şi mai tare.
- O să ne fie dor de tine, părinte Hrisant! a zis Caterina plângând şi s-a aplecat în braţele lui, ca prima oară în biserică.
Amintirile lui Vasilis au reînviat... îmbrăţişarea... care îi adusese atâta durere părintelui Hrisant, care îi adusese pe ei în braţele lui Dumnezeu. I-a condus până la debarcader, pe Vasilis, pe Caterina şi pe noul lor copil. Fanula se sprijinea cu recunoştinţă de mama ei. Erau ultimii care plecau pe drumul de întoarcere. Sfoara a fost dezlegată.
- Cu bine, fiii mei! Cu bine! a strigat părintele Hrisant.
Doar mâinile lui îşi mai luau rămas-bun de pe malul insulei. Caterina şi-a întins mâinile către ţărm.
- Părinte Hrisant... îţi mulţumesc! îţi mulţumesc, părinte! a strigat cu putere.
Vântul i-a luat cuvintele şi le-a dus la mal. Erau ultimele cuvinte care atingeau blând pietrele insulei... „îţi mulţumesc, părinte Hrisant!"

Capitolul 26.

Raiul...

De atunci a rămas singur cu preaiubitul lui Iisus, Căruia îi vorbea ceasuri întregi în altarul Bisericii Sfântului Pantelimon. îngenunchea în faţa Lui şi îi vorbea. îi povestea despre fiii săi, care deschiseseră aripile în lumea celor vii. „Doamne, miluieşte... Miluieşte-l pe Vasilis, pe Caterina, pe Giorgis, pe Andreas, pe Toma... Doamne, miluieşte!" Rostea numele lor neîncetat. îi pomenea unul câte unul la piciorul Crucii. Iar când termina, începea iar, dar o altă cerere. „Doamne, odihneşte-i... Odihneşte-o pe Rina, pe Manolios, pe bătrâna Elena, pe Temistocle, pe Dimitra..." Aceste nume zburau la Dumnezeu cu dorul unei reîntâlniri. Dorea să-i vadă, să călătorească din Spinalonga aflată pe pământ la cea din ceruri, pe meleagurile ei minunate.
Zilele se scurgeau liniştite, dăruite slujirii lui Dumnezeu şi grijii pentru cei pe care îi iubea. După Utrenie, vizita cimitirul. Curăţa mormintele dragi, aprindea candelele la cruci şi cânta Trisaghionul. Apoi îngrijea insula. Stropea glastrele care rămăseseră la pervazuri, curăţa biserica şi chiar şi şcoala, ca să strălucească, aşa cum o lăsase învăţătoarea. Copiii lui erau pretutindeni. îi vedea... pe Caterina şi pe Rina la şcoală, pe Marcu pe ţărm, pe bunica Lena în colţul ei şi rugăciunile începeau iar: „Doamne, miluieşte-i... Doamne, odihneşte-i..." Zi şi noapte. Utrenie şi Vecernie.
Pescarii din Plaka şi cei din satele de pe malul celălalt nu-l lăsau singur. îl cunoşteau pe părintele erou din Spinalonga, care rămăsese acolo ca să-i pomenească pe cei morţi, şi căutau să-l ajute. Bărcile soseau la ţărm încărcate cu iubirea lor şi el împărţea binecuvântări şi rugăciuni.
Marcu, fiul lui cel bun şi devotat, şi-a ţinut promisiunea şi venea din când în când să-l vadă. Bărcuţa lui sosea plină cu sacoşe şi coşuri. Stăteau la Biserica Sfântului Pantelimon, povestind despre insulă şi plângeau. Marcu îi transmitea veştile de pe malul celălalt.
- Angelina, fetiţa, să vezi cum a crescut! Areti s-a căsătorit. Toma am aflat că a găsit de lucru.
Părintele asculta cu drag şi nodurile şiragului de metanii îi treceau printre degete.

- Toţi vor să te vadă. M-au implorat să-i aduc aici. Dar pe cine să iau primul, părinte? Vezi, în barca mea nu încap.
Preotul l-a îmbrăţişat. L-a rugat să afle veşti şi despre cei pe care nu îi întâlnise şi nodurile şiragului de metanii treceau neîncetat printre degetele lui osoase. La fel cum treceau şi anii pe insulă. Cerul se schimba deasupra lui, se înnora şi se însenina, dar îl vedea mereu pe părintele Hrisant pe insulă, asemenea muşchilor care se lipeau de stâncile ude... Zi şi noapte, Utrenie şi Vecernie, cinci ani, cinci ani întregi Rina şi Manolios s-au odihnit în timpul Trisaghionului săvârşit de părintele lor...
A venit iar luna iulie, ca atunci când Spinalonga se golise. Marcu a legat barca la mal. A ridicat cu greu coşul plin şi a început să urce.
- Părinte Hrisant! a strigat şi s-a mirat că părintele nu se vedea nicăieri.
- Părinte Hrisant! a insistat pe uliţele înguste şi neliniştea l-a cuprins.
L-a găsit în faţa căsuţei sale, căzut la pământ, aproape leşinat.
- Părinte!
L-a ridicat pe umeri. Nu era atât de greu, aşa piele şi os cum era, şi l-a pus în barcă.
- Ajutaţi-mă, fraţilor! i-a strigat pe pescarii care se apropiau de pe malul celălalt.
L-au dus la Sitia, la Mănăstirea Toplu. Fraţii de la mănăstire au deschis cu evlavie porţile pentru a-l primi pe „sfântul leproşilor". N-avea să se mai întoarcă la Spinalonga. Doar o căuta spre orizont, ca un punct în lumină, şi murmura rugăciuni. „Doamne, miluieşte-l pe Andreas, pe Toma, pe Caterina, pe Vasilis, pe Fanula..."
A cerut iar să slujească aşa cum putea la mănăstire, însă cei de acolo nu-l lăsau. îi luau coşurile şi lemnele din mâini.
- Vino, părinte Hrisant, îi spuneau blând. Povesteşte-ne despre insulă, ca să se folosească sufletele noastre neluminate. Atâta iubire ai dăruit acolo!
Auzea de insula lui şi lăcrima.
- Ce să vă spun, fraţilor? zicea încet. Am avut mare folos acolo. Am cunoscut sfinţi pe insulă. Eu am făcut doar ceea ce face un preot oriunde s-ar afla:
Utrenia, Vecernia şi Liturghia, spunea simplu şi apoi tăcea şi toţi se minunau de sfânta lui smerenie. Cu cât timpul îi încovoia umerii şi îi făcea trupul neputincios, cu atât sufletul îi zbura liber ca un vultur, care este din nou la prima tinereţe. Încetîncet, mâinile şi picioarele i s-au îngreuiat. Nu mai putea să le mişte. Buzele lui murmurau nume.
într-o dimineaţă, au primit o vizită ciudată. Era o fată care cerea insistent să-l vadă.
- Lăsaţi-mă, i-a implorat. Vă asigur că nu-l voi obosi.
- Eşti din Spinalonga, a înţeles egumenul şi inima i s-a strâns. Vino, fiica mea!
A intrat în chilia cea mica a părintelui. L-a văzut, ca pe nişte sfinte moaşte, pe patul său. „Doamne, miluieşte-l pe Vasilis, pe Caterina, pe Andreas, pe Fanula..." Lacrimile îi curgeau nestăpânite. A alergat la patul lui şi i-a luat mâna în palme cu evlavie.
- Părinte, îţi aminteşti de mine? Sunt Fanula!
Ochii lui mici s-au aprins. Un zâmbet de fericire i-a lumina chipul. S-a întors spre ea. Şi-a ridicat mâna uscată şi tremurândă pe părul ei.
- Fanula mea, a zis încet. Ai crescut...
- Am crescut, părinte, a zis fata plângând. Acum studiez medicina, ca tatăl meu. Ah, părinte! a zis şi i-a dus mâna la buze. Cât mă bucur să te găsesc aici! Sfântul din Spinalonga e la Toplu, spuneau cei din Sitia. Părinte... a continuat printre lacrimi, dacă ai şti cum a făcut mama mea când i-am spus la telefon! Plângea şi te striga... Nimeni nu te-a uitat... Zi şi noapte ne amintim de tine. Iar acum, că ştim unde te afli, vor veni părinţii mei să te vadă... părinte al nostru!
Părintele radia de bucurie şi lăcrima. Ochii îi străluceau de nostalgie şi de emoţie.
- Vasilis! Caterina! a şoptit.
- Vor veni! Vor veni să te vadă, părinte!
însă n-au apucat. Părintele Hrisant se grăbea să plece în Spinalonga cea din ceruri... Trupul i se micşora şi mai mult. Se apropia Săptămâna Mare. Rămăsese cât un ghem pe patul lui. Ochii lui priveau intens spre cer. Părintele Chiril îi aranja cu grijă cearşafurile.
- Paştele îl voi prăznui acolo, părinte Chiril, a murmurat uşor. Spovedeşte-mă, te rog!
Preotul s-a cutremurat. A făcut instinctiv un pas înapoi.

- Spovedeşte-mă! l-a rugat iar părintele Hrisant.
Părintele Chiril şi-a pus cu emoţie patrafirul peste trupul lui sfânt, fiind sigur că nu va auzi prea multe.
-N-am iubit, părinte Chiril, a zis şi în ochii lui mici se citea căinţa sinceră. Toată viaţa mea am vrut să iubesc, dar n-am reuşit cum trebuia. N-am iubit cât m-a iubit pe mine Hristos... a spus ridicându-şi mâinile. îi cer să-mi ierte acest neajuns. Am copii în cer şi sunt sfinţi. Vreau să-i văd! Doar să-i văd, părinte Chiril! Să-L văd pe Iisus al meu, Care m-a iubit atât de mult! a zis şi lacrimile îi alunecau pe cuvioasa lui faţă. Roagă-te pentru mine, părinte Chiril! Te implor! a zis, ţintuindu-şi ochii spre el.
Părintele Chiril îşi simţea trupul tremurându-i de emoţie. A citit rugăciunea de iertare. S-a aplecat şi i-a sărutat mâna. Lacrimile îi curgeau pe obraji.
- Paştele îl voi prăznui acolo, părinte Chiril, a zis fericit părintele Hrisant, privind spre ceruri...
Duminică, în ziua Floriilor, după Liturghie, i-au adus Preacuratele Taine. L-a primit cu dor pe Hristos pe Care îl iubea. Toată ziua a privit cerul şi a şoptit nume. „Doamne, miluieşte-i pe Vasilis şi pe Fanula, pe Caterina, pe Marina, pe Toma, pe Fotini..."
Fraţii de la mănăstire stăteau în jurul lui tăcuţi şi priveau cu evlavie. Ştiau că ei conduceau la ceruri un sfânt. Se înserase. Cerul îmbrăca veşmintele împărăteşti. Strălucea în culori aurii şi frumoase. Deodată, ochii părintelui Hrisant s-au luminat şi mai mult. A privit fix afară, pe cerul auriu.
- Vin! a strigat bucuros, întinzându-şi mâna, ca şi când cineva ar fi fost acolo şi i-ar fi făcut semne.
-Vin!
Fraţii l-au prins dintr-odată de mâinile ridicate, ca şi când ar fi vrut să-l ţină aproape de ei, dar era în zadar. Începea prima slujbă a Vecerniei Mirelui Iisus, pe Care părintele Hrisant îl iubise atât de mult, purtând cununa Lui de spini, umbla pe drumurile lumii acesteia pentru a fi răstignit. Şi căuta în singurătatea Lui un suflet care să-I îndulcească suferinţa. „Veniţi dar şi noi cu gânduri curate să mergem împreună cu El şi împreună să ne răstignim", psalmodia cu duioşie mireasa Lui, Biserica. Iar preotul insulei, părintele Hrisant din Spinalonga, arzând de dorul Mirelui, pleca. Pleca îmbrăcat în veşmântul de aur al învierii, împodobit cu frumuseţea jertfei lui.
Veşmintele îi erau zdrenţuite de rănile pe care le legase. De sudoarea pe care o ştersese. Patrafirul blândeţii lui era îmbibat de lacrimile pe care le ştersese. Astfel, întru toate drept, ca o proscomidie vie, urca să liturghisească în Lumina care îl aştepta. Rina şi Manolios i-au deschis uşile Bisericii veşnice... „Slavă Ţie, Doamne!", a zis dându-şi ultima suflare. Era deja în Altarul din cer... în singurul loc în care nu este durere. în Rai...
Trupul lui a fost uns cu mir şi acoperit cu sărutări. Iar anii care au trecut apoi au acoperit amintirea sa. Insula pe care o iubise a rămas nelocuită... Dar jertfelnicul tăcut al Bisericii Sfântului Pantelimon păstrează în el, precum sfintele moaşte ale mucenicilor pe care era întemeiat, lacrimile părintelui. Le păzeşte cu dăruire, strigându-le credincioşilor: „Pomeniţil!"
Şi, dacă stăm în tăcere, dacă îngenunchem cu inima pocăită în acel loc al jertfei şi al muceniciei, vom auzi din adâncul Sfintei Mese, zi şi noapte, la Utrenie, la Vecernie şi la Pavecerniţă, rugăciunea: „Pentru slujirea şi jertfa lui, pomeneşte-l, Doamne, Dumnezeul nostru, întru împărăţia Ta, acum şi pururea, şi în vecii vecilor. Amin."
Iar noi să căutăm mereu Iubirea şi Raiul!